

BIBLIOTEKA

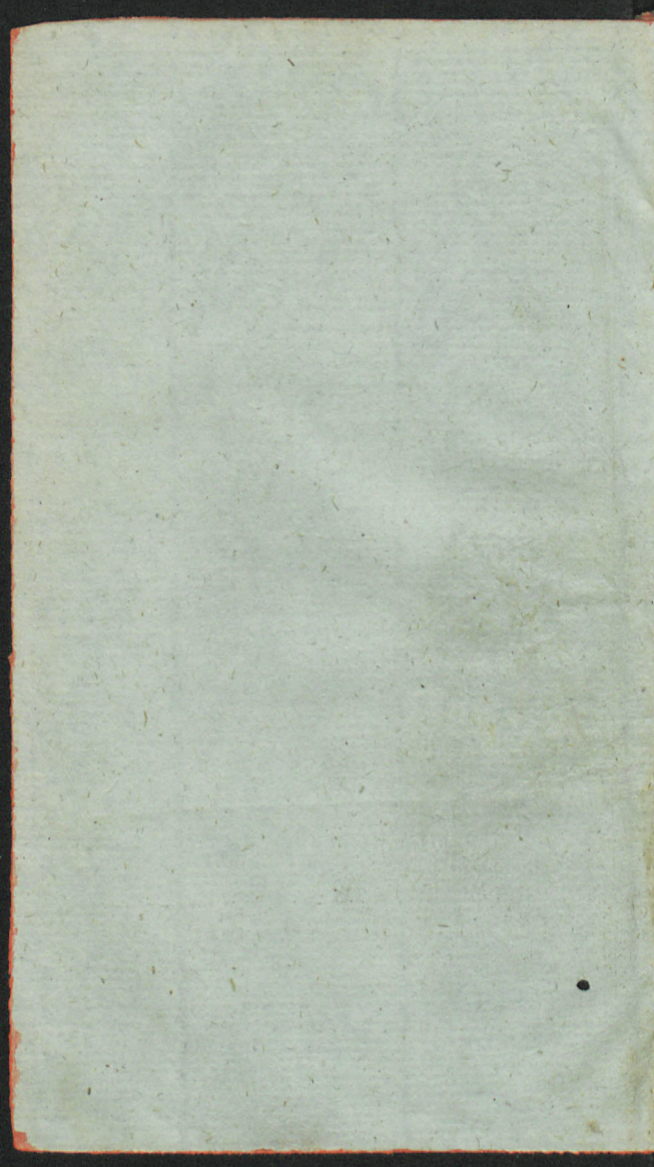
Zakl. Nar. im. Ossolińskich

XVII

3,171

11

3813

P V B.
VIRGILII
MARONIS
OPERA

STUDIO
T. H. PVL MANNI

Correcta.

*Permissus ad incrementum Leopoldici
17mo Trinitatis Resumptio. Cappon*

41.214

CRACOVIAE,

Offic. Christophori Schedelij, S. R. M. Typ.
Anno Domini 1641.

XVII - 3171 - II

T I B. 4

CLAVDIVS DONATVS

D E

P. VIRGILII MARONIS

V I T A.

VB. VIRGILIUS Maro parentibus medicis fuit, & præcipue patre Marone, quem quidam opificem figulum, plures Magi cuiusdam viatoris, initio mercenarium, mox ob industriam generum tradiderunt: quem cum agriculturalioni, rei; rusticæ, & gregibus præfecisset socer, siluis coëmundis, & apibus curandis reculam auxit. Natus, est Cn. Pom-

peio Magno, & M. Licinio Crasso primum coss. Idum Octobrium die, in pago qui Audes dicitur, qui est à Mantua non procul. Prægnans eo mater somniauit Maia, enixam se laureum ramum, quæ contacta terra confestim cerneret creuisse, & exercuisse illico in speciem maturæ arboris, refertæ varijs pomis, & floribus: ac sequenti luce, cum marito rus propinquum petens, ex itinere diuertit, atque in subiecta fossa partu leuata est. Ferunt infantem, ut fuit edicus, nec vagisse, & adeo miti vultu fuisse, ut haud dubiam spem prosperioris genituræ iam tum indicaret. Et accessit aliud præsagium. Si quidem virga populea more regionis in puerperijs eodem statim loco depacta, ita breui coaluit, ut multo ante fatas populos æquaret, quæ arbor Virgilij ex eo dicta, atque consecrata est, summa grauidarum, & fetarum religione, suscipientium ibi & soluentium vota. Initio ætatis, id est, vsque ad septimum annum, Cremonæ egit: & xvii anno virilem togam cepit, illis Consulibus iterum quibus natus erat. Euenitque, ut eo ipso die Lucretius poeta decederet. Sed Virgilius Cremona Mediolanum, & inde paullo post Neapolim transiit. Vbi cum litteris & Græcis & Latinis vehementissimam operam dedisset, tandem omni cura, omnique studio indulgit medicinæ & mathematicæ. Quibus rebus cum ante alios eruditior, peritiorque esset, se in urbem contulit, statimque magistri sta-

VIRGILII

buli equorum Augusti amicitiam nactus, multos, variosque morbos incidentes equis curauit. At ille in mercedem singulis diebus panes Virgilio, vt vni ex stabularijs, dari iussit. Interea à Crotoniatis pul- lus equi miræ pulchritudinis Cæsari dono fuit missus: qui omnium iudicio spem portendebat virtutis, & celeritatis immensæ. Hunc cum aspexisset Maro, magistro stabuli dixit, natum esse ex morbo- sa equa, & nec viribus valiturum, nec celeritate: idque verum fuis- se inuentum est. Quod cum magister stabuli Augusto recitasset, du- plicari ipsi in mercedem panes iussit. Cum item ex Hispania augu- sto canes dono mitterentur, & parentes eorum; dixit Virgilius, & animum, celeritatemque futuram. Quo cognito, mandat iterum Virgilio panes duplicari. Dubitauit Augustus Octauij ne filius es- set, an alterius: idq; Maronem aperire posse arbitratus est, quia ca- num, & equi naturam, parentesq; cognorat. Amotis igitur omni- bus arbitris, illum in penitioem partem domus vocat, & solum ro- gat, an sciat quisnam esset, & quam ad felicitandos homines facul- tatem haberet. Noui, inquit Maro, te Cæsar Auguste, & ferme æ- quam cum dijs immortalibus potestatem habere, vt quem vis, feli- cem facias. Eo animo sum, respondit Cæsar, vt, si verum pro roga- tu dixeris, beatum te, felicemque reddam. Vtinam, ait Maro, inter- roganti tibi vera dicere queam! Tunc Augustus: Putant alij me natum Octauio: quidam suspicantur alio me genitum viro. Maro subridens, Facile, inquit, si impune, licenterque quæ sentio loqui iubes, id dicam. Affirmat Cæsar iureiurando, nullum eius dictum ægre laturum, immo non nisi donatum ab eo discessurum. Ad hæc oculos oculis Augusti insigens Maro, Facilius, ait, in cæteris ani- malibus qualitates parentum mathematicis & philosophia cognosci possunt, in homine nequaquam possibile est: sed de te coniecturam habeo similem veri, vt quid exercuerit pater tuus, scire possim. At- tente exspectabat Augustus quidnam diceret. At ille: Quantum e- go rem intelligere possum, pistoris filius es, inquit Obstupuerat Cæsar, & statim quo id pacto fieri potuerit, animo voluebat. Inter- rumpens Virgilius, Audi, inquit, quo pacto id conijcio: Cum quæ- dam enuntiarim, prædixerimque, quæ intelligi sciri que non nisi ab eruditissimis summisque viris potuissent, tu princeps orbis, item & item panes in mercedem dari iussisti: quod quidem aut pistoris, aut nati pistore officium erat. Placuit Cæsari facetia. At deinceps, in- quit Cæsar, non à pistore, sed à rege magnanimo dona feres, illum- que plurimi fecit, & Pollioni commendauit. Corpore, & statura fuit grandi, aquilino colore, facie rusticana, valetudine varia: nam plerumque ab stomacho, & saucibus, ac dolore capitis laborabat: sanguinem etiam sæpius eiecit. cibi, vini que minimi. Fama est, eum libidinis prouioris in pueros fuisse. Sed boni ita eum pueros amas- se putauerunt, vt Socrates Alcibiadem, & Plato suos pueros. Ve- rum inter omneis maximè dilexit Ceбетem, & Alexandrum: quem secunda Bucolicorum ecloga Alexin appellat, donatum sibi ab Asi- nio Pollione; vt trumque non ineruditum dimisit: Alexandrum grā-

maticum, Ceberem verò & poëtam. Vulgatum est, consueuisse eum cum Plotia Hieria. Sed Asconius Pedianus affirmat, ipsum postea minoribus natu narrare solitum, inuitatum quidem se à Vario ad communionem mulieris, verum se pertinacissime recusasse. Cætera sane vita & ore, & animo tam probum fuisse constat, vt Neapolâ Parthenias vulgo appellaretur: ac, si quando Romæ, quo rarissime comæabat, videretur in publico, sectantes, demonstratesquè se subter fugere solitum in proximum tectum. Bonâ autem cuiusdam exsulantis offerente Augusto, non sustinuit accipere. Possedit præpæ centies sestertium, ex liberalitatibus amicorum; habuitque domum Romæ in Esquilij iuxta hortos Mæcenatis, quamquam secessu Campaniæ, Siciiliæque plurimum vteretur. Quæcumq; ab Augusto peteret, repulsam numquam habuit. Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat, quos iam grandis amisit: ex quibus patrem oculis captum, & duos fratres germanos, Silonem impuberem, Flaccum iam adultum, cuius exitû sub nomine Daphnidis deslet. Inter cætera studia, vt supra diximus, medicinæ quoque, ac maximè mathematicæ operam dedit. Egit & causam vnâ omninò, nec amplius, quam semel. Sermone tardissimum: ac pæne indocto similem fuisse, Melissus tradidit. Poëticam puer adhuc auspiciatus in Balistam ludî gladiatorij magistrum, ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus, distichon fecit,

Monte sub hoc lapidum regitur Balista sepultus:

Nocte dieque tuum carpe viator iter.

Deinde Catalecton, & Moretum, & Priapeia, & Epigrammata, & Diras, & Culicem, cum esset annorum quindecim: cuius materia est: Pastor fatigatus æstu, cum sub arbore obdormisset, & serpens ad illum proteperet è palude, culcx prouolauit, atq; inter duo tempora aculeum fixit pastori. At ille continuo culicem contriuit, & visum serpentem interemit, ac sepulcrum culici statuit, & distichon fecit:

Parue culcx, pecudum custos tibi tale merenti

Funeris officium, Vita pro munere reddit.

Scriptis etiam, de qua ambigitur, Ætnam. Et mox, cum res Romanas inchoasset, offensus materia, & nominum asperitate, ad Bucolica transijt: maximè vt Asinium Pollionem Alphenum, Varium, & Cornelium Gallum celebraret: quia in distributione agrorum, quâ post Philippensem victoriam veteranis, trium virorum iussu, trans Padum diuidebantur, indemnem se præstitissent. Deinde Georgica in honorem Mæcenatis edidit, cum sibi vixdum noto opem tulisset aduersus Claudij veterani milites, vel, vt alij putant, Atij centurionis violentiam, à quo in altercatione litis Agragriæ parum abfuit quin occideretur. Nouissime autem Æneidem aggressus est, argumentum varium, & multiplex, & quasi amborum Homeri carminum instar: præterea nominibus, ac rebus Græcis, Latinisq; commune, & in quo, quod maximè studebat, Romanæ simul vrbis, & Au-

Augusti origo contineretur. Cum Georgica scriberet, traditur quoti-
 die meditando mane plurimos versus distare solitum, ac per totum
 diem retractando ad paucissimos redigere, non absurde carmen se-
 vrsæ more parere dicens, & lambendo demum effingere. Æneida
 prosa prius oratione formatam, digestamque in XII libros particu-
 latim componere instituit, vt quidam tradunt. Alij eius sententiæ
 sunt, vt existiment eum, si diutius vixisset, quatuor & viginti libros
 vsque ad Augusti tempora scripturum, atque alia quædam percur-
 surum, Augusti vero gesta diligentissimè exsecuturum: quippe qui,
 dum scriberet, ne quid impetum moraretur, quædam imperfecta re-
 liquit; alia leuissimis versibus scripsit: quos per iocum pro tigillis,
 vel tibicipibus interponi à se dicebat ad sustinendum opus, donec
 solida columnæ aduenirent. Bucolica triennio Asinij Pollionis sua-
 superfecit. Hic Transpadanam prouinciã regebat: cuius fauorem,
 cum veteranis Augusti militibus Cremonensium & Mantuanorum
 agri distribuèrentur, suos Virgilius non amisit. Facta enim distri-
 butione, suos seu Claudio, seu Atio datos recuperavit. Hunc Pol-
 lionem maximè amauit Maro, & dilectus ab eo magna munera tul-
 lit: quippe qui inuitatus ad cenam, captus pulcritudine, & diligen-
 tia Alexandri Pollionis pueri, eum dono accepit. Huius Pollionis
 filium C. Asinium, & Cornelium Gallum, oratorem clarum, & poë-
 tam non mediocrem, miro amore dilexit Virgilius. Is transtulit Eu-
 phorionem in Latinum, & libris quatuor amores suos de Cytheride
 scripsit. Hic primò in amicitia Cæsaris Augusti fuit: postea in sus-
 picionem coniurationis contra illum adductus, occisus est. Verum
 vsque adeo hunc Gallum Virgilius amarat, vt quartus Georgicorũ,
 à medio vsque ad finem eius laudem contineret, quem postea, iu-
 bente Augusto, in Aristei fabulam commutauit. Georgica septena-
 nio Neapoli, Æneida partim in Sicilia, partim in Campania duo-
 decim annis confecit. Bucolica eo successu edidit, vt in scena quo-
 que per cantores crebra pronunciatione recitarentur. At cum Cice-
 ro quosdam versus audisset, & statim acri iudicio intellexisset non
 communi vena editos, iussit ab initio totam eclogam recitari: quã
 cum accurate pernotasset, in fine ait: Magnæ spes altera Romæ:
 quasi ipse linguæ Latinæ spes prima fuisset, & Maro futurus esset se-
 cunda. Quæ verba postea Æneidi ipse inseruit. Georgica, reuerso
 ab Asiaca victoria Augusto, atque rescindendarum virium causa At-
 tellæ commoranti, per continuum quatrimum legit, suscipiẽte Mæ-
 cenate legendi vicem, quoties interPELLARETUR ipse vocis offensi-
 one. Pronuntiabat autem maxima cum suauitate, & lenocinijs miris.
 Seneca tradidit Iulium Montanum poëtam solitum dicere, inuola-
 turum se quædam Virgilio, si vocem posset, & os, & hypocrisim: e-
 osdem enim versus, eo pronunciante, bene sonare: sine illo inare-
 scere, quasi mutos. Æneidos vixdum cœpte tanta exstitit fama, vt
 SEX. Propertius non dubitavit sic prædicare.

*Cedite Romani scriptores, cedite Græij,
 Nescio quid, majus nascitur Iliade.*

VITA.

Augustus verò, cum iam forte expeditione Cantabrica abesset, & supplicibus, atque minacibus per iocum litteris efflagitares, vt sibi de Æneide, vt ipsius verba sunt, vel prima carminis hypographa. vel quodlibet colon mitteret, negauit se facturum Virgilius: cui tamen multo post, perfecta demum materia, treis omnino libros recitauit, secundum videlicet, quartum, & sextum. Sed hunc præcipue ob Octauiam: quæ cum recitationi interesset, ad illos de filio suo versus, *Tu Marcellus eris*, defecisse fertur, atque ægre refocillata, dena sestertia pro singulo versu Virgilio dari iussit. Recitauit & pluribus: sed neque frequenter, & ferme illa de quibus ambigebat, quo magis iudicium hominum experiretur. Erætem librarium, & libertum eius, exactæ iam senectutis, tradunt referre solitum, quondam in recitando eum duos dimidiatos versus complexisse ex tempore. *Misenum Eolidem* adlecisse, *Quo non præstantior alter*. Item huic, *Aere cedere viros*, simili calore iactatum subiunxisse, *Martemque accendere cantu*: statimque sibi, imperasse vt vtrūque volumini adscriberet. Bucolica Georgicæque emendauit. Anno verò quinquagesimo secundo, vt vltimam manum Æneidi imponeret, statuit in Græciam & Asiam secedere, triennioque continuo omnem operam limationi dare, vt in reliqua vita tantum philosophiæ vacaret. Sed cum aggressus iter Athenis occurrisset Augusto ab oriente Romam reuertenti, vna cum Casare redire statuit. At eum Megaram, vicinum Athenis opidum, visendi gratia peteret, languorem nactus est: quem non intermissa nauigatio auxit, ita vt grauior indies, tandem Brundisium aduentarit: vbi diebus paucis obiit, decimo Kal. Octob. C. Sentio, & Q. Lucretio cons. Qui cum grauari morbo sese sentiret, scriinia sapè, & magna instantia petiuit, crematurus Æneida: quibus negatis testamento comburi iussit, vt rem inemendatam, imperfectamque. Verum Tucca, & Varius monuerunt, id Augustum non permissurum. Tunc eidem Varius, ac simul Tuccæ, scripta sub ea conditione legauit, ne quid adderent, quod à se editum non esset, & versus etiam imperfectos, si qui erant, relinquerent. Volut etiam sua ossa Neapolim transferri, vbi diu & suauissime vixerat, ac extrema valetudine hoc ipse sibi epitaphium fecit distichon,

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope: cecini pascua, rura, duces.

Translata igitur iussu Augusti eius ossa, prout statuerat, Neapolim fuere, sepultaq; via Puteolana, intra lapidem secundum, suoque sepulcro id distichon, quod fecerat, inscriptum est. Hæredes fecit ex dimidia parte Valerium Proculum, fratrem ex altera parte, ex quarta Augustum, ex duodecima Mæcenatem. ex reliqua L. Varium, & Plotium Tuccam, qui eius Æneidem post obitum, prout petiuerat, iussu Casaris emendauerunt. Nam nullus omnino sententia crematu Æneis digna visa fuit: de qua re Sulpicij Carthaginienensis existat huiusmodi versus:

VIRGILII

*Iusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius : Phrygium qua cecinere ducem.
Tucca & etat, Variusque simul : tu maxime Casar
Non finis, & Latia consulis historia.
Infelix gemino cecidit propè Pergamos igni,
Et penè est alio Troia cremata rogo.*

Exstant & Augusti de ipsa eadem re versus plures, & clarissimi, quorum initium ita est :

*Ergone supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas ? ergo ibis in igneis,
Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis ?*
Et paulo post :

*Sed legum servanda fides, suprema & voluptas
Quod mandat, fierique iubet, parere necesse est.
Frangatur potius legum & veneranda potestas,
Quam tot congestos noctesque diesque labores
Haueris una dies. Et ea quæ sequuntur.*

Nihil igitur auctore Augusto Varius addidit, quod & Maro præceperat, sed summam emandavit, ut qui versus etiam imperfectos, si qui erant, reliquerit. Hos multi mox supplere conati, non perinde valuerunt ob difficultatem: quod omnia fere apud eum hemistichia præter illud, *Quem tibi iam Troia peperit*, sensum videntur habere perfectum. Nisus grammaticus audisse se à senioribus dicebat, Varium duorum librorum ordinem commutasse, & qui tum secundus erat, in tertium locum transtulisse: etiam primi libri correxisse principium, his demtis versibus :

*Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egressus silvis, vicina coegi.
Ut quamvis ausido, parerent arua colonos
Gratum opus agricolis : ai nunc horrentia Martis
Arma, & irumque cano.*

Nec Virgilius, qui columen linguæ Latinæ fuit, caruit obtrectatoribus. In Bucolicis enim duas Eclogas, sed insulsissime Paro quidam deridet, & sic deridendo incipit :

Tityre si toga calda tibi est, quo regmine sagi ?
Sequentis,

*Dic mihi Damæta, cuium pecus, anne Latinum ?
Non, verum Aegonis. nostri sic rure loquuntur.*

Alius recitâte eo ex Georgicis, *Nudus ara, sere nudus*; subiecit, *Habebis frigora, febrem.*

Est aduersus Æneida liber Carbilij Pictoris, titulo Æneidomastix, M. Vipranus cum à Mæcenate suppositum appellabat novæ

κακοζηλίας repertorem, dicebatque neque timidum esse, neque exilem, sed cōmunibus verbis opus illud cōfecisse. Herēnius vitia eius tantum contraxit, Perilius Faustinus furta. Sunt & Q. Octauij Auiti volumina, quibus annotantur, quos, & vnde versus transfulerit. Alconius Pedianus libro quem contra obtrectatores Virgilij scripsit, pauca admodum ei obiecta ponit. & potissimum, quod non rectē historiam contexit, & quod plerūq; ab Homero sumsit. Sed hoc crimen sic defendere assuetum ait: Cur non illi quoque eadem furta tentarent. Verum intellecturos, facilius esse Herculi clauam, quam Homero versum surripere: & tamen destinasse secedere, vt omnia ad facietatem maleuolorum decideret. Refert etiam Pedianus, benignum, cultoremq; omnium bonorum atq; eruditorum fuisse, & vsq; adeo inuidiæ expertem fuisse, vt si quid erudite dictum inspiceret alterius, non minus gauderet, ac si suum fuisset: neminem vituperare, laudare bonos: ea humanitate esse, vt, nisi peruersus, maximè quisq; illum non diligeret modo, sed amaret, Nihil proprii habere videbatur. Eius bibliotheca non minus alijs doctis patebat, ac sibi: illudq; Euripidis antiquum sæpè vsurpabat, τὰ τῶν φίλων κοινὰ, hoc est, communia amicorū esse omnia.

Quare coæuos omneis poëtas ita adiunctos habuit, vt cum inter se plurimum inuidia arderent, illum vna omnes colerent, Varius, Tucca, Horatius, Gallus, Propertius, Anser vero, quoniam Antonij Parcēis secutus est, illum non obseruasse dicitur. Cornificius ob peruersam naturam illum non tulit. Gloriæ verò adeo contentor fuit, vt cum quidam versus quosdam sibi adscriberent, eaque re docti haberentur, non modò ægre non ferebat, immo voluptuosum id sibi erat. Cum enim distichon, quod laudem felicitatemque Augusti continebat, fecisset, valuisque non nominato infixisset (id erat huiusmodi,

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:

Diuisum imperium cum Ioue Caesar habet.

diu queritans Augustus, cuiusnam hi Verlus essent, eorum auctorem non inueniebat: Bathyllus verò poëta quidam mediocris, tacentibus alijs, sibi adscripsit. Quamobrem donatus, honoratusque à Cæsare fuit. Quod æquo animo non ferens Virgilius, iisdem valuis affixit quater hoc principium: *Sic vos non vobis*. Postulabat Augustus, vt hi versus complerentur: quod cum frustra aliqui conati essent, Virgilius, præposito disticho, sic subiunxit:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores:

Sic vos non vobis nidificatis aues.

Sic vos non vobis vellera fertis oves.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quo cognito, aliquandiu Bathyllus Romæ fabula fuit, Maro verò exaltator. Cum is aliquando Ennium in manu haberet, rogaretur,

que quidnam faceret : respondit, se aurum colligere de stercore *Enn.*
lij. Habet enim poeta ille egregias sententias, sub verbis non mul-
 tum ornatis. Interroganti Augusto, quo pacto ciuitas feliciter gu-
 bernaretur, Si prudentiores, inquit, temonem tenerint, & boni
 malis præponantur. itaque optimi suos habeant honores, nulli ta-
 men aliorum iniusti quidquam fiat. At Mæcenas : Quid, inquit, Vir-
 gili, satietatem homini non affert ? Omnium rerum, respondit, aut
 similitudo, aut multitudo stomachum facit, præter intelligere. Idē
 interrogauit. Quo pacto quis altam, felicemq; eius fortunam ser-
 uare potest ? Cui Maro : Si, quantum honore ac diuitijs alijs præ-
 stantior sit, tanto liberalitate, & iustitia alios superare nitatur. So-
 litus erat dicere, nullam virtutem commodiorem homini esse pati-
 entia ; ac nullam asperam adeo esse fortunam, quam prudenter pa-
 tiendo, vir fortis non vincat. Quam sententiam in quinto *Æneidos*
 inseruit :

Nate dea, quo fata trahant, retrahuntq; sequamur :

Quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Cum quidam eius amicus, Cornificij in eum maledicta, & inimici-
 tias sibi enarraret : Quam putas, inquit, esse huiusce maleuolentiæ
 causam ? Nam neq; vñquam Cornificium offendi, & eum amo. An,
 inquit, Hesiodi sententiæ non meministi, vbi ait : Architectum ar-
 chitecto inuidere, & poetam poetam ? De malis, inquit, Græcus il-
 le intellexit : nam boni eruditiores amant. Sed magna cum laude,
 & gloria vindictam in manu habeo. Maiora enim cura virtuti in-
 tendam : atq; quo elegantior ego fiam, eo vehementius inuidia rû-
 petur. Erat Augusto familiaris Filistus quidam orator, & poësim
 mediocriter doctus : cui multiplex, variumq; ingenium erat, qui o-
 mnium omnia dicta reprehendere conabatur : non vt verum digno-
 sceret, quod Socrates facere contuenit, sed vt eruditior videretur.
 Hic Virgilium, vbicumque conuenire dabatur, maledictis, salibus-
 que vexabat. Quare ille sæpè aut tacibundus discedebat, aut suffu-
 sus pudore tacebat. Verum, cum Augusto audiente elinguem illum
 diceret, & causam etiam suam, si linguam haberet, defendere ne-
 qui et : Tace, inquit, tabula. Nam hæc mea taciturnitas defenso-
 rem causarum mearum Augustum fecit, & Mæcenatem : & ea tuba,
 cum volo, loquor, quæ vbique, & diutissime audietur. Tu loquaci-
 tate non modo aureis hominum, sed muros rumpis. Augustus verò
 Filistum graui vultu increpauit. Tunc Maro, Si tempus, Cæsar, in-
 quit, tacendi hic sciret, raro loqueretur. Tacendum enim semper
 est : nisi cum taciturnitas tibi noceat, aut oratio alijs profit. Nam
 qui contendit, & an, contentionis finis vtilis sit, non nouit, stultis
 illum annumerandum sapientes putant. Posteaquam Augustus sum-
 ma rerum omnium potitus est, venit in mentem, an conduceret ty-
 rannidem omittere, & omnem potestatem annuis consulibus, & se-
 natui, rempublicam reddere : in qua re diuersæ sententiæ consul-
 tos habuit, Mæcenatem, & Agrippam. Agrippa enim vtile sibi fo-
 re, etiamsi honestum non esset, relinquere tyrannidem longa orati-
 one

V I T A.

one contendit: quod Mæcenas dehortari magnopere conabatur. Quare Augusti animus & hinc ferebatur, & illinc. Erant enim diuersa sententiæ, varijs rationibus firmatæ. Rogauit igitur Maronem, an conferat priuato homini, se in sua rep. tyrannum facere. Tum ille, Omnibus ferme, inquit, remp. aucupantibus molesta ipsa tyrannis fuit, & ciuibus: quia necesse erat propter odia subditorum, aut eorum iniustitiam, magna suspicione, magnoq; timore viuere. Sed si ciues iustum aliquem scirent quem amarent plurimum, ciuitati id utile esset, si in eo vno omnis potestas foret. Quare si iustitiam, quod modo facis, omnibus in futurum nulla hominum facta compositione distribues: dominari te, & tibi conducer, & orbi. Beneuolentiam enim omnium habes, vt deum te & adorent, & credât. Eius sententiam secutus Cæsar principatum tenuit. Audiuit à Scione præcepta Epicuri: cuius doctrinæ socium habuit Variû. Quâuis diuersorum philosophorum opiniones libris suis interuisse de animo maximè videatur; ipse tamen fuit Academicus: nam Platonis sententias omnibus alijs prætulit.

Nunc quoniam de auctore summatim diximus, de ipso iam carmine dicendum videtur: quod bifariam tractari solet, hoc est, & ante opus, & in ipso opere. Ante opus, titulus, causa, intentio. Titulus, in quo quæritur cuius sit. Causa, vnde ortum sit, & quare hoc potissimum sibi ad scribendum poëta præsumserit. Intentio, in qua cognoscitur quid efficere conetur poëta, In ipso opere sane tria spectantur: numerus, ordo, explanatio. Quamuis igitur multa *Ἐνδογραφή*, id est, falsa inscriptione sub alieno nomine sunt prolata, vt Thyestes tragœdia huius poëtæ, quam Varius edidit pro sua, & alia huiuscemodi; tamen Bucolica liquido Virgilij esse minimè dubitandum est: præsertim cum ipse poëta tanquam hoc metuens, principium huius operis & in principio *Æneidos*, & in alio carmine suum esse testatus sit, dicens,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena,
& reliqua. Et,

Carmina qui lusi pastorum, audaxque iuuenta,
Tityre te patula cecini sub tegmine fagi.

Bucolica autem & dici, & rectè appellari, vel hoc solum iudicium suffecerit, quod hoc eodem nomine apud Theocritum censeantur: verum ratio quoque demonstranda est. Tria sunt pastorum genera, quæ dignitatem in Bucolicis habent: quorum qui minimi sunt, *αἰπόλοι* dicuntur à Græcis, ijdem à nobis caprarij paullo honoratioribus, qui *ποιμένες*, id est, opiliones dicuntur: honestissimi, & maximi *βουκόλοι*, quos bubulcos dicimus. Vnde igitur magis decuit pastoralis carmini nomen imponi, quam ab eo gradu qui apud pastores excellentissimus inuenitur? Causa dupliciter inspicitur: ab origine carminis, & à voluntate scribentis. Originem autem

VIRGILII

Bucolici carminis alij ob aliam causam ferunt. Sunt enim, qui à Lacedæmonijs pastoribus Dianæ primum carmen hoc redditum dicant, cum eidem deæ, propter bellum, quod toti Græciæ illo tempore Persæ inferebant, exhiberi per virgines de more sacra non possent. Alij ab Oreste circa Siciliam vago, id genus carminis Dianæ redditum loquuntur, per ipsum atq; pastores: quo tempore de Scythia cum Pylade fugerat, surrepto numinis simulacro, & celato in fasce lignorum. Vnde Fascelidem Dianam perhibent nuncupatam: apud cuius aras Orestes per sacerdotem eiusdē numinis Iphigeniam sororem suam a patricidio fuerat expiatus. Alij Apollini Nomio pastoralis scilicet deo: qua tempestate Admeti boues pauceras. Alij Libero, Nympharum scilicet, & Satyrorum, & id genus numinum principi, quibus placet rusticum carmen. Alij Mercurio Daphnidis patri, pastorum omnium principi, & apud Theocritum, & apud hunc ipsum poetam. Alij in honorem Panos scribi putant peculiariter pastoralis dei, item Sileni, Siluani, atque Faunorum. Quæ cum omnia dicantur, illud erit probatissimum, Bucolicū carmen originem ducere à priscis temporibus, quibus vita pastoralis exercita erat: & ideo velut aurei sæculi speciem in huiusmodi personarum simplicitate cognosci: & merito Virgilium processurum ad alia carmina, non aliunde capisse, nisi ab ea vita quæ prima in terris fuit, Nam postea rura culta, & ad postremum pro cultis & feracibus terris bella suscepta: quod videtur Virgilius in ipso ordine operum suorum voluisse monstrare cum pastores primo, deinde agricolas canit, & ad vltimum bellatores. Restat, vt quæ causa voluntatem attulerit poetæ Bucolica potissimum scribendi, consideremus. Aut enim dulcedine carminis Theocriti, & admiratione eius illectus est: aut ordinem temporum est secutus erga vitam humanam, vt supra diximus: aut treis modos elocutionum, quos *Χαρακτῆρας* Græci vocant; *ἰχθὺν*, qui tenuis *ἀδρὸν* qui validus: *μεσον*, qui moderatus intelligitur. Credibile erat Virgilium, qui in omni genere præualuerit, Bucolica primum, Georgica secundum, Æneida tertium voluisse conscribere. Aut ideo potius primò Bucolica scripsit, vt in eiusmodi carmine, quod & paulo liberius, & magis validum, quam cætera, est, facultatem haberet, captandæ Cæsaris indulgentiæ, recuperandique agri quem amiserat, Ob hanc causam die tertio Iduum Martiarum C. Cæsare interfecto, cum Augustum Cæsarem pæne puerum veterani milites, non abuente senatu, sibi ducem constituisent, exorto bello civili Cremonenses cum cæteri eiusdem studij aduersarios Augusti Cæsaris adiuerunt. Vnde factum est, vt cum victor Augustus in eorum agros veteranos deduci iussisset, non sufficiente agro Cremonensium, Mantuani quoque, in quibus erat Virgilius, maximam partem suorum finium perdiderint, eo quod vicini Cremonensibus fuerant. Sed Virgilius Augusti familiaritate, suoque carmine fretus, centurioni Atio obistere ausus est. Ille statim, vt miles, ad

V I T A.

gladium manum admouit. Cumque se in fugam proripuisset poëta, non prius persequendi finis fuit, quam se in fluium Virgilius coniecisset. Sed postea Mæcenate, & Pollione, & ipso Augusto fauentibus, agros suos recepit. Intentio libri, quam *σκόπον* Græci vocant, imitatione Theocriti poëtæ constituitur, qui Siculus, & Syracusanus fuit. Est intentio etiam in laudem Cæsaris, & principum cæterorum, per quos in sedes suas redijt: vnde vt & delectatione, & vtilitatem finis contineret, secundum præcepta cuncta confecit. Quæri solet: cur non plureis quam decem Eclogas conscripserit: quod nequaquam mirandum videbitur ei qui considerauit ætatem scenarum pastoralium, quæ vltra hunc numerum non potest proferri: præsertim cum ipse poëta circumspectior Theocrito, vt ipsa res indicat, videatur metuere, ne illa Ecloga quæ Pollio inscribitur, minus rustica videatur, cum ipsam sic præstruat ipse, dicens *Sicilides Musæ paullo maiora canamus*: & item similiter in alijs duabus facit. Illud tenendum esse prædicimus in Bucolicis Virgilij, neque nusquam, neque vbiq; aliquid figurate dici, hoc est, per allegoriam. Vix enim propter laudem Cæsaris, & amissos agros hæc Virgilio conceditur, cum Theocritus, quem hic noster toto studio imitari conatur, simpliciter omnino conscripserit. Quod autem in ipso carmine tractari solet, est numerus, ordo, explanatio. Numerus Eclogarum manifestus est. Nam decem sunt: ex quibus proprie Bucolicæ VII esse creduntur: nam tres vltimæ propriæ Bucolicæ dici non debent, Pollio scilicet, Silenus, & Gallus. Prima igitur continet conquestionem publicam, & priuatam congratulationem de agro, & dicitur Tityrus. Secunda amorem pueri, & dicitur Alexis. Tertia certamen pastorum, & dicitur Palæmon. Quarta genethliacum, & dicitur Pollio. Quinta epitaphium, & dicitur Daphnes. Sexta, metamorphosim, & dicitur Varius & Silenus. Septima, amores diuersorum sexuum, & dicitur Corydon. Octaua, Pharmacentria, & dicitur Damon. Nona, continet poëtæ conquestionem de amisso agro, & dicitur Mæris. Decima desiderium Galli, & dicitur Gallus. Quod ad ordinem spectat, illud scire debemus, in prima tantum, & vltima Ecloga poëtam voluisse ordinem seruare: quoniam in altera principium constituit: vt in Georgicis ait *Tityre te patula cecini sub tegmine fagi*. In altera ostendit finem: quippe qui dicat, *Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem*. Verum, inter ipsas Eclogas, pastorem, conscriptumq; ordinem nullum esse certissimum est. Sed sunt qui dicunt, initium Bucolici carminis non *Tityre* esse; sed, *Prima Syracosio digna est laudare versus*. Superest explanatio: ad quam, antequam veniamus, illud dixerim, tenuè esse Bucolicum carmen, & vsq; adeo ab Heroico caractere distare, vt versus quoque huius carminis suas quasdam cæturas habeant, & suis legibus distinguantur. Nam cum tribus probetur metrum, cæsura, scansione, modificatione: non erit

TESTIMONIA.

Bucolicus versus, nisi in quo & pes primus partem orationis absol-
 uerit: & tertius trochæus fuerit & cæsurâ, & quartus pes dactylus
 magis, quam spondeus partem orationis terminauerit, quintus, &
 sextus pes ex integris dictionibus fuerit: Quod Virgilius à Theo-
 crito saepe seruatum, victus operis difficultate, neglexit: in solo
 principio incertum industria, an casu, has cæsuras seruauit. Nam
Tityre, dactylus partem orationis absoluit, *tu patula recu*, terti-
 um trochæum: quamuis de composita dictione conclusit *bans sub*:
 quartum spondeum pro dactylo, cum subiunxit *tegmine sagi*, ter-
 minatis partibus orationis integrum comma perfecit: cuius rei di-
 ligentiam licet in Theocriti omnibus ferme versibus admirari Qui
 vero supra dicta acri iudicio, diligenterque considerarit, facile in-
 telliget, quæ in Georgicis intentio, quique finis fuerit, nec minus
 etiam in Æneide. Poëmatis styli genera tria sunt: aut enim acti-
 uum vel imitatum, quod Græci *δραματικόν* appellant, in
 quo personæ loquentes introducuntur sine poëtæ interlocutione, ut
 sunt tragœdiæ, & comœdiæ: *δρᾶν* enim Græce agere dicitur:
 quo genere scripta est prima, *Tityre*, & *Quo te Mæris pedes*. Aut
 enarratum, quod Græci *διηγηματικόν* appellant: in quo
 poëta ipse loquitur sine interpositione personæ: ut tres primi Ge-
 orgicon libri, item Lucretij carmina. aut commune, vel mistum,
 quod Græci *μικτόν* appellant; ubi & poëta ipse loquitur, & in-
 troducæ personæ: ut est Virgilij Æneis.

TESTIMONIA DE VIRGILIO, Et eius operibus.

INCERTI AUCTORIS.

Mæonium quisquis Romanus, nescit Homerum,
 Me legat, & lectum credat vtrumque sibi.
 Illius immentos mirator Græcia campos:
 At minor est nobis, sed bene cultus ager.
 Heic tibi nec pastor, nec curuus deerit arator:
 Hæc Graijs constant singula, trina mihi.

ALCINOI.

De numero vatum si quis seponat Homerum,
 Proximus à primo tum Maro primus erit.
 Et si post primum Maro seponatur Homerum,
 Longe erit à primo quisque secundus erit.

TESTIMONIA:

INCERTI AVCTORIS,

Ad Augustum.

Temporibus latis tristamur, maxime Cæsar,
 Hoc vno amisso, quem gemo Virgilium,
 Sed vetuit relegi, si tu patiere, libellos:
 In quibus Æneam condidit ore sacro.
 Roma rogat, precibus totus tibi supplicat orbis,
 Ne pereant flammis tot monumenta ducum.
 Atque iterum Troiam, sed maior flamma cremabit.
 Fac laudes Italum, fac tua facta legi,
 Æneamque suo fac maior nuncjus ornet:
 Plus fatis possunt Cæsaris ora dei.

INCERTI AVCTORIS,

sub nomine Octavij Augusti.

Ergone supremis potuit vox improba verbis
 Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in igneis,
 Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis?
 Ah scelus indignum, soluetur littera diæes?
 Et poterunt spectare oculi? nec parcere honori
 Flama suo? dignumque operis servare decorem?
 Noster Apollo veta: Musæ prohibite Latinæ:
 Liber & alma Ceres succurrite. vester in armis
 Miles erat, vester docilis per rura colonus.
 Nam docuit, quid ver ageret, quid cogeret æstas,
 Quid daret autumnus, quid bruma novissima ferret,
 Arua reformavit, sociavit vitibus vltimos:
 Curavit pecudes: apibus sua castra dicavit.
 Hæc dedit ut pereant? ipsum si dicere fas est.
 Sed legum servanda fides; suprema voluntas
 Quod mandat, fierique iubet, parere necesse est.
 Frangatur potius legum veneranda potestas,
 Quam tot congestos noctesque diesque labores
 Hauserit vna dies, supremaque iussa parentis
 Amittant vigilasse suum. si forte furenti
 Erravit in morte dolor: si lingua locuta est
 Nescio quid titubante animo, non sponte, sed alijs
 Expugnata malis: odio languoris iniqui
 Si mens cæca fuit: iterum sentire ruinas
 Troia suas, iterum cogetur reddere voces?
 Ardebit miseræ post vulnera vulnus Elisë?
 Hoc opus æternum fuerit, & tot bella, tot casus

TESTIMONIA.

In cineres dabit hora nocens, & perfidus error
 Huc huc Pierides nemorum per Instra loquaces
 Tendite, & ardent eis igneis fluuialibus vndis
 Mergite, ne pereat tam clari Musa poetæ,
 Flammaque vanescat. viuat Maro clarus in orbe,
 Ingratusque sibi. sed quod male iusserat ipse,
 Sit vetuisse meum. sacer est post tempora vitæ.
 Sicque erit æternum tota resonante Camena
 Carmen, & imperij diui sub nomine viuat;
 Laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur.

P. OVIDII NASONIS.

Et profugum Æneam altæ primordia Romæ;
 Quo nullum Latio clarius exstat opus.

EIVSDEM AD AVGVSTVM.

Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor,
 Contulit in Tyrios arma, virumque toros.
 Phyllidis hic idem, teneraque Amaryllidis igneis.
 Bucolicis iuuenis luserat ante modis.

S E X. P R O P E R T I I

Lib. ij. Eleg. xxxiiij.

Actia Virgilium custodis littora Phœbi,
 Caesaris & forteis dicere posse rates:
Qui nunc Æneæ Troiani suscitât arma,
 Iactaque Lauinis mœnia litoribus,
Cedite Romani scriptores, cedite Graij:
 Nescio quid maius nascitur Iliade.
Tu canis umbrosi subter pineta Galefi
 Thyrsin, & attritis Daphnin arundinibus:
Vtque decem possint corrumpere mala puellam,
 Missus & impressis hædus ab vberibus.
Mix, qui vileis pomis mercaris amores:
Hujc licet ingrata Tityrus ipse canat.
Elix, intactum Corydon qui tentat Alexin,
 Agricolaë domini carpere delicias.
Amuus ille sua lassus requiescat auena,
 Laudatur facileis inter Hamadryadas.
Tu canis Ascræi Veteris præcepta poetæ,
 Quo seges in campo, quo viret vva iugo,
Tale facis carmen docta testudine, quale
 Cynthius impositis temperat articulis.

A R G V M E N T A

omnium librorum P. Virgilij
Maronis.

MONOSTICHA.

Pastorum Musam vario certamine promit.
 Ruris item docilis culturam carmine monstrat.
 Arboribus vitem, prolem quoque iungit oliuæ;
 Pastorumque Palen, & curam tradit equorum.
 Tunc apium seriemque, & mellis dona recenset.
 Æneas profugus intrant Carthaginis oras.
 Coniuiis series narratur Troica belli.
 Tertius ac complet narrantis in ordine gesta.
 Ardet amans Dido fatum fortia supremum,
 Quintus habet varia tumuli spectacula patris.
 Infernos Ditis Mancis, & regna pererrat.
 In Latium Æneas, Italas simul intrat in oras.
 Intonat hinc bellum testi de culmine Turnus.
 Euryalium & Nisum deslet cum matre iuventus;
 Mezentis interitus canitur, post funera Lausi.
 Vitaque dehinc fertur telo mactata Camilla.
 Turni vita fugit infernas mæsta sub umbras.

ACTA DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

COMMISSION DE LA REUNION DE LA

PVB. VIRGILII

MARONIS

BVCOLICA.

TITYRVS, Eeloga I.

ARG. Virgilius in personā Tityri fortunam suam, beneficiaq̄
Cæsaris explicat: ex aduerso Melibœū introducit, extorrē, exsulem.

MELIBOEVVS TITYRVS.

*Tityre, tū patule recubans sub tegmine fagi,
Siluestrem tenui Musam meditaris auena:
Nos patria sineis, & dulcia linquimus arua.
Nos patriā fugimus: tu Tityre lētus in vmbra*

Formosam resonare doces Amaryllida siluas.

TI. O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit.

Namque erit ille mihi semper deus: illius arans

Sepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum

Ludere que vellem, calamo permisit agresti.

M. Non equidem inuideo: miror magis: vndique totū

Vsq̄ adeo turbatur agris. en ipse capellas

Protenus eger ago: hanc etiam vix Tityre duco

Heic inter densas corulos modo namque gemellos,

Spem gregis, ab, silice in vnda connixareliquit.

Sepe malum hoc nobis, si mens non leua fuisset,

De cælo ractas meminī predicere quercus.

Sepe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.

Sed tamen iste deus qui sit, da Tityre nobis.

*T I. Urbem, quam dicunt Romam Melibœe, putauit
Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus
Pastores ouium teneros depellere fetus,*

*Sic canibus catulo simileis, sic matribus hædæ
Noram; sic paruis componere magna solebam.*

*Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbeis.
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.*

M E. Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?

*T I. Libertas: quæ sera, tamen respexit inertem:
Candidior postquam tondenti barba cadebat;*

*Respexit tamen, & longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.*

*Namque, fatebor enim, dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.*

*Quamuis multa meis exiret victima septis,
Pinguis & ingrata præmeretur caseus vrbi,*

Non vnquam grauis ære domum mihi dextra redibat.

*M E. Mirabar, quid mæsta deos Amarylli vocares:
Cui pendere sua patereris in arbore poma.*

*Tityrus hinc aberat: ipse te Tityre pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusa vocabant.*

*T I. Quid facerem? neque seruitio me exire licebat,
Nec tam præsentis alibi cognoscere diuos.*

*Hæc illum vidi iuuenem Melibœe, quotannis
Bis senos cui nostra dies altaria fumant.*

*Hæc mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, vt ante, boues pueri, submittite tauros.*

*M E. Fortunata senex, ergo tua rura manebunt,
Et tibi magna satis; quamuis lapis omnia nudus,
Limosoque palus obducatur pascua iunco.*

Non insueta grauen tentabunt pabula fetas:

ECLOGA I.

11

Nec mala vicini pecoris contagia ledent.
 Fortunata senex, heic inter flumina nota,
 Et fonteis sacros, frigus captabis opacum.
 Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepès,
 Hybleis apibus florem depasta salicti,
 Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.
 Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras:
 Nec tamen interea rauca, tua cura, palumbes,
 Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo.
 T I. Ante leues ergo pascentur in æthere cerui,
 Et freta æstivent nudos in litore pisces:
 Ante pererratis amborum sinibus; exsul,
 Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
 Quam nostro illius labatur pectore vultus.
 M E. At nos hinc alij sitienteis ibimus Afros:
 Pars Scythiam. & rapidum Creta veniemus Oaxent,
 Et penitus toto diuisos orbe Britannos.
 En vniquam patrios longo post tempore sineis,
 Pauperis & turguri congestum cespitem culmen,
 Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas?
 Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
 Barbarus hæc segetes? en quo discordia ciueis
 Perduxit miseros! en queis conseruimus agros?
 Insere nunc Melibæe pyros, pone ordine viteis.
 Ite meæ, felix quondam pecus, ite capellæ:
 Non ego vos posthac viridi proiectus in antro,
 Dumosa pendere procul de rupe videbo.
 Carmina nulla canam: non me pascente capelle
 Florentem cythisum, & salices carpetis amaras.
 T I. Hæc tamen hanc mecum poteras requiescere noctem,
 Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
 Castaneæ molles, & pressi copia lactis.

*Et iam summa procul villarum culmina fumant,
Maioresque cadunt altis de montibus umbræ.*

ALEXIS Ecloga II.

ARG. Sub persona Corydonis quaeritur, quod apud Alexin parum sit gratiofus. Imitatur Theocritum idyllio tertio cui Comastes nomen est.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini; nec, quid speraret, habebat.
Tantum inter densas, umbrosa cacumina, fagos
Assidue veniebat: ibi haec incondita solius
Montibus & silvis studio iactabat inani:
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas:
Nil nostri miserere, mori me denique cogis.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant:
Nunc virideis etiam occultant spineta lacertos:
Thestylis & rapido fessis messoribus aestu
Allia serpillumque herbas contundit olentibus:
At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis,
Nonne fuit satius, tristeis Amaryllidis iras,
Atque superba pati fastidia? nonne Menalcan?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses.
O formose puer, nimium ne crede colori:
Alba liqustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Despectus tibi sum, nec qui sim, queris Alexi:
Quam dives pecoris, nivei quam lactis abundans.
Mille meae Siculis errant in montibus aguae,
Lac mihi non aestate novum, non frigore desit.
Canto, quae solitus, si quando armenta vocabat,
Amphion Dirceus in Actæo Ar. cyntho.
Nec sum adeo informis: nuper me in littore vidi,

Cum placidum ventis staret mare : non ego Daphnin
 Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.
 O tantum libeat mecum tibi sordida rura,
 Atque humileis habitare casas, & sigere ceruos,
 Hædorumque gregem viridi compellere hibisco!
 Mecum vna in siluis imitabere Pana canendo.
 Pan primus calamos cera coniungere plureis
 Instituit : Pan curat oueis, ouiumque magistros :
 Nec te peniteat calamo triuisse labellum.
 Hæc eadem vt sciret, quid non faciebat Amyntas ?
 Est mihi disparibus septem compacta cicutis
 Fistula, Damœtas dono mihi quam dedit olim,
 Et dixit moriens : te nunc habet ista secundum.
 Dixit Damœtas : inuidit stultus Amyntas.
 Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
 Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
 Bina die siccant ouis vbera : quos tibi seruo.
 Iam pridem à me illos abducere Thestylis orat :
 Et faciet : quoniam sordent tibi munera nostra.
 Huc ades ô formose puer : tibi lilia plenis
 Ecce ferunt nympha calathis : tibi candida Nais
 Pallenteis violas, & summa papauera carpens,
 Narcissum, & florem iungit bene olentis anethi,
 Tum casia, atque alijs intexens suauibus herbis,
 Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
 Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,
 Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.
 Addam cerea pruna : & honos erit huic quoque pomo.
 Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrthe :
 Sic posita quoniam suauis miscetis odores.
 Rusticus es Corydon ; nec munera curat Alexis ;
 Nec si muneribus ceteres, concedat iolas.

Eheu, quid volui misero mihi? floribus Austrum
 Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.
 Quem fugis: ibi demens? habitarunt di quoque silvas,
 Dardaniusque Paris. Pallas, quas condidit, arces
 Ipsa colat: nobis placeant ante omnia silvæ.
 Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam
 Florentem cythisum sequitur lascina capella:
 Te Corydon ô Alexi. TRAHIT sua quemque voluptas.
 Adspice, aratra iugo referunt suspensa iuuenti:
 Et sol crescentem decedens duplicat umbras:
 Me tamen vrit amor. QVIS enim modus adsit amori?
 Ah Corydon, Corydon; que te dementia cepit!
 Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est.
 Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget usus,
 Viminibus, mollique paras detexere iunco?
 Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

PALÆMON, Ecloga III.

A. R. G. Lites sub iudice Palæmone: præmium victori. Sumtura
 est à Theocriti Nomeo.

MENALCAS, DAMOËTAS. PALÆMON.

D Ic mihi Damoëta, cuium pecus? an Melibœi?
 D. Non, verum Ægonis: nuper mihi tradidit Ægon.
 M. Infelix ô semper ouis pecus: ipse Neeram.
 Dum fouer, ac, ne me sibi præferat illa, veretur,
 Hic alienus ouis custos bis mulget in hora:
 Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
 D. Parcius ista viris tamen obijcienda memento,
 Nouimus & qui te, transuersa tuentibus hircis,
 Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.
 M. Tum credo, cum me arbutum videre Myconi

Atque mala viteis incidere falce nouellas.

D. Aut heic ad veteres fagos, cum Daphnidis arcum

Fregisti, & calamos: que tu peruerse Menalca

Et cum vidisti puero donata, dolebas?

Et, si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

M. Quid domini facient, audent cum talia fures?

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum

Excipere insidijs, multum latrante Lycisca:

Et cum clamarem, quo nunc se proripit ille?

Tityre coge pecus: tu post carecta latebas.

D. An mihi cantando victus non redderet ille,

Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?

Si nescis, meus ille caper fuit, & mihi Damon

Ipsē fatebatur: sed reddere posse negabat.

M. Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera

Iuncta fuit? non tu in triuijs indocte solebas

Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

D. Vis ergo inter nos, quid possit vterque, vicissim

Experiamur: ego hanc vitulam, ne forte recuses,

Bis venit ad mulctram, binos alit vberē fetus,

Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

M. De grege non ausim quidquam deponere tecum.

Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca:

Bisque die numerant ambo pecus, alter & hedos.

Verum id, quod multo tute ipse fatebere maius,

Insanire libet quoniam tibi, pocula ponam

Fagina, celatum diuini opus Alcimedontis:

Lenta quibus toruo facili superaddita vitis,

Diffusos edera vestit pallente corymbos.

In medio duo signa, Conon: & quis fuit alter,

Descripsit radio totum qui gentibus orbem,

Tempora quæ messor, quæ curuus arator haberet?

Nec dum illis labra admoui, sed condita seruo.

D. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit:

Et molli circum est ansas amplexus acantho:

Orpheaque in medio posuit, siluasque sequenteis.

Nec dum illis labra admoui, sed condita seruo,

Si ad vitulam spectes, nihil est quod pocula laudes.

M. Numquam hodie effugies: veniam quocumque vocaris,

Audiat hæc tantum vel qui venit: ecce Palæmon:

Efficiam posthac ne quemquam voce laceffas.

D. Quin age, si quid habes, in me mora non erit vlla:

Nec quemquam fugio. tantum vicine Palæmon

Sensibus hæc imis. res est non parua, reponas.

P. Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba.

Et nunc omnis ager. nunc omnis parturit arbos:

Nunc frondent siluæ, nunc formosissimus annus.

Incipe Damœta, tu deinde sequere Menalca.

Alternis dicetis: amant alterna Camene.

D. Ab Ioue principium Musæ: IOVIS omnia plena:

Ille colit terras, illi mea carmina cura.

M. Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me

Munera sunt, lauri, & suaue rubens hyacinthus.

D. Malo me Galatea petit lasciua puella,

Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

M. At mihi sese offert vltro, meus ignis, Amyntas:

Notior vt iam sit canibus non Delia nostris.

D. Parta mee Veneri sunt munera: namque notauit

Ipsæ locum, aeris quo congesse palumbes.

M. Quod potui, puero siluestri ex arbore lecta

Aurea mala decem misi: cras altera mittam.

D. O quoties, & quæ nobis Galatea locuta est!

Partem aliquam venti diuum reseratis ad aureis.

M. Quid prodest, quod me ipso animo non spernis, Amynta,

Si, dum tu sectaris apros, ego retia seruo?

D. Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola:

Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

M. Phyllida amo ante alias: nam me discedere fleuit:

Et longum formose vale, vale, inquit, Iola.

D. Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,

Arboribus venti, nobis Amaryllidis ira.

M. Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,

Lenta salix feto pecori, mihi solus Amyntas.

D. Pollio amat nostram, quam utis sit rustica, Musam

Pierides vitulam lectori pascite vestro.

M. Pollio & ipse facit noua carmina, pascite taurum,

Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

D. Qui te Pollio amat, veniat, quo te quoque gaudet.

Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

M. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui:

Aque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.

I. Qui legitis flores, & hami nascentia fraga,

Frigidus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

A. Parcite oues nimium procedere: non bene ripæ

Creditur: ipse aries etiam nunc vellera siccet.

D. Tityre pascentis à flumine reice capellas:

Ipsæ, ubi tempus erit, omnem in fonte lauabo.

M. Cogite oues pueri: si lac præceperit æstus,

Vt nuper, frustra pressabimus vbera palmis.

D. Eheu, quam pingui macer est mihi taurus in aruo!

Idem amor exitium est pecori, pecorisque magistro.

M. His certe neque amor causa est: vix ossibus hærent.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

D. Dic quibus interris, & eris mihi magnus Apollo

Treis pateat cæli spatium non amplius vlnas.

Diis, quibus in terris inscripti nomina regum

Nascantur flores: & Phyllida solus habeto.

P. Non nostrum inter vos tantas componere lites.

*Et vitula tu dignus, & hic, & quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amarus.*

Claudite iam riuos pueri: sat prata biberunt.

POLLIO, Ecloga IV.

ARG. Genethliacon canit Salonino, Asinio Pollioni nato post captas, in Dalmatia, Solonas. Simul & Augusti laudes Sybillino Carmine paullo latius intonat.

Sicelides Muse, paullo maiora canamus.

Non omnes arbusta iuuant humilesque myrica.

Si canimus siluas, siluæ sint consule dignæ.

Ultima Cumei venit iam carminis ætas:

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo:

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:

Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Tu modo nascenti puero quo ferrea primum

Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,

Casta faue Lucina: tuus iam regnat Apollo,

Teque adeo decus hoc æui, te consule iuabit

Pollio: & incipient magni procedere menses,

Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,

Irrita perpetua soluent formidine terras.

Ille deum vitam accipiet, diuisque videbit

Permistos heroas, & ipse videbitur illis,

Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.

At tibi prima puer nullo munuscula cultu

Erranteis ederas passim cum baccare tellus,

Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.

Ipsæ lacte domum reserent distenta capellæ

Ubera: nec magnos metuent armenta leones.

Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
 Occidet & serpens, & fallax herba veneni
 Occidet: assirium vulgo nascetur amomum.
 At simul heroum laudes, & facta parentis
 Iam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus;
 Molli paullatim flauescet campus arista,
 Incultisque rubens pendebit sentibus vna:
 Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
 Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis,
 Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris.
 Oppida, quæ iubeant telluri insindere sulcos:
 Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vebat Argo.
 Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
 Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
 Hinc vbi iam firmata virum te secerit ætas,
 Cedit & ipse mari vector, nec nautica pinus.
 Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
 Non rastros patietur humus, non vinea falcem.
 Robustus quoque iam tauris iuga soluet arator;
 Nec varios discet mentiri lana colores:
 Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
 Murice, iam croceo mutabit vellera luto.
 Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.
 Talia sæcla suis dixerunt currite fufis;
 Concordes stabili fatorum numine Parcæ.
 Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores.
 Clara deum soboles, Magnum Iouis incrementum.
 Adspice conuexo nutantem pondere mundum,
 Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum:
 Adspice, venturo letantur vt omnia sæclo.
 O mihi tam longe maneat pars vltima vite,
 Spiritus &, quantum sat erit tua dicere facta.

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
 Nec Linus : huic mater quænuis, atque huic pater adsit
 Orphei Caliopea, Lino formosus Apollo.
 Pan deus Arcadia mecum si iudice certet,
 Pan, etiam Arcadia dicat se iudice victum.
 Incipe parue puer risu cognoscere matrem :
 Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
 Incipe parue puer : cui non risere parentes,
 Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

DAPHNIS, Ecloga V.

ARG. Pastores alternatim, in persona Daphnidis, Iulij Cæsaris mortem deplorant, & diuinos illi decernunt honores.

MENALCAS, MOPSVS.

C Vr non Mopse, boui quoniam conuenimus ambo
 Tu calamos inflare leueis, ego dicere versus,
 Heic corulis mistas inter confedimus vltimos?

MO. Tu maior ; tibi me est æquum parere Menalca,
 Siue sub incertas Zephyris motantibus vmbra,
 Siue antro potius succedimus. adspice vt antrum
 Siluestris raris sparsit labrusca racemis.

ME. Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

MO. Quid, si idem certet Phæbum superare canendo?

ME. Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis igneis,
 Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri.

Incipe : pascenteis seruabit Tityrus hados.

MO. Immo hæc, in viridi nuper quæ cortice sagi
 Carmina descripsi, & modulans alterna notavi,
 Experiar : tu deinde iubeto certet Amyntas.

ME Lenta salix quantum pallenti cedit oliuæ,
 Puniceis humilis quantum saliuunca rosetis :
 Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

MO. Sed tu desine plura puer : successimus antrō,
 Extinctum nymphæ crudeli funere Daphnin
 Elebant : vos coruli testes, & flumina nymphis :
 Cum complexa sui corpus miserabile gnati
 Atque deos atque astra vocat crudelia mater.
 Non vlli pastos illis egere diebus
 Frigida Daphni boues ad flumina : nulla neque amnem
 Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
 Daphni tuum Pænos etiam ingemuisse leones
 Interitum, montesque feri, siluæque loquantur.
 Daphnis & Armanias curru subiungere tigreis
 Instituit, Daphnis thyasos inducere Baccho,
 Et solijs lentas intexere mollibus hastas.
 Vitis vt arboribus decori est, vt vitibus vucæ,
 Vt gregibus tauri, segetes vt pinguibus aruū :
 Tu decus omne tuis : postquam te fata tulerunt,
 Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
 Grandia sepe quibus mandauimus hordea sulcis,
 Infelix Iolium, & steriles dominantur auenæ.
 Pro molli viola, pro purpureo narcisso
 Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.
 Spargite humum folijs, inducite fontibus vmbra
 Pastores : mandat fieri sibi talia Daphnis :
 Et tumulum facite, & tumulo superaddite carmen :
 Daphnis ego in siluis, hinc vsque ad sidera notus,
 Formosi pecoris custos, formosior ipse.
 ME. Tale tuum carmen nobis diuine poëta,
 Quale sopor sessis in gramine : quale per æstum
 Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.
 Nec calamis solum equiparas, sed voce magistrum.
 Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
 Nos tamen hæc quocumque modo tibi nostra vicissim

Dicemus : Daphninque tuum tollemus ad astra :
 Daphnin ad astra feremus, amauit nos quoque Daphnii.
 M. An quidquam nobis tali sit munere maius ?
 Et puer ipse fuit cantari dignus : & ista
 Iam pridem Stimicon laudauit carmina nobis.
 M. Candidus insuetum mi. atur limen Olympi :
 Sub pedibusque videt nubes, & sidera Daphnis.
 Ergo alacris siluas, & cetera rura voluptas,
 Panaque pastoresque tenet, Dryadasque puellas.
 Nec lupus insidias pecori, nec retia ceruis
 Vlla dolum meditantur ; amat bonus otia Daphnis.
 Ipsi letitia voces ad sidera iactant
 Intonsi montes : ipse iam carmina rupes,
 Ipsa sonant arbusta, deus deus ille Menalca.
 Sis bonus o felix que tuis. en quatuor aras :
 Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phœbo,
 Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,
 Ceterasque duos statuam tibi pinguis oliui :
 Et multo in primis hilarans conuiuia Baccho,
 Ante focum, si frigus erit, si messis, in umbra,
 Vina nouum fundam calathi Ariusia nectar.
 Cantabunt mihi Damœtas, & Lyctius Ægon ;
 Saltentis Satyros imitabitur Alpheſibœus,
 Hæc tibi semper erunt, & cum solennia vota
 Reddemus Nymphis, & cum lustrabimus agros.
 Dum iuga montis aper. fluuios dum piscis amabit,
 Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadae,
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.
 Vt Baccho, Cererique, tibi sic vota quotannis
 Agricola facient : damnabis tu quoque votis.
 MO. Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona ?
 Nam neque me tantum venientis sibilus Austri,

Nec percussa iurant fluctu tam litora, nec quæ
Saxosas inter decurrunt flumina valles.

ME. Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.

Hæc nos, formosum Corydon ardebat Alexin :

Hæc eadem docuit, cuium pecus? an Melibœi?

MO. At tu sume pedum, quod, me cum sæpe rogarêt,

Non tulit Antigenes : & erat tum dignus amari :

Formosum paribus nodis, atque ære Menalca.

SILENVS, Ecloga VI.

ARG Epicurea secta exprimitur ; & Silenum, quasi voluptatis
symbolum, inducit cum Satyris remulentum.

Inscriptio huius Eclogæ in Romano codice.

FAVNORVM, SATYRORVM ET SILVA-
NORVM, DELECTATIO.
POETA.

Prima Syracusio dignata est ludere versu
Nostra, nec erubuit silvas habitare, Thaleia,
Cum canerem reges, & prælia, Cynthia aurem
Vellit, & admonuit : pastorem, Tityre, pinguis
Pascere oportet ovis, deductum dicere carmen.
Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere laudes
Vare tuas cupiant, & tristia condere bella)
Agrestem tenui meditabor arundine Musam.
Non iniussa cano : si quis tamen hæc quoque, si quis
Captus amore leget, te nostra, Vare, myrica,
Te nemo omne canet : nec Phœbo gratior vlla est,
Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.
Pergite Pierides, Chromis & Mnasilus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesternò venas, ut semper, laccho,

Serta procul tantum capiti delapsa iacebant
 Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.
 Aggressi (nam sepe senex spe carminis ambo
 Luserat) iniiciunt ipsis ex vincula fertis.
 Addit se sociam, timidisque superuenit Ægle:
 Ægle Naiadum pulcherrima: iamque videnti
 Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
 Ille dolum ridens, quo vincula neētiti? inquit.
 Soluite me pueri: satis est potuisse videri.
 Carmina, que vultis, cognoscite: carmina vobis;
 Huic aliud mercedis erit. simul incipit ipse.
 Tum verò in numerum Fannosque, serasque videres
 Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phœbo gaudet Parnassia rapes:
 Nec tantum Rhodope miratur, & Ismarus Orphea:
 Namque canebat, vti magnum per inane coacta
 Semina terrarumque, animeque, marisue, fuissent,
 Et liquidi simul ignis: vt his exordia primis
 Omnia, & ipse tener mundi concreuerit orbis,
 Tum durare solum, & discludere Nerea Ponto
 Cœperit, & rerum paullatim sumere formas.
 Iamque nouum vt terra stupeant lucefcere Solem:
 Altius atque cadant submotis nubibus imbres.
 Incipiant siluæ cum primum surgere: cumque
 Rura per ignotos errent animalia monteis.
 Hinc lapides Pyrrhe iactos, Saturnia regna,
 Caucasæque refert volucres, furtumque Promethei:
 His adiungi Hylam, nautic quo fonte relictum
 Clamassent: vt litus, Hyla Hyla, omne sonaret.
 Et fortunatam, si numquam armenta fuissent,
 Pasiphaen niuei solatur amore iuueni.
 Ab, virgo infelix, que te dementia cepit?

Præcides implerunt falsis mugitibus agros :
 At non tam turpeis pecudum tamen vlla secuta est
 Concubitus, quamuis collo timuisset aratrum,
 Et sepe in leui quæssisset cornua fronte.
 Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras :
 Ille, latus niueum molli sultus hyacintho,
 Illice sub nigra pallenteis ruminat herbas,
 Aut aliquam in magno sequitur grege, claudite nymphæ
 Dictæe, nymphæ nemorum iam claudite saltus ;
 Si qua forte serant oculis sese obuia nostris
 Errabunda bouis vestigia ; forsitan illum
 Aut herba captum viridi, aut armenta secutum,
 Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vacce.
 Tum Phaethontiadæ musco circumdat amaræ
 Corticis, atque solo proceras erigit alnos.
 Tum canit errantem Permessi ad flumina Gallum
 Aonas in monteis vt duxerit vna sororum :
 Vtque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis :
 Vt Linus hæc illi diuino carmine pastor
 Floribus, atque apio crineis ornatus amaro
 Dixerit, hos tibi dant calamos, en accipe, Muse,
 Aseræo quos ante seni, quibus ille solebat
 Cantandorigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynæi nemori dicatur origo :
 Ne qui sit lucus, quo se plus iactet Apollo.
 Quid loquar aut Scyllam Nisi ? aut quam sama secuta est,
 Candida succinctam latrantibus inguina monstris
 Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto,
 Ah, timidos nautas canibus lacerasse marinis :
 Aut vt mutatos Terei narrauerit artus ?
 Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit ?
 Quo cursu deserta petiuerit, & quibus ante

*Infelix sua tecta superuolita uerit alis?
 Omnia quæ, Phæbo quondam meditante, beatus
 Audist Eurotas, iussitque ediscere lauros,
 Ille canit: pulsa referunt ad sidera valles:
 Cogere donec oueis stabulis, numerumque referre
 Iussit, & inuito processit Vesper Olympo.*

MELIBŌEVVS, Ecloga VII.

ARG. Contentionem duorum pastorum habet: Amatoria est.

CORYDON, THYRSIS.

M*F*orte sub arguta confederat ilice Daphnis,
 Compulerātque greges Corydon, & Thyrsis in vnū:
 Thyrsis oueis, Corydon distentas lacte capellas:

Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,

Et cantare pæres, & respondere parati.

Heic mihi, dum teneras desendo à frigore myrtos,

Vir gregis ipse caper deerrauerat: atque ego Daphnim

Adspicio: ille ubi me contra uidet: ocius, inquit,

Huc ades ô Melibœe, caper tibi saluus, & hædi,

Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbra.

Huc ipsi potum venient per prata iuueni:

Heic viridis tenera prætexit arundine ripas

Mincius, eque sacra resonant examina quercu.

Quid facerem neque ego Alcippem, nec Phyllida habebam,

Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos,

Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnum.

Posthabui tamen illorum mea seria ludo.

Alternis igitur contendere versibus ambo

Cœpere: alternos Musæ meminisse volebant.

Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.

C. Nymphæ, noster amor, Libethrides, aut mihi carmen,

Quale meo Codro, concedite : (proxima Phœbi
Versibus ille facit) aut, si non possumus omnes,
Heic arguta sacra pendebit fistula pinu.

T. Pastores edera crescentem ornate poetam
Arcades, inuidia rumpantur vt ilia Codro,
Aut si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vatinoceat mala lingua futuro.

C. Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus,
Et ramosa Mycon visaci cornua cerui,
Si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota
Puniceo stabis suras euincta cothurno.

T. Sinum lactis & hac te liba, Priape, quot annis
Expectare sat est : custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus : at tu,
Si setura gregem suppleuerit, aureus esto.

C. Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyble,
Candidior cygnis, edera formosior alba :
Cum primum pasti repetent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.

T. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior rusco, proiecta vilior alga,
Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.
Ite domum pasti, si quis pudor, ite iuueni.

C. Muscosi fontes, & somno mollior herba,
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra,
Solstitium pecori defendite : iam venit æstas
Torrida, iam leto turgent in palmitæ gemmæ.

T. Heic focus, & tede pingues, heic plurimus ignis
Semper, & assidua postes fuligine nigri.
Heic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

C. Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ :

Strata iacent passim sua queque sub arbore poma,
Omnia nunc rident : at si formosus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina sicca.
T. Aret ager : vitio moriens sitit aëris herba :
Liber pampineas inuidit collibus vmbas,
Phyllidis aduentu nostræ nemus omne virebit :
Jupiter & leto descendet plurimus imbri.
C. Populus Alceide gratissima, vitis Iaccho,
Formosa myrtus Veneri, sua laurea Phæbo.
Phyllis amat corulos, illas dum Phyllis amabit.
Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phæbi.
T. Fraxinus in siluis pulcerrima, pinus in hortis,
Populus in fluitijs. abies in montibus altis :
Sapius at si me Lycida formose reuisas,
Fraxinus in siluis cædet tibi, pinus in hortis,
M. Hec memini, & victum frustra contendere Thyrsin :
Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

PHARMACEVTRIA, Ecloga VIII

A R G. Habet duas partes, prior conquestionem, posterior ve-
 neficia continet. Theocritea est.

DAMON, ALPHE SIB OEVS.

P Astorum Musam Damonis, & Alphe sibœi,
 Immemor herbarum quos est mirata iuuenca
 Certanteis, quorum stupefactæ carmine lynces,
 Et mutata suos requierunt flumina cursus :
 Damonis Musam dicemus, & Alphe sibœi.
 Tu mihi, seu magni superas iam saxa Timani,
 Siue oram Illyrici legis equoris, en erit vnquam
 Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta ?
 En erit, vt liceat totum mihi ferre per orbem

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
 A te principium. tibi desinet. accipe iussis
 Carmina coepta tuis: atque hanc sine tempora circum
 Inter victrices ederam tibi serpere lauros.
 Frigida vix caelo noctis decesserat umbra.
 Cum ros in tenera pecori gratissimus herba est:
 Incumbens tereti Damon sic coepit oliuae.
 D. Nascere, praequae diem veniens age Lucifer alnum:
 Coniugis indigno Nisa deceptus amore
 Dum quaeror, & diuos, quamquam nil testibus illis
 Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
 Incipe Maenaios mecum mea tibia versus.
 Maenaius argutumque nemus, pinosque loquentem
 Semper habet, semper pastorum ille audit amores,
 Panaque, qui primus calamos non passus inerteis.
 Incipe Maenaios mecum mea tibia versus.
 Mopso Nisa datur. quid non speremus amantes?
 Iungentur iam gryphes equis: euoque sequenti
 Cum canibus timidi venient ad pocula dame.
 Mopse novas incide faces: tibi ducitur vxor.
 Sparge marite nuces: tibi deserit Hesperus OEtam.
 Incipe Maenaios mecum mea tibia versus.
 O digno coniuncta viro, dum despicias omnes,
 Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capella.
 Hirsutumque supercilium, proluxaque barba:
 Nec curare Deum credis mortalia quemquam.
 Incipe Maenaios mecum mea tibia versus,
 Incipe Maenaios mecum mea tibia versus.
 Sepibus in nostris paruum te roscida mala,
 (Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.
 Alter ab vndecimo tum me iam ceberat annus:
 Iam fragileis poteram à terra contingere ramos.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error!

Incipe Menalios mecum mea tibia versus.

Nunc scio quid sit amor: duris in cotibus illum

Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamentes,

Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

Incipe Menalios mecum mea tibia versus.

Sæuus amor docuit gnatorum sanguine matrem

Commaculare manus, crudelis tu quoque mater.

Crudelis mater magis, an puer improbus ille?

Improbus ille puer: crudelis tu quoque mater.

Incipe Menalios mecum mea tibia versus.

Nunc & oueis vltro fugiat lupus: aurea dura

Mala ferant quercus: Narcisso floreat alnus:

Pinguia corticibus sudent electra myrica:

Certent & cygnis vlula: sit Tityrus Orpheus:

Orpheus in siluis, inter Delphinas Arion.

Incipe Menalios mecum mea tibia versus.

Omnia vel medium fiant mare: viuite siluæ:

Præcep̄s aërij specula de montis in vndas

Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.

Desine Menalios, iam desine tibia versus.

Hæc Damon: vos que responderit Alpheſibæus,

Dicite Pierides: NON OMNIA possumus omnes,

A. Effer aquam, & molli cinge hæc alteria vitta:

Verbenasque adole pingueis, & mascula thura:

Coniugis vt magicis sanos auertere sacris

Experiar sensus, nihil heic, nisi carmina desunt.

Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite Daphnin.

Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:

Carminibus. Circe socios mutauit Vlyſſei:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis

Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.

Ternatibi hæc primum triplici diuersa colore
 Licia circumdo, terque hæc altaria circum
 Effigiem duco: numero Deus impare gaudet.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.
 Necte tribus nodis ternos Amarylli colores:
 Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.
 Limus vt hic durefcit, & hæc vt cera liquefcit
 Vno eodemque igni? sic nostro Daphnis amore.
 Sparge molam & fragiles incende bitumine lauros.
 Daphnis me malus vrit: ego hanc in Daphnide laurum.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina. ducite Daphnin.
 Talis amor Daphnin, qualis, cum fessa iuuenctum
 Per nemora, atque altos quærendo bucula lucos
 Propter aquæ riuum viridi procumbit in vluua
 Perdita: nec feræ meminit decedere nocti:
 Talis amor teneat, nec fit mihi cura mederi.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.
 Has olim exuias mihi perfidus ille reliquit,
 Pignora cara fui: que nunc ego limine in ipfo
 Terra tibi mando: debent hæc pignora Daphnin.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.
 Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
 Ipse dedit Mæris: uascuntur plurima Ponto:
 His ego sepe lupum fieri, & se condere filuis
 Mærim, sepe animas imis excire sepulcris,
 Atque satas alio vidi traducere mæsseis.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.
 Fer cineres Amarylli foras: riuoque fluenti,
 Transque caput iace: ne respexeris his ego Daphnin
 Aggrediar nihil ille deos, nil carmina curat.
 Ducite ab vrbe domum mea carmina, ducite Daphnin.

Adspice, corripuit tremullis altaria flammâ
 Sponte sua, dum ferre meror, cinis ipse : bonum sit.
 Nescio, quid certe est, & Hylax in limine latrat.
 Credimus ? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt ?
 Parcite, ab vrbe venit, iam parcite carmina, Daphnis.

M O E R I S, Ecloga IX.

ARG. Referta est querelis. Virgilius agros repetens p̄ne cœsus est à centurione Ario. miscet & Augusti laudes.

LYCIDAS, MOERIS.

Quo te Mœri pedes ? an, quo via ducit, in vrbem ?
 M. O Lycida, vini peruenimus, aduena nostri,
 Quod nunquam veriti sumus, vt possessor agelli
 Diceret : hæc mea sunt, veteres migrate coloni.
 Nunc victi, tristes. **Q**VONIAM fors omnia versat,
 Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hædos.
 L. Certe equidem audieram, qua se subducere colles
 Incipiunt, mollique iugum demittere cliuo,
 Vsquè ad aquam, & veteris iam fracta cacumina fagi.
 Omnia carminibus vestrum seruasse Menalcan.
 M. Audieras. & fama fuit : sed carmina tantum
 Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
 Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
 Quod nisi me quacumque nouas incidere liteis
 Ante sinistra caua monuisset ab ilice cornix,
 Nec tuus hic Mœris, nec viueret ipse Menalcas.
 L. Heu, cadit in quemquam tantum scelus ! heu, tua nobis
 Pene simul tecum solatia rapta Menalca !
 Quis caneret Nymphas ? quis humum florentibus herbis
 Spargeret ? aut viridi fonteis induceret vmbra ?
 Vel que sublegi tacitus tibi carmina nuper,

Cum te ad delicias ferres Amaryllida nostras?
 Tityre, dum redeo, brevis est via. pasce capellas:
 Et potum pastas age Tityre: & inter agendum
 Occursare capro, cornu ferit ille; caueo.
 M. Immo hæc, quæ Varo nec dum perfecta canebat:
 Vare tuum nomen, superet modo Mantua nobis,
 Mantua væ misere nimium vicina Cremonæ,
 Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.
 I. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos:
 Sic cythiso pastæ distentent vbera vaccæ:
 Incipe si quid habes: & me fecere poetam
 Pierides sunt & mihi carmina: me quoque dicunt
 Vatem pastores: sed non ego credulus illi.
 Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
 Digna, sed argutos inter strepere anser olores.
 M. Id quidem ago, & tacitus, Lycida, mecum ipse voluto
 Si valeam meminisse: neque est ignobile carmen.
 Huc ades ô Galatea quis est nam ludus in vndis?
 Heic ver purpureum: varios heic flumina circum
 Fundit humus flores: heic candida populus antro
 Imminet, & lentæ texunt umbracula vites.
 Huc ades: insani seriant sine littora fluctus.
 L. Quid, quæ te pura solum sub nocte canentem
 Audieram? NUMEROS memini, si verba tenerem.
 M. Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
 Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum:
 Astrum, quo segetes gauderent frugibus: & quo
 Duceret apricis in collibus vua colorem.
 Insere Daphni pyros: carpent tua poma nepotes.
 O M N I A fert etas animum quoque. sepe ego longos
 Cantando puerum memini me condere Soles.
 Nunc oblita mihi tot carmina: vox quoque Mærim

Iam fugit ipsa : lupi Mœrim videre priores.
 Sed tamen ista satis referet tibi sepe Menalcas.
 L. Caussando nostros in longum ducis amores.
 Et nunc omne tibi stratam silet æquor : & omnes,
 Adspice, ventosi ceciderunt murmuris aure.
 Hinc adeo media est nobis via : namque sepulcrum
 Incipit apparere Bianoris. heic, vbi densas
 Agricole stringunt frondes, heic Mœri canamus :
 Heic hædos depone : tamen veniemus in urbem.
 Aut, si nox pluuiam ne colligat ante veremur,
 Cantantes licet vsque, minus via ledet, eamus.
 Cantantes vt eamus, ego hoc te fasce leuabo.
 MOE. Desine plura puer, & quod nunc instat, agamus.
 Carmina tunc melius, cum venerit ipse, canemus.

G A L L V S, Ecloga X.

A R G. Gallum poëtam de amissa amica, quam immodice ama-
 bat, solatur.

P O E T A.

Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.
 Pauca meo Gallo, sed que legat ipsa Lycori,
 Carmina sunt dicenda. neget qui carmina Gallo?
 Sic tibi, cum fluctus subter labere Sicanos,
 Doris amara suam non intermisceat vndam.
 Incipe : sollicitos Galli dicamus amores,
 Dum tenera attondent sinæ virgulta capelle.
 Non canimus surdis : respondent omnia siluæ.
 Que nemora, aut qui vos saltus habuere puellæ
 Naiades, indigno cum Gallus amore peritet?
 Nam neque Parnassi vobis iuga, nam neque Pindi
 Vlla moram fecere, neque Aonia Aganippe,
 Illum etiam Lauri, illum etiam fleuere myricæ :

Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem
 Menalus, & gelidi fleuerunt saxa Lycæi,
 Stant & oues circum, nostri nec penitet illas:
 Nec te peniteat pecoris diuine poeta.
 Et formosus oueis ad flumina pauit Adonis:
 Venit & vpilio: tardi venere bubulici:
 Vuidus hiberna venit de glaude Menalcas.
 Omnes, vnde amor iste rogant: tibi venit Apollo:
 Galle quid insanis? inquit. tua cura Lycoris
 Perque niues alium, perque horrida castra secuta est.
 Venit & agresti capitis siluanus honore,
 Florenteis serulas & grandia lilia quassans.
 Pan deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipsi
 Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem,
 Et quis erit nodus? inquit, amor non talia curat,
 Nec lacrimis crudelis amor, nec graminiariuis,
 Nec cythiso saturantur apes, nec fronde capellæ,
 Tristis at ille tamen; Cantabitis Arcades, inquit,
 Montibus hæc vestris: soli cantare periti
 Arcades. ô mihi tum quam molliter ossa quiescant,
 Vestra meos olim si fistula dicat amores.
 Atque vtinam ex vobis vnus vestrique fuisset
 Aut custos gregis, aut maturo vinitor vuc.
 Certe siue mihi Phyllis, siue esset Amyntas,
 Seu quicumque furor (quid tum, si fuscus Amyntas?
 Et nigrae violæ sunt, & vaccinia nigra)
 Mecum inter salices lenta sub vita iaceret.
 Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
 Heic gelidi fontes: heic mollia prata Lycori.
 Heic nemus: heic ipso tecum consumerer æuo.
 Nunc insanus amor duri me Martis in armis,
 Tela inter media, atque aduersos detinet hosteis.

Tu procul à patria (nec sit mihi credere) tantum
 Alpinas ab dura niues, & frigora Rheni
 Me sine soia vides. ah te ne frigora ledant:
 Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
 Ibo, & Chalcidio quæ sunt mihi condita versu
 Carmina, pastoris Siculi modulabor auena,
 Certum est in siluis, inter spelea ferarum
 Malle pati, tenerisque meos incidere amores
 Arboribus: crescent illæ: crescetis amores.
 Interea mistis lustrabo Menala nymphis:
 Aut acreis venabor apris: non me vlla vetabunt
 Frigora Parthenios canibus circumdare saltus.
 Iam mihi per rupes videor, lucosque sonanteis
 Ire: libet. Partho torquere Cydonia cornu
 Spicula, tamquam hæc sit nostri medicina furoris,
 Aut deus ille malis hominum mitescere discat.
 Iam neque Harmadryades rursus, nec carmina nobis
 Ipsa placent: ipsæ rursus concedite siluæ.
 Non illum nostri possunt mutare labores:
 Nec si frigoribus medijs Hebrumque bibamus,
 Sithoniasque niueis hiemis subeamus aquose,
 Nec si, cum moriens alta liber aret in vlmo,
 Ethiopum versemus oueis sub sidere Cancri.
 OMNIA vincit amor, & nos cedamus amori.
 Hæc sat erit, diuæ, vestrum cecinisse poëtam,
 Dum sedet, & gracili fiscellam texit hibisco,
 Pierides: vos hæc facietis maxima Gallo:
 Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas,
 Quantum verè nouo viridis se subijcit alnus.
 Surgamus: solet esse grauis cantantibus vmbra,
 Iuniperi grauis vmbra: nocent & frugibus vmbrae.
 Ite domum Saturæ, venit Hesperus, ite capellæ,

P. VIRGILII
 MARONIS
 GEORGICON
 LIBER I.

ARG. Enumerat vniuerse quæ hisce quatuor libris est dicta.
 s. Inde hoc libro de agricultus instrumento, seu temporibus.

AD C. MÆCENATEM.

Quid faciat letas segetes, quo sidere terram
 Vertere Mæcenas, vlmisque adiungere vites
 Cõueniat: quæ cura bouum, qui cultus habẽdo
 Sit pecori, atq; apibus quãta experiẽtia parcis
 Hinc canere incipiam. Vos õ clarissima mundi
 Numina, labentem cælo quæ ducitis annum,
 Liber, & alma Ceres, vestro si munere tellus
 Phœniam pingui glandem mutauit arista,
 Voculaque inuentis Achelœia miscuit vuis,
 Et vos agrestum præsentia numina Fauni,
 Fertè simul Fauniquè pedem, Dryadesque puellæ:
 Munera vestra cano. tuque õ, cui prima fremetum
 Fudit equum magno tellus percussa tridenti,
 Neptune: & cultor nemorum, cui pingua Cœc
 Ter centum niuei tondent dumeta iuueni:
 ose nemus lingueus patrium, saltusque Lycei
 an ouium custos, tua si tibi Mænala cura,
 Idsis õ Tegeæ fauens, oleæque Minerua
 uentrix, vncique puer monstrator aratri,
 teneram ab radice ferens Siluane cupressum;

Dique, deæque omnes, studium quibus arua tueris
 Quique nõuas alitis non nullo semine fruges:
 Quique satis largum cælo demittitis imbrem.
 Tuque adeo, quem mox quæ sint habitura deorum
 Consilia, incertum est, vrbisne inuisere Cæsar,
 Terrarumque velis curam, & te maximus orbis
 Auctorem frugum, tempestatumque potentem
 Accipiat, cingens materna tempora myrto:
 An deus immensi venias maris, ac tua nautæ
 Numina sola colant: tibi seruiat vltima Thule,
 Teque sibi generum Tethys emat omnibus vndis:
 An ne nouum tardis sidus te mensibus addas,
 Quæ locus Erigonen inter, Chelæque sequenteis
 Panditur: ipse tibi iam brachia contrahit ardens
 Scorpius, & cæli iusta plus parte relinquit.
 Quidquid eris (nam te nec sperent Tartara regem,
 Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,
 Quamuis Elysios miretur Græcia campos,
 Nec reperita sequi curet Proserpina matrem)
 Da facilem cursum, atque audacibus annue captis
 Ignarosque viæ mecum miseratus agresteis
 Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.

Vere nouo, gelidus canis cum montibus humor
 Liquitur, & zephyro putris se gleba resoluit,
 Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
 Ingemere, & sulco attritus splendere vomer.
 Illa seges demum votis respondet auari
 Agricola, bis quæ Solem, bis frigora sensit:
 Illius immense ruperunt horrea messes.
 At prius ignotum ferro quam scindimus æquor,
 Ventos, & varium cæli prædiscere morem
 Cura sit, ac patrios cultusque, habitusque locorum,

LIBER I.

Et quid quaeque serat regio, & quid quaeque recuset.
 Heic segetes, illic veniunt felicibus vnae:
 Arborei fetus alibi, atque iniussa virescunt
 Gramina. nonne vides, croceos vt Tmolus odores,
 India mittit ebur, molles sua thora Sabaei?
 Et Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epeiros equarum?
 Continuo has leges, aeternaque foedera certis
 Imposuit natura locis: quo tempore primum
 Deucalion vacuum lapides iactant in orbem:
 Unde homines nati, durum genus ergo age, terre
 Pingue solum primis exemplo à mensibus anni
 Fortes inuertant tauri, glebasque iacentis
 Puluerulenta coquat maturis Solibus aestas.
 At si non fuerit tellus fecunda: sub ipsum
 Arcturum tenui sat erit suspendere sulco:
 Illic, officiant latis ne frugibus herbae:
 Heic, sterilem exiguis ne deserat humor arenam.
 Alternis idem tonsas cessare noualeis,
 Et segnem patiēte situ durefcere campum.
 Aut ibi flaua seres mutato sidere farras,
 Vnde prius laetum siliqua quassante legumen,
 Aut tenuit fetus viciae, tristisque lupini
 Sustuleris fragilles calamos, siluamque sonantem.
 Vrit enim lini campum seges, vrit auena:
 Vrunt Lethaeo persusa papauera somno.
 Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
 Ne saturare fimo pingui pudeat sola, neue
 Effetos cinerem immundum iactare per agros.
 Sic quoque mutatis requiescunt fetibus arua.
 Nulla interea est inarata gratia terre.
 Saepè etiam sterileis incendere profuit agros,

Arque leuem stipulam crepitantibus vrere flamis :
 Siue vnde occultas vires, & pabula terre
 Pinguia concipiunt : siue illis omne per ignem
 Excoquitur vitium, atque exsudat in utilis humor.
 Seu plureis calor ille vias, & cetera relaxat
 Spiramenta, nouas veniat qua succus in herbas :
 Seu durat magis, & venas adstringit hianteis :
 Ne tenues pluuia, rapidiue potentia Solis
 Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.
 Multum adeo, rastris glebas qui frangit inerteis,
 Vimineasque trahit crates, iuuat arua : neque illum
 Flata Ceres alto nequiquam spectat Olympo :
 Et qui, profcisso quæ suscitât equore terga,
 Rursum in obliquum verso perrumpit aratro,
 Exercetque frequens tellurem, atque imperat aruis.
 Humida solstitia, atque hiemes orate serenas
 Agricola. hiberno latissima puluere sarræ,
 Letus æger. nullo tantum se Mysia cultu
 Iactat : & ipsa suas mirantur Gargara messeis.
 Quid dicam, iactô qui semine cominus arua
 Insequitur, cumulosque ruit male pinguis arena ?
 Deinde satis fluium inducit, riuosque sequenteis ?
 Et, cum exustus ager morientibus æstuat herbis.
 Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam
 Elicit : illa cadens radcum per leuia murmur
 Saxa ciet, satebrisque arentia temperat arua.
 Quid, qui, ne grauidis procumbat culmus aristis,
 Luxuriam segetum tenera di pascit in herba,
 Cum primum sulcos æquant sata : quique paludis
 Collectum homorem bibula deducit arena ?
 Prasertim incertis si mensibus annis abundans
 Exit, & obductu late tenet omnia limo :

L I B E R I.

Vnde caue tepido sudant humore lacune.
 Nec tamen (hæc cum sint hominumque bouumque labores
 Versando terram experti) nihil improbus anser,
 Strymoniaque grues, & amaris intuba fibris
 Officiunt, aut vmbra nocet. pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
 Mouit agros, curis acuens mortalia corda.
 Nec torpere graui passus sua regna veterno.
 Ante Iouem nulli subigebant arua coloni:
 Nec signare quidem, aut partiri limite campos
 Fas erat, in medium querebant, ipsaque tellus
 Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
 Ille malum virus serpentibus addidit atris,
 Prædarique lupos iussit, Pontumque moueri,
 Mellaque decussit folijs, ignemque remouit,
 Et passim riuus currentia vina repressit:
 Vt varias vsus meditando extunderet arteis
 Paullatim, & sulcis frumenti quæreret herbam,
 Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.
 Tunc alnos primum fluuij sensere cauatas:
 Nauita dum stellis numeros, & nomina fecit,
 Pleiadas, Hyadus, clarumque Lycaonis Arcton.
 Tum laqueis captare feras, & fallere visco
 Inuentum, & magnos canibus circumdare saltus:
 Atque alius latum funda iam verberat annem,
 Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina,
 Tum ferri rigor, atque arguta lumina serræ:
 Nam primi cuneis scindebant fissile lignum,
 Tum variæ venerè artes. LABOR omnia vincit
 Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.
 Rima Ceres ferro mortaleis vertere terram
 Instituit: cum iam glandes, atque arbuta sacræ

Desicerent siluæ, & victum Dodona negaret,
 Mox & frumentis labor additus: vt mala culmos
 Esset rubigo, segnisque horreret in aruis
 Carduus, intereunt segetes, subit aspera silua,
 Lappaque, tribulique, interque nitentia culta
 Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.
 Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris,
 Et sonitu terrebis auis, & ruris opaci.
 Falce preme vmbra, vorisque vocaueris imbrem:
 Heu, magnum alterius frustra spectabis aceruum:
 Concussa que famem in siluis solabere quercu.
 Dicendum, & que sint duris agrestibus arma,
 Queis sine nec potuere feri, nec surgere messes.
 Vomis, & inflexi primum graue robur aratri,
 Tarda que Eleusine matris voluentia plaustra,
 Tribula que, trabeæ que, & iniquo pondere rastris:
 Virgeæ præterea Celei, vilisque supellex,
 Arbutæ crates, & mysticæ vanus lacchi.
 Omnia que multo ante memor prouisa repones:
 Si te digna manet diuini gloria ruris.
 Continuo in siluis magna vi flexa domatur
 In burim, & curui formam accipit vlmus aratri.
 Huic à stirpe pedes temo protentus in octo,
 Bine aures, duplici aptantur dent alia dorso.
 Ceditur & tilia ante, iugo lenis, alta que sagus,
 Stiuaque, que currus à tergo torqueat imos,
 Et suspensa focis exploret robor a sumus.
 Possum multa tibi veterem præcepta referre:
 Ni refugis, tenuisque piget cognoscere curas.
 Area cum primis ingenti æquanda cylindro,
 Et vertenda manu, & creta solidanda tenaci:
 Ne subeant herbae neu puluere victa fatiscat.

LIBER I.

Cum varie illudunt pestes: sæpè exiguis mus
 sub terris posuitque domos, atque horrea fecit:
 Aut oculis capti fodere cubilia talpæ,
 uentusque cauis buso, & quæ plurima terre
 Monstra serunt: populatque ingentem farris aceruum
 Durculio, atque inopi metuens formica seuectæ:
 Contemplator item. cum se nux plurima siluis
 induet in florem, & ramos curuabit olenteis:
 si superant fetus, pariter frumenta sequentur,
 Magnaque cum magno veniet tritura calore.
 At si luxuria foliorum exuberat umbra,
 Nequiquam pinguis palea teret area culmos.
 Semina vidi equidem multos medicare serenteis,
 Et nitro prius, & nigra persunderè amurca,
 Grandior vt fetus siliquis fallacibus esset,
 Et quamuis igni exiguo properata maderent,
 Vidi lecta diu, & multo spectata labore
 Degenerare tamen: vis humana quotannis
 Maxima quæque manu legeret. Si c omnia fatis
 In peius ruere, ac retro sublapsa referri,
 Non aliter, quam qui aduerso vix flumine lembum
 Remigijs subiigit, si brachia forte remisit.
 Atque illum in præceps pronò rapit alueus amni.
 Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis,
 Hædorumque dies seruandi, & lucidus Anguis:
 Quam, quibus in patriam ventosa per æquora vectis
 Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra diei, somnique pares, vbi secerit horas,
 Et medium luci, atque umbris iam diuidet orbem:
 Exercete viri tauros, serite hordea campis,
 Vsque sub extremum brumæ intractabilis imbrem,
 Nec non & liki segetem, & Cereale papauer

Tempus humo tegete, & iam dudum incumbere aratri,
 Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
 Vere fabis satio: tunc te quoque Medica putres
 Accipiant sulci: & milio venit annua cura,
 Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus. & aduerso cedens Canis occidit astro.
 At si triticeam in messem, robustaque sarrā
 Exercebis humum, solisque instabis aristis:
 Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur,
 Onossiaque ardentis decedat stella Corona,
 Debita quam sulcis committas semina, quamque
 Inuitæ properes anni spem credere terre.
 Multi ante occasum Maiæ cœpere: sed illos
 Exspectata seges vanis elusit auenis.
 Si verò viciamque seres, vilemque faselum,
 Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis:
 Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.
 Incipe, & ad medias sementem extende pruinas.
 Iccirco certis dimensum partibus orbem
 Per duodena regit mundi Sol aureus astra.
 Quinque tenent cœlum zone: quarum vna corusco
 Semper Sole rubens, & torida semper ab igni:
 Quam circum extreme dextra, læuaque trahuntur
 Cerulea glacie concretæ, atque imbribus atris,
 Has inter, mediamque, duæ mortalibus agris
 Munere concessæ diuum: via secta per ambas,
 Obliquus qua se signorum verteret ordo.
 Mundus vt ad Scythiam, Rhipheasque arduus arceis
 Consurgit: premitur Libye deuexus in Austros.
 Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
 Sub pedibus Styx atra videt, Manesque profundi:
 Maximus heic flexu sinuoso elabitur anguis

LIBER I.

Circum, perque duas in morem fluminis Arctos,
 Arctos Oceani metuentes aequore tingi.
 Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
 Semper, & obtenta densantur nocte tenebrae:
 Aut redit à nobis Aurora, diemque reducit:
 Nosque ubi primus equis oriens afflauit anhelis,
 Illic fera rubens accendit lumina vesper.
 Hinc tempestates dabio prædiscere caelo
 Possumus, hinc messisque diem, tempusque serendi,
 Et quando infidum remis impellere marmor
 Conueniat: quando armatas deducere classeis,
 Aut tempestiuam siluis euertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur, & ortus,
 Temporibusque parem diuersis quatuor annum,
 Frigidus agricolam si quando continet imber,
 Multa, forent quæ mox caelo properanda sereno,
 Maturare datur. durum procudit arator
 Vomeris obtusi dentem: cauat arbore lintres:
 Aut pecori signum, aut numeros impressit aceruis:
 Exacuunt alij vallos, furcasque bicornes,
 Atque Amerina parant lentæ retinacula viti.
 Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga:
 Nunc torrere igni fruges: nunc frangite saxo.
 Quippe etiam festis quædam exercere diebus
 Fas & iura sinunt. riuos deducere nulla
 Religio vetuit, segeti prætendere sepem,
 Insidias auibus moliri, incendere vepres,
 Palantumque gregem fluuio mersare salubri.
 Sæpè oleo tardi costas agitatur aselli,
 Vilibus aut onerat pomis: lapidemque reuertens
 Incusum, aut atræ massam picis vrbe reportat.
 Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna

Felices verum. quintam fuge : pallidus Orcus,
 Eumenidesque sate : tum partu terra nefando
 Cœumque lapetumque creat, seuumque Typhoea,
 Et coniuratos cœlum rescindere fratres.
 Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
 Scilicet atque offe frondosum inuoluere Olympum :
 Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.
 Septima post decumam felix & ponere viteis,
 Et preusos domitare boues, & licia tele
 Addere, noua fuga melior, contraria furtis.
 Multa adeo gelida melius se nocte dedere,
 Aut com ole nouo terras irrorat Eous,
 Noctē leues melius stipule, nocte arida prata
 Tondentur : nocte lentus non deficit humor,
 Et quidam seros hiberni ad luminis igneis
 Peruigiliat, ferroque faces inspicat acuto.
 Interea longum cantu solata laborem
 Arguto coniux percurrit pectine telas :
 Aut dulcis musti Volcano decoquit humorem,
 Et solis vndam tepidi despumat aeni.
 Et rubicunda Ceres medi succiditur aestu.
 Et medio tostis aestu terit area fruges.
 Nudus ara, fere nudus : hiems ignaua colono,
 Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur.
 Mutuæque inter se læti conuiuia curant.
 Inuitat Genialis hiems, curasque resoluit :
 Ceu presse cum iam portum tetigere carinæ,
 Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.
 Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tempus,
 Et lauri baccas oleamque, cruentaque myrta.
 Tunc gruibus pedicis, & retia ponere ceruis,
 Auritosque sequi lepores : tum figere damas,

LIBER I.

Stupea torquentem Balearis verbera funda,
 Cum nix alta iacet, glaciem cum flumina trudu
 Quid tempestates autumnii, & sidera dicam?
 Atque ubi iam breuiorque dies, & mollior aestas,
 Quae vigilanda iris? vel cum ruit imbriferum ver,
 Spicea iam campis cum messis inhorruit, & cum
 Frumenta in viridi stipula lactentia turgent:
 Saepe ego, cum flauis messorum induceret aruis
 Agricola & fragili iam stringeret hordea culmo,
 Omnia ventorum concurrere praelia vidi:
 Quae grauidam late segetem ab radicibus imis
 Sublime expulsam eruerent: ita turbine nigro
 Ferret hiems culmumque leue, stipulasque volanteis.
 Saepe etiam immensum caelo venit agmen aquarum,
 Et saedam glomerant tempestatem imbribus atris
 Collectae ex alto nubes: ruit arduus aether,
 Et pluuia ingenti sata leta, bouumque labores
 Diluit: implentur fossae, & caua flumina crescunt
 Cum sonitu, feruetque fretis spirantibus aequor.
 Ipse pater, media nimborum in nocte, corusca
 Fulmina molitur dextra: quo maxima motu
 Terra tremit: fugere ferae, & mortalia corda
 Per genteis humilis strauit pauor, ille flagranti
 Aut Athon, aut Rhopopen, aut alta Cerannia telo
 Deijcit, ingeminant Austri, & densissimus imber.
 Nunc nemoca ingenti vento, nunt litora plangunt.
 Hoc metuens, caeli menseis, & sidera serua,
 Frigida Saturni sese quo stella receptet,
 Quos ignis caeli Cyllenius erret in orbeis.
 In primis venerare deos, atque annua magne
 Sacra refer Cereti, laetis operatus in herbis,
 Extremae sub casum hiemis, iam vere serena.

Tunc agri pingues, & tunc mollissima vina :
 Tunc somni dulces, densaque in montibus umbrae
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret,
 Cui tu lacte sauos, & miti dilue Baccho :
 Terque nouas circum felix erat hostia fruges,
 Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
 Et Cererem clamore vocent in tecta : neque ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristis,
 Quam Cereri, torta redimitus tempora quercu,
 Det motus incompositos, & carmina dicat.
 Atque haec vt certis possumus discere signis,
 Aestusque, pluuiaque, & agenteis frigora ventos,
 Ipse pater statuit, quid mensura Luna moneret,
 Quo signo caderent Austri : quid saepe videntes
 Agricola, propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo ventis surgentibus, aut sieta Ponti
 Incipiunt agitata tumescere, & aridus altis
 Montibus audiri fragor : aut resonantia longe
 Litora misceri, & nemorum increbrescere murmur,
 Iam sibi tum curuis male temperat vnda carinis,
 Cum medio celeres reuolant ex equore mergi,
 Clamoremque, ferunt ad litora : cumque marine
 In sicco ludunt fulicae, notasque paludes
 Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.
 Saepe etiam stellas, vento impendente, videbis
 Praecipites caelo labi noctisque per umbram
 Flamarum longos a tergo albescere tractus :
 Saepe leuem paleam, & frondes volitare caducas.
 Aut summa nauteis in aqua colludere plumas.
 At Boreae de parte trucis cum fulminat, & cum
 Eurique Zephirique tonat domus : omnia plenis
 Rura natant fossis, atque omnis nauita ponto

LIBER I.

Humida vela legit. numquam imprudentibus imber
 Obsuit : aut illum surgentem vallibus imis
 Aërie fugere grues, aut bucula cœli :
 Suspiciens, patulis captavit naribus auras :
 Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo :
 Et veterem in limo ranae cecinere querelam,
 Sæpius & tectis penetralibus extulit oua
 Angustum formica terens iter, & bibit ingens
 Arcus, & è pastu decedens agmine magno
 Cornuorum increpauit densis exercitus alis.
 Iam varias pelagi Volucres, & quæ Asia circum
 Dulcibus in staguis rimantur prata Caystri,
 Certatim largos humeris infundere rores,
 Nunc caput obiectare fretis, nunc currere in vndas,
 Et studio incassum videas gestire lauandi.
 Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
 Et sola in sicca secum spatiatur arena.
 Nec nocturna quidem carpentes pensa puella
 Nesciuere hiemem : testa cum ardente viderent
 Scintillare oleum, & putreis concrescere fungos.
 Nec minus ex imbri Soles, & aperta serena
 Prospicere, & certis poteris cognoscere signis.
 Nam neque tum stellis acies obtusa videtur,
 Nec fratris radijs obnoxia surgere Luna,
 Tenuia nec lanae per cœlum vellera ferri.
 Non tepidum ad Solem pennas in litore pandunt
 Dilectæ Thetidi Alcyones : non ore solutos
 Immundi meminere sues iactare manipulos.
 At Nebule magis ima petunt, campoque recumbunt :
 Solis & occasum seruans de culmine summo
 Nequiquam seros exercet noctua cantus.
 Apparet liquido sublimis in aëre Nisus,

1. pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
 Quacumque illa leuē fugiens secat æthera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras,
 Insequitur Nifus : qua se fert Nifus ad auras,
 Illa leuē fugiens raptim secat æthera pennis.
 Tum liquidas corui presso ter gutture voces,
 Aut quater ingeminant : & sæpè cubilibus altis
 Nescio qua præter solitum dulcedine leti,
 Inter se foliis strupitant. iuuat imbribus actis
 Progeniem paruam, dulceisque reuisere nidos,
 Haud equidem credo, quia sit diuinitus illis
 Ingenium, aut R E R U M F A T O prudentia maior :
 Verum, vbi tempestas, & cœli mobilis humor
 Mutauere vias, & Iupiter humidus Austris
 Densat, erant quæ rara modo, & quæ densa, relaxat :
 Vertuntur species animorum, & pectora motus
 Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt. hinc ille auium concemus in agris,
 Et læta pecudes, & ouantes gutture corui.
 Si verò Solem ad rapidum, Lunasque sequenteis
 Ordine respicies : numquam te crastina fallat
 Hora, neque insidijs noctis capiere serena.
 Luna reuertenteis cum primum colligit igneis,
 Si nigrum obscuro comprehenderit æra cornu,
 Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.
 At, si virgineum suffuderit ore ruborem,
 Ventus erit : vento semper rubet aurea Phœbe.
 Sin ortu quarto, namque is certissimus auctor,
 Pura, nec obtusis per cœlum cornibus ibit :
 Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo,
 Exactum ad mensem pluuia, ventisque carebunt :
 Votaque seruati soluent in littore nautæ

Glauco. & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.
 Sol quoque & exoriens, & cum se condet in vnuas,
 Signa dabit; Solem certissima signa sequentur,
 Et quæ mane refert, & quæ surgentibus astris.
 Ille vbi nascentem maculis variauerit ortum
 Conditus in nubem, medioque refugerit orbe:
 Suspecti tibi sint imbres. namque vrget ab alto
 Arboribusque, satisque Notus, pecorique sinister,
 Aut vbi sub lucem densa inter nubila sese
 Diuersi erumpent radij. aut vbi pallida surget
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
 Heu, male tum miteis defendet pampinus vuas:
 Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando,
 Hoc etiam, emenso cum iam deceder Olympo,
 Profuerit meminisse magis, nam sæpè videmus
 Ipsius in vultu varios errare colores.
 Ceruleus pluiam denuntiat: igneus Euros.
 Sin macule incipient rutilo immiscerier igni:
 Omnia tunc pariter vento, nimisque videbis
 Feruere: non illa quisquam me nocte per altum
 Ire, neque à terra moneat conuellere funem.
 At si cum refertque diem, condetque relatum,
 Lucidus orbis erit, frustra terrebere nimbis,
 Et claro siluas cernes Aquilone moueri
 Denique, quid Vesper serus vehat, vnde serenas
 Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster,
 Sol tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
 Audeat? ille etiam cecos instare tumultus
 Sæpè monet, fraudemque, & operta tumescero bella:
 Ille etiam extincto miseratus Cesare Romam,
 Cum caput obscura nitidum ferrugine texit,
 Impiaque æternam timuerunt secula noctem.

Tempore quamquam illo tellus quoque, & æquora ponti,
 Obscenique canes, importunæque volucres
 Signa dabant. quoties Cyclopium efferrere in agros
 Vidimus vudentem ruptis fornacibus Ætnam,
 Flamarumque globos, liquefactaque voluere saxa?
 Armorum sonitum toto Germania cælo
 Audijt: insolitis tremuerunt motibus Alpes.
 Vox quoque per lucos vulgo exaudita silenti
 Ingens, & simulacra modis pallentia miris
 Visa sub obscurum noctis, pecudesque locute,
 Infandum, sistunt amnes: terræque debiscunt,
 Et maestum illacrymat templis ebur, æraque sudant.
 Proluit insano contorquens vortice silvas
 Fluuiorum rex Eridanus, camposque per omnes
 Cum stabulis armenta tulit: nec tempore eodem
 Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
 Aut puteis manare cruor cessauit: & alte
 Per noctem resonare, lupis ululantibus, vrbes.
 Non alias cælo ceciderunt plura sereno
 Fulgura: nec diri toties arsere cometa.
 Ergo inter sese paribus concurrere telis
 Romanas acies iterum videre Philippi:
 Nec fuit indignum superis. bis sanguine nostro
 Emarthiam, & latos Æmipinguescere campos.
 Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis
 Agricola incuruo terram molitus aratro,
 Exesa inueniet scabra robigine peila:
 Aut grauibus rastris galeas pulsabit inaneis,
 Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris.
 Di patrij indigetes, & Romule, Vestaque mater,
 Quæ Tuscum Tiberim, & romana palatia seruas,
 Hunc talem euerso iuuenem succurere saclo

Ne prohibere. satis iam pridem sanguine nostro
 Laomedonte & luimus periuria Troia.
 Iam pridem nobis cœli te regia, Cæsar,
 Inuidet, atque hominum queritur curare triumphos.
 Quippe ubi fas versum, atque nefas: tot bella per orbem:
 Tam multæ scelerum facies: non vllus aratro
 Dignus honos, squalent abductis arua colonis,
 Et curvæ rigidum salces conflantur in enses.
 Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
 Vicinæ ruptis inter se legibus vrbes
 Arma serunt: seuit toto Mars impius orbe:
 Ut cum carceribus sese effudere quadrage,
 Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens,
 Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

P. VIRGILII MARONIS
 GEORGICON

LIBER II,

ARG. Hic liber tractat rationem vitium colendarum; præterea præcepta de olea & alijs arboribus.

HActenus auorum cultus, & sidera cœli:
 Nunc te Bacche canam, nec non siluestria tecum
 Virgulta, & prolem tarde crescentis oliuæ.
 Huc Pater ô Lenæe. (tuis heic omnia plene
 Muneribus: tibi pampineo gravidus autumnno
 Floret ager: spumat plenis vindemia labris)
 Huc pater ô Lenæe veni, nudataque inusto
 Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.
 Principio arboribus varia est natura creandis.

Nanque,

Nam que, alie nullis hominum cogentibus, ipse
 Sponte sua veniunt, camposque, & flumina late
 Curua tenent: vt molle siler, lentæque geniste,
 Populus, & glauca canentia fronde salicta.
 Pars autem posito surgunt de semine: vt alte
 Castanea, nemorumque Ioui que maxima frondes
 Esculus, atque habitæ Graiis oracula quercus.
 Pullulat ab radice alijs densissima silua:
 Vt cerasis, vlmisque: etiam Parnassia laurus
 Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.
 Hos natura modos primum dedit: his genus omne
 Siluarum, fruticumque viret, nemorumque sacrorum.
 Sunt alij quos ipse via sibi repperit vsus.
 Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
 Deposuit sulcis: hic stirpes obruit aruo,
 Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos:
 Siluarumque alie pressos propaginis arcus
 Exspectant; & viuua sua plantaria terra.
 Nil radicis egent alie: summumque putator
 Haud dubitat terra referens mandare cacumen.
 Quin & caudicibus sectis, mirabile dictu,
 Truditur è sicco radix oleagina ligno.
 Et sepe alterius ramos impune videmus
 Vertere in alterius, mutatamque insita mala
 Ferre pyrum, & prunis lapidosa rubescere corna.
 Quare agite ó proprios generatim discite cultus
 Agricole, fructusque feros moilite colendo:
 Neu segnes iaceant terre. iuuat Ismara Baccho
 Conserere, atque olea magnum vestire Taburnum.
 Tuque ades, inceptumque vna decurre laborem,
 O decus, ó fame meritò pars maxima nostræ
 Mæcenas, pelagoque volans da vela patenti,

Non ego cuncta meis amplecti versibus opto :
 Non, mihi si lingue centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox : ades & primi lege litoris oram,
 In manibus terre. non heic te carmine ficto,
 Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.
 In ponte sua que se tollunt in luminis oras,
 In secunda quidem, sed leta, & fortia surgunt :
 Quippe solo natura subest : tamen hæc quoque si quis
 Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
 Influxerint siluestrem animum, cultuque frequenti
 In quascumque voces arteis, haud tarda sequentur.
 Nec non & sterilis que stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros :
 Nunc alta frondes, & rami matris opacant,
 Crescentique adimunt fetus, vruntque serentem.
 In am, que seminibus iactis se sustulit arbor,
 In arda venit, seris factura nepotibus umbram :
 In pomaque degenerant succos oblita priores :
 Et turpeis auibus prædam fert vuaracemos.
 In ciliçet omnibus est labor impendendus, & omnes
 In cogenda in sulcum, ac multa mercede domanda,
 In sed truncis oleæ melius, propagine vites,
 In respondent, solido Paphiæ de robore myrtus.
 In Plantis eduræ coruli nascuntur, & ingens
 In Fraxinus Herculeæque arbor umbrosa coronæ,
 In Chaonijque patris glandes : etiam ardua palma
 In nascitur, & casus abies visura marinos :
 In inseritur verò ex setu nucis arbutus horrida :
 In Et steriles platonij malos gessere valenteis,
 In Castaneæ sagos, ornusque incanuit albo
 In flore pyri, glandemque sues fregere sub vlnis.
 Nec modus, inserere, atque oculos imponere, simplex.

Nym qua se medio trudent de cortice gemmae,
 Et tenuis rumpunt tunicas : angustus in ipso
 Fit modo sinus : huc aliena ex arbore germen
 Includunt, vdoque docent inolescere libro.
 Aut rursus enodes trunci resécantur, & alte
 Finditur in solidum cuneis via : deinde feraces
 Plante immittuntur : nec longum tempus, & ingens
 Exijt ad coelum ramis felicibus arbos,
 Miraturque nouas frondeis, & non sua poma.
 Præterea genus haud vnum nec fortibus vlnis
 Nec salici, lotoque, nec ideis cyparissis.
 Nec pingues vnâ in faciem nascuntur oliuæ
 Orchites, & radij, & amara pausia bacca,
 Pomaque, & Alcinoi siluæ : nec surculus idem
 Orustumijs, Suriisque pyrîs, grauibusque volentibus.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 Quam Methymnæo carpit de palmitè Lesbos.
 Sunt Thasiæ vites, sunt & Mareotides albæ :
 Pinguibus hæc terris habiles leuioribus illæ.
 Et passo Pſythia vtilior, tenuisque Lageos,
 Tentatura pedes olim, vincturaque linguam,
 Purpureæ, præciæque, & quo te carmine dicam
 Rhetica nec tellis ideo contende Falernis.
 Sunt etiam Ammineæ vites, firmissima vina,
 Imolus & assurgit quibus, & rex ipse Phaneus,
 Argitisque minor : cui non certauerit vllâ;
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te mensis, & dis accepta secundis,
 Transferim Rhodia, & tumidis Bumaste racemis.
 Sed neque quam multæ species, nec nomina quæ sint,
 Est numerus : neque enim numro comprehendere refert.
 Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem

Discere, quam multa Zephyro turbentur arenæ:
 Aut, vbi nauigijs violentior incidit Eurus,
 Nosse, quot Ionij veniant ad litora fluctus.
 Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt.
 Fluminibus salices, crassisque paludibus alui
 Nascuntur: steriles saxosis montibus orni.
 Litora myrteis letissima: denique apertos
 Bacchus amat colleis: Aquilonem, & frigora taxi.
 Adspice & extremis domitum cultoribus orbem,
 Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.
 Diuisæ arboribus patriæ. sola India nigrum
 Fert ebum: solis est thurea virga Sabæis.
 Quid tibi odorato referam sudantia ligno
 Balsamaque, & baccas semper frondentis acanthi?
 Quid nemora Æthiopum molli canentia laua?
 Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi finus orbis? vbi aëra vincere summum
 Arboris haud vllæ iactu potuere sagitta.
 Et gens illa quidem sumtis non tarda pharetris.
 Media fert tristeis succos, tardumque saporem
 Felicis mali: quo non presentius vllum,
 Pocula si quando seuce infecere nouerçæ,
 Miscueruntque herbas, & non innoxia verba,
 Auxilium venit, ac membrû agit atra venena.
 Ipsa ingens arbor, faciemque simillima lauro:
 Et, si non alium late iactaret odorem,
 Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
 Flos apprima tenax. animas, & olentia Medæ
 Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.
 Sed neque Medorum siluæ, ditissima terra,
 Nec pulcer Ganges, atque auro turbidus Hermus,

Laudibus Italicæ certent : non Bactra, neque Indi
 Totaque iburiferis Panchaia pinguis arenis.
 Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
 Inuerrere, satis immanis dentibus hydri :
 Nec galeis, densisque virum seges horruit hastis :
 Sed grauidæ fruges, & Bacchi Massicus humor
 Implere : tenent oleæque, armentaque læta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus insert :
 Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
 Victima, sepè tuo persusi flumine sacro
 Romanos ad templa deum duxerè triumphos.
 Hæc ver assiduam, atque alienis mensibus æstas :
 Bis grauidæ pecudes, bis pomis utilis arbor.
 At rabidæ tigres absunt, & scæua leonum
 Semina : nec miseros fallunt aconita legentis :
 Nec rapit immensos orbis per humum, neque tantò
 Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias vrbes, operumque laborem :
 Tot congesta manu præruptis oppida saxis,
 Fluminaque antiquos subter labentia muros.
 An mare, quod supra, memorem, quodque alluit infra ?
 An ne lacus tantos ? te Lari maximè, teque
 Fluctibus, & fremitu assurgens Benace marino ?
 An memorem portus, Lucrinoque addita claustra,
 Atque indignatum magnis stridoribus æquor,
 Iuliaque Ponto longe sonat vnda refluxo,
 Tyrrenusque frettis immittitur æstus Auernis ?
 Hæc eadem argenti riuos, ærisque metalla
 Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
 Hæc genus acre virum, Marsos, pubemque Sabellam,
 Assuetumque malo Ligurem, Volcosque verutos
 Extulit. hæc Decios, Marios, magnosque Camillos,

Scipiadas duros bello, & te maxime Caesar:
 Qui nunc extremis Asia iam victor in oris
 Imbellem auertis Romanis arcibus Indum.
 Salue magna parens frugum Saturnia tellus;
 Magna virum tibi res antiquæ laudis, & artium
 Ingredior, sanctos ausus recludere fonteis,
 Ascreumque cano Romana per oppida carmen.
 Nunc locus aruorum ingenijs: quæ robor a cuique,
 Quis color, & quæ sit rebus natura ferendis.
 Difficiles primum terræ, collesque maligni,
 Tenuis vbi argilla, & dumosis calculus aruis
 Palladia gaudent silua viuacis oliuæ.
 Iudicio est tractu surgens oleaster eodem
 Plurimus, & strati baccis siluestribus agri.
 At quæ pinguis humus, dulcique vligine lata,
 Quique frequens herbis. & fertilis vberè campus:
 Qualem sæpe caua montis conualle solemus
 Despicere, huc summis liquuntur rupibus amnes,
 Felicemque trahunt limum: quique editus Austro,
 Et silicem curuis inuisam pascit aratri:
 Heic tibi præualidas olim multoque fluentis
 Sufficiet Baccho viteis: heic fertilis vna,
 Heic laticis, qualem pateris libamus, & auro,
 Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
 Laucibus & pandis sumantia reddimus exta:
 Sin armenta magis studium, vitulosque tueri,
 Aut setus ouium, aut vrentis culta capellas:
 Saltus, & saturi petito longinqua Tarenti,
 Et qualem infelix amisit Mantua campum,
 Pascentem niueos herbofo flumine cycnos.
 Non liquidi gregibus fontes, non gramina desunt:
 Et quantum longis carpent armenta diebus.

Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
 Nigra fere & presso pinguis sub vomere terra,
 Et cui patre solum (namque hoc imitamur arando)
 Optum a frumentis: (non villo ex æquore cernes
 Plura domum tardis decedere plaustra iuuentis)
 Aut vnde iratus siluam deuexit arator,
 Et nemora euertit multos ignaua per annos,
 Antiquasque domos auium cum stirpibus inuis
 Eruit: ille altum nidi petiæ relicti:
 At rudis enituit impulso vomere campus.
 Nam ieiuna quidem cliuosi græa ruris
 Vix humileis apibus casias, roremque ministras.
 Et tophus scaber, & nigris exesa chelydris
 Creta, negant alios æque serpentibus agros
 Dulcem ferre cibum, & curuas præbere latebras.
 Quæ tenuem exhalat nebulam, fumosque volucreis,
 Et bibit humorem, & cum vult, ex seipsa remittit:
 Quæque suo viridi semper se gramine vestit,
 Nec scabie, & salsa lædit robigine ferrum;
 Illa tibi letis intexet vitibus vltimos:
 Illa ferax oleæ est: illam experiere colendo
 Et facilem pecori, & patientem vomeris vinci.
 Talem diues arat Capua, & vicina Vesueo
 Ora iugo, & vacuis Clanius non æquis Acerris,
 Nunc, quo quamque modo possis cognoscere, dicam,
 Rara sit, an supra morem si densa, requiras:
 Altera frumentis quoniam fauet, altera Baccho:
 Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyceo:
 Ante locum capies oculis, alteque iubebis
 In solido puteum demitti, omnemque repones
 Rursus humum, & pedibus summas æquabis arenas.
 Si deerunt: rarum pecorique, & vitibus almis

Aptius vber erit, sin in sua posse negabunt
 Ire loca. & scrobibus superabit terra repletis,
 Spissus ager : glebas cunctanteis, crassaque terga
 Expecta : & validis terram prosi inde iuuenta.
 Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea nec mansuescit arando,
 Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina seruat)
 Tale dabit specimen. tu spisso vimine qualos,
 Colaue prælorum sumosis deripe tectis.
 Huc ager ille malus, dulcesque à fontibus vnda
 Ad plenum calcentur, aqua eluctabitur omnis
 Scilicet, & grandes ibunt per vimina guttæ.
 At sapor indicium faciet manifestus, & ora
 Tristia tentantur sensu torquebit amaror.
 Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto
 Discimus haud vñquam manibus iactata fatiscit,
 Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
 Humida maiores herbas alit, ipsaque iusto
 Letior. ah, nimium ne sit mihi fertilis illa,
 Neu se præualidam primis ostendat aristis,
 Quæ grauis est, ipso tacitam se pondere prodit ;
 Quæque leuis. promptum est oculis prædiscere nigram,
 Et quis cui color. at sceleratum exquirere frigus
 Difficile est : piceæ tantum, taxique nocentes
 Interdum, aut edera pandunt vestigia nigra.
 His animaduersis, terram multo ante memento
 Excoquere, & magnos scrobibus concidere montes ;
 Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas,
 Quam letum insodias vitis genus. optima putri
 Arua solo id venti curant, gelidaque pruina,
 Et labefacta mouens robustus iugera fessor :
 At si quos haud vñ a viros vigilantia fugit :

Ante locum similem exquirunt, vbi prima parerit
 Arboribus seges, & quo mox digesta feratur,
 Mutarum ignorent subito ne semina matrem.
 Quin etiam cœli regionem in cortice signant:
 Vt, quo quæque modo steterit, qua parte calores
 Austrinos tulerit, qua terga obuenterit axi,
 Restituat. adeo in teneris consuescere multum est.
 Collibus, an plano melius sit ponere viteis,
 Quere prius. si pinguis agros metabere campi,
 Densa sere: in denso non segnior vberere Bacchus.
 Sin tumulis accliuè solum, colleisque supinos,
 Indulge ordinibus: nec secius omnis in vnguem
 Arboribus positis secto via limite quadret.
 Vt sepe ingenti bello cum longa cohorteis
 Explicuit lehis, & campo stetit agmen aperto,
 Directæque acies. ac late fluctuat omnis
 Ære renidenti tellus, nec dum horrida miscent
 Prælia, sed dubius medijs Mars errat in armis:
 Omnia sunt paribus numeris dimensa viarum:
 Non animum modo vti pascat prospectus inanem:
 Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
 Terra, neque in vacuum poterunt se extendere rami.
 Forsitan & scrobibus quæ sint fastigia queras.
 Ausim vel tenui vitem committere sulco:
 Altius, ac penitus terræ desigitur arbos,
 Esculus in primis: quæ quantum vertice ad auras
 Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.
 Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres
 Conuellunt: immota manet, multosque per annos
 Multa virum voluens durando secula vincit.
 Tum forte late ramos, & brachia tendens
 Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.

Neue tibi ad solem vergant vineta cadentem :
 Neue inter viteis corulum sere : neue flagella
 Summa pete, aut summas defringe ex arbore plantas :
 (Tantus amor terræ) neu ferro lade retuso
 Semina, neue oleæ siluestreis infere truncos.
 Nam sæpè in cautis pastoribus excidit ignis,
 Qui furtim pingui primum sub cortice tectus
 Robora comprehendit, frondesque elapsus in altas,
 Ingentem cælo sonitum dedit : inde secutus
 Per ramos victor, perque alta cacumina regnat,
 Et totum inuoluit flammis nemus, & ruit atram
 Ad cælum picea crassus caligine nubem :
 Prasertim si tempestas à vertice siluis
 Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
 Hoc vbi : non à stirpe valent, cæsoque reuerti
 Possunt, atque ima similes reuirescere terra :
 Infelix superat folijs oleaster amaris.
 Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor,
 Tellurem Borea rigidam spirante mouere.
 Rura gelu cum claudit hiems : nec semine iacto
 Concretam patitur radicem affigere terra.
 Optima vinetis satio est, cum vere rubenti
 Candida venit auis longis inuisa colubris :
 Prima vel autumnii sub frigora, cum rapidus Sol
 Nondum hiemem contingit equis, iam præterit æstas.
 Ver adeo frondi nemorum, ver utile siluis :
 Vere tument terræ & genitalia semina poscunt.
 Tum pater omnipotens secundis imbribus Æther
 Coniugis in gremium lætæ descendit, & omneis
 Magnus alit, magno commistus corpore, fetus.
 Auiæ tum resonant auibus virgulta canoris,
 Et Venerum certis repetunt armenta diebus.

Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
 Laxant arua sinus. superat tener omnibus humor;
 Inque novos Soles audent se gramina tuto
 Credere: nec meruit surgentibus pampinus Austros,
 Aut actum caelo magnis Aquilonibus imbrem:
 Sed trudit gemmas, & frondes explicat omneis.
 Non alios prima crescentis origine mundi
 Illuxisse dies, aliumue habuisse tenorem
 Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
 Orbis & hibernis parcebant flatibus Euri:
 Cum primum lucem pecudes hausere, virumque
 Ferrea progenies duris caput extulit arctis,
 Immisecque ferae siluis, & sidera caelo.
 Nec res hunc tenerae possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret frigusque, caloremque
 Inter, & exciperet caeli indulgentia terras.
 Quod superest, quaecumque premes virgulta per agros,
 Sparge simo pingui, & multa memor occule terra:
 Aut lapidem bibulum aut squalenteis infode conchas.
 Inter enim habentur aquae, tenuisque subibit
 Halitus, atque animos tollent sata. iamque reperti.
 Qui saxo super, atque ingentis pondere teste
 Urgerent: hoc, effusos munimen ad imbreis:
 Hoc, vbi huilca siti findit Canis aestifer arua.
 Seminibus positis superest deducere terram
 Sapius ad capita, & duros iactare bidentis:
 Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa
 Flectere luctanteis inter vineta iuuenkos.
 Tum leueis calamos, & rase hastilia virga,
 Fraxineasque aptare fudes, furcasque bicornes:
 Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
 Affuescant, summasque sequi tabulata per vltimos.

Ac, dum prima nouis adolescit frondibus ætas,
 Parcendum teneris; & dum se letus ad auras
 Palmes agit, laxis per purum immissus habenis,
 Ipsa acies falcis nondum tentanda, sed nucis
 Carpendæ manibus frondes, interque legendæ.
 Inde ubi iam validi amplexæ stirpibus vltimos
 Exierint, tunc stringe comas, tunc brachia tonde:
 Ante reformidam ferrum: tunc denique dura
 Exerce imperia, & ramos compesce fluenteis.
 Texendæ sepes etiam, & pecus omne tenendum est:
 Præcipue dum frons tenera, imprudensque laborum.
 Cui, super indignas hiemes, Solemque potentem,
 Siluestres vri assidue capræque sequaces
 Illudunt: pascuntur oues, auideque iuuentæ.
 Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut graui incumbens scopulis arentibus æstas,
 Quantum illi nocuere greges, durique venenum
 Dentis & admorso signata in stirpe cicatrix.
 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
 Cæditur & veteres ineunt proscenia ludi:
 Præmiaque ingentei pagos, & compita circum
 Theseidæ posuere, atque inter pocula leti
 Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.
 Nec non Ausonij, Troia gens missa, coloni
 Versibus incomtis ludunt, risuque soluto,
 Oraque corticibus sumunt horrenda cauatis:
 Et te Bacche vocant per carmina leta, tibi que
 Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
 Hinc omnis largo pubescit vinea setu,
 Complentur vallesque cauæ, saltusque profundi,
 Et quocumque deus circum caput egit honestum.
 Ergo rite suam Baccho dicentis honorem

Carminibus patrijs, lancesque & liba seremus,
 Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram,
 Pinguiaque in veribus torrebimus exsta columnis.
 Est etiam ille labor curandis viribus alter:
 Cui nunquam exhausti satis est namque omne quotannis.
 Terque quaterque solum sciendendum, glebaque versis
 Aeternum frangenda bidentibus: omne leuandum
 Fronde nemus. redit agricolis labor æbus in orbem,
 Atque in se sua per vestigia voluitur annus,
 Et iam olim seras posuit cum vinea frondeis,
 Frigidus & filius Aquilo decussit honorem:
 Iam tum acer curas venientem extendit in annum.
 Rusticus, & curuo Saturni dente relictam
 Persequitur vitem attendens, singitque putando.
 Primus humum sodito, primus deuecta cremato
 Sarmenta, & vallos primus sub tecta referto:
 Postremus metito. bis vitibus ingruit umbra:
 Bis segetem densis obducunt sentibus herbe,
 Durus vterque labor. laudato ingentia rura,
 Exiguum colito. nec non etiam aspera ruscii
 Vimina per siluam, & ripis fluuiialis arundo
 Ceditur incultique exercet cura salicti.
 Iam vincite vites: iam falcem arbusta reponunt:
 Iam canit extremos effetus visitor antes.
 Sollicitanda tamen tellus, puluisque mouendus,
 Et iam maturis metuendus Iupiter vuis.
 Contra non vlla est oleis cultura: neque ille
 Procuruam exspectant falcem, rastrosque tenaces,
 Cum semel hæserunt aruis, aurasque tulerunt.
 Ipsa satis tellus, cum dente recluditur vncō,
 Sufficit humorem, & grauidas, cum vomere, fruges!
 Hoc pinguem, & placitam paci nutritor oliuam.

Poma quoque, vt primum truncos sensere valentis,
 Et vires habuere suas, ad sidera raptim
 Vi propria nituntur, opisque haud indiga nostra.
 Nec minus interea fetu nemus omne grauescit,
 Sanguineisque inculta rubent auaricia baccis.
 Tondentur cythisi, tedas silua alta ministrat,
 Pascunturque ignes nocturni, & lumina fundunt,
 Et dubitant homines serere, atque impendere curam?
 Quid maiora sequar? salices, humilesque genistæ.
 Aut ille pecori frondem, aut pastoribus vmbra
 Sufficiunt, semperque satis, & pabula melli.
 Et iuuat vndantem buxo spectare Cytorum,
 Naryciæque picis lucos: iuuat arua videre,
 Non rastris hominum, non vlli obnoxia cura.
 Ipsæ Caucaseo steriles in vertice siluæ.
 Quas animosi Euri assidue franguntque, feruntque,
 Dant alios aliæ fetus, dant vtile lignum
 Nauigijs pinos, domibus cedrosque, cupressosque.
 Hinc radios triuere rotis, hinc tympana plaustri
 Agricole, & pandas ratibus posuere carinas.
 Viminibus salices secunde, frondibus vlni:
 At myrtus validis hastilibus: & bona bello
 Coruus: ituræos taxi torquentur in arcus.
 Nec tilie leues, aut tornorasile buxum,
 Non formam accipiunt, ferroque cauantur acuto,
 Nec non & torrentem vndam leuis innatat alnus
 Missa Pado: nec non & apes examina condunt
 Corticibusque cauis, vitiosæque ilicis alueo.
 Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt:
 Bacchus & ad culpam causas dedit: ille furentis
 Centauros letho domuit, Rhœcumque, Pholumque,
 Et magno Hyleum Lapithis cratere minantem,

O FORTVNATOS nimium, sua si bona norint,
 Agricolas: quibus ipsa, procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem victum iustissima tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutantum totis vomit ædibus vndam,
 Nec varios inbiant pulcra testudine postes,
 Illusasque auro vesteis, Epbyreique æra:
 Alba nec Assyriâ fucatur lana veneno,
 Nec castia liquidi corrumpitur vsus oliui:
 At secura quies, & nescia fallere vita.
 Diues opum variarum: at latû otia fundis,
 Spelunca, viniq; Lacus: at frigida Tempe,
 Mugitusque bouum, mollesque sub arbore somni,
 Non absunt: illi saltus, ac lustra ferarum,
 Et patiens operum, paruoque assueta iuuentus,
 Sacra deûm, sanctique patres: extrema per illos
 Iustitia excedens terris vestigia fecit.
 Me verò primum dulces ante omnia Muse,
 Quarum sacra sero ingenti percussus amore,
 Accipiant: coelique vias, & sidera monstrent:
 Defectus Solis varios, Lunaque labores:
 Vnde tremor terris: qua vi maria alta tumescant
 Obijcibus ruptis, rursusque in se ipsa residant.
 Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
 Hiberni, vel que tardis mora noctibus obstet.
 Sin, has ne possim naturæ accedere parteis,
 Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
 Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes:
 Flumina amem, siluasque inglorius. ô, vbi campi,
 Sperchiusque, & virginibus bacchata Lacœnis
 Taygeta: ô, qui me gelidis in vallibus Æmi
 Sistas, & ingenti ramorum protegat vmbra!

elix, qui potuit rerum cognoscere causas :
 atque metus omneis, & inexorabile fatum
 subiecit pedibus, strepitumque Acherontis auari.
 fortunatus & ille, deos, qui nouit agresteis,
 Danaeque, Siluanumque senem, nymphasque sorores.
 illum non populi fascēs, non purpura regum
 flexit, & infidos agitans discordia fratres,
 aut coniurato descendens Dacus ab Istro :
 Non res Romanae, perituraque regna : neque ille
 aut doluit miserans inopem, aut inuidiā habenti,
 Quos rami fructus, quos ipsa uolentia rura
 sponte tulere sua, carpsit : nec ferrea iura,
 insanumque forum, aut populi tabularia uidit,
 sollicitant alij remis freta caeca, ruuntque
 in ferrum : penetrant aulas, & limina regum.
 Hic petit excidijs urbem, miserosque Penateis,
 ut gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.
 Condit opes alius, defossoque incubat auro.
 Hic stupet antonitus Rostris : hunc plausus hiantem
 per cuneos, geminatur enim plebisque patrumque,
 Corripuit. gaudent persusi sanguine fratrum,
 Exsilioque domos, & dulcia limina mutant,
 Atque alio patriam querunt sub Sole iacentem.
 Agricola incuruo terram dimouit aratro :
 Hinc anni labor : hinc patriam, paruosque nepotes
 sustinet : hinc armenta bouum. meritosque iuuenos.
 Nec requies. quin aut pomis exuberet, annus.,
 Aut fetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi,
 Prouentuque oneret sulcos, atque horrea vincat.
 Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis,
 Glande sues leti redeunt, dant arbuta siluæ ;
 Et varios ponit fetus autumnus, & alte

Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
 Interea dulces pendent circum oscula gnati,
 Casta pudicitiam seruat domus, vbera vaccae
 Lactea demittunt, pinguesque in gramine lecto
 Inter se aduersis luētantur cornibus hœdi.
 Ipse dies agit at festos, sususque per herbam,
 Ignis vbi in medio, & socij cratera coronant,
 Te libans Lenæe vocat, pecorisque magistris,
 Velocis iaculi certamina ponit in vlmo:
 Corporaque agresti nudar prædura palaestra.
 Hanc olim veteres vitam coluere Sabini:
 Hanc Remus, & frater: sic fortis Etruria creuit:
 Scilicet & rerum facta est pulcerrima Roma,
 Septemque vna sibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam sceptrum Dictæi regis, & ante
 Impia quam cæsis gens est epulata iuuentis;
 Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
 Nec dum etiam audierant inflari classica, nec dum
 Impositos duris crepitare incudibus enseis.
 Sed nos immensum spatijs consecimus æquor,
 Et iam tempus equum fumantia soluere colla.

P. VIRGILII MARONIS
 GEORGICON
 LIBER III.

ARG. Tertius liber continet descriptionem animantium
 quarum bestiarum est maximus vsus.

TE quoque magna Pales, & te memorande canemus
 Pastor ab Amphyso: vos siluæ, amnesque lycæi.
 Cætera, que vacuas tenuissent carmina menteis,
 Omnia iam vulgata. quis aut Eurysthea durum,

illaudati nescit Busiridis aras?
 ni non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
 ppudameque, humeroque Pelops insignis eburno?
 er equis? tentanda via est, qua me quoque possim
 llere humo, victorque virum volitare per ora.
 rimas ego in patriam mecum, modo vita super sit,
 onio rediens deducam vertice Musas:
 rimus Idumeas referam tibi Mantua palmas,
 t viridi in campo templum de marmore ponam
 ropter aquam, tardis ingens vbi flexibus errat
 incius, & tenera pratexit arundine ripas.
 n medio mihi Caesar erit, templumque tenebit.
 lli victor ego, & Tyrio conspectus in ostro,
 centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
 cuncta mihi, Alpheum linquens, lucosque Molorchi,
 Dursibus & crudo decernit Gracia castu,
 pse caput tonsæ solijs ornatus oliuæ
 dona feram. iam nunc solemneis ducere pompas
 Ad delubra iuuat, caesosque videre iuuenos:
 el scena vt versis discedat frontibus: vtque
 Purpurea intexti tollant aulca Britanni.
 nforibus pugnam ex auro, solidoque elephanto
 Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini:
 Atque heic vndantem bello, magnumque fluentem
 Nilum, ac nauali surgentis ære columnas.
 Addam vrbeis Asia domitas, pulsumque Niphatem,
 Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis,
 Et duo rapta manu diuerso ex hoste tropea,
 Bisque triumphatas vtroque ab litore gentis.
 Stabunt & Parij lapides, spirantia signa,
 Assaraci proles, demisseque ab Ioue gentis
 Nomina, Troisque parens, & Troie Cinthius auctor,

Inuidia infelix Furias, annemque seuerum
 Cocyti metuent, tortosque Ixionis angueis,
 Immanemque rotam, & non exsuperabile saxum.
 Interea Dryadum silua: saltusque sequamur
 Intactos, tua Mecenas haud mollia iussa.
 Te siue nil altum mens inhoat. en age segneis
 Rumpe moras: vocat ingenti clamore Oitheron,
 Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorum:
 Et vox assensu nemorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardenteis accingar dicere pugnas
 Caesaris & nomen fama tot ferre per annos,
 Tithoni prima quot abest ab origine Caesar.
 Seu quis Olympiaca miratus premia palmae,
 Pascit equos, seu quis sorteis ad aratra iuuenkos:
 Corpora praecipue matrum legat. optima tortae
 Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
 Et crurum tenuis à mento palearia pendent.
 Tum longo nullus lateri modus: omnia magna:
 Pes etiam, & camuris hirta sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo,
 Aut iuga detractans: interdumque aspera cornu,
 Et faciem tauro propior quaeque ardua tota,
 Et gradiens ima vertit vestigia cauda.
 Aetas Lucinam, iustosque pati Hymencos
 Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.
 Caetera nec feturae habilis, nec fortis aratri.
 Interea superat gregibus dum leta iuuentus,
 Solue mares, mitte in Venerem pecuaria primus,
 Atque aliam ex alia generando suffice prolem.
 OPTIMA quaeque dies miseris mortalibus aui
 Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus,
 Et labor: & dura rapit inclementia mortis.

semper erunt, quarum mutari corpora malis.
 semper enim refice: ac ne post amissa requiras,
 ante veni, & sobolem armento sortire quotannis.
 Nec non & pecori est idem delectus equino.
 Tu modo, quos in spem statuis submittere gentis,
 precipuum iam inde à teneris impende laboribus.
 Continuo pecoris generosi pullus in aruis
 altius ingreditur, & mollia crura reponit.
 Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
 audet, & ignoto sese comittere ponti:
 Nec vanos hortet strepitus (illi ardua ceruix,
 argutumque caput, breuis aluus, obesaque terga,
 luxuriatque toris animosum pectus: honesti
 spadices, glaucique: color deterrimus albus,
 Et giluo) tum, si qua sonum procul arma dedere,
 stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
 collectumque premens voluit sub naribus ignem.
 Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armis.
 At duplex agitur per lumbos spina, cauatque
 cellurem, & solido grauius sonat vrgula cornu.
 Talis Amyclei domitus Pollucis habentis
 Oyllarus, &, quorum Graij meminere poetæ,
 Martis equi bijuges, & magni currus Achillis.
 Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
 coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
 Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.
 Hunc quoque, vbi aut morbo grauis, aut iam segnior
 deficit; abde domo, nec turpi ignosce senectæ.
 Frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
 ingratum trahit; &, si quando ad prælia ventum est,
 ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
 incassum surit. ergo animos, eumque notabis.

Præcipue : hinc alias arteis, prolemque parentum;
 Et quis cuique dolor victo, que gloria palma.
 Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
 Corripuere, ruuntque effusi carcere currus;
 Cum spes arrectæ iuuenum, exsultantiaque haurit
 Corda pavor pulsans : illi iustant verbere torto,
 Et proni dant lora : volat vi feruidus axis :
 Namque humiles, iamque elati sublime videntur
 Aera per vacuum ferri, atque assurgere in auras.
 Nec mora, nec requies : ac sulvæ nimbus arenæ
 Tollitur, humescunt spumis, flatuque sequentum.
 Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.
 Primus Erichthonius currus ; & quatuor ausus
 Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor.
 Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosque dedere
 Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
 Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
 Equus vterque labor : æque iuuenemque magistrî
 Exquirunt, calidumque animis, & cursibus acrem :
 Quamvis sæpè fuga versos ille egerit hosteis,
 Et patriam Epeirum referat, sorteisque Mycenas,
 Neptunique ipsa deducat origine gentem.
 His animaduersis, instant sub tempus, & omneis
 Impendunt curas denso distendere pingui,
 Quem legere ducem, & pecori dixere maritum :
 Pubentisque secant herbas, fluuiosque ministrant :
 Ferraque, ne blando nequeant superesse labori,
 In validique patrum referant ieiunia gnati.
 Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
 Atque, vbi concubitus primos iam nota voluptas
 Sollicitat, frondeisque negant, & fontibus arcet :
 Sæpè etiam cursu quatiunt, & Sole fatigant,

Cum grauius tuis gemit area frugibus, & cum
 Surgentem ad Zephyrum paleæ iactantur inanes.
 Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
 Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inerteis:
 Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recondat.
 Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
 Incipit, exactis grauidæ cum mensibus errant.
 Non illas grauibus quisquam iuga ducere plaustris.
 Non saltu superare viam sub passus, & acri
 Carpere prata fuga, fluuiosque iunare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
 Flumina: muscus vbi, & viridissima gramina ripa,
 Speluncæque tegant, & saxea procubet umbra.
 Est lucos Silari circa, ilicibusque virentem
 Plurimus alburnum volitans: cui nomen a silo
 Romanum est, æstron Graij vertere vocantes,
 Asper, acerba sonans: quo tota exterrita siluis
 Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
 Concussus, siluæque, & sicci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribileis exercuit iras
 Inachie Iuno pestem meditata iuuenæ.
 Hunc quoque, nam medijs feruoribus acrior instat,
 Arcebis grauido pecori, armetaque pascas
 Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
 Post partum, cura in vitulos traducitur omnis:
 Continuoque notas, & nomina gentis inurunt:
 Et quos aut pecori malint submittere habendo,
 Aut aris seruare sacros, aut scindere terram,
 Et campum horrentem fractis inuertere globis.
 Cætera pascuntur virideis armenta per herbas.
 Tu quos ad studium, atque vsus formabis agrestem,
 Iam vitulos hortare, viamque insiste domandi,

Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas.
 Ac primum laxos tenui de vimine circlos
 Ceruici subnecte : dehinc, vbi libara colla
 Seruitio assuerint, ipsis & torquibus aptos
 Iunge pares, & coege grudum conferre iuuenços :
 Atque illis iam sepè retæ ducantur inanes
 Per terram ; & summo vestigia puluere signent :
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat, & iunctos temo trahat æreus orbeis.
 Interea pubi indomitæ non gramina tantum,
 Nec vescas salicum frondes, vluamque palustrem,
 Sed frumenta manu carpes sata : nec tibi setæ
 More patrum niuea implebunt mulctralia vaccæ,
 Sed tota in dulcibus consument vbera natos.
 Sin ad bella magis studium, turmasque feroces.
 Aut Alphea rotis prelabi flumina Pise,
 Et Iouis in luco currus agitare volanteis ;
 Primus equi labor est, animos atque arma videre
 Bellantum, lituosque pati, tractuq; gementem
 Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonanteis.
 Tum magis, atque magis blandis gaudere magistrî
 Laudibus, & plause sonitum ceruicis amare.
 Atque hæc iam primo depulsus ab vbere matris
 Audiatur, inque vicem det mollibus ora capistris
 Inualidus, etiamque tremens, etiam inscius æui.
 At, tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas,
 Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
 Compositis, sinuetque alterna volumina crurum,
 Sitque laboranti similis : tum cursibus auras
 Prouocet, ac per aperta volans, ceu liber habitis,
 Æquora, vix summa vestigia ponat arena :
 Quilibet Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris

Incubuit Scythiaque hiemes, atque arida differt
 Nubila: tum segetes altae, campique natantes
 Lenibus horrescunt flabris, summaque sonorem
 Dant siluae, longique vrgent ad litora fluctus.
 Ille volat, simul arua fuga, simul aquora verrens.
 Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
 Sudabit spatia, & ssumas aget ore cruentas:
 Belgica vt molli melius feret esseda collo.
 Tum demum crassa magnum farragine corpus
 Crescere iam domitis finito, namque ante domandam
 Ingenteis tollent animos, prensisque negabunt
 Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.
 Sed non vlla magis vires industria firmat,
 Quam Venerem, & ceci stimulos auertere amoris,
 Sive bouum, sive est cui gratior vsus equorum,
 Atque ideo tauros procul, atque in sola relegant
 Pascua, post montem oppositum, & trans flumina lata:
 Aut intus clausos satura ad praesepia seruant.
 Carpit enim vires paullatim, vritque videndo
 Femina: nec nemorum patitur meminisse, nec herbae.
 Dulcibus illa quidem illecebris & saepe superbos
 Cornibus inter se subigit decernere amenteis.
 Pascitur in magna silua formosa iuuentia:
 illi alternantes multa vi praelia miscent
 Vulneribus crebris: lauit ater corpora sanguis,
 Versaque in obnixos vrgentur cornua vasto
 Cum gemitu, reboant siluaeque & magis Olympus.
 Nec mos bellanteis vna stabulare: seu alter
 Victus abit, longeque ignotus exsulat oris,
 Multa gemens, ignominiam, plagasque superbi
 Victoris, tum quos amisit inultus amores;
 Et stabula adspiciens regnis excessit auitis.

Ergo omni cura vires exercet, & inter
 Dura iacet pernix instrato saxa cubili,
 Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta :
 Et tentat sese, atque irasci in cornua discis
 Arboris obnixus trunco, ventosque laceffit
 Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.
 Post, vbi collectum robur, viresque recepte,
 Signa mouet, præcepstque oblitum fertur in hostem :
 Fluctus vt in medio cæpit cum albescere Ponto
 Longius, ex altoque sinum trahit ; vtque volutus
 Ad terras, immane sonat per saxa, nec ipso
 Monte minor procumbit : at ima exæstuat vnda
 Vorticibus, nigramque alte subiectat arenam.

O M N E adeo genus in terris hominumque, ferarumque
 Et genus aquoreum, pecudes, pictæque volucres,
 In furias, ignemque ruunt : amor omnibus idem.
 Tempore non alio catulorum oblita leana
 Scuior errauit campis : nec funera vulgo
 Tam multa informes vrsi, stragemque dedere,
 Per siluas tum scuius aper, tum pessima tigris.
 Heu, male tum Lybiæ solis erratur in agris !
 Nonne vides, vt tota tremor pertentet equorum
 Corpora, si tantum notas odor attulit auras ?
 At, neque eos iam frena virum, nec verbera scuiæ,
 Non scopuli, rupesque caua, atque obiecta retardant
 Flumina, correptosque vnda torquentia montes.
 Ipse ruit, denteisque Sabellicus exacuit sus,
 Et pede profubigit terram : fricat arbore costas,
 Atque hinc, atque illinc humeros ad vulnera durat.
 Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
 Durus amor ? nempe abruptis turbata procellis
 Noctæ natat cæca ferus freta : quem super ingens

Porta tenat cœli. & scopulis illisa reclamant
 Equora: nec miseri possunt reuocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid lynces Bacchi variae, & genus acre luporum,
 Atque canum? quid? quæ imbelles dant prælia cerni?
 Scilicet ante omneis furor est insignis equarum:
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glanci
 Potniades malis membra absunserunt quadrigæ.
 Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
 Ascanium: superant montes, & flumina tranam;
 Continuoque avidis vbi subdita flama medullis.
 Vere magis (quia vere calor redit ossibus) ille
 Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis,
 Exceptantque leueis auras: & sæpè sine vllis
 Coniugis vento granida, mirabile dictu,
 Saxaper, & scopulos, & depressas conualleis
 Diffugiunt, non Eure tuos, neque solis ad ortus,
 In Eoream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auster
 Nascitur, & pluuio contristat frigore cælum.
 Hinc demum, hippomanes vero quod nomine dicunt
 Pastores, lentum distillat ab inguine virus:
 Hippomanes, quod sæpè male legere nouerca,
 Misceruntque herbas, & non innoxia verba.
 Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
 Singula dum capti circumuectamur amore.
 Hoc satis armentis. superat pars altera cure,
 Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.
 Heic labor: hinc laudem fortes sperate coloni.
 Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
 Quam sit: & angustiis hunc addere rebus honorem:
 Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
 Raptat amor: iuuat ire iugis, qua nulla priorum

Castaliam molli deuertitur orbita cliuo.
 Nunc veneranda Pales, magno nunc ore sonandam.
 Incipiens, stabulis edico in mollibus herbam
 Carpere oueis, dum mox frondosa reducitur aestas :
 Et multa duram stipula, filicumque manipulis
 Sternere subter humum, glacies ne frigida ledat
 Molle pecus, scabiemque serat, turpeisque podagras.
 Post hinc digressus, iubeo frondentia capris
 Arbuta sufficere, & fluuios præbere recenteis,
 Et stabula à ventis hiberno opponere soli
 Ad medium conuersa diem : cum frigidus olim
 Iam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.
 Hæc quoque non cura nobis leuiore tuenda :
 Nec minor usus erit : quamuis Milesia magno
 Vellera mutantur Tyrios incocta rubores.
 Tensior hinc soboles : hinc largi copia lactis.
 Quo magis exhausto spumauerit vberè mulctra :
 Lata magis pressis manabunt flumina mammis.
 Nec minus interea barbas incanaque menta
 Cyniphij tondent hirci, setasque comanteis
 Vsum in castrorum, & miseris velamina nautis,
 Pascuntur verò siluas, & summa Lycæi,
 Horrenteisque rubos, & amenteis ardua dumos.
 Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suosque
 Ducunt, & grauido superant vix vberè limen.
 Ergo omni studio glaciem, ventosque niualeis,
 Quo minus est illis cura mortalis egestas,
 Auertes, victumque ferēs, & virgæ lætus
 Pabula : nec tota claudes fenilia bruma.
 At verò zephyris cum læta vocantibus aestas :
 In saltus utrumque gregem, atque in pascua mittes.
 Luciferi primo cum sidere frigida rura

Carpanus, dum mane nouum, dum gramina canem,
 Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
 Inde, vbi quarta sitim cæli collegerit hora,
 Et cantu querule rumpent arbuta cicada,
 Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto
 Currentem ilignis potare canalibus vndam:
 Estibus at medijs vmbrosam exquirere vallem,
 Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
 Ingenteis tendat ramos: aut sicubi nigrum
 Illicibus crebris sacra nemus accubet vmbra.
 Tum tenuis dare rursus aquas, & pascere rursus
 Solis ad ocasum: cum frigidus aëra Vesper
 Temperat & saltus reficit iam roscida Luna,
 Litoraque Alcyonem resonant, & acanthida dum.
 Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua versu
 Prosequar, & raris habitata mapalia tectis?
 Sæpe diem, noctemque, & totum ex ordine mensem
 Pascitur, itque pecus longa in deserta sine vllis
 Hospitijs: tantum campi iacet. omnia secum
 Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
 Armaque, Amycleumque canem, Crestamque pharetram.
 Non secus ac patrijs acer Romanus in armis
 Iniusto sub face viam cum carpit, & hosti
 Ante expectatum positus stat in agmine castris.
 At non, qua Scythiæ gentes, Maoticaque vnda,
 Turbidus, & torquens flauenteis Ister arenas:
 Quaque redit medium Rhodope porrecta sub axera.
 Illic clausa tenent stabulis armenta, neque allæ
 Aut herba campo apparent, aut arbore frondes:
 Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto
 Terra gelu late, septemque assurgit in vlnas.
 Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.

Tum Sol palenteis haud vniquam discutit umbras :
 Nec cum inuectus equus altum petit aethera : nec cum
 Praecipitem Oceani rubro lauit aequore currum
 Concresecunt subita currenti in flumine crustae,
 Undaque iam tergo serratos sustinet orbeis :
 Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.
 Araque dissiliunt vulgo, vestesque rigescunt
 Induta, caduntque securibus humida vina,
 Et tota solidam in glaciem vertere lacune,
 Stiriaque impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non secius aëre ningit.
 Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
 Corpora magna bouum, confertoque agmine cerui
 Torpent mole noua, & summis vix cornibus exstant.
 Hos non immissis canibus, non cassibus ullis
 Puniceaue agitant pavidos formidine penne :
 Sed frustra oppositum trudentes pectore montem,
 Cominus obtruncant ferro, graui terque rudentes,
 Cadunt, & magno leti clamore reportant.
 Ipsi in desossis specubus, secuta sub alta
 Otia agunt terra, congestaque roborata, totasque
 Aduoluere facis vlnos, ignique dedere.
 Heic noctem ludo ducunt, & pocula leti
 Fermento, aequae acidis imitantur vitea sorbis,
 Talis Hyperboreo Septem subiecta trioni
 Gens effrena virum Rhipeo tunditur Euro,
 Et pecudum fuluis velantur corpora setis.
 Si tibi lanicium cura : primum aspera silua,
 Lappaeque tribulique absint : fuge pabula leta,
 Continuoque greges villis lege mollibus albos.
 Illum autem (quamuis aries sit candidus ipse)
 Nigra subest vdo tantum cui lingua palato.

eijce, ne maculis infuscet veller a pullis
 ascentum, plenoque alium circumspice campo.
 lunere sic niueo lanæ, si credere dignum est,
 an deus Arcadiæ captam te Luna sefellit,
 nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.
 tui cui lactis amor, tythisum, sotosque frequenteis
 se manu, falsasque ferat præsepibus herbas.
 inc & amant fluuios magis. & magis vbera tendunt,
 t salis occultum referunt in lacte saporem:
 tulti iam excretos prohibent à matribus hædos,
 rimaque ferratis præfigunt ora capistris.
 quod surgente die mulsero, horisque diurnis,
 nocte premunt: quod iam tenebris, & Sole cadente,
 sub lucem expotans calathis adit oppida pastor,
 aut parco sale contingunt, hiemique reponunt.
 Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed vna
 veloces Sparthæ catulos, acremque Molossum
 aste sero pingui: numquam custodibus illis
 nocturum stabulis furem, incursumque luporium,
 aut impacatos à tergo horrebis Iberos.
 sæpè etiam cursu timidos agitabis onagros,
 et canibus leporem, canibus venabere damas.
 sæpè volutabris pulsos siluestribus apros
 latratu turbabis agens, monteisque per altos
 ingentem clamore premes ad retia ceruum.
 disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
 Galbanoque agitare graueis nidore chelydros.
 sæpè sub immotis præsepibus aut mala tactu
 viperæ delituit, cælumque exterrita fugit:
 aut recto assuetus coluber succedere, & vmbra,
 pestis acerba bouum, pecorique adspargere virus,
 Equit humum, cape saxa manu, cape robora pastor.

Tollentemque minas, & sibila colla tun. entem
 Deijce. iamque fuga timidum caput abd'idit alte
 Cum medij nexus, extremaque agmina caudæ
 Soluuntur, tardosque trahit sinus vltimus orbeis.
 Est etiam ille malis Calabris in saltibus anguis,
 Squamea conuoluens sublato pectore terga,
 Atque notis longam maculosus grandibus aluum:
 Qui dum annes vlli rumpuntur fontibus, & dum
 Vere madent vdo terræ, ac pluuiialibus Austris,
 Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
 Improbis ingluuiem, ranisque loquacibus explet.
 Postquam exhausta palus, terraque ardore debescunt,
 Exsilit in siccum, & flamantia lumina torquens
 Sæuit agris, asperque siti, atque exteritus æstu,
 Ne mihi tum molles sub dio carpere somnos,
 Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
 Cum positis nouus exuuijs, nitidusque iuuenta
 Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens
 Arduus ad Solem, & linguis micat ore trifurcis.

Morborum quoque te causas, & signa docebo.
 Turpis oueis tentat scabies, vbi frigidus imber
 Altius ad viuum persedit, & horrida cano
 Bruma gelu: vel cum tonsis illotus adhaesit
 Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
 Dulcibus iccirco stauijs pecus omne magistri
 Persundunt, vdisque aries in gurgite villis
 Mersatur, missusque secundo destuit anni:
 Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
 Et spumas miscent argenti viuaque sulfura,
 Idæasque pices & pingueis vnguine ceras,
 Scillam, que elloborosque graueis, nigrumque bitumen,
 Non tamen vlla magis præsens fortuna laborum est,

tam si quis ferro potuit rescindere summum
 ceris os. alitur vitium, viuitque tegendo :
 um medicas adhibere manus ad vulnera pastor
 negat, & meliora deos sedet omnia poscens.
 in etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
 im furit, atque artus depascitur arida febris :
 osuit incensos aestus auertere, & inter
 ra ferire pedis salientem sanguine venam :
 salta quo more solent, acerque Gelonus,
 um fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
 lac concretum cum sanguine potat equino.
 nam procul aut molli succedere sepius umbrae
 deris, aut summas carpentem ignauius herbas,
 xtremaque sequi, aut medio procumbere campo
 ascentem, & serae solam decedere nocti :
 ontinuo culpam ferro compesce prius quam
 ira per incautum serparum contagia vulgus.
 on tam creber agens hiemem ruit aequora turbo,
 uam multae pecudum pestes nec singula morbi
 orpora corripunt : sed tota aestiua repente,
 emque gregemque simul, cunctamque ab origine gentem,
 um sciat aërias Alpeis, & Norica si quis
 astella in tumulis, & lapidis arua Timauis,
 tunc quoque post tanto videat, desertaque regna
 astorum, & longe saltus, lateque vacanteis.
 leic quondam morbo cœli miseranda coorta est
 empeestas, totoque autumnis incanduit aestu,
 t genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
 orrupitque lacus : infecit pabula tabo.
 ec via mortis erat simplex : sed vbi ignea venis
 mnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
 rsum abieciabat fluidus liquor, omniaque in se

Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
 Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram,
 Lanea dum niuea circumdatur insula vitta;
 Inter cunctanteis cecidit moribunda ministros.
 Aut si quam ferro mactauerat ante sacerdos,
 Inde neque impositis ardent altaria sibir;
 Nec responsa potest consultus reddere vates:
 Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.
 Summaque ieiuna sanie insuscatur arena.
 Hinc letis vituli vulgo moriuntur in herbis,
 Et dulcis animas plena ad præsepia reddunt.
 Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit egros
 Tussis anhelæ sues, ac faucibus angit obesitas.
 Labitur infelix studiorum, atque immemor herbe
 Victor equus, fonteisque auertitur, & pede terram
 Crebra ferit: dimisse aures: incertus ibidem
 Sudor, & ille quidem moriturus frigidus: aret
 Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit.
 Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
 Sin in processu cœpit crudescere morbus,
 Tum verò ardentes oculi, atque attractus ab alto
 Spiritus. interdum gemitu grauis, imaque longo
 Illa singultu tendunt: it naribus ater
 Sanguis, & obsessas fauces præmit aspera lingua.
 Profugit inserto latices infundere cornu
 Lenæos: ea visa salus morientibus vna.
 Mox erat hoc ipsum exitio, Furiisque resecti
 Ardebant, ipsique suos, iam morte sub ægra
 (Di meliora pijs, erroremque hostibus illum)
 Discissos nudis laniabant dentibus artus.
 Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
 Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem,

tremosque ciet gemitus. it tristis arator,
 erentem ab itingens fraterna morte iuuentum,
 que opere in medio desixa relinquit aratra.
 ou vmbra altorum nemorum, non mollia possunt
 ita mouere animum, non qui per saxa volutus
 rior electro campum petit annis. at ima
 luuntur latera, atque oculos stupor vrget inerteis,
 l terramque fluit de hexo pondere ceruix.
 uid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
 uertisse graueis? atqui non Massica Bacchi
 unera, non illis epule nocuere repostae:
 ondidibus, & victu pascuntur simplicis herbae.
 ocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
 lumina, nec somnos abrumpit cura salubreis.
 empore non alio dicunt regionibus illis
 uesitas ad sacra boues Iunonis, & vris
 mparibus ductos alta ad donaria currus.
 rgo egre rastris terram rimantur, & ipsi
 nguibus infodiunt fruges, monteisque per altos
 ontentâ ceruice trahunt stridentia plaustra.
 on lupus insidias explorat ouilia circum,
 Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
 ura domat. timidi damae, ceruique fugaces
 Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.
 am maris immensi prolem, & genus omne natantur
 litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
 proluit: insolita sugiunt in flumina phocæ.
 nterit & curuis frustra defensa latebris
 vipera, & attoniti squamis adstantibus hydri.
 psis est aër auibus non æquus, & illæ
 precipites alta vitam sub nube relinquunt.
 Præterea iam nec mutari pabula refert,

Quæsitæque nocent artes: cessere magistri
 Philyrides Cheiron, Amythaoniusque Melampus:
 Scuit & in lucem Stygijs emissa tenebris
 Pallida Tisiphone, morbos agit ante, metumque,
 Inque dies avidum surgens caput altius effert.
 Balatu pecorum, & crebris mugitibus annes,
 Arentesque sonant ripæ, collesque supini.
 Iamque cateruatim dat stragem, atque aggerat ipsis
 In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo:
 Donec humo regere, ac foueûs abscondere discunt,
 Nam neque erat corijs vsus: nec viscera quisquam
 Aut vudis abolere potest, aut vincere flama:
 Nec tondere quidem morbo, illuueque peresa
 Vellera, nec telas possunt attingere putreis.
 Verum etiam inuisos si quis tentarat amictus.
 Ardentes papule, atque immundus olentia sudor
 Membra sequebatur: nec longo deinde moranti
 Tempore, contactos artus sacer ignis edebat.

P. VIRGILII MARONIS
 GEORGICON
 LIBER IV.

ARG. Quartus liber apum curam, mellificijque rationem habet

Protinus aërij mellis cœlestia dona
 Exsequar. hanc etiam Mæcenas adspice partem.
 Admiranda tibi leuium spectacula rerum,
 Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
 Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.
 In tenui labor: ac tenui non gloria, si quem
 Numina leua sinunt, auditque vocatus Apollo.

Principio sedes apibus, statioque petenda:
 Quo neque sit ventis aditus (nam pabula venti
 Ferre domum prohibent) neque oues, hœdique petulci
 Floribus insultent, aut errans bucula campo
 Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.
 Absint & picti squalentia terga lacerti
 Pinguibus à stabulis, meropesque, aliæque volucres,
 Et manibus Procne pectus signata cruentis.
 Omnia nam late vastant, ipsasque volanteis
 Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.
 At liquidi fontes, & stagna virentia musco
 Ad sint, & tenuis fugiens per gramina riuus,
 Palmaque vestibulum, aut ingens oleaster obumbret:
 Ut cum prima noui ducent examina reges
 Vere suo, ludetque fauis emissa iuuentus:
 Vicina inuitet decedere ripa calori,
 Obuiaque hospitij teneat frondentibus arbor,
 In medium, seu stabit iners, seu profluet humor,
 Transuersas salices, & grandia conijce saxa:
 Pontibus vt crebris possint consistere, & alas
 Pandere, ad æstiuum Solem, si forte moranteis
 Sparserit, aut præceps Neptuno immerferit Eurus.
 Hæc circum casia virides, & olentia late
 Serpilla, & grauiter spirantis copia thymbræ
 Floreat, irriguumque bibant violaria fontem.
 Ipsa autem seu corticibus tibi sut a cauatis,
 Seu lento fuerint aluearia vimine texta,
 Angustos habeant aditus. nam frigore mella
 Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
 Vtraque vis apibus pariter metuenda: neque illæ
 Nequiquam in tectis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, fucoque & floribus oras

Expleat, collectumque hac ipsa ad munera gluten,
 Et visco, & Phrigie seruant pice lentius Ida.
 Sæpè etiam effossis, si vera est fama, latebris,
 Sub terra fodere Larem, penitusque reperta
 Punicibusque cauis, exeseque arboris antro.
 Tu tamen è leui rimosa cubilia limo
 Vnge fouens circum, & raras super iniice frondeis,
 Neu propius cæctis taxum sine, neue rubenteis
 Vre foco caneros, alia neu crede paludi:
 Aut vbi odor cœni grauis, aut vbi concava pulsæ
 Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago—
 Quod superest, vbi pulsam hiemem Sol aureus egit
 Sub terras, cœlumque æstiuæ luce reclusit:
 Illud continuo saltus, siluasque peragrant,
 Purpureosque metunt flores, & flumina libano
 Summa leues. hinc nescio qua dulcedine letæ
 Progeniem, nidosque fouent: hinc arte recenteis
 Excudunt ceras, & mella tenatia fingunt.
 Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera cœli
 Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
 Obscuramque trahi vento mirabere nubem;
 Contemplator: aquas dulces, & frondeas semper
 Tecta petunt. huc tu iussos adsperge saporis,
 Trita meliphylla, & cerinthe ignobile gramen:
 Tinnitusque cie, & matris quate cymbala circum.
 Ipse consident medicatis sedibus: ipse
 Intima more suo sese in cunabula condent,
 Sin autem ad pugnam exierint (nam sæpè duobus
 Regibus incessit magno discordia motu)
 Continuoque animos vulgi, & trepidantia bello
 Corda licet longe præscissere: namque moranteis
 Martius ille gris ranci canor increpat, & vox

Auditur, fractos sonitus imitata tubarum.
 Cum trepidæ inter se cœunt, pennisque coruscant,
 Spiculaque exacuunt rostris, aptantque lacertos,
 Et circa regem, atque ipsa ad prætoria dense
 Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem.
 Ergo vbi ver noctæ sudum, camposque patenteis;
 Erumpunt portis; concurritur, æthere in alto
 Fit sonitus, magnum mistæ glomerantur in orbem,
 Præcipitesque cadunt. non densior aëre grando,
 Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 Ipse per medias acies, insignibus alis,
 Ingenteis animos angusto in pectore versant:
 Usque adeo obnixi non cedere, dum grauis aut hōs,
 Aut hos versa fuga victor dare terga coegit.
 Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta
 Pulveris exigui iactu compressa quiescent.
 Verum vbi ductores acie reuocaueris ambo?
 Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
 Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.
 Alter erit maculis auro squalentibus ardens:
 (Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
 Et rutilis clarus squamis: ille horridus alter
 Desidia, latumque trahens inglorius aluum.
 Vt binæ regum facies, ita corpora gentis.
 Namque aliæ turpes horrent: ceu puluere ab alto
 Cum venit, & sicco terram spuit ore viator
 Aridus, elucent aliæ, & fulgore coruscant
 Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
 Hæc potior soboles: hinc cæli tempore certo
 Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
 Et liquida, & durum Bacchi domicura saporem.
 At cum incerta volant, cæloque examina ludunt,

Contemnuntque fauos, & frigida tecta relinquunt;
 Instabileis animos ludo prohibebis inani.
 Nec magnus prohibere labor. tu regibus alas
 Eripe, non illis quisquam cunctantibus altum
 Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
 Inuitent croceis halantes floribus horti,
 Et custos furum, atque auium, cum falce saligna
 Hellepontiaci seruet tutela Priapi.
 Ipse thymum, pinosque ferens de montibus altis,
 Tecta serat late circum, cui talia cura:
 Ipse labore manum duro terat: ipse feraces
 Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.
 Atque equidem, extremo ni iam sub fine laborum
 Vela traham, & terris festinem aduertere protam;
 Forsitan, & pingueis hortos que cura collendi
 Ornaret, canerem, biserique rosaria Pasti,
 Quoque modo potis gauderent intuba riuus,
 Et virides apio ripæ tortusque per herbam
 Cresceret in ventrem cucumis: nec sera comantem
 Narcissum, aut flexi tacuissem vimen acanthi,
 Pallentesque ederas, & amentes litora myrthos.
 Namque sub Oebaliæ memini me turribus altis,
 Qua piger humectat flauentia culta Galefus,
 Corycium vidisse senem: cui pauca relictæ
 Iugeraruris erant nec fertilis illa iuuençis,
 Nec pecori opportunitata seges, nec commoda Baccho.
 Heic rarum tamen in dumis olus, albaque circum
 Lilia, verbenasque premens, vescumque papauer,
 Regum æquabat opes animis; seraque reuertens
 Nocte domum, dapibus mensas onerabat inemtis.
 Primus verè rosam, atque autumnò carpere poma,
 Et cum tristis hiems etiam nunc frigore saxa

umperet, & glacie cursus frenaret aquarum ;
 Ne comam mollis iam tum tondebat ac anthi
 statem increpitans seram, Zephyrosque moranteis.
 Ergo apibus fetis idem, atque examine multo
 primus abundare, & spumantia cogere pressis
 Mella fauis : illi tilia, atque vberima pinus :
 Quotque in flore nouo pomis se fertilis arbos
 induerat, totidem autumno matura tenebat.
 Ne etiam seras in versum distulit vltimos,
 Eduramque pyrum, & spinos iam pruna ferenteis,
 lamque ministrantem plat anum potantibus vmbram.
 Verum hæc ipse equidem spatijs exclusus iniquis
 Prætereo, atque alijs post commemoranda relinquo.
 Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
 Addidit, expediam : pro qua mercede canoros
 Curetum sonitus, crepitantiaque æra secuta,
 Dictæo cœli regem pauere sub antro.
 Solæ communeis gnatos, consortia tecta
 Urbis habent, magnisque agitant sub legibus æuum :
 Et patriam solæ, & certos nouere Penateis :
 Venturæque hiemis memores, estate laborem
 Experiuntur, & in medium quesita reponunt.
 Namque aliæ victu inuigilant, & fœdere pacto
 Exercentur agris : pars intra septa domorum
 Narcissi lacrymam, & lentum de cortice glutens,
 Prima fauis ponunt fundamina, deinde tenaces
 Suspendunt ceras : aliæ, spem gentis. adultos
 Educunt fetus : aliæ purissima mella
 Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
 Sunt quibus ad portas cecidit custodia forti :
 Inque vicem speculantur aquas, & nubila cœli :
 Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto

Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
 Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mellæ.
 Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
 Cum properant: alij taurinis sollibus auras
 Accipiunt, redduntque: alij stridentia tingunt
 Æra lacu: gemit impositis incudibus Ætna:
 Illi inter sese magna vi brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum.
 Non aliter, si parua licet componere magnis,
 Cecropias innatus apes amor vrget habendi,
 Munere quamque suo. grandeuis oppida curæ,
 Et munire fauos, & Dedala fingere tecta.
 At fesse multa referunt se noctæ minores,
 Crura thymo plene: pascuntur & arbuta passim,
 Et glaucas salices, casiamque, crocumque rubentem,
 Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos;
 Omnibus vna quies operum, labor omnibus vnus.
 Mane ruunt portis: nusquam mora, rursus, easdem
 Vesper vbi è pastu tandem decedere campis
 Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
 Fit sonitus, mussantque oras, & limina circum.
 Post, vbi iam thalamis se composuere, siletur
 In noctem, fessosque sopor suus occupat artus.
 Nec vero à stabulis pluuia impendente recedunt
 Longius, aut credunt cælo, aduentantibus Euris:
 Sed circum tuta sub mœnibus vrbis aquantur,
 Excursusque breueis tentant, & sæpè lapillos,
 Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburrâ
 Tollunt: his sese per inania nubila librant.
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In Venerem soluunt, aut fetus nixibus edunt:

Terum ipsæ folijs gnatos, & suauibus herbis
 Ore legunt; ipsæ regem, paruosque quirites
 Sufficiunt. aulasque, & cerea regna resingunt.
 Sæpe etiam, duris errando in cotibus, alas
 Attriuere, vltroque animam sub fasce dedere.
 Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
 Ergo ipsas quamuis angusti terminus cui
 Excipiat: (neque enim plus septima ducitur ætas)
 At genus immortale manet multosque per annos
 Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.
 Præterea regem non sic Ægyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Partorum, aut Medus Hydaspes
 Obseruant. rege incolumi, mens omnibus vna est:
 Amisso, rupere fidem; constructaque mella
 Diripere ipsæ, & crates soluere saurorum.
 Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes;
 Et sæpe atcollunt humeris, & corpora bello
 Obiectant, pulcræque petunt per vulnera mortem.
 Hi quidam signis, atque hæc exempla secuti.
 Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
 Ætherios dixere deum namque ire per omnes
 Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum.
 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
 Quemque sibi tenuis nascentem arcessere vitas,
 Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
 Omnia: nec morti esse locum: sed viua volare
 Sideris in numerum, atque alto succedere cælo:
 Si quando sedem angustam, seruatæque mella
 Thesauris relines; prius haustus sparsus aquarum
 Ore soue, fumosque manu prætende sequaces.
 Bis grauidos cogunt fetus. duo tempora messis,

Taygete simul os terris ostendit honestum
 Pleias, & Oceani spreto pede reppulit amneis :
 Aut eadem sidus fugiens vbi piscis aquosi
 Tristior hibernas caelo descendit in vndas.
 Illis ira modum supra est, laesque venenum
 Morsibus inspirant, & spicula caeca relinquunt
 Affixe venis, animasque in voluere ponunt.
 Sin duram metues hiemem, parcesque futuro,
 Contusosque animos, & res miserabere fractas ;
 At suffire thymo, cerasque recidere inaneis
 Quis dubitet ? nam saepe fauos ignotus adedit
 Stellio, lucisugis congesta cubilia blattis :
 Immunisque sedens aliena ad pabula fucus,
 Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis ;
 Aut ducum tineae genus, aut inuisa Mineruae
 In foribus laxos suspendit aranea casseis.
 Quo magis exhaustae fuerint, hoc acrius omnes
 Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
 Complebuntque soros, & floribus horrea texent.
 Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
 Vita tulit) tristi languent corpora morbo :
 Quod iam non dubius poteris cognoscere signis ;
 Continuo est aegris alius color : horrida vultum
 Deformat macies : tum corpora luce carentum
 Exportant tectis, & tristia funera ducunt :
 Aut illae pedibus connexae ad limina pendent,
 Aut intus clausis cunctantur in aedibus omnes,
 Ignaeque fame. & contracto frigore pigrae.
 Tum sonus auditur grauior, tractimque susurrant :
 Frigidus vt quondam siluis immurmurat Auster :
 Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis :
 Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.

Heic iam galbaneos suadebo incendere odores,
 Mellaque arundineis inferre canalibus, vltro
 Hortantem, & sessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit & tunsim galle admiscere saporem,
 Arenteisque rosas, aut igni pinguia multo
 Desruta, vel ~~p~~ ~~h~~ ~~ia~~ passos de vite racemos.
 Cecropiumque thymum, & graue olentia centaurea.
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
 Namque vno ingentem tollit de cespite siluam,
 Aureus ipse: sed in solijs, quæ plurima circum
 Funduntur, viola sublucet purpura nigra.
 Sæpe deum nexis ornata torquibus aræ,
 Asper in ore sapor, tonsis in vallibus illum
 Pastores, & curua legunt propè flumina Melle.
 Huius odorato radices incoque Baccho,
 Pabulaque in foribus plenis appone canistris.
 Sed si quem proles subito defecerit omnis,
 Nec genus vnde nouæ stirpis reuocetur, habebit:
 Tempus & Arcadij memoranda inuenta magistri
 Pandere, quoque modo cæsis iam sæpe iuuençis
 Insincerus apes tulerit cruor. altius omnem
 Expediam prima repetens ab origine famam.
 Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
 Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
 Et circum pictis vehitur sua rura faselis:
 Quaque pharetrata vicinia Persidis vrget,
 Et viridem Ægyptum nigra secundat arena.
 Et diuersa ruens septem discurret in ora,
 Vsque coloratis amnis deuexus ab Indis:
 Omnis in hac certam regio iacit arte salutem.
 Exiguus primum, atque ipsos contractus ad vsus

Eligitur loci; hunc angustique imbrice tecti,
 Parietibusque premunt arctis, & quatuor addunt,
 Quatuor à ventis obliqua luce fenestras,
 Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte
 Queritur: huic gemina nares, & spiritus oris
 Multa reluctanti obstruitur, plagisque pere
 Tansa per integram soluuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso linquunt; & ramea costis
 Subijciunt fragmenta, thymum, castiasque recenteis.
 Hoc geritur, Zephyris primum impellentibus vndas,
 Ante nouis rubeant quam prata coloribus, ante
 Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepesfactus in ossibus humor
 Æstuat, & visenda modis animalia miris,
 Trunca pedum primo, mox & stridentia pinnis
 Miscentur, tenuemque magis, magis aëra carpunt:
 Donec, vt æstiuis offusus nubibus imber
 Errupere; aut vt neruo pulsante sagitte,
 Prima leues incunt si quando proelia Parthi.
 Quis deus hanc, Musa, quis nobis extudit artem?
 Vnde noua ingressus hominum experientia cepit?
 Pastor Aristæus fugiens Peneia Tempe,
 Amissis vt sama, apibus morboque fameque,
 Tristis ad extremi sacrum caput adstitit annis,
 Multa querens, atque hac affatus voce parentem:
 Mater cyrene, mater, que gurgitis huius
 Inuenes, quid me præclara stirpe deorum,
 Si modo, quem perhibes, pater est Thymbræus Apollo,
 Inuisum fati genuisti? aut quo tibi nostri
 Pulsus amor? quid me cælum sperare iubebas?
 En etiam hunc ipsum vitæ mortaliæ honorem,
 Quem mihi vix frugum & pecudum custodia sollers

Minia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
 Quin age, & ipsa manu felices erue silvas,
 Inter stabulis inimicum ignem, atque interfice messeis.
 Te sata, & validam in viteis molire bipennem:
 Quanta mee si te ceperunt tedia laudis
 Et mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit: eam circum Milesia velleram nymphae
 Carpebant, hyali saturo fucata colore,
 Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllodoceque,
 Desariem effusa nitidam per candida colla:
 Nescæ, Speioque, Thaleiaque, Cymodoceque,
 Dydippeque, & flava Lycorias: altera virgo,
 Altera tum primos Lucina experta labores:
 Cleioque & Beroe soror, Oceanitides ambae,
 Ambae auro, pictis incinctæ pellibus ambae,
 Atque Ephyre, atque Opis, atque Asia Deiopeia:
 Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
 Inter quas curam Clymente narrabat inanem
 Volcani, Martisque dolos, & dulcia furtiva,
 Atque Chao densos diuum numerabat amores.
 Carmine quo captæ, dum fufis mollia pensa
 Deuoluunt: iterum maternas impulit aureis
 Luctus Aristæi, vitreisque sedilibus omnes
 Obstupuere: sed ante alias Arethusa sorores
 Prospiciens, summa flauum caput extulit vnda.
 Et procul: o gemitu non frustra exterrita tanto,
 Cyrene soror, ipse tibi, tua maxima cura,
 Tristi Aristæus Penei genitoris ad vnam
 Stat lacrymans, & te crudelem nomine dicit.
 Huic perçhissa noua mentem formidine mater,
 Duc age, duc ad nos: sed ali limina diuum
 Tangere, ait: simul. At tu ubi discedere late

Flumina, qua iuuenis gressus inferret. at illum
 Curuata in montis faciem circumstetit vnda,
 Accepitque sinus vasto, misitque sub annem.
 Iamque domum mirans genitricis, & humida regna,
 Speluncisque lacus clausos, cucosque sonanteis,
 Ibat, & ingenti motu defactus aquarum,
 Omnia sub magna labentia flumina terra
 Spectabat diuersa locis, Phasimque, Lycumque,
 Et caput, vnde altus primum se erumpit Enipeus,
 Vnde pater Tiberinus, & vnde Aniena fluenta,
 Saxosumque sonans Hypanis, Mysusque Caicus,
 Et gemina auratus taurino cornua vultu
 Eridanus: quo non alius per pingua culta
 In mare purpureum violentior influit annis.
 Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
 Peruentum, & gnati sletus cognouit inaneis
 Cyrene: manibus liquidos dant ordine fonteis
 Germanæ, tonsisque serunt mantilia villis.
 Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
 Pocula: Pancheis adulescunt ignibus aræ.
 Et mater, Cape Mæonij carchesia Bacchi,
 Oceano libemus, ait. simul ipsa precatur
 Oceanumque patrem rerum, nymphasque sorores,
 Centum quæ siluas, centum quæ flumina seruant.
 Ter liquido ardentem persudit nectare Vestam:
 Ter flama ad summum tecti subiecta reluxit:
 Omine quo firmans animum, sic incipit ipsa:
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
 Ceruleus proteus, magnum qui piscibus æquor
 Et iuncto bipedum curru metitur equor.
 Hinc nunc Emathie portus, patriamque reuissit
 Pallenen: hunc & nympha veneramus, & ipse

Grandæuus Nereus, nouit namque omnia vates,
 Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
 Quippe ita Neptuno visum est: immania cuius
 Armenta, & turpeis pascit sub gurgite phocas.
 Hic tibi gnate prius vinculis capiendus, vt omnem
 Expediat morbi causam, euentusque secundet.
 Nam sine vi non vlla dabit præcepta: neque illam
 Orando flectes: vim duram, & vincula capto
 Tende: doli circum hæc demum frangentur inanes.
 Ipsa ego te, medios cum Sol accenderit æstus,
 Quam sitiunt herbae, & pecori iam gratior vmbra est,
 In secreta senis ducam, quo fessus ab vndis
 Se recipit: facile vt somno aggrediare iacentem.
 Verum vbi correptum manibus, vinculisque tenebis:
 Tum varia illudent species, atque ora serarum.
 Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
 Squamosusque draco, & fulua ceruice leæna:
 Aut acrem flammæ sonitum dabit: atque ita vinculis
 Excidet, aut in aquas tenuis dilapsus abibit.
 Sed quanto ille magis formas se vertet in omneis.
 Tanto gnate magis contende tenacia vincula:
 Donec talis erit mutato corpore, qualem
 Videris, incepto tegetet cum lumina somno.
 Hæc ait, & liquidum ambrosiæ diffudit odorem:
 Quo totum gnati corpus perduxit. at illi
 Dulcis compositis spirauit crinibus aura,
 Atque habilis membris venit vigor. est specus ingens
 Exesi latere in montis. quo plurima vento
 Cogitur, inque sinus scindit sese vnda reductos:
 Deprensus olim statio tutissima nautis.
 Intus se vasti Proteus tegit obijce saxi.
 Hæc iuuenem in latebris auersum à lumine Nympha

Collocat : ipsa procul nebulis obscura resissit.
 Jam rapidus torrens sitienteis Seirius Indos
 Ardebat caelo : & medium Sol igneus orbem
 Hauserat : arebant herbae, & caua flumina siccis
 Faucibus ad limum radij tepesacta coquebant :
 Cum Proteus consueta petens è fluctibus antra
 Ibat : eum vasti circum gens humida Ponti
 Exsultans, rorem lacte dispergit amarum.
 Sternunt se somno diuerse in litore phocæ.
 Ipse, velut stabuli custos in montibus olim,
 Vesper vbi è pastu vitulos ad tecta reducit,
 Auditisque lupos acunt balatibus agni,
 Confedit scopulo medius, numerumque recenset :
 Cuius Axistæo quoniam est oblata facultas ;
 Vix defessa senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisque iacentera
 Occupat. ille sue contra non immemor artis,
 Omnia transformat sese in miracula rerum,
 Ignemque, horribilemque feram, fluuiumque liquentem,
 Verum, vbi nulla fugam reperit fallacia, victus
 In sese redit, atque hominis tandem ore locutus :
 Nam quis te iuuenum confidentissime nostras
 Iussit adire domos ? quidue hinc petis : inquit. at ille,
 Scis proteus, scis ipse ; neque est te fallere cuiquam :
 Sed tu desine velle. deum præcepta secuti
 Venimus huc, lapsis quæsitum oracula rebus.
 Tantum effatus, ad hæc vates vi denique multa
 Ardenteis oculos inforis lumine glanco,
 Et graui ter frendens, sic fati ora resoluit :
 Non te nullius exercent numini ire,
 Magna lues commissæ : tibi has miserabilis Orpheus
 Haud quaquam ob meritum pœnas, ni fata resistant,

scitat: & raptā grauitē pro coniuge scuit,
 quāquidē dum te fūgeret per flumina p̄ceps,
 hūmanem ante pedes hydriū moriturā puella,
 eruentem ripas alta non vidit in herba.
 et chorus æqualis Dryadum clamore supremos
 implerunt montes: steterunt Rhodopeiæ arces,
 atque Pangea, & Rhesi Mauortia tellus,
 atque Getæ, atque Hebrus, atque Actias Orithyia,
 ipse caua solans agrum testudine amorem,
 te dulcis coniux, te solo in litore secum,
 te veniente die, te decedente canebat.
 Tanarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
 et caligantem nigra formidine lucum
 ingressus, Maneisque adiit regemque tremendum,
 Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
 At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
 Umbrae ibant tenues, simulacraque luce carentum:
 Quam multa in siluis auium se millia condunt,
 Vesper ubi, aut hibernus agit de montibus imber:
 Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puella,
 Impositique rogis iuuenes ante ora parentum:
 Quos circum limus niger, & deformis arundo
 Cocyti, tarda que palus inamabilis vnda
 Alligat, & nouies Styx interfusa coerces,
 Quin ipse stupere domus, atque intima Lethi
 Tartara, cæruleosque implexæ crinibus angueis
 Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
 Atque Ixionei vento rota constitit orbis,
 Iamque pedem referens, casus euaserat omneis.
 Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
 Pone sequens (namque hanc dederat Proserpina legem)

Cum subita incautum dementia cepit amentem,
 Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes.
 Restitit, Eurydicemque suam iam luce sub ipsa
 Immemor, heu, victusque animi, respexit. ibi omnia
 Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
 Fœdera, terque fragor stagnis auditus Auerni.
 Illa, Quis & me, inquit, miseram, & te perdidit, Orph
 Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
 Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
 Iamque vale. seror ingenti circumdata nocte,
 Inualidasque tibi tendens, heu, non tua, palmas.
 Dixit, & ex oculis subito, ceu fumus in auras
 Commissus tenuis, fugit diuersa: neque illum
 Prensantem nequiquam Umbras, & multa volentem
 Dicere præterea, vidit: nec portitor Orci
 Amplius obiectam passus transire paludem.
 Quid faceret? quod se raptâ bis coniuge ferret?
 Quo fletu Manes, qua numina voce moueret?
 Illa quidem Stygia nabat iam frigida cymba.
 Septem illum totos perhibent ex ordine menseis,
 Rupe sub aëria. deserti ad Strymonis vudam
 Fleuisse, & gelidis hæc euoluisse sub antris,
 Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
 Qualis populea marens philomela sub umbra
 Amissos queritur fetus; quos durus arator
 Obseruans nido implumeis detraxit: ab illa
 Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
 Integrat, & mastis late loca questibus implet.
 Nulla Venus, nullique animum flexere Hymenæi:
 Solus Hyperboreas glacies, Tanaimque niualem,
 Aruaque Rhipæis nunquam viduata pruinis
 Lustrabat, raptam Eurydicem, atque irrita Ditis

Dona querens spreta Ciconum quo munere matres
 Inter sacra Deum, nocturnique Orgia Bacchi,
 Discerptum latos iuuenem sparsere per agros.
 Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulsum,
 Gurgite cum medio portans, Oeagrius Hebrus
 Volueret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
 Ah, miseram Eurydicen anima fugiente vocabat:
 Eurydicen toto reserebant flumine ripæ.
 Hec proteus, & se iactu dedit æquor in altum,
 Quaque dedit, spumantem vndam sub vertice torfit.
 At non Cyrene, namque vltro affata timentem:
 Gnata, licet tristeis animo deponere curas.
 Hec omnis morbi causa: hinc miserabile nympha,
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exitium misere apibus: tu munera supplex
 Tende, petens pacem, & facileis venerare Napeas:
 Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
 Sed modus orandi qui sit, prius ordine dicam.
 Quatuor eximios præstanti corpore tauros,
 Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
 Delige, & intacta totidem ceruice iuuenças.
 Quatuor his aras alta ad delubra de arum
 Constitue, & sacrum iugulis demitte cruorem,
 Corporaque ipsa bouum frondoso desere luo.
 Post, vbi nona suos Aurora ostenderit ortus,
 Inferias Orphei Lethæa papauera mittes,
 Placatam Eurydicen vitula venerabere cæsa,
 Et nigram mactabis ouem, lucumque reuises.
 Haud mora: continuo matris præcepta facessit,
 Ad delubra venit, monstratas excipit aras,
 Quatuor eximios præstanti corpore tanros
 Ducit, & intacta totidem ceruice iuuenças.

Post, vbi nona suos Aurora induxerat ortus,
 Inferius Orphei mittit, lucumque reuisit.
 Heic verò subitum, ac dictu mirabile monstrum
 Adspiciunt: liquefacta bouum per viscera toto
 Stridere apes vtero, & ruptis efferrere costis,
 Immensasque trahi nubes: iamque arbore summa
 Confluere, & lentis vnam demittere ramis.

Hec super aruorum cultu, pecorumque canebam,
 Et super arboribus: Caesar dum magnus ad altum
 Fulminat Euphratem bello, victorque volentis
 Per populos dat iura, viamque affectat Olympo.
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope, studijs florentem ignobilis otii:
 Carmina qui lusi pastorum, audaxque iuuenta,
 Tityre, te patula cecini sub tegmine fagi.

FINIS GEORGICON.

PVB.

PVB...VIRGILII
 MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER I.

ARG. Duplex est Æneidos argumentum: Bellæ Æneæ, & nauigatio. Hæc ciuilibus vitæ & priuatæ exemplum exhibet: Illa adumbrant heroum vitam. Primus hic autem liber tempestatem Æneæ, & ad Carthaginem appulsum continet.

Ille ego, qui quondam gracilli modulatus auæ
 Carmen, & egressus siluis, vicina coëgi (na
 Vs. quamuis auido parerent arua colono, (tis
 Gratū opus agricolis: at nūc horrentia Mar-
 Arma virumque cano, Troiæ qui primus ab or-
 Italiam, fato profugus, Lauinaque venit
 Litora: multum ille & terris iactatus, & alto,
 Vi superum, seue memorem Iunonis ob iram:
 Multa quoque & bello passus, dum conderet vrbes,
 Inferreretque deos Latio: genus vnde Latinum,
 Albanique patres, atque altæ moenia Romæ.
 Musa mihi causas memora, quo numine lesa,
 Quidue dolens regina deum, tot voluere casus
 Insignem pietate virum, tot adire labores
 Impulerit. tantæne animis cœlestibus iræ?
 Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
 Carthago, Italiam contra, Tiberinaque longe
 Ostia, diues opum, studiisque asperima belli?
 Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam
 Posthabita coluisse Samo. heic illius arma,

Heic currus fuit : hoc regnum dea gentibus esse,
 Si qua fata sinant, iam tum tenditque, fouetque.
 Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
 Audierat. Tyrias olim quæ verteret arces.
 Hinc populum late regem, belloque superbum
 Venturum excidio Libyæ : sic voluere Parcas.
 Id meniens, veterisque memor Saturnia belli,
 Prima quod ad Troiam pro caris gesserat Argis :
 Nec dum etiam cause irarum, seuque dolores
 Exciderant animo : manet alta mente repostum
 Iudicium Paridis, spretæque iniuria formæ,
 Et genus inuisum, & rapti Ganymedi honores.
 His accensa super, iactatos æquore toto
 Troas, relliquias Danaum, atque immitis Achillei,
 Arcebat longe Latio : multosque per annos
 Errabant acti fati maria omnia circum.
 Tanta molis erat Romanam condere gentem.
 Vix è conspectu Sicula telluris in altum
 Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant :
 Cum Iuno æternum seruans sub pectore vulnus,
 Hec secum : Mene incepto desistere victam ?
 Nec posse Italia Teucrorum auertere regem ?
 Quippe vector fati, Pallasue exurere classem
 Argiium, atque ipsos potuit submergere Ponto,
 Vnius ob noxam, & Furias Aiacis Oilei ?
 Ipsa Iouis iapidum iaculata è nubibus ignem,
 Disiecitque rateis, euertitque æquora ventis :
 Illum exspirantem transfixo pectore flamas
 Turbine corripuit, scopuloque infixit acuto.
 Ast ego, quæ diuum incedo regina, Louisque
 Et soror, & coniux vna cum gente tot annos
 Bella gero, & quisquam numen Iunonis adoret

Præterea? aut supplex aris imponat honorem?
 Talia flammato secum dea corde volutans,
 Nimborum in patriam, loca seta furentibus Austis,
 Æoliam venit. heic vasto rex Æolus antro
 Luctantibus ventos tempestat esque sonoras
 Imperio præmit, ac vinculis, & carcere frenat.
 Illi indignantes magno cum murmure montis
 Circum claustra fremunt. celsa sedet Æolus arce,
 Sceptra tenens, mollitque animos, & temperat iras.
 Ni faciat: maria, ac terras, cælumque profundum
 Quippe serant rapidi secum, verrantque per auras.
 Sed pater omnipotens speluncis abdidit atria,
 Hoc metuens, molemque, & montibus insuper altos
 Imposuit, regemque dedit, qui sædere certo
 Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas.
 Ad quem tum Iuno supplex his vocibus vsa est:
 Æole (namque tibi diuum pater atque hominum rex
 Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento)
 Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor:
 Illium in Italiam portans victosque Penateis.
 Incute vim ventis, submersasque obrue puppes,
 Aut age diuersas, & disijce corpora Ponto.
 Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphe:
 Quarum, que forma pulcerrima, Deiopeiam
 Connubio iungam stabili, propriamque dicabo:
 Omneui vt te unum meritis pro talibus annos
 Exigat, & pulcra faciat te prole parentem.
 Æolus hæc contra: tenuis o regina quid optes
 Explorare labor: mihi iussa capescere fas est.
 Tu mihi quodcumque hoc regni, tu sceptra, Iouemque
 Concilias, tu das epulis accumbere diuum,
 Nimborumque facis, tempestatumque potentem.

Hæc vbi dicta, cauum conuersa cuspide montem
 Impulit in latus; jac venti velut agmine facto,
 Qua data porta, ruunt, & terras turbine perflant.
 Incubuere mari, totumque à sedibus imis
 Vna Eurufque, Notusque ruunt, creberque procellis
 Africus, & vastos voluunt ad litora fluctus.
 Insequitur clamorque virum, stridorque rudentum.
 Eripiunt subito nubes cælumque, diemque
 Teucrorum ex oculis: Ponto non incubat atra.
 Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther,
 Presentemque viris intentant omnia mortem.
 Exemplo Æneæ soluuntur frigore membra:
 Ingemit, & duplioes tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert: ô terque, quaterque beati,
 Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis
 Contigit operere: ô Danaum fortissime gentis
 Tydeide, mène Iliacis occumbere campis
 Non potuisse, tuæque animam hanc effundere dextra?
 Sæuis vbi Æacide telo iacet Hector, vbi ingens
 Sarpedon, vbi tot Simois correpta sub vndis
 Scuta virum galeasque, & fortia corpora voluit.
 Talia iactanti stridens Aquilone procella
 Velum aduersa ferit, fluctusque ad sidera tollit.
 Franguntur remi: tum prora auertit, & vndis
 Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.
 Hi summo in fluctu pendent: his vnda debiscens
 Terram inter fluctus aperit. ferit æstus arenis.
 Treis Notus abreptas in saxa latentia torquet:
 Saxa vocant Itali medijs quæ in fluctibus Aras:
 Dorsum inmane mari summo. Treis Euruf ab alto
 In Breuia, & Syrteis vget miserabile visu,
 Illiditque vadis, atque aggeræ cingit arenæ.

Vnam, quæ Lycios, fidumque vehebat Orontem,
 Ipsius ante oculos ingens à vertice Pontus
 In puppim ferit. excutitur, pronusque magister
 Voluitur in caput. ast illam ter fluctus ibidem
 Torquet agens circum, & rapidus vorat aequore vortex.
 Apparent rari nantes in gurgite vasto,
 Arma virum, tabuleque, & Troia gaza per vndas.
 Iam validam Ilionci nauem, iam sortis Achate,
 Et qua vectus Abas, & qua grandæuis Alethes,
 Vicit hiems: laxis laterum compagibus omnes
 Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.
 Interea magno misceri murmure Pontum,
 Emissamque hiemem sensit Neptunus, & imis
 Stagna refusa vadis: grauius commotus, & alto
 Prospiciens, summa placidum caput extulit vnda.
 Disiectam Ænæe toto videt aequore classem,
 Fluctibus oppressos Trôas, cœlique ruina.
 Nec latuere doli fratrem Iunonis, & ire.
 Eurum ad se, Zephyrumque vocat: de hinc talia fatur:
 Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?
 Iam cœlum, terramque meo sine numine venti
 Miscere, & tantas audetis tollere moles?
 Quos ego: sed motos præstat componere fluctus:
 Post mihi non simili pœna commissa luetis,
 Maturate fugam, regique hæc dicite vestro:
 Non illi imperium pelagi, seuumque tridentem,
 Sed mihi sorte datum. tenet ille immania saxa,
 Vestras Eure domos: illa se iactet in aula
 Eolus, & clauso ventorum carcere, regnet.
 Sic ait, & dicto citius iumida aequora placat,
 Collectasque fugat nubes, Solemque reducit:
 Cymothoe simul, & Triton annixus acuto

Detrudunt naueis scopulo : leuat ipse tridenti,
 Et vastas aperit Syrtis, & temperat æquor,
 Atque rotis summas leuibus perlabitur vndas.
 Ac, veluti magno in populo cum sæpè ^{contra} est
 Seditio, scūtique animis ignobile vulgus,
 Iamque faces, & saxa volant ; FUROR arma ministrat :
 Tum, pietate grauem, ac meritis si sorte virum quem
 Conspexere, silent, arctētisque auribus adstant :
 Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.
 Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora postquam
 Prospiciens genitor, cæloque inuectus aperto
 Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.
 Desessi Æneade, que proxima litora, cursu
 Contendunt perere, & Libya vertuntur ad oras.
 Est in secessu longo locus : insula portum
 Efficit obiectu laterum ; quibus omnis ab alto
 Frangitur, inque sinus scindit sese vnda reductos.
 Hinc atque hinc vaste rupes, geminique minantur
 In cælum scopuli : quorum sub vertice late
 Æquora tuta silent : tum siluis scena coruscis
 Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.
 Fronte sub aduersa scopulis pendentibus antrum :
 Intus aque dulces, vinoque sedilia saxo,
 Nympharum domus. heic sessas non vincula naueis
 Vlla tenent : vnco non alligat ancora morsu.
 Huc septem Æneas collectis nauibus omni
 Ex numero subit : ac magno telluris amore
 Egressi optata potiuntur Troes arena
 Et sale tapenteis artus in litore ponunt.
 Ac primum filici scintillam excudit Achates,
 Suscepitque ignem folijs, atque arida circum
 Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flamam,

Tum Cererem corruptam vndis, Cerealiaque arma
 Expediunt fessi rerum, frugesque receptas
 Et torrere parant flammis & frangere saxo.
 Æneas scopulum interea conscendit, & omnem
 Prospectum late pelago petit, Antea si quem
 Iactatum vento videat, Phrygiasque biremes,
 Aut capyn, aut celsis in puppibus arma Caici.
 Nāuem in conspectu nullam, treū litore ceruos
 Prospicit erranteis: hos tota armenta sequuntur
 A tergo; & longum per valleis pascitur agmen.
 Constitit heic, arcumque manu, celeisque sagittas
 Corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates.
 Ductoresque ipsos primum capita alta ferenteis
 Cornibus arboreis sternit: tum vulgus & omnem
 Miscet agens telis nemora inter frondea turbam.
 Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
 Corpora fundat humi, & numerum cum nauibus æquet.
 Hinc portum petit, & socios partitur in omneis.
 Vna, bonus quæ deinde cadis generat Acestes
 Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
 Diuidit, & dictis merentia pectora mulcet:
 O socij (neque enim ignari sumus ante malorum)
 O passi grauiora: dabit deus his quoque finem.
 Vos & Scyllæam rabiem, penitusque sonanteis
 Accessis scopulos: vos & Cyclopea saxa
 Experti, reuocate animos, maestumque timorem.
 Mittite, forsā & hæc olim meminisse iuuabit.
 Per varios casus, per tot discrimina rerum
 Tendimus in Latium: sedes vbi fata quietas
 Ostendunt, illic fas regna resurgere Troiæ.
 Durate, & vosmet rebus seruate secundis.
 Talia vocer refert, curisque ingentibus æger,

GEORGICON

Spem vultu simulat : præmit altum corde dolorem.
 Illi se præde accingunt, dapibusque futuris :
 Tergora diripiunt costis & viscera nudant :
 Pars in frustra secant, veribusque trementia figunt :
 Litore aena locant abij, flammæque ministrant.
 Tum victu reuocant vires, fusique per herbam
 Implentur veteris Bacchi, pinguisque ferina.
 Postquam exempta sames epulis, mensæque remotæ,
 Amissos longo socios sermone requirunt,
 Spemque metumque inter dubij, seu viuere credant,
 Sive extrema pati, nec iam exaudire vocato.
 Præcipue pius Æneas nunc acris Oronti,
 Nunc Amyci casum gemit, & crudelia secum
 Fata Lyci, sortemque Gyan, sortemque Cloanthum.
 Et iam finis erat : cum Iuppiter æthere summo
 Despiciens mare veliuolum, terrasque iacentes,
 Litaræque, & latos populos, sic vertice cœli
 Constitit & Libyæ defixit lumina regnis.
 Atque illum taleis iactantem pectore curas
 Tristior, & lacrymis oculos suffusa nitentis
 Alloquitur Venus : ô qui res hominumque deumque
 Æternis regis imperiis, & fulmine terres,
 Quid meus Æneas in te committere tantum,
 Quid Troes potuerit ? quibus tot funera passis,
 Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis ?
 Certe hinc Romanos olim voluentibus annis,
 Hinc fore ductores, reuocato à sanguine Teucris,
 Qui mare, qui terras omni dititione tenerant,
 Pollicitus : quæ te genitor sententia vertit ?
 Hoc equidem occasum Troicæ, tristeisque ruinas
 Solabar, fatis contraria fata rependens.
 Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos

L I B E R I.

Insequitur, quem das finem rex m[?] laborum?
 Antenor potuit medijs elapsus Achaia
 Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus.
 Regna Liburnorum, & fontem superare Timaei:
 Unde per ora nouem vasto cum murmure montis.
 It mare proruptum, & pelago premit arua sonanti.
 Hic tamen ille urbem Bataui, sedesque locauit
 Teucrorum, & genti nomen dedit, armaque fixit
 Troia: nunc placida compositus pace quiescit.
 Nos, tua progenies, caeli quibus annuis arcem,
 Nauibus, infandum, amissis vnus ob iram
 Prodimur, atque Italis longe distungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in scepra reponis?
 Olli subridens hominum fator, atque deorum.
 Vultu, quo caelum, tempestatesque serenat,
 Oscula libauit gnatae: dehinc talia fatur:
 Parce metu Cytherea: manent immota tuorum
 Fata tibi: cernes urbem, & promissa Lauini
 Mœnia, sublimemque seres ad sidera caeli
 Magnanimum Æneam: neque me sententia vertit.
 Hic tibi (fabor enim, quando hæc te cura remordet,
 Longius & voluens fatorum arcana mouebo)
 Bellum ingens geret Italia, populosque feroces
 Contundet, moresque viris & mœnia ponet:
 Tertia dum Latio regnantem viderit æstas,
 Ternaque transierint Rutulis hiberna subactis,
 At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
 Additur (ilus erat, dum res stetit Ilia regno)
 Triginta magnos voluendis mensibus orbeis
 Imperio explebit, regnumque à sede Lauini
 Transferet, & longam multa vi muniet Albam:
 Hic iam tercentum totos regnabitur annos

Gente sub Hectore, nec regina sacerdos
 Marte grauis gemens, ut dabit Iliia prolem.
 Inde lupa suluo nutrita tegmine letus
 Romulus excipiet gentem, & Mauortia condet
 Mœnia, Romanosque suo de nomine dicet.
 His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
 Imperium sine fine dedi: quin aspera Iuno,
 Quæ mare nunc, terrasque metu, cœlumq; fatigat.
 Consilia in melius referet, mecumq; fouebit
 Romanos rerum dominos, gentemq; togatam. *Me:*
pi: Sic placitum: veniet lustris labentibus ætas, *Me*
ic: Cum domus Assaraci Phthiam, claryasque Mycenæ
 Seruitio premet, ac victis dominabitur argis.
 Nascetur pulcra Troianus origine Cæsar,
 Imperium Oceano, famam qui terminet astris,
 Iulius. à magno demissum nomen Iulo.
vo: Hunc tu olim cœlo, spolijs Orientis onustum,
 Accipies secura: vocabitur hic quoque votiu. *z*
 Asperatum positis mitescent secula bellis:
Mc: Cæna Fides, & Vesta Remo cum fratre Quirinus
 Iura dabunt, dira ferro, & compagibus actis
 Claudentur belli portæ: furor impius intus
Hi: Sæua sedens super arma, & centum vinctus aënis
 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
 Hæc ait, & Maia genitum demittit ab alto,
 Ut terræ, utque nouæ pareant Carthaginis arces
 Hospitio tenentis Tencris ne fati nescia Dido
 Finibus arceret, volat ille per aëra magnum
 Remigio alarum: ac Lybia citus adstitit oris;
 Et iam iussa facit. ponuntque ferocia Pœni
 Corda, volente deo: in primis regina quietum
 Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.

pius Æneas per noctem plurima voluens.
 t primum tux alma data est, exire, locosque
 Explorare nouos, quas vento accesserit oras, Me
 Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, serane,
 Querere constituit, socijsque exacta referre.
 Classem in conuexo nemorum, sub rupe cauata,
 Arboribus clausam circum, atque horrentibus vmbri Me
 Occulit; ipse vno graditur comitatus Achate,
 Bina manu lato crissans hastilia ferro.
 Cui mater media sese tulit obuia silua,
 Virginis os, habitumq; gerens & virginis arma
 Spartane: vel qualis equos Treïssa fatigat
 Harpalyce, volucrumque fuga preuertitur Hebrum.
 Namq; humeris de more habilem suspenderit arcum
 Venatrix, dederatq; comas diffundere ventis;
 Nuda genu, nudoque sinus collecta fluentis. 4
 Ac prior, heus, inquit, iuuenes, monstrate, mearum
 Vidistis si quam heic errantem forte sororum,
 Succinctam pharetra, & maculose tegmine lyncis,
 Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
 Sic venus. ac Veneris contra sic filius orsus,
 Nulla tuarum audita mihi, neque visa sororum,
 O quam te memorem, virgo! namque haud tibi vultus
 Mortalis, nec vox hominem sonat: o dea, certe,
 An Phœbi soror, an nympharum sanguinis vna,
 Si felix, nostrumque leues quaecumque laborem:
 Et quo sub cælo tandem, quibus orbis in oris
 lactemur, doceas. ignari hominumq; locorumq;
 Erramus, vento huc, vais & fluctibus acti.
 Multa tibi ante aras nostra cader hostia dextra.
 Tunc Venus: haud equidem tali me dignor honore.
 Virginibus Tyrijs mos est gestare pharetram,

Purpureoq; alte furas vincire cothurno.
 Punica regna vides, Tyrios, & Agenoris vrbes.
 Sed finet Libyci, genus intractabile bello.
 Imperium Dido Tyria regit vrbe profecta,
 Gremanum fugiens. longa est iniuria, longæ
 Ambages: sed summa sequar fastigia rerum.
 Huic toniux Sichæus erat, ditissimus agri
 Phœnicum, & magno misera dilectus amore:
 Cui pater intactam dederat, primisque iugarat
 Omnibus: sed regna Tyri germanus habebat
 Pygmalion, scelere ante alios immanior omneis,
 Quos inter medius venit furor. ille Sichæum
 Impius ante aras, atque auri cæcus amore
 Clam ferro incautum superat, securus amorum
 Germanæ, factumque diu celauit, & ægram,
 Multa malus simulans, vana spe lusit amantem.
 Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
 Coniugis. ora modis attollens pallidæ miris:
 Crudeleis aras, traiectaque pectora ferto
 Nudauit; cecumque domus scelus omne retexit.
 Tum celerare fugam, patriaque excedere suadet,
 Auxiliumque viæ, veteres tellure recludit
 Thesauros, ignotum argenti pondus, & auri.
 His commota fugam Dido, sociosque parabat.
 Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
 Aut metus acerrimus erat: naueis, que sorte paratæ,
 Corripiunt, onerantque auro: portantur auari
 Pygmalionis opes pelago: dux femina facti.
 Deuenerè locos, vbi nunc ingentia cernes
 Mœnia, surgentemque nouæ Carthaginis arcem:
 Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
 Taurino quantum possent circumdare tergo.

Vos qui tandem, quibus aut venistis ab oris,
 que tenetis iter? querenti talibus ille
 irans, imoque trahens à pectore vocem:
 Quae, si prima repetens ab origine pergam,
 faceret annaleis nostrorum audire laborum:
 e diem clauso componet vesper Olympo.
 Troia antiqua, si vestras forte per aureis
 nomen ijt, diuersa per aequora vectos
 parte sua Libycis tempestas appulit oris.
 Impius Aeneas, raptos qui ex hoste Penateis
 classe veho mecum, fama super aethera notus:
 aliam quero, patriam, & genus ab ioue summo.
 In denis Phrygum conscendi nauibus aequor,
 Matre dea monstrante viam, data fata secutus:
 Vix septem conuolse vndis, Euroque super sunt.
 Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta per agro,
 Europa, atque Asia pulsus. nec plura querentem
 Passa Venus, medio sic interfata dolore est:
 Quisquis es, haud, credo, inuisus Cælestibus auras
 Vitaleis carpis, Tyriam qui adueneris urbem.
 Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.
 Namque tibi reduces socios, classemque relatam
 Nuncio, & in tutum versis Aquilonibus actam:
 Ni frustra angurium vani docuere parentes.
 Adspice bis senos letanteis agmine cygnos,
 Aetheria quos lapsa plaga Iouis ales aperto
 Turbabat cælo: nunc terras ordine longo
 Aut capere, aut captas iam despectare videntur.
 Ut reduces illi ludunt stridentibus alis,
 Et cœtu cinxere polum, cæntusque dedere:
 Haud aliter puppesque tuæ, pubesque tuorum
 Aut portum tenet, aut pleno subat ostia velo.

Perge modo, & qua te ducit via, dirige gressum
 Dixit & auertent rosea ceruice resulsit,
 Ambrosiæque comæ diuinum vertice odorem
 Spirauere: pedes vestis defluxit ad imos,
 Et vera incessu patuit dea ille, vbi matrem
 Agnouit, tali fugientem est voce secutus:
 Quid gnatum toties crudelis tu quoque falsis
 Ludis imaginibus? cur dextra iungere dextram
 Non datur, ac veras audire, & reddere voces?
 Talibus incusat, gressumque ad mœnia tendit.
 At Venus obscuro gradienteis aère sepsit:
 Et multo nebulae circum dea sudit amictu:
 Cernere nequis eos, neu quis contingere posset,
 Moliriue moram, aut veniendi poscere causas.
 Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque reuisit
 Leta suas, vbi templum illi, centumque Sabæo
 Thure calent aræ, fertisq; recentibus halant.
 Corripuere viam intereâ, qua semita monstrat.
 Jamque adscendebant collem, qui plurimus vrbi
 Imminet, aduersasque adspectat desuper arces.
 Miratur molem Æneas, magalia quondam:
 Miratur portas, strepitumque, & strata viarum.
 Instant ardentes Tyrij pars ducere muros,
 Moliri que arcem, & manibus subuoluere saxa:
 Pars optare locum tecti, & concludere sulco.
 Iura, magistratusque legunt, sanctumque senarum.
 Heic portus alij effodiunt: heic alta theatris
 Fundamenta locant alij; immaneisque columnas
 Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.
 Qualis apes æstate noua per florea rura
 Exercet sub Sole labor: cum gentis adultos
 Educunt fetus, aut cum liquentia mella

Stipant, & dulci distendunt nectare cellas :
 Aut onera accipiunt venientum : aut, agmine facto,
 Ignauum sucos pecus à præsepibus arcent.
 Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 O fortunati, quorum iam mœnia surgunt,
 Æneas agit, & fastigia suscipit vrbis.
 Infert se septus nebula, mirabile dictu,
 Per medios, miscetque viris, neque cernitur vlli.
 Lucus in vrbe fuit media, latissimus umbra :
 Quo primum iactati undis, & turbine Pœni
 Estodere loco signum, quod regia Iuno
 Monstrarat, caput acris equi : sic nam fore bello
 Egregiam, & facilem victu per secula gentem.
 Heic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
 Condebat, donis opulentum, & numine diuæ :
 Ærea cui gradibus surgebant limina, nexæque
 Æræ trabes : soribus cardo stridebat ænîs.
 Hoc primum in luco noua res oblata timorem
 Lenijt : heic primum Æneas sperare salutem
 Ausus, & afflictus melius considerare rebus.
 Namque sub ingenti lustrat dum singula templo
 Reginam opperiens : dum quæ fortuna sit vrbi,
 Artificumque manus inter se, operumque laborem
 Miratur : videt Iliacas ex ordine pugnâs,
 Bellaque iam fama totum vulgata per orbem ;
 Atreidas, Priamumque, & seuam ambobus Achillem.
 Constitit, & lacrymans, quis iam locus, inquit, Achate,
 Quæ regio in terris nostri non plena laboris ?
 En Priamus : sunt heic etiam sua præmia laudi :
 Sunt lacrymæ rerum : & mentem mortalia tangunt.
 Solue metus : seret hæc aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani.

Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.
 Nunquē videbat, vti bellantes Pergama circum
 Hac fugerent Graiij, premeret Troiana iuuentus:
 Hac Phryges, instaret curru cristatus Achilles.
 Nec procul hinc Rhesi niueis tentoria velis
 Agnoscit lacrymans: primo quæ prodita somno
 Tydeides multa vastabat cæde cruentus:
 Ardenteisque auertit equos in castra priusquam
 Pabula gustassent Troiæ, Xanthumque bibissent.
 Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
 Infelix puer, atque impar congressus Achilli,
 Fertur equis, curruque heret resupinus inani,
 Lora tenens tamen: huic ceruixque, comeque trahuntur
 Per terram, & versa puluis inscribitur hasta.
 Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
 Cornibus Iliades passis, peplumque serebant
 Suppliciter tristes, & tuncse pectora palmis,
 Diua solo fixos oculos auersa tenebat.
 Ter circum Iliacos raptauerat Hæctora muros,
 Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
 Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
 Vt spolia, vt currus, vtque ipsum corpus amici,
 Tendentemque manus Priamum conspexit inermeis.
 Se quoque principibus permistum agnouit Achius,
 Eoasque acies, & nigri Memnonis arma.
 Ducit Amazonidum lunatis agmina pestis
 Pentefilea furens, mediisque in millibus ardet
 Aurea subnectens exsertæ cingula mamme
 Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.
 Hac dum Dardanio Æneæ miranda videntur,
 Dum stupet, obtutuque heret desixus in vno:
 Regina ad templum forma pulcerrima Dido

Incessit, magna iuuenum stipante caterua.
 Qualis in Eurotae ripis, aut per iuga Cynthi
 Exercet Diana choros: quam mille secute
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
 Fert humero, gradiensque deas supereminet omneis:
 Latone tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido: talem se leta ferebat
 Per medios, instans operi, regnisque futuris,
 Tum foribus diuæ media testudine templi
 Septa armis, folioque alte subnixa resedit.
 Iura dabat, legesque viris, operumque laborem
 Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat:
 Cum subito Æneas concursu accedere magno
 Antea, Sergestumq; videt, sortemq; Cloanthum,
 Teucrorumq; alios: ater quos æquore turbo
 Dispulerat, penitusque alias aduexerat oras:
 Obstupuit simul ipse, simul percussus Achates:
 Letitiaq; metuq; auidi coniungere dextras
 Ardebant: sed res animos incognita turbat.
 Dissimulant; & nube caua speculantur amicti,
 Que fortuna viris: classem quo litore linqunt:
 Quid veniat cuncti, nam lecti nauibus ibant
 Orantes veniam, & templum clamore petebant.
 Postquam introgressi, & coram data copia sandi:
 Maximus ilioneus placido sic pectore cæpit:
 O regina, nouam cui condere iupiter urbem,
 Iustitiaq; dedit gentis frenare superbas:
 Troes te miseri, ventis maria omnia vecti
 Oramus, prohibe infandos à nauibus igneis;
 Parce pio generi, & propius res aspice nostras.
 Non nos aut ferro Libycos populare penateis
 Venimus, aut raptas ad litora vertere prædas:

Non eavū animo, nec tanta superbia victū.
 Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt,
 Terra antiqua, potens armis, atque vberē glebæ:
 Oenotri coluere viri: nunc fama, minores
 Italiam dixisse, ducis de nomine gentem.
 Huc cursus fuit.

Cum subito assurgens fluctu nimbosus Orion
 In vada ceca tulit, penitusq; procacibus Austrū,
 Perque vndas, superante salo, perque inuia saxa
 Dissulit: huc pauci vestrū ad nauimus oris.
 Quod genus hoc hominum, quæue hunc tam barbara morē
 Permittit patria? hospitio prohibemur arene:
 Bella cient, primaque vetant consistere terra.
 Si genus humanum, & mortalia temnitis arma:
 At sperate deos memores sandi, atque nefandi.
 Rex erat Æneas nobis: quo iustior alter
 Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis.
 Quem si fata virum seruant, si vescitur aura
 Ætheria, nec adhuc crudelibus occubat Vmbrū:
 Non metus, officio nec te certasse priorem
 Pœniteat. sunt & Siculis regionibus vrbes,
 Armaque, Troianoque à sanguine clarus Acestes.
 Quassatam ventis liceat subducere classē,
 Et siluis aptare trabes, & stringere remos:
 Si datur Italiam, socijs & rege recepto,
 Tendere, vt Italiam lati, Latiumque petamus.
 Sin absunta salus, & te pater optime Teucrum
 Pontus habet Libyæ, nec spes iam restat Iuli:
 At freta Sicaniæ saltē, sedesque paratas,
 Vnde huc aduecti, regemque petamus Acesten.
 Talibus Ilioneus: cuncti simul ore fremebant
 Dardanide.

Tum breuiter Dido, vultum demissa profatur.
 Soluite corde metum Teucris: secludite curas.
 Res dura, & regni nouitas me talia cogunt
 Moliri, & late sineis custode tueri.
 Quis genus Æneadum, quis Troia nesciat urbem?
 Virtutesque, virosque, aut tanta incendia belli?
 Non obtusa adeo gestamus pectora Pœni:
 Nec tam auersus equos Tyria Sol iungit ab vrbe:
 Seu vos Hesperiam magnam, Saturniaque arua,
 Sive Ericis sineis, Regemque optatis Acesten:
 Auxilio tutos dimittam, opibusque iuuabo.
 Vultis & his mecum pariter considerare regnis?
 Urbem quam statuo; vestra est: subducite naueis!
 Tros, Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
 Atque vtinam rex ipse Noto compulsus eodem
 Afforet Æneas! equidem per litora certos
 Dimittam, & Libye lustrare extrema iubebo:
 Si quibus eiectus siluis, aut urbibus errat.
 His animum arrecti dictis, & sortis Achates,
 Et pater Æneas, iam dudum erumpere nubes
 Ardebant. prior Æneam compellat Achates:
 Nate dea, que nunc animo sententia surgit?
 Omnia tua vides, classem, sociosque receptos.
 Vnus abest, medio influctu quem vidimus ipsi
 Submersum: dictis respondent cætera matris.
 Vix ea fatus erat, cum circumfusa repente
 Scindis se nubes, & in æthera purgat apertum.
 Restitit Æneas, claraque in luce resulsit,
 Os, humerosque deo similis. namque ipsa decorant
 Cæsariem gnato genitrix, lumenque iuuenta
 Purpureum, & letos oculis afflarat honores.
 Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo

Argentum, Pariusue lapis circumdatur auro.
 Tum sic reginam alloquitur, cunctisque repente
 Improvisus, ait. coram, quem queritis, adsum,
 Troius Æneas, Libycis ereptus ab undis :
 O sola insandos Troie miserata labores,
 Quæ nos, reliquias Danaum, terreque, marisque
 Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos,
 Vrbe, domo socias. grates persolvere dignas
 Non opis est nostræ, Dido, nec quidquid ubique est
 Gentis Dardanie, magnum que sparsa per orbem.
 Di tibi, si qua pios respectant numina, si quid
 Usquam iustitia est, & mens sibi conscia recti,
 Præmia digna ferant, quæ te tam læta tulerunt
 Secula? qui tanti talem genuere parentes?
 Infreta dum fluuij current, dum montibus umbræ
 Lustrabunt conuexa, polus dum sidera pascet :
 Semper honos, nomenque tuum, laudesq; manebunt :
 Quæ me cumque vocant terræ. sic fatus, amicum
 Ilioneæ petit dextra, læuaque Serestum :
 Post alios, sortemque Gyan, sortemque Cloanthum.
 Obstupuit primo ad spectu Sidonia Dido,
 Casu deinde viri tanto, & sic ore locuta est.
 Quis te nate dea per tanta pericula casus
 Insequitur? quæ vis immanibus applicat oris?
 Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
 Alma Venus Phrygij genuit Simoëntis ad undam?
 Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
 Finibus expulsus patrijs, noua regna petentem,
 Auxilio Beli genitor tum Belus opimam
 Vastabat Cyprum, & victor dititione tenebat.
 Tempore iam ex illo casus mihi cognitus vrbis
 Troiane, nomenque tuum, regesque Pelasgi.

Ipse hostis Teucros insigni laude serebat ;
 Seque ortum antiqua Teucrorum à stirpe volebat.
 Quare agite ò tectis iuuenes succedite nostris.
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Iactatam, hac demum voluit consistere terra.
 Non ignara mali, miseris succurrere disco.
 Sic memorat : simul Ænean in regia ducit
 Tecta : simul diuum templis indicit honorem.
 Nec minus interea socijs ad litora mittit
 Viginri tauros, magnorum horrentia centum
 Terga suum, pingueis centum cum matribus agnos,
 Munera, latitiamque dei.
 At domus interior regali splendida luxu
 Instruitur, mediisque parant conuiuia tectis.
 Arte laborata vestes, ostroque superbo :
 Ingens argentum mensis, cœlataque in auro
 Fortia facta patrum, series longissima rerum,
 Per tot ducta viros antiquæ ab origine gentis.
 Æneas (neque enim patrius consistere mentem
 Passus amor) rapidum ad naueis præmittit Achatem,
 Ascanio serat hæc, ipsumque ad mœnia ducat :
 Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.
 Munera præterea, Iliacis erepta ruinis,
 Ferre iubet, pallam signis, auroque rigentem,
 Et circumtextum croceo velamen acantho,
 Ornatus Argivæ Helene : quos illa Mycenis.
 Pergama cum peteret, inconcessosque Hymeneos,
 Extulerat, matris Leda mirabile donum :
 Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
 Maxima gnatarum Priami, colloque monile
 Baccatum, & duplicem gemmis auroque coronam.
 Hæc celerans, iter ad naueis tendebat Abates.

At Cytherea nouas arteis, noua pectore versat
 Consilia: vt faciem mutatus & ora Cupido
 Pro dulci Ascanio veniat, donisque furentem
 Incendat reginam, atque ossibus implicet ignem,
 Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilingueis.
 Vrit atrox Iuno, & sub noctem cura recursat.
 Ergo his aligerum dictis affatur Amorem:
 Gnate, meæ vires, mea magna potentia, solus
 Gnate, patris summi qui tela Typhoëa temnis,
 Ad te confugio, & supplex tua numina posco.
 Frater vt Æneas pelago tuus omnia circum
 Litora iactetur, odijs Iunonis inique,
 Nota tibi: & nostro doluisti sepè dolore.
 Hunc Phœnissa tenet Dido, blandisque moratur
 Vocibus: & vereor, quo se Iunonia vertant
 Hospitia: haud tanto cessabit cardine rerum
 Quo circa capere ante dolis, & cingere flama
 Reginam meditor: ne quo se numine mutet:
 Sed magno Æneæ mecum teneatur amore.
 Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.
 Regius accitu cari genitoris ad urbem
 Sidoniam puer ire parat, mea maxima cura,
 Dona serens, pelago, & flammis restantia Troicæ,
 Hunc ego sopitum somno, super alta Cythera,
 Aut super Idalium sacrata sede recondam:
 Ne qua si ire dolos, mediussue occurrere possit.
 Tu faciem illius noctem non amplius vnam
 Falle dolo, & notos pueri puer indue vultus:
 Vt, cum te gremio accipiet letissima Dido,
 Regaleis inter mensas, laticemque Lyæum,
 Oum dabit amplexus, atque oscula dulcia figet,
 Occultum inspiret ignem, fallasque veneno.

Paret amor dictis care genitricis, & alas
 Exiit, & gressu gaudens incedit Iuli.
 At Venus Ascanio placidam per membra quietem
 Irrigat, & fotum gremio dea tollit in altos
 Idaliæ lucos: vbi mollis amaracus illum
 Floribus, & dulci adspirans complectitur vmbra.
 Iamque ibat dicto parens, & dona Cupido
 Regia portabat Tyrijs, duce letus Achate.
 Cum venit, aulaeis iam se regina superbis
 Aurea composuit sponda, mediamque locauit.
 Iam pater Æneas, & iam Troiana iuuentus
 Conueniunt, stratoque super discumbitur ostro.
 Dant famuli manibus lymphas, Cereremque canistris
 Expediunt, tonsisque ferunt mantilia villis.
 Quinquaginta intus famulæ: quibus ordine longam
 Cura penum struere, & flamis adolere Penateis.
 Centum aliæ, totidemque pares ætate ministri,
 Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant,
 Nec non & Tyrij per limina læta frequentes
 Conuenere, toris iussit discumbere pictis.
 Mirantur dona Æneæ: mirantur Iulum,
 Flagranteisque dei vultus, simulatæq; verba,
 Pallamque, & pictum croceo velamen acantho.
 Precipue infelix pesti deuota futura
 Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo
 Phœnissa, & puero pariter, domisque mouetur.
 Ille, vbi complexu Æneæ, colloque pependit,
 Et magnum falsi impleuit genitoris amorem,
 Reginam petit. hæc oculis, hæc pectore toto
 Heret, & interdum gremio fouet, inscia Dido
 Insideat quantus miseræ deus. at memor ille
 Matris Acidasiæ, paulatim abolere Sichæum

Incipit, & viuo tentat præuerrere amore
 Iam pridem resides animos, desuetaque corda.
 Postquam prima quies epulis, mensaque remota,
 Crateras magnos statuunt & vina coronant.
 Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
 Atria: dependent Lychni laquearibus aureis
 Incensi, & noctem flammis funalia vincunt.
 Heic regina grauem gemmis, auroque poposcit,
 Impleuitque mero pateram: quam Belus, & omnes
 A Belo soliti tum facta silentia tectis.
 Iupiter (hospitibus nam te dare iura loquuntur)
 Hunc letum Tyriq̄, diem, Troiaq̄, profectis
 Esse velis, nostrosque huius meminisse minores.
 Adsit letitiae Bacchus dator, & bona Iuno:
 Et vos ô cœtum Tyrij celebrate fauentes.
 Dixit, & in mensa laticum libauit honorem,
 Primaque libato summo tenuis attigit ore,
 Tum Bitia dedit increpitans: ille impiger hausit
 Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.
 Post alij proceres, cithara crinitus opas
 Personat aurata, docuit que maximus Atlas.
 Heic canit errantem Litanam, solisque labores,
 Vnde hominum genus, & pecudes, vnde imber, & ignes.
 Arcturum, pluuiasque Hyadas, geminosque Triones:
 Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
 Hiberni, vel que tardis mora noctibus obstet.
 Ingeminant plausum Tyrij, Troesque sequuntur:
 Nec non & vario noctem sermone trahebat
 Infelix Dido, longumque bibebat amorem,
 Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa:
 Nunc, quibus aurora venisset filius armis:
 Nunc, quales Diomedis equi; nunc, quantus Achilles:

*Immo age, & à prima dic hospes origine nobis
 Insidias, inquit, Danaum, casusque tuorum,
 Erroresque tuos, nam te iam septima portat
 Omnibus errantem terris, & fluctibus æstas.*

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER II.

ARG. Didoni Æneas excidij Troiani seriam narrat.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant :
 Unde toro pater Æneas sic orsus ab alto :
 Insandum regina iubes renouare dolorem ;
 Troianas vt opes, & lamentabile regnum
 Eruerint Danaï : quæque ipse miserima vidi,
 Et quorum pars magna fui, quis talia fando
 Myrmidonum, Dolopomue, aut duri miles Vlysses
 Temperet à lacrymis ? & iam nox humida cælo
 Precipitat, suadentque cadentia sidera somnos.
 Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros,
 Et breuiter Troia supremum audire laborem,
 Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit,
 Incipiam. Fracti bello, satisque repulsi
 Ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
 Instar montis equum diuina Palladis arte
 Edificant, sectaque intexunt abiete costas :
 Votum pro reditu simulant : ea sama vagatur.
 Huc deleta virum sortiti corpora furtim
 Includunt cæco lateri, penitusque cauernas
 Ingenteis, vterumque armato milite complent.

Est in conspectu Tenedos, notissima sama
 Insula, diues opum; Priami dum regna manebant:
 Nunc tantum sinus, & statio malesida carinis:
 Huc se prouecti deserto in litore condunt,
 Nos abijisse rati, & vento petijisse Mycenæ.
 Ergo omnis longo soluit se Teucria luctu:
 Panduntur portæ: iuuat ire, & Dorica castra,
 Desertosq; videre locos, litusque relictum.
 Heic Dolopum manus, heic seuus tendebat Achilles:
 Classibus heic locus: heic acies certare solebant.
 Pars stupet innuptæ donum exitiale Mineræ,
 Et molem mirantur equi: primusque Thymoetes
 Duci intra muros hortatur, & arce locari,
 Siue dolo, seu iam Troiæ sic fata ferebant.
 At Capys, & quorum melior sententia menti,
 Aut pelago Danaum insidias, suspectaque dona
 Præcipitate iubent, subiectisque vrere flammis:
 Aut terebrare cauas vteri, & tentare latebras.
 Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
 Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,
 Laocoon ardens summa decurrit ab arce:
 Et præcul, ô miseri, quæ tanta insania, ciues:
 Creditis auectos hosteis: aut vlla putatis
 Dona carere doli Danaum? sic notus Vlisses?
 Aut hoc inclusi ligno occultantur Achiui,
 Aut hec in nostros fabricata est machina muros,
 Inspectura domos, venturaque desuper vrbi;
 Aut aliquis latet error. equo ne credite Teucri.
 Quidquid id est, timeo Danaos & dona serentis.
 Sic satus, validis ingentem viribus hastam
 In latus, inque feri curuam compagibus aluum
 Contorsit: stetit illa tremens, vteroque recusso

Insonuere caue, gemitumque dedere cauerna.
 Et, si fata deum, si mens non læua fuisset,
 Impulerat ferro argolicas fœdare latebras,
 Troiaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.
 Ecce, manus iuuenem interea post terga reuinctum,
 Pastores magno ad regem clamore trahebant
 Dardanidæ: qui se ignotum venientibus vltro,
 Hoc ipsum vt strueret, Troiamque aperiret Achiuus,
 Obrulerat, fidens animi, atque in vtrumque paratus,
 Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.
 Vndique visendi studio Troiana iuuentus
 Circumfusa ruit, certantque illudere capto.
 Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab vno
 Disce omneis.
 Namque, vt conspectu in medio turbatus inermis
 Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit:
 Heu, quæ nunc tellus, inquit, quæ me equora possunt
 Accipere? aut quid iam misero mihi denique restat?
 Cui neque apud Danaos vsquam locus: & super ipsi
 Dardanidæ insensi pœnas cum sanguine poscunt.
 Quo gemitu conuersi animi, compressus & omnis
 Impetus: hortamur fari: quo sanguine cretus,
 Quidue ferat, memoret: quæ sit fiducia capto.
 Ille hæc, deposita tandem formidine, satur.
 Cuncta equidem tibi, Rex, fuerit quodcumque, fatebor;
 Vera, inquit: neque me Argolica de gente negabo.
 Hoc primum: nec, si miserum fortuna Sinonem
 Finxit, vanum etiam, mendacemque improba finget.
 Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aureis
 Belidæ nomen Palamedis, & inclita fama
 Gloria, : quem falsa sub prodicione Pelasgi
 Infontem, insando iudicio, quia bella vet abat,

Demisere neci: nunc cassum lumine lugent.
 Illi me comitem, & consanguinitate propinquum,
 Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.
 Dum stabat regno incolumis, regnumque vigebat
 Consilijs: & nos aliquod nomenque, decusque
 Gessimus. inuidia postquam pallacis Vlyssæi,
 Haud ignota loquor superis concessit ab oris:
 Afflictus vitam in tenebris, luctuque trahebam,
 Et casum infontis mecum indignabar amici.
 Nec tacui demens, & me, sors si qua tulisset:
 Si patrios vnumquam remeassem victor ad Argos,
 Promissi ultorem, & verbis odia aspera moui.
 Hinc mihi prima mali labes, hinc semper Vlyssæ
 Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces
 In volgum ambiguas, & querere conscius arma.
 Nec requieuit enim, donec Calchante ministro.
 Sed quid ego hæc autem nequiquam ingrata reuoluo?
 Quidue moror? si omneis vno ordine habetis Achiuos,
 Idque audire sat est, iam dudum sumite pœnas.
 Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atreide.
 Tum vero ardemus scitari, & querere causas,
 Ignari scelerum tantorum, artisque Pelasgæ.
 Prosequitur pauitans, & ficto pectore satur.
 Sæpè fugam Danaï Troia cupiere relicta
 Moliri, & longo sessi discedere bello:
 Fecissentque vtinam! sæpè illos aspera ponti
 Interclusit hiems, & terruit Auster eunteis.
 Præcipue cum iam hic trabibus contextus acernis
 Staret equus, toto sonuerunt æthere nimbi.
 Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
 Mittimus: isque adytis hæc tristia dicta reportat.
 Sanguine Placastis ventos, & virgine cæsa,

iam primum Iliacas Danaï venistis ad oras?
 sanguine querendi reditus, animaque litandum
 Argolica. volgi que vox ut venit ad aureis,
 stupuere animi, gelidusque per ima cucurrit
 ista tremor, cui sat a parent, quem poscat Apollo.
 Ithacis vatem magno Calchanta tumultu
 porrahit in medios: que sint ea numina diuum
 agitat, & mihi iam multi crudele canebant
 artificis scelus, & taciti ventura videbant.
 is quinos silet ille dies, tectusque recusat
 prodere voce sua quemquam, aut opponere morti.
 tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
 composito rumpit vocem, & me destinat arc.
 sensere omnes, & que sibi quisque timebat,
 nius in miseri exitium conuersa tulere.
 unque dies infanda aderat mihi sacra parari
 & false fruges, & circum tempora vittæ.
 ipui, fateor, letho me, & vincula rupi,
 mosque lacu pernoctem obscurus in vluæ
 elitui, dum vela darent, si forte dedissent.
 nec mihi iam patriam antiquam spes vlla videndi:
 nec dulces gnatos, exoptatumque parentem:
 uos illi fors ad pœnas ob nostra reposcent
 fugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.
 quod te, per superos, & conscia numina veri,
 er, si qua est, que restat adhuc mortalibus vsquam
 tremorata fides, oro, miserere laborum
 tantorum. miserere animi non digna ferentis.
 is lacrymis vitam damus, & miserescimus vltro.
 se viro primus manicas atque arcta leuari
 incla iubet Priamus; dictisque ita satur amicis:
 quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere Graios,

Noster erū, mihi que hac ediffere vera roganti:
 Quo molem hanc immanis equi statuere? quis auctor?
 Quidue petunt? quæ relligio? aut quæ machina belli?
 Dixerat. ille dolis instructus, & arte Pelasga,
 Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas:
 Vos æterni ignes, & non violabile vestrum
 Testor numen, ait; vos aræ, ensesque nefandi,
 Quos fugi vitæque deum, quas hostia gessi;
 Fas mihi Graiorum sacrata resolvere iura,
 Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
 Si qua tegunt: teneor patriæ nec legibus vllis.
 Tu modo promissis maneas, seruatæque serues
 Troia fidem, si vera feram, si magna rependam.
 Omnis spes Danaum, & cæpti fiducia belli
 Palladis auxilijs semper stetit: impius ex quo
 Tydeides, sed enim scelerumque inuentor Vlysses,
 Fatale aggressi sacrato auellere templo
 Palladium, cæsis summæ custodibus arcis,
 Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
 Virgineas ausi diuæ contingere vittas.
 Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri
 Spes Danaum: fractæ vires, auersa deæ meus.
 Nec dubijs ea signa dedit Tritonia monstris.
 Vix positum castris simulacrum; arsere coruscæ
 Luminibus flammæ arrectis, salsusque per artus
 Sudor ijt, terque ipsa solo, mirabile dictu,
 Emicuit, parmamque ferens, hastamque trementem
 Exemplo tentanda fuga canit æquora Calchas:
 Nec posse Argolicis excindi Pergama telis,
 Omnia ni repetant Argis, numenque reducant,
 Quod pelago, & curuis secum aduexere carinis.
 Es nunc, quod patrias vento petiere Mycenæ,

Arma, deosque parant comites, pelagoque remenso,
 Improvisi aderunt. ita digerit omnia Calchas.
 Hanc pro Palladio moniti pro numine lesso
 Effigiem statuere, nefas que triste piaret.
 Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
 Roboribus textis, cœloque educere iussit:
 Ne recipi portis, aut duci in mœnia possit:
 Neu populum antiqua sub religione tueri.
 Nam si vestra manus violasset dona Minerue,
 Tum magnum exitium (quod di prius omen in ipsum
 Conuertant) Priami imperio Phrygibusque futurum.
 Sin manibus vestris vestram ascendisset in urbem:
 Vltro Asiam magno Pelopœia ad mœnia bello
 Venturam, & nostros ea fata manere nepotes.
 Talibus insidijs, periurique arte Sinonis
 Credita res; captique dolis, lacrymisque coactis,
 Quos neque Tydeides, nec larissæus Achilles,
 Non anni domuere decem, non mille carinæ.
 Heic aliud maius miseris, multoque tremendum
 Obijcitur magis, atque improvida pectora turba.
 Laocoon ductus Neptuno sorte sacerdos
 Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
 Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta,
 Horresco referens, immensis orbibus angues
 Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt:
 Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubeque
 Sanguineæ exsuperent vndas: pars cœtera Pontum
 Pone legit, sonatque immensa volumine terga.
 Fit sonitus spumante salo: iamque arua tenebant,
 Ardenteisque oculos suffecti sanguine, & igni,
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Dissugimus visu exsangues. illi agmine certo

Laocoonta petunt, & primum parua duorum
 Corpora gnatorum serpens amplexus vterque
 Implicat, & miseros morſu depaſcitur artus.
 Poſt ipſum auxilio ſubeuntem, ac tela ferentem
 Corripiunt, ſpiriſque ligant ingentibus: & iam
 Bis medium amplexi, bis collo ſquamea circum
 Terga dati, ſuperant capite, & ceruicibus altis.
 Ille ſimul manibus tendit diuellere nodos,
 Perſuſus ſanie vittas, atroque veneno;
 Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit:
 Quales mugitus, fugit cum ſaucius aram
 Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.
 At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
 Effugiunt, ſcæque petunt Tritonidis arcem:
 Sub pedibusque deæ, clypeiſque ſub orbe teguntur.
 Tum vero tremefaãta nouus per pectora cunctis
 Inſumat pavor, & ſcelus expendiſſe merentem
 Laocoonta ferunt: ſacrum qui cuſpide robur
 Laſerit, & tergo ſclerataſque intorſerit haſtam.
 Ducendum ad ſedes ſimulacrum, orandaque diuæ
 Numina conclamant.
 Diuidimus muros, & mœnia pandimus vrbi.
 Accingunt omnes operi, pedibusque rotarum
 Subiſciunt lapſus, & ſtupea vincula collo
 Intendunt. ſcandit fatalis machina muros,
 Feta armis. circum pueri innuptæque puellæ
 Sacra canunt, ſunemque manu contingere gaudent.
 Illa ſubit, medicæque minans illabitur vrbi.
 O patria, ô diuum domus Ilium, & inclyta bello
 Mœnia Dardanidum! quater ipſo in limine portæ
 Subſtitit, atque vtero ſonitum quater arma dedere.
 Inſtamus tamen immemores, cæciſque ſurore,

Et monstrum infelix sacrata sistimus arte.
 Tunc etiam satis aperit Cassandra futuris
 Ora, dei iussu, non umquam credita Teucris.
 Nos delubra deum miseri, quibus ultimus esset
 Ille dies, festa velamus fronde per urbem.
 Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano nox,
 Inuoluens umbra magna terramque, polumque,
 Myrmidonumque dolos: fusi per mœnia Teucris
 Conticuere: sopor fessos complectitur artus.
 Et iam Argiua phalanx instructis nauibus ibat
 A Tenedo, tacita per amica silentia Luna,
 Litora nota petens: flamas cum regia puppis
 Extulerat, satisque deum defensus iniquis,
 Inclusos mero Danaos, & pinea furtim
 Laxat claustra Sinon: illos patefactus ad auræ
 Reddit equus, latique cauo se robore promunt
 Tisandrus, Sthenelusque duces, & dirus Ulysses,
 Demissum lapsi per funem, Athamasque, Thoasque,
 Peleidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
 Et Menelaus, & ipse doli fabricator Æpius.
 Inuadunt urbem somno, vinoque sepultam.
 Ceduntur vigiles, portisque parentibus omnes
 Accipiunt socios, atque agmina conscia iungunt.
 Tempus erat quo prima quies mortalibus agris
 Incipit, & dono diuum gratissima serpit.
 In somnis ecce ante oculos mestissimus Hector
 Visus adesse mihi, largosque effundere fletus,
 Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
 Puluere, perque pedes traiectus lora tumentis.
 Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
 Hectore; qui redit exuias indutus Achillei,
 Vel Danaum Phrygios iaculatus puppis igneis.

Squalentem barbam, & concretos sanguine crines.
 Vulneraque illa gerens, que circum plurima muros
 Accepit patrios. vltro flens ipse videbar
 Compellare virum, & mœstas expromere voces :
 O lux Dardania, spes ô fidissima Teucrum,
 Que tanta tenuere moræ ? quibus Hæctor ab oris
 Exspectate venis ? vt te post multa tuorum
 Funera, post varios hominumque, vrbisque labores
 Defessi adspicimus ? que causa indigna serenos
 Fœdauit vultus ? aut cur hæc vulnera cerno ?
 Ille nihil : nec me querentem vana moratur :
 Sed grauiter gemitus imo de pectore ducens.
 Heu fuge nate dea, teque hi, ait, eripe flammis.
 Hostis habet muros : ruit alto à culmine Troia.
 Sat patrie, priamoque datum. si Pergama dextra
 Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 Sacra, suosque tibi commendat Troia Penateis :
 Hos cape fatorum comites : his mœnia quere :
 Magna pererrato statues que denique Ponto.
 Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem,
 Æternumque adytis effert penetrabilibus ignem.
 Diuerso interea miscentur mœnia luctu,
 Et magis, atque magis, quamquam secreta parentis
 Anchise domus, arboribusque obiecta recessit,
 Clarescunt sonitus, armorumque ingruit horror.
 Excitior somno, & summi fastigia tecti
 Adscensu supero, atque arrectis auribus adslo.
 In segetem veluti cum flama furentibus Austris
 Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
 Sternit agros, sternit sata leta, boumque labores ;
 Præcipientesque trahit siluas : stupet inscius alto
 Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.

Tum verò manifesta fides, Danaumque patescunt
 Insidiae: iam Deiphobi dedit ampla ruinam,
 Volcano superante, domus: iam proxumus ardet
 Ucalegon: Sigea igni freta lata relucet.
 Exoritur clamorque virum, clangorque tubarum.
 Arma amens capio: nec sat rationis in armis:
 Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcem
 Cum socijs ardent animi: furor, iraque mentem
 Praecipitant, PVLCRVM QVE mori succurrit in armis.
 Ecce autem telis Panthus elapsus Achium,
 Panthus Othryades, arcis, Phœbique sacerdos,
 Sacra manu, victosque deos, paruumque nepotem
 Ipse trahit, cursuque amens ad littora tendit.
 Quo res summa loco Panthu? quam prendimus arcem?
 Vix ea satus eram, gemitu cum talia reddit:
 Venit summa dies. & ineluctabile tempus
 Dardaniae: fuimus Troës, fuit Ilium, & ingens
 Gloria Teucrorum: ferus omnia Iupiter Argos
 Transtulit. incensa Danaï dominantur in vrbe:
 Arduus armatos medijs in mœnibus adstans
 Fundit equus, victorque Sinon incendia miscet
 Insultans. portis alij bipotentibus adsunt,
 Millia quod magnis numquam venerere Mycenis.
 Obsedere alij telis angusta viarum
 Oppositi. stat ferri acies mucrone corusco
 Stricta, parata neci: vix primi prœlia tentant
 Portarum vigiles. & cæco Marte resistunt,
 Talibus Othryadæ dictis, & numine diuum
 In flamas, & in arma feror: quo tristis Erinnyis,
 Quo fremitus vocat, & sublatus ad æthera clamor.
 Addunt se socios Ripheus, & maximus annis
 Iphitus, oblatis per Lunam, Hypanisque Dyamasque,

Et lateri agglomerant nostro, iuuenisque Chorebus
 Myhdonides: illi qui ad Troiam forte diebus
 Venerat, insano Cassandra incensus amore:
 Et gener auxilium Priamo, Phrygibusque ferebat.
 Infelix, qui non sponse precepta furentia
 Audierat.

Quos ubi confertos audere in prœlia vidi,
 Incipio super his: iuuenes, fortissima frustra
 Pectora (si vobis audentem extrema cupido
 Certa sequi, quæ sit rebus fortuna, videtis:
 Excessere omnes adytis, arisque relictis
 Di, quibus imperiû hoc steterat) succurritis urbi
 Incense: moriamur, & in media arma ruamus.

VNA Salus victis, nullam sperare salutem.
 Sic animis iuuenum furor additus. inde, lupi cetera
 Raptores atra in nebula, quos improba ventris
 Faucibus exspectant siccis, per tela, per hosteis
 Vadimus haud dubiam in mortem, medicæq; tenemus
 Urbis iter: nox atra caua circumuolat umbra.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet? aut possit lachrymis æquare labores?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
 Plurima perque vias sternuntur inertia passim
 Corpora, perque domos, & relligiosa Deorum
 Limina, nec soli pœnas dant sanguine Teucris:
 QVONDAM etiam victis redit in præcordia virtus:
 Victoresq; cadunt Danaï, crudelis ubiq;
 Luctus, ubiq; pavor, & plurima mortis imago.
 Primus se Danaum magna comitante caterua
 Androgeos offert nobis, socia agmina credens,
 Inscius, atque vltro verbis compellat amicus:
 Festinate viri, nam quæ tam sera moratur

Segnities & alij rapiunt incensa feruntque
 Pergama: vos celsis nunc primùm à nauibus itū;
 Dixit, & extemplo (neque enim responsa dabantur
 Fida satis) sensit medios delapsus in hosteis:
 Obsupuit, retroq; pedem cum voce repressit.
 Improvisum asprū veluti qui sentibus anguem
 Pressit humi nitens, trepidusque repenti refugit
 Attolentem iras, & cerula colla timentem.
 Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat,
 Irruimus, densis & circumfundimur armis,
 Ignarosque loci passim, & formidine captos
 Sternimus: adspirat primo fortuna labori.
 Arque heic exultans successu animisque Choræbus,
 O socij, quæ prima, inquit, fortuna salutis
 Monstrat iter, quaque ostendit se dextra, sequamur.
 Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis
 Aptemus. dolus, an virtus quis in hoste requirat?
 Arma dabunt ipsi. sic fatus: deinde comantem
 Androgei galeam, clypei que insigne decorum
 Induitur, laterique Argiium accommodat enses.
 Hoc Rypheus, hoc ipse Dymas omnisque iuventus
 Letæ facit: spolijs se quisque recentibus armat.
 Vadimus immisti Danais, haud numine nostro,
 Multaque per cæcā congressi prælia noctem
 Conserimus: multos Danaum demittimus Orco.
 Dissugiunt alij ad naueis, & littora cursu
 Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
 Scandunt rursus equum, & nota conduntur in aluo.
 Heu nihil inuitis fas quemquam fidere diuis.
 Ecce, trahebatur passis Priameia virgo
 Crinibus à templo. Cassandra, adytisq; Mineræ,
 Ad cælum tendens ardentia lumina frustra:

Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.
 Non tulit hanc speciem furiosa mente Choroëbus,
 Et sese medium iniecit moriturus in agmen.
 Consequimur cuncti, & densis incurrimus armis.
 Heic primum ex alto delubri culmine telis
 Nostrorum obruimur: oriturque miserrima cædes
 Armorum facie, & Graiarum errore iubarum.
 Tum Danaï gemitu, atque erepta virginis ira,
 Undique collecti inuadunt, acerrimus Ajax,
 Et gemini Atreidæ, Delopumque exercitus omnis,
 Aduersi rupto ceu quondam turbine venti
 Confligunt, Zephyrusque, Notusque, & letus Eois
 Eurus equis: stridunt siluæ, seuitque tridenti:
 Spumeus: atque imò Nereus ciet æquora fundo.
 Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
 Fudimus insidijs, totaque agitauimus vrbe,
 Apparent: primi clypeos mentitaque tela
 Agnoscunt, atque ora sono discordia signant.
 Illicet obruimur numero: primusque Choroëbus
 Penelei dextra diuæ armipotenti ad aram
 Procumbit: cadit & Rypheus, iustissimus vnus
 Qui fuit in Teucris, & seruantissimus equi.
 Dis aliter visum, pereunt Hypanisque, Dymasque,
 Confixi à socijs: nec te tua plurima Panthu
 Labentem pietas, nec Apollini insula texit.
 Illiaci cineres, & flama extrema meorum,
 Testor, in occasu vestro nec tela, nec vllas,
 Vitauisse vices Danaum, & si fatà fuissent
 Vt caderem, meruisse manu, diuellimur inde
 Iphitus, & Pelias mecum: quorum Iphitus cuo
 Iam grauior, Pelias & vulnere tardus Vlysei,
 Protinus ad sedes Priami clamore vocati.

Heic verò ingentem pugnam, ceu cetera nusquam
 Bella forent, nulli tota morerentur in vrbe :
 Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruenteis
 Cernimus, obseſumque acta testudine limen.
 Herent parietibus scæ, postesque sub ipsos
 Nituntur gradibus, clypeosque ad tela sinistris
 Protecti obijciunt : prensant fastigia dextris.
 Dardanide contra turreis, ac tecta domorum
 Culmina conuellunt (his se, quando vltima cernunt,
 Extrema iam in morte parant defendere telis)
 Auratasque trabes, veterum decora alta parentum.
 Deuoluunt, alij strictis mucronibus imas
 Obsedere fores : has seruant agmine denso.
 Instaurati animi, regis succurrere tectis,
 Auxilioque leuare viros, vimq, addere victis.
 Limen erat, cœcæque fores, & peruius vsus
 Tectorum inter se Priami, postesque relictis
 Atergo : infelix qua se, dum regna manebant,
 Sæpius Andromache ferre incommitata solebat
 Ad soceros, & auo puerum Astianaeta trahebat :
 Euado ad summi fastigia culminis : vnde
 Tela manu miseri iactabant irrita Teucris.
 Turrim in præcipiti stantem, summisque sub astra
 Eductam tectis, vnde omni Troia videri,
 Et Danaum solitæ naues, & Achaïca castra,
 Aggressi ferro circum, qua summa labenteis
 Iuncturas tabulata dabant, conuellimus altis
 Sedibus, impulimusque, ea lapsa repente ruinam
 Cum sonitu trahit, & Danaum super agmina late
 Incidit, ast alij subeunt : nec saxa nec vllum
 Telorum interea cessat genus.
 Vestibulum ante ipsum, primoque in limine Pyrrus

Exultat

Exultat telis, & luce coruscus aenâ.
 Qualis vbi in lucem coluber malâ gramina passus,
 Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
 Nunc positus nouus exuuijs nitidusque iuenta.
 Lubrica conuoluit sublato pectore terga
 Arduus ad solem, & linguis micat ore trifulcis.
 Vna ingens Periphas, & equorum agitator Achilliâ
 Armiger Autumedon: vnâ omnis Scyria pubes
 Succedunt tecto, & flamas ad fulmina iactant.
 Ipse inter primos correpta dura bipenni
 Limina perumpit, postesq; à cardine vellit
 Æratos: iamque excisa trabe, firma cauauit
 Robora & ingentem lato dedit ore fenestram.
 Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt:
 Apparent Priami, & veterum penetralia regum,
 Armatosque vident stanteis in limine primo.
 At domus interior gemitu, miseroque tumultu
 Miscetur, petitusque caue plangoribus ades
 Femineis vlulant: ferit aurea sidera clamor.
 Tum pauida tectis matres ingentibus errant.
 Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt.
 Instat vi patria Pyrrhus: nec claustra, nec ipsi
 Custodes sufferre valent. labat ariete crebro
 Ianua, & emoti procumbunt cardine postes.
 Fit via vi, rumpunt aditus, primosque trucidant.
 Immissi Danaï, & latè loca milite complent.
 Non sic, aggeribus ruptis cum spumeus amnis
 Exigit, oppositasque euicit gurgite moles,
 Fertur in arua furens cumulo, camposque per omneis
 Cum stabulis armenta trahit, vidi ipse furentem
 Cede Neoptolemmum, geminosque in limine Atreidas:
 Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque per aras

Sanguine sedantem, quas ipse sacrauerat, igneis.
 Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum.
 Barbarico postes auro, spoliisque superbi
 Procubuere: tenent Danaï, qua deficit ignis.
 Forsitan & Priami fuerint quæ fata, requiras,
 Piribus ubi captæ casum, conuulsaque vidit
 Limina tectorum, & medium in penetralibus hostem:
 Arma diu senior desueta tremantibus auro
 Circumdat nequiquam humeris, & inutile ferrum
 Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.
 Edibus in medijs, nudoque sub ætheris axe
 Ingens ara fuit, iuxtaque veterrima taurus
 Incumbens aræ, atque umbra complexa Penatibus.
 Hæc Hecuba, & gnata nequiquam altaria circum,
 Precipites atra ceu tempestate columbae,
 Condense, & diuum amplexæ simulachra tenebant.
 Ipsum autem sumtis Priamum iuuenilibus armis
 Ut vidit, quæ mens tam dira, miserrime coniunx
 Im pulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
 Non tali auxilio, nec defensoribus istis
 Tempus eget: non, si ipse meus nunc afforet Hector,
 Huc tandem concede: hæc ara tuebitur omnis:
 Aut moriere simul. sic ore effata, recepit
 Ad sese, & sacra longæuum in sede locauit.
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de cæde Polites,
 Unus gnatorum Priami, per tela, per hostes
 Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat
 Saucius. illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
 Insequitur, iam iamque manu tenet, & premit hasta.
 Ut tandem ante oculos euasit, & ora parentum.
 Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
 Hæc Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,

Non tamen abstinuit, nec voci, iræque pepercit.
 At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
 Di, si qua est cælo pietas, quæ talia curet,
 Persoluant grates dignas, & premia reddant
 Debita: qui gnati coram me cernere lethum
 Fecisti, & patrios sædasti funere vultus.
 At non ille, satum quò te mentiris, Achilles
 Talis in hoste fuit Priamo: sed iura fidemque
 Supplicis erubuit, corpusque ex sanguine sepulchro
 Reddidit Hector eum, meque in mea regna remisit.
 Sic satus senior, telumque imbelle sine ictu
 Coniecit: rauco quod protinus ære repulsum,
 Et summo clypei nequiquam umbone pependit.
 Cui Pyrrhus: Reseres ergo hæc, & nuncius ibis
 Peleide genitori: illi mea tristitia facta,
 Degeneremque Neoptoleum narrare memento.
 Nunc morere. hæc dicens, altaria ad ipsi trementem
 Traxit, & in multo lapsantem sanguine gnati,
 Implicuitque comam læua, dextraque coruscum,
 Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
 Hæc finis Priami fatorum: hic exitus illum
 Sorte tulit, Troiam incensam, & prolapsa videntem
 Pergama, tot quondam populû, terrisque superbum
 Regnatorem Asie, iacet ingens litore truncus.
 Auulsumque humeris caput, & sine nomine corpus.
 At me tum primum seuis circumstetit horror:
 Obstupui: subiit cari genitoris imago.
 Ut regem æquæuum crudeli vulnere vidi
 Vitam exhalantem: subiit deserta Creusa,
 Et direpta domus, & parui casus Iuli.
 Respicio, & quæ sit circum me copia lustrò,
 Deseruere omnes defessi, & corpora saltu,

Alterram misere, aut ignibus agra dedere.
 Lanque adeo super vnus eram: cum limina Vestæ
 Struantem, & tacitam secreta in sede latentem
 Tantarida adspicio: dant clara incendia lucem
 Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti.
 Illa sibi infestos euersa ob Pergama Teucros,
 Et penas Danaum, & deserti coniugis iras
 Permetuens, Troicæ & patriæ communis Erinny's,
 Abdiderat sese, atque aris inuisa sedebat.
 Exarsere ignes animo: subit ira cadentem,
 Vlciisci patriam, & sceleratas sumere penas.
 Scilicet hæc Spartam incolumis, patriasque Myœnas
 Adspiciet, partoque ibit regina triumpho?
 Coniugiumque, domumque, patres, gnatosque videbit,
 Iliadum turba, & Phrygijs comitata ministris?
 Occiderit ferro Priamus? Troia arserit igni?
 Dardanum toties sudarit sanguine littus?
 Non ita. namque etsi nullum memorabile nomen
 Fœminea in pœna est, nec habet victoria laudem,
 Extinxisse nefas tamen: & sumsisse merentis
 Laudabor penas? animumque explesse iuuabit
 Vltricis flammæ, & cineres satiassè meorum.
 Talia iactabam, & furiata mente ferebar;
 Cum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam
 Obtulit & pura per noctem in luce refulsit
 Alma parens, confessa deam, qualisque videri
 Cœlicolis, & quanta solet; dextraque prehensum.
 Continuit, roseoque hæc insuper addidit ore:
 Gnate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
 Quid furis? aut quonam nostri tibi cura recessit?
 Non prius adspicies, vbi sesium atate parentem
 Liqueris Anchisen? superet coniuxne Creusa,
 Ascaniusque

Ascaniusque puer? quos omneis vndique Craiē
 Circumerant acies: & ni mea cura resistat,
 Iam flammæ tulerint, inimicus & hauserit ensū.
 Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacenæ
 Culpatusue Paris: diuum inclementia, diuum
 Has euertit opes, sternitque à culmine Troiam.
 Adspice (namque omnem. que nunc obducta tuenti
 Mortaleis hebetat visus tibi, & humida circum
 Caligat, nubem eripiam: tu re qua parentis
 Iussa time, neu præceptis parere recusa)
 Heic, vbi disiectas moles, auulsaque saxi
 Saxa vides, mistoque vndantem puluere fumum.
 Neptunus muros, magnoque emota tridenti
 Fundamenta quatit, totamque à sedibus urbem
 Eruit. heic luno Scæas seuissima portas
 Prima tenet, sociumque furens à nauibus agmen
 Ferro accincta vocat.

Iam summas arceis Tritonia. respice, Pallas
 Insedit, nimbo effulgens, & Gorgone seuæ
 Ipse Pater Danais animos, viresque secundas
 Sufficit: ipse Deos in Dardana suscit at arma.
 Eripe gnate fugam, finemque impone labori.
 Nusquam abero, & tutum patrio te limine sistam.
 Dixerat: & spissis noctis se condidit umbræ.
 Apparent diræ facies, inimicaque Troia
 Numina magna Deum.

Tum verò omne mihi visum considerare in igneum
 Illium, & ex imo verti Neptunia Troia.
 Ac veluti summis antiquam in montibus ornum,
 Cum ferro accisam, crebrisque bipennibus instant
 Erudere agricolæ certatim: illa vsq; minatur,
 Et tremefacta comam concusso vertice nutat:

Vulneribus donec paulatim euicta supremum
 Congemuit, traxitque iugis auulsa ruinam.
 Descendo, ac ducente Deo flamam inter, & hosteis
 Expedior: dant tela locum, flameque recedunt.
 Est vbi iam patriæ peruentum ad limina sedis,
 Antiquasque domos: genitor, quem tollere in altos
 Optabam primum monteum, primumque petebam,
 Abnegat excisa vitam producere Troia,
 Exsiliumque pati, vos o quibus integer cui
 sanguis, ait, solideque suostant robore vires,
 vos agitate fugam.
 Ne si cœlicole voluissent ducere vitam,
 Has mihi seruaissent sedes. satis vna, superque
 vidimus excidia, & captæ superauimus vrbi.
 Sic o, sic positum affati discedite corpus.
 Ipse manu mortem inueniam, miserebitur hostis,
 Exuiasque petet, FACILIS iactura sepulchri est.
 Nam pridem inuisus diuis, & inutilis annos
 Demoror, ex quo me diuum pater, atque hominum res
 Fulminis afflauit ventis & contigit igni.
 Talia perstabat memorans, fixusque manebat.
 Nos contra effusi lacrymis, coniuxque Creusa,
 Ascaniusque, omnisque domus, ne vertere secum
 Cuncta Pater, fatoque vrgenti incumbere vellet.
 Abnegat, inceptoque, & sedibus heret in iisdem.
 Rursus in arma feror, mortemque miserrimus opto.
 Nam quod consilium, aut quæ iam forma dabantur
 Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto
 Sperasti? tantumque nefas patrio excidit ore?
 Si nihil ex tanta Superis placet vrbe relinqui;
 Et sedet hoc animo, peritureque addere Troiæ
 Teque, tuosque iuuat: patet isti ianua letho:

Iamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
 Gnatum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
 Hocce erat, alma parens, quod me per tela, per igneis
 Eripis, ut medijs hostem in penetralibus utque
 Ascaniumque, patremque meum, iuxtaque Creusam
 Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?
 Arma, viri, ferte arma: vocat lux vltima victos.
 Reddite me Danaï: sinite instaurata reuisam
 Prælia: numquam omnes hodie moriemur inulti.
 Hæc ferro accingor rursus, clypeoque sinistram
 Insertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
 Ecce autem complexa pedes in limine coniunx
 Herebat, paruumque patri tendebat Iulum:
 Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
 Sin aliquam expertus sumptu spem ponis in armis,
 Hanc primum tutare domum, cui paruus Iulus,
 Cui pater, & coniunx quondam tua dicta, relinquer?
 Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat:
 Cum subitum, dictuque oritur mirabile monstrum.
 Namque manus inter, mæstorumque ora parentum,
 Ecce leuis summo de vertice visus Iuli
 Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
 Lambere flama comas, & circum tempora pasci.
 Nos pauidi trepidare metu, crinemque flagrantem
 Excutere, & sanctos restinguere fontibus igneis,
 An pater Anchises oculos ad sidera letus
 Extulit, & cælo palmas cum voce tetendit:
 Jupiter omnipotens, precibus si flecteris vllis,
 Adspice nos: hoc tantum: & si pietate meremur,
 Da deinde auxilium pater, atque hæc omnia firma.
 Vix ea satius erat senior: subitoque fragore
 Intopuit leuam, & de cælo lapsa per umbras

Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
 Illam, summa super labentem culmina tecti,
 Cernimus Idæa claram se condere silua,
 Signantemque vias. tum longo limite sulcus
 Dat lucem, & late circum loca sulfure fumant.
 Heic verò victus genitor se tollit ad auras,
 Affaturque Deos, & factum fidus adorat.
 Iam iam nulla mora est: sequor, & qua duci, adest.
 Di patrij seruate domum, seruate nepotem:
 Vestrum hoc augurium, vestroque in numine Troia,
 Cedo equidem, nec gnate tibi comes ire recuso.
 Dixerat ille: & iam per mœnia clarior ignis
 Auditur propiusque æstus incendia voluunt.
 Ergo age care pater ceruici imponere nostræ:
 Ipse subibo humeris, nec me labor iste grauabit:
 Quo res cumque cadent, vnum. & commune periclûm,
 Vna salus ambobus erit. mihi paruus Iulus
 Sit comes. & longè seruet vestigia coniunx.
 Vos famuli, quæ dicam, animis aduertite vestris.
 Est vrbe egressis tumultus, templumque vetustum
 Desertæ Cereris, iuxtaque antiqua cupressus
 Religionem patrum multos seruata per annos.
 Hanc ex diuerso sedem veniemus in vnam.
 Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates:
 Me bello è tanto digressum, & cæde recenti,
 Attrectare nefas, donec me flumine viuo
 Abluero.
 Hæc fatus, latos humeros, subiectaque colla
 Veste super, fuluique insternor pelle leonis,
 Succedoque oneri. dextræ se paruus Iulus
 Implicuit, sequiturque patrem non passibus æquis.
 Pone subit coniunx. ferimur per opaca locorum:

Et me, quem dudum non ulla iniecta mouebant
 Tela, neque aduerso glomerati ex agmine Graijs,
 Nunc omnes terrent aure, sonus excitat omnis
 Suspensum, & pariter comitique, onerique timentem.
 Iamque propinquabam portis. omnemque videbar
 Euasisse viam: subito cum creber ad aureis
 Visus adesse pedum sonitus, genitorque per umbram
 Prospiciens, Gnate, exclamat, fuge gnate, propinquant
 Ardenteis clypeos, atque æra micantia cerno.
 Heic mihi nescio quod trepido malè numen amicum
 Confusam eripuit mentem, namque auia cursis
 Dum sequor, & nota excedo regione viarum,
 Heu misero coniunx fato ne erepta Creusa
 Substitit, errauitne via, seu lasa resedit,
 Incertum: nec post oculis est reddita nostris.
 Nec prius amissam respexi, animumque reflexi,
 Quam tumulum antique Cereris, sedemque sacratam
 Venimus: heic demum, collectis omnibus, vna
 Desuit, & comites, gnatumque, virumque fesellit.
 Quem non incusavi amens hominumque deorumque?
 Aut quid in euersa vidi crudelius vrbe?
 Ascanium, Anchisemque patrem, Teucrosque Penateis
 Commendo socijs, & curua valle recondo.
 Ipse urbem repeto, & cingor fulgentibus armis.
 Stat casus renouare omneis, omnemque reuertì
 Per Troiam, & rursus caput obiectare periclis.
 Principio muros, obscuraque limina portæ,
 Qua gressum extuleram, repeto, & vestigia retro
 Obseruata sequor per noctem, & lumine lustro.
 Horror vbique animos, simul ipsa silentia terrent.
 Inde domum si fortè pedem, si fortè tulisset,
 Me refero. irruerant Danaï, & tectum omne tenebant.

Illicet ignis edax summa ad fastigia vento
 Voluitur : exsuperant flammæ : furit æstus ad auras.
 Procedo ad Priami sedes , arcemque reuiso.
 Et iam porticibus vacuis Iunonis asylo
 Custodes lecti Phœnix, & dirus Ulißes
 Prædam asseruabant, huc vndique Troia gaza
 Incensis erepta adytis, mensæque deorum
 Crateresque auro solidi, captiuæque vestis
 Congeritur : pueri, & pauide longo ordine matres
 Stant circum.
 Ausus quinetiam voces iactare per umbram,
 Impleui clamore vias, mœstusque Creusam
 Nequiquam ingeminans, iterumque, iteramque vocauis
 Querenti, & tectis vrbi sine fine furenti,
 Infelix simulacrum, atque ipsius umbra Creuse
 Visa mihi ante oculos, & nota maior imago.
 Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.
 Tum sic affari, & curas his demere dictis :
 Quid tantum insano iuuat indulgere labori,
 O dulcis coniunx ? non hæc sine numine diuum
 Eueniunt : nec te hinc comitem asportare Creusam
 Fas : haud ille finit superi regnator Olympi.
 Longa tibi exsilia, & vastum maris æquor arandum.
 Ad terram Hesperiam venies : vbi Lydius arua
 Inter opima virum, leui fluit agmine Tybris.
 Illic res lætæ, regiumque, & regia coniunx
 Parta tibi. lachrymas dilectæ pelle Creuse.
 Non ego Myrmidonum sedes, Delopumue superbas
 Adspiciam, aut Graiis seruitum matribus ibo,
 Dardanis, & diuæ Veneris nurus :
 Sed me magna deum genitrix hic detinet oris.
 Iamque vale, & gnati serua communis amorem.

Hec ubi dicta dedit, lachrymantem, & multa volentem
 Dicere deseruit, tenuesque recessit in auras.
 Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
 Ter frustra compressa manus effugit imago,
 Par leuibus ventis, volucrique simillima somno.
 Sic demum socios consumpta nocte reuiso;
 Atque heic ingentem comitum affluxisse nouorum
 Inuenio admirans numerum, matresq̄, virosq̄,
 Collectam exilio pubem, miserabile vuigus.
 Vndique conuenere, animis, opibusque parati,
 In quascumque velim pelago deducere terras.
 Iamque iugis summæ surgebat Lucifer Ide,
 Ducebatque diem: Danaïque obsessa tenebant
 Limina portarum, nec spes opis vlla dabatur.
 Cessi, & sublato montem genitore petiui.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS,
 LIBER III.

ARG. Æneæ navigationem eiusque varios errores continet
 mores ritusque gentium.

Postquam res Asia, Priamique euertere gentem
 Immeritam visum superis, ceciditque superbum
 Illium, & omnis humo sumat Neptunia Troia:
 Diuersa exilia, & desertas querere terras
 Augurijs agimur diuum, classemque sub ipsa
 Antandro & Phrigiæ molimur montibus Ide,
 Incerti quo fata serant, vbi sistere detur:
 Contrahimusque viros, vix prima incœperat æstas:

Et patet

Et pater Anchises dare fatis vela iubebat.
 Littora tum patriæ lachrymans, portusque relinquo,
 Et campos vbi Troia fuit, feror exul in altum
 Cum socijs, gnatoque, Penatibus, & magnis dis.
 Terra procul vastis colitur Mauortia campis:
 Thraces arant, acri quondam regnata Lycurgo,
 Hospitium antiquum Troiæ, socijque Penates,
 Dum fortuna fuit, feror huc, & littore curuo
 Moenia prima loco: satis ingressus iniquis,
 Æneadasque meo nomen de nomine fingo.
 Sacra Diouæe matri, diuisque ferebam
 Auspicibus cæptorum operum, superoque nitentem
 Cœlicolum regi mactabam in littore taurum.
 Forte fuit iuxta tumulus, quo cornea summo
 Virgulta, & densis hastilibus horrida myrthus.
 Accessi, viridemque ab humo conuellere siluam
 Conatus, ramis tegerem vt frondentibus aras:
 Horrendum: & dictu video mirabile monstrum,
 Nam, quæ prima solo ruptis radicibus arbos
 Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttæ,
 Et terram tabo maculant, mihi frigidus horror
 Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis.
 Rursus & alterius lentum conuellere vimen
 Insequor, & causas penitus tentare latentis:
 Ater & alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa mouens animo, nymphas venerabar agresteis,
 Graduumque patrem, Geticis qui præsidet aruis;
 Ritè secundarent visus, omenque leuarent.
 Tertia sed postquam maiore hastilia visu
 Aggredior, genibusque aduersè obluctor arene:
 (Eloquar, an fileam) gemitus lachrymabilis imo
 Auditur tumulo, & vox reddita fertur ad aureis:

Quid miserum Ænea laceras? iam parce sepulto.
 Parce pias scelerare manus. non me tibi Troia
 Externum tulit: haud cruor hic de stipite manat.
 Heu fuge crudeleis terras, fuge littus auarum.
 Nam Polydorus ego: heic confixum ferrea texit
 Telorum seges, & iaculis increuit acutis.
 Tum verò anticipi mentem formidine pressus
 Obstupui, steteruntque comæ, vox faucibus hæsit:
 Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
 Infelix Priamus surtim mandar at alendum
 Threicio regi: cùm iam diffideret armis
 Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret.
 Ille ut opes fractæ Teucrium & fortuna recessit,
 Res Agamemnonias, vidtriciaque arma secutus,
 Fas omne abrumpit, Polydorum obruncat, & auro
 Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis
 Auri sacra fames? postquam pauor ossa reliquit,
 Delectos populi ad proceres, primumque parentem
 Monstra deum refero, & quæ sit sententia, posco.
 Omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
 Linquere pollutum hospitium, & dare classibus Austros.
 Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
 Aggeritur tumulo tellus: stant manibus aræ
 Ceruleis mœste vittis, atraque cupresso;
 Et circum Iliades crinem de more solutæ.
 Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
 Sanguinis & sacri pateras, animamque sepulchro
 Condimus, & magna supremum voce ciemus.
 Inde, vbi prima fides pelago, placataque venti
 Dant maria, & lenis crepitans vocat auster in altum,
 Deducunt socij naueis, & littora complent.
 Præuehimur portu, terraque, vrbesque recedunt.

Sacra mari colitur medio gratissima tellus
 Nereidum matri, & Neptuno Ægæo :
 Quam pius Arcitenens, oras, & littora circum
 Errantem, Mycone celsa Gyæroque reuinxit,
 Immotamque colli dedit, & contemnere ventos.
 Huc feror : hæc sœsos tuto placidissima portu
 Accipit, egressi veneramur Apolliniæ urbem.
 Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos,
 Vitis, & sacra redimitus tempora lauro
 Occurrit : veterem Anchisen agnoscit amicum,
 Iungimus hospitio dextras, & tecta subimus.
 Tempula dei saxo venerabar structa vetusto.
 Da propriam Tymbræe domum, da mœnia fessis,
 Et genus, & mansuram urbem : serua altera Troie
 Pergama, reliquias Danaum, atque immitis Achilæi.
 Quem sequimur ? quoue ire iubes ? vbi ponere sedes ?
 Da pater augurium, atque animis illabere nostris,
 Vix ea fatus eram : tremere omnia visa repente,
 Liminaque, laurusque dei, totusque moueri
 Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.
 Submissi petimus terram, & vox fertur ad aureis :
 Dardanide duri, quæ vos à stirpe parentum
 Prima tulit tellus, eadem vos vberè leto
 Accipiet reduces : antiquam exquirite matrem.
 Hæc domus Æneæ, cunctis dominabitur oris,
 Et gnati gnatorum, & qui nascentur ab illis.
 Hæc Phœbus : mistoque ingens exorta tumultu
 Latitia, & cuncti, quæ sint ea mœnia, querunt,
 Quo Phœbus vocet errantem, iubeatque reuerti.
 Tum genitor, veterum voluens monumenta virorum,
 Audite ô proceres, ait, & spes discite vestras.
 Creta Ioui magni medio iacet insula Ponto ;

Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostræ.
 Centum vrbeis habitant magnas, vberima regna:
 Maximus vnde pater, si ritè audita recordor,
 Teucrus Rhœteus primum est aduectus ad oras,
 Optauitque locum regno. nondum Ilium, & arces
 Pergameæ steterant: habitabant vallibus imis.
 Hinc mater cultrix Cybele, Corybanciaque æra,
 Idæumque nemus: hinc fida silentia sacris,
 Et iuncti currum dominæ subière leones.
 Ergo agite, & diuum ducunt qua iussa, sequamur:
 Placemus ventos & Cnossia regna petamus.
 Nec longo distant cursu: modo Iupiter adsit,
 Tertia lux classem Creteis sistet in oris.
 Sic fatus meritos aris mactauit honores,
 Taurum Neptuno, taurum tibi pulcer Apollo.
 Nigram hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.
 Fama volat, pulsum regnis cefsisse paternis
 Idomeneæ ducem, desertaque littora Crete:
 Hoste vacare domos, sedesque adstare relictas
 Linquimus Ortygiæ portus, pelagoque volamus,
 Bacchatamque iugis Naxon, viridemque Donyfam,
 Oliaron, niueamque Paron, sparsasque per æquor
 Cycladas, & crebris legimus freta consita terris,
 Nauticus exoritur vario certamine clamor,
 Hortantur socij Cretam, proauosque petamus.
 Prosequitur surgens à puppi ventus eunteis.
 Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.
 Ergo auidus muros optatæ molior vrbis.
 Pergameamque voco, & latam cognomine gentem
 Hortor amare focos, arcemque attollere tectis.
 Iamque serè sicco subductæ littorè puppes,
 Connubijs, aruisque nouis operata iuuentus:

Iura, domosque dabam: subito cum tabida membris,
 Corrupto cœli tractu, miserandaque venit
 Arboribusque, satisque lues, & lethifer annus.
 Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
 Corpora: tum sterileis exurere Scirius agros.
 Arebant herbae, & victum seges ægranegabat.
 Rursus ad oraculum Ortygiæ. Phœbumque, remenso
 Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
 Quem fessis finem rebus ferat: vnde laborum
 Tentare auxilium iubeat: quo vertere cursus,
 Nox erat, & terris animalia somnus habebat.
 Effigies sacra diuum, Phrigijque Penates,
 Quos mecum à Troia, mediisque ex ignibus vrbis
 Extuleram, visi ante oculos adstare iacentis
 In somnis, multo manifesti lumine, qua se
 Plena per insertas fundebat Luna fenestras.
 Tum sic affari, & curas his demere dictis:
 Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo est,
 Hæc canit, & tua nos en vltro ad limina mittit.
 Nos te, Dardania incensa, tuaque arma secuti:
 Nos tumidum sub te permensi classibus æquor:
 Idem venturos tollemus in astra nepotes,
 Imperiumque vrbi dabimus. tu mœnia magnis
 Magna para, longumque fugæ ne linque laborem.
 Mutande sedes: non hæc tibi littora suasit
 Delius, aut Cretæ iussit considerare Apollo.
 Est locus, Hesperiam Graij cognomine ducunt.
 Terra antiqua, potens armis, atq; vberè glebæ.
 O Enotri coluere viri. nunc fama, minores
 Italiam dixisse, ducis de nomine gentem.
 Hæc nobis proprie sedes: hinc Dardanus ortus,
 Lasiusque pater, genus à quo Principe nostrum.

Surge age, & hæc lætus longæuo dicta parent
 Haud dubitanda refer: Coritum, terrasque require
 Ausonias: Dictæa negat tibi Iupiter arua.
 Talibus attonitus visis, ac voce deorum
 (Ne sopor illud erat, sed coram agnoscere vultus
 Velatasque comas, præsentiaque ora videbar:
 Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
 Corripio è stratis corpus, tendoque supinas
 Ad cælum cum voce manus, & munera libo
 Intemerata focis. perfectò lætus honore
 Anchisen facio certum, remque ordine pando.
 Agnouit prolem ambiguam geminosque parentes,
 Seque nouo veterum deceptum errore locorum.
 Tum memorat: Gnate Iliacû exercite satis,
 Sola mihi taleis casus Cassandra canebat,
 Nunc repeto hæc generi portendere debita nostro,
 Et sæpè Hesperiam, sæpè Itala regna vocare.
 Sed quis ad Hesperia venturos littora Teucros
 Crederet? aut quem tum vates Cassandra moueret?
 Cedamus Phæbo: & moniti meliora sequamur.
 Sic ait: & cuncti dictis paremus ouantes.
 Hanc quoque deserimus sedem, paucisque relictis
 Vela damus, vastumque caua trabe currimus æquor.
 Postquam altum tenuère rates, nec iam amplius vllæ
 Apparent terræ, cælum vndique. & vndique Pontus:
 Tum mihi cæruleus supra caput adstitit imber,
 Noctem, hyememque ferens, & inhorruit vnda tenebris
 Continuo venti voluunt mare, magnaque surgunt
 Æquora: dispersi iactamur gurgite vasto.
 Inuoluere diem nimbi, & nox humida cælum
 Abstulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.
 Excutimur cursu, & cæcis erramus in vndis.

Ipse diem, noctemque negat discernere cælo,
 Nec meminisse via media Palinurus in vnda.
 Treis adeo incertos cæca caligine Soles
 Erramus pelago: totidem sine sidere noctes.
 Quarto terra die primum se attollere tandem
 Visa, aperire procul monteis, ac voluere fumum.
 Vela cadunt; remis insurgimus: haud mora, nautæ
 Adnixi torquent spumas, & cærule verrunt.
 Seruatum ex vndis Strophadum me littora primum
 Accipiunt. Strophades Graio stant nomine dictæ
 Insule Ionio in magno: quas dira Celeno,
 Harpyæque colunt aliæ, Phineia postquam
 Clausa domus, mensasque metu liquere priores.
 Tristius haud illis monstrum, nec scdior vlla
 Pestis, & ira deum Stygijs sese extulit vndis.
 Virginei volucrum vultus, foedissima ventris
 Proluuies, vnaque manus, & pallida semper
 Ora fame.
 Huc vbi delati portus intrauimus: ecce
 Lata bouum passim tempus armenta videmus
 Caprigenumque pecus, nullo custode, per herbam.
 Irruimus ferro, & diuos, ipsumque vocamus
 In prædam, partemque louem, tunc littore curuo
 Exstruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
 At subito horrifico lapsu de montibus adsunt
 Harpyæ, & magnæ quatiunt clangoribus alas,
 Diripiuntque dapes, contactuque omnia sedant.
 Immundo: tum vox tetrum dira inter odorem.
 Rursum in secessu longo sub rupe cauata.
 Arboribus clausi circum atque horrentibus vmbrijs,
 Instruimus mensas, arisque reponimus ignem.
 Rursum ex diuerso cæli, cæcisque latebris

Turba sonans prædam pedibus circumuolat vnciâ.
 Poluit ore dapes. socijs tunc, arma capeffant,
 Edico, dira bellum cum gente gerendum.
 Haud secus ac iussi faciunt, tectosque per herbam
 Disponunt enseis & scuta latentia, conduunt.
 Ergo vbi delapsæ sonitum per curua dedere
 Littora: dat signum specula Misenus ab alta
 Ære cauo: inuadunt socij, & noua prælia tentant,
 Obscenas pelagi ferro sedare volucres.
 Sed neque vim plumis vllam, nec vulnera tergo
 Accipiunt: celerique fuga sub sidera lapsæ
 Semesam prædam, & vestigia fœda relinquunt.
 Vna in præcelsa consedit rupe Celano
 Infelix vates, rupitque hanc pectoris vocem:
 Bellum etiam pro cæde boum: stratisque iuuençis,
 Laomedentiadæ, bellumue inferre paratis?
 Et patrio in fonteis Harpyas pellere regno?
 Accipite ergo animis, atque hæc mea sigite dicta?
 Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
 Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
 Italiæ cursu petitis, ventisque vocatis
 Ibitis Italiam, portusque intrare licebit:
 Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem,
 Quam vos dira fames, nostræque iniuria cedis
 Ambesas subigat malis absumere mensas.
 Dixit, & in siluas pennis ablata refugit.
 At socijs subita gelidus formidine sanguis
 Dirigit: cecidere animi: nec iam amplius armis,
 Sed votis, precibusque iubent exposcere pacem,
 Sive deæ, seu sint Diræ, obscenaque volucres,
 Et pater Anchises, passis de littore palmis,
 Numina magna vocat, meritosque inducit honores.

di prohibete minas : di talem auertite casum,
 et placidi seruate pios : tum littore funem
 peripere, excussoque iubet laxare rudenteis.
 Tendunt vela Noti : sugimus spumantibus undis,
 Qua cursum ventusque, gubernatorque vocabant,
 Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos,
 Dulichiumque, Sameque, & Neritos ardua saxa.
 Effugimus scopulos Ithacæ, Laertia regna,
 Et terram altricem seui execramur Vlyssis.
 Mox & Leucate nimbofa cacumina montis,
 Et formidatus nautis aperitur Apollo.
 Hunc petimus fessi, & parua succedimus vrbi :
 Aurora de prora iacitur : stant littore puppes.
 Ergo insperata tandem tellure potiri,
 Lustramurque Ioui, votisque incendimus aras,
 Adiaque Iliacis celebramus littora ludis.
 Exercent patrias oleo labente palestras
 Nudati socij : iuuat euasisse tot vrbeis
 Agricolas, mediosque fugam tenuisse per hosteis.
 Interea magnum Sol circumuoluitur annum,
 Et glacialis hyems Aquilonibus asperat undas.
 Ere cauo clypeum, magni gestamen Abantis,
 Postibus aduersis figo, & rem carmine signo :
 Æneas hæc de Danaïs victoribus arma.
 Linqere tum portus iubeo, & consistere transtris.
 Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.
 Protinus aërias Pheacum abscondimus arces,
 Littoraque Epeiri legimus, portuque subimus
 Chaonio, & celsas Buthroti adscendimus urbem,
 Heio incredibilis rerum fama occupat aureis,
 Priamiden Helenum Graias regnare per vrbeis,
 Coniugio Æacida Pyrrhi, sceptrisque potitum :

Et patrio Andromachen iterum cecidisse marito
 Obstupui: miroque incensum pectus amore
 Compellare virum, & casus cognoscere tantos
 Progredior portu classeis, & littora linquens.
 Sollemneis tum forte dapes, & tristia dona,
 Ante urbem in luco falsi Simoentis ad vndam
 Libabat cineri Andromache, Maueisque vocabat
 Hectoreum ad tumulum: viridi quem cespitem inanentem
 Et geminas, causam lachrymis sacrauerat aras.
 Ut me conspexit venientem & Troia circum
 Armata amens vidit: magnis exterrita monstribus
 Dirigit visu in medio: calor ossa reliquit.
 Labitur, & longo vix tandem tempore fatur:
 Verane te facies: verus mihi nuncius affers
 Nate dea? viuusne? aut, si lux arma recessit,
 Hector ubi est? dixit, lachrymasque effudit, & omnem
 Impleuit clamore locum, vix pauca furenti
 Subijcio, & raris turbatus vocibus hisco.
 Viuo equidem: vitamque extrema per omnia ducō:
 Ne dubita: nam vera vides.
 Heu, qui te casus deiectam coniuge tanto
 Excipit: aut quæ digna satis fortuna reuifit?
 Hectoris Andromache Pirrhin' connubia seruas?
 Deiecit vultum, & demissa voce locuta est:
 O felix vna ante alias Priameia virgo,
 Hostilem ad tumulum Troie sub mœnibus altis
 Iussa mori, quæ sortitus non pertulit vlllos,
 Nec victoris heri tetigit captiua cubile!
 Nos, patria incensa, diuersa per æquora vectæ,
 Stirpis Achilleæ fastus, iuuenemque superbum
 Seruitio enixe tulimus: qui deinde secutus
 Ledeam, Hermionen, Lacedæmoniosque Hymeneos

De famulam, famuloque Heleno transmisit habendam.
 Illum erepta magno inflamatus amore
 Coniugis: & scelerum Furijs agitatus Orestes.
 Accipit incautum, patriasque obtruncat ad aras,
 Morte Neoptolemi, regnorum reddita cessit
 Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
 Chaoniamque omnem Troiano à Chaone dixit,
 Pergamaque, Iliacamque iugis hanc addidit arcem.
 Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dedere?
 Aut quisnam ignarum nostrum deus appulit oris?
 Quid puer Ascanius? superatne, & vescitur aura?
 Quem tibi iam Troia.
 Ecquæ iam puero est amissa cura parentis?
 Ecquid in antiquam virtutem, animosque virilem
 Et pater Æneas, & auunculus excitat Hector?
 Talia fundebat lachrymans, longosque ciebat
 Incaßum fletus: cum sese à mœnibus heros
 Priamides multis Helenus commitantibus offert,
 Agnoscitque suos, letusque ad mœnia ducit.
 Et multum lachrymas verba inter singula fundit.
 Procedo, & parvam Troiam, simulata magnis
 Pergamæ, & arentem Xanthi cognomine riuum
 Agnosco, Scæque amplector limina portæ.
 Nec non & Teucrici socia simul vrbe fruuntur.
 Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
 Aulæ in medio libabant pocula Bacchi,
 Impositis auro dapibus, paterasque tenebant.
 Iamque dies, alterque dies processit, & auræ
 Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus Austro.
 His vatem aggredior dictis, ac talia queso:
 Troiugena interpres diuum, qui numina Phœbi
 Qui tripodas Olarij lauros, qui sidera sentis,

Et volucrum linguas, & præpetis omina penne:
 Fare age (namque omnem cursum mihi prospera dixit
 Relligio, & cuncti suaserunt numine diui
 Italiam petere, & terras tentare repostas;
 Sola nouum, dictuque nefas Harpya Celano
 Prodigium canit, & tristes denunciat iras,
 Obscenamque famem) que prima pericula vito,
 Quidue sequens tantos possim superare labores.
 Heic Helenus, cæsis primum de more iuuentis,
 Exorat pacem diuum, vittasque resoluit
 Sacratæ capitis, meque ad tua limina, Phœbe,
 Ipse manu multo suspensum numine ducit:
 Atque hæc deinde canit diuino ex ore sacerdos:
 Nate dea (nam te maioribus ire per altum
 Auspicijs manifesta fides: sic fata deum rex
 Sortitur, voluitque vices: is vertitur ordo)
 Pauca tibi è multis quo tutior hospita lustræ
 Æquora, & Ausonio possis confidere portu,
 Expediam dictis, prohibent nam cætera parca
 Scire Helenum, sarique vetat Saturnia Iuno.
 Principio Italiam, quam tu iam rere propinquam,
 Vicinosque ignare paras, inuadere portus,
 Longa procul longis via diuidit inuia terris.
 Ante & Trinacria lentandus remus in vnda,
 Et salis Ausonijs lustrandum nauibus æquor,
 Infernique lacus, Ææaque insula Circes,
 Quam tuta possis urbem componere terra.
 Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.
 Cum tibi sollicito secreti ad fluminis vndam,
 Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus
 Triginta capitum fetus enixa iacebit,
 Alba, solo recubans, albi circum vbera gnati:

Is locus vrbis erat : requies ea cœpta laboribus
 Nec tu mensuram morsus horresce futuros :
 Fataviam inuenient, aderitque vocatus Apollo.
 Has autem terras, itaque hanc littoris oram,
 Proximo que nostri perfunditur æquoris æstu,
 Effuge : cuncta malis habitantur mœnia Graijs.
 Heic & Narycij posuerunt mœnia Locri,
 Et Salentinos obsedit milite campos
 Lyctius Idomeneus : heic illa dulcis Melibœi
 Parua Philœtera subnixa Petilia maro.
 Quin, vbi transmissæ steterint trans æquora clafes,
 Et positis aris iam vota in littore solues :
 Purpureo velare comas adopertus amictu,
 Ne qua inter sanctos, igneis in honore Deorum
 Hostilis facies occurrat, & omnia turbet,
 Hunc socij morem sacrorum, hunc ipse teneto :
 Hac casti maneant in relligione nepotes.
 Ast vbi digressum Sicula te admouerit ore
 Ventus, & angusti rarefcent claustra Pelori :
 Leua tibi tellus, & longo leua petantur
 Æquora circuitu : dextrum fuge littus, & vndas.
 Hæc loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina
 (TANTVM cui longinqua valet mutare vetustas)
 Dissiluisse ferunt : cum protinus vtraque tellus
 Vna foret, venit medio vi Pontus, & vndis
 Hesperium Siculo latus abscidit ; aruaque, & vrbeis
 Littore diductas angusto interluit æstu.
 Dextrum Scilla latus, leuum implacata Charybdis
 Obsidet, atque imo Barathri ter gurgite vastos
 Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
 Erigit alternos, & sidera verberat vnda.
 Et Scyllam cæci cohibet spelunca latebris

Ora exsertantem, & naueis in saxa trahentem
 Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
 Pube tenus: postrema immani corpore pristis,
 Delphinum caudas vtero commissa luporum.
 Præstat Trinacriæ metas lustrare Pachyni
 Cessantem, longos & circumflectere cursus,
 Quam semel informem vasto vidisse sub antro
 Scyllam, & cæruleis canibus resonantia saxa.
 Præterea, si qua est Heleno prudentia, vati
 Si qua fides, animum si veris implet Apollo,
 Vnum illud tibi nate dea, proque omnibus vnum
 Prædicam, & repetens iterumque, iterumque monebo
 Iunonis magna primum prece numen adora:
 Iunoni cane vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus supera donis: sic denique victor
 Trinacria sineis Italos mittere relicta.
 Huc vbi delatus Cumæam accesseris urbem,
 Diuinusque lacus, & Auerna sonantia silui;
 Insanam vatem adspicies: que rupe sub ima
 Fata canit, folijsque notas, & nomina mandat,
 Quæcumque in folijs descripsit carmina virgo.
 Digerit in numerum, atque antro seclusa reliquit.
 Illa manent immota loci, neque ab ordine cedunt.
 Verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 Impulit, & teneras turbauit ianua frondeis:
 Nunquam deinde cauo volitantia prendere saxo,
 Nec reuocare situs, aut iungere carmina curat,
 Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllæ.
 Heic tibi ne qua more fuerint dispendia tanti:
 Quamuis increpitent socij, & vi cursus in altum
 Vela vocet, possisque sinus implere secundos:
 Quin adeas vatem, præcibusque oracula poscas,

se canat, votemque volens, atque ora resoluat,
 La tibi talia populos, venturaque bella,
 Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
 Expediet cursusque dabit venerata secundos.
 Hæc sunt, quæ nostra liceat te voce moueri.
 Vade age, & ingentem factis fer ad æthera Troiam
 Quæ postquam vates sic ore effatus amico est,
 Dona dehinc auro grauiâ, sectoque elephanto
 Imperat ad naueis ferri, stipatq; carinis
 Ingens argentum, Dodonæosque lebetas,
 Loricam consertam hamis, auroque trilicem,
 Et conum insignis galeæ, cristasque comanteis,
 Arma Neoptolemi sunt & sua dona parenti.
 Addit equos, additque duces.
 Remigium supplet: socios simul instruit armis.
 Interea classem velis aptare iubebat
 Anchises, fieret vento mora ne qua furenti.
 Quem Phœbi interpretes multo compellat honore:
 Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo,
 Cura deum, bis Pergameis erepte ruinis,
 Ecce tibi Ausoniæ tellus: hanc arripe velû:
 Et tamen hanc pelago præterlabare necesse est,
 Ausoniæ pars illa procul, quam pandit Apollo.
 Vade, ait, ô felix gnate pietate, quid ultra
 Prouehor, & fando surgenteis demoror Austros?
 Nec minus Andromache, digressu mesta supremo,
 Fert picturatas auri subtemine vesteis,
 Et Phrygiam Ascanio chlamydem: nec cedit honori,
 Textilibusque onerat donis, ac talia fatur:
 Accipe & hæc, manuum tibi que monumenta mearum
 Sint, puer, & longum Andromaches testentur amorem
 Coniugis Hectoreæ: cape dona extrema tuorum,

O mihi sola mei super Astyanactis imago!
 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat:
 Et nunc equali tecum pubesceret æuo.
 Hos ego digrediēs lachrymis affabar obortis:
VIVITE felices, quibus est fortuna peracta
 Iam sua: nos alia ex alijs in fata vocamur.
 Vobis parta quies, nullum maris æquor arundum
 Arua neque Ausonia, semper cedentia retro,
 Querenda. effigiem Xanthi. Troiamque videtis;
 Quam vestra fecere manus. melioribus opto
 Auspicijs, & que fuerit minus obuia Graijs.
 Si quando Tybrim, vicinaque Thybridis arua
 Intraro, gentique mee data mœnia cernam.
 Cognatas vrbcis olim, populosque propinquos
 Epeiro Hesperia, quibus idem Dardanus auctor,
 Atque idem casus: vnā faciemus vtramque
 Troiam animis. maneat nostros ea cura nepotes.
 Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta:
 Vnde iter Italiam, cursusque breuissimus vndis
 Sol ruit interea, & montes vmbantur opaci.
 Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
 Sortiti remos, passimque in littore sicco
 Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus.
 Nec dum orbem medium nox horis acta subibat:
 Haud segnis strato surgit Palinurus, & omneis
 Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
 Sidera cuncta notat, tacito labentia cœlo,
 Arcturum, pluuiasque Hyadas, geminosque triones
 Armatumque auro, circumspicit Oriona.
 Postquam cuncta videt cœlo constare sereno:
 Dat clarum è puppi signum: nos castra mouemus;
 Tentamusque viam, & velorum pandimus alas.

amque rubescebat stellâ Aurora fugatis,
 um procul obscuros colleis, humilemque videmus
 aliam. Italiam primus conclamat Achates:
 aliam leto socij clamore salutant.
 un. pater Anchises magnum cratera corona
 anduit, impleuitque mero, diuosque vocauit
 stans celsa in puppi.
 Di maris, & terra, tempestatumque potentes,
 Ferre viam vento facilem, & spirate secundi.
 Crebrescunt aptatae aera, portusque patescit
 Tam propior, templumque apparet in arce Minerue,
 Vela legunt socij, & proras ad littora torquent.
 Portus ab Eoo fluctu curuatur in arcum,
 Obiectæ salsa spumant adspergine cautes.
 Ipse latet, gemitus demittunt brachia muro
 Turriti scopuli, refugitque à littore templum.
 Quatuor heic, primum omen, equos in gramine vidi
 Condenteis campum late candore niuali.
 Et pater Anchises: Bellum ô terra hospita portas:
 Bello armantur equi: bellum hæc armenta minantur.
 Sed tamen ijdem olim cursu succedere sueti
 Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre,
 Spes est pacis, ait, tum numina sancta precamur
 Palladis armifone, quæ prima accepit ouanteis.
 Et capita ante aras Phrygio velamur amictu:
 Preceptisque Heleni, dederatque maxima, ritè
 Junoni Argiue iussos adolemus honores.
 Haud mora? continuo perfectis ordine votis,
 Cornua velatarum obuertimus antennarum,
 Graiugenumque domos, suspectaque linquimus arua.
 Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti
 Cernitur: attollit se diua Lacinia contra,

Caulonisque arces, & naufragium Scylaceum.
 Tum procul è fluctu Trinacria cernitur Ætna,
 Et gemitum inentem pelagi, pulsataque saxa
 Audimus longè, fractasque ad littora, voces;
 Exultantque vada, atque æstu miscentur arene.
 Et pater Anchises: nimirum hæc illa Charybdis:
 Hos Helenus scopulos, hæc saxa horrenda canebas.
 Erripite ô socij, pariterque insurgite remis.
 Haud minus ac iussi faciunt: primusque rudentem
 Contorsit leuas proram Palinurus ad vndas,
 Leuam cuncta cohors remis ventisque periuit.
 Tollimur in cælum curuato gurgite, & ijdem
 Subducta ad Manes imos descendimus vnda.
 Ter scopuli clamorem inter caua saxa dedere:
 Ter spumam elisam, & rorantia vidimus astra.
 Interea fessos ventus cum Sole reliquit,
 Ignarique viæ, Cyclopum allabimur oris.
 Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens.
 Ipse; sed horrifici iuxta tonat Ætna ruinis.
 Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
 Turbine fumantem piceo, & caudente sauiilla;
 Attolitque globos flamarum, & sidera lambit:
 Interdum scopulos, auulsaque viscera montis
 Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoque exastuat imo.
 Fama est Euceladi semustunt fulmine corpus
 Urgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
 Impositam, ruptis flamam exspirare caminis;
 Et, fessum quoties motat latus, intremere omnem
 Murmure Trinacriam, & cælum subtexere sumo.
 Noctem illam tecti siluis immania monstra
 Perferimus: nec, quæ sonitum det causa, videmus,

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus æther
 sidera a polus, obscuro sed nubila cælo.
 Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
 Postera iamque dies primo surgebat Eoo,
 Humentemque Aurora polo dimouerat umbram:
 Cum subito è siluis, macie confecta suprema,
 Ignoti noua forma viri, miserandaque cultu
 Procedit, supplexque manus ad littora tendit.
 Respicimus: dira illuuias, immisæque barbas,
 Consertum tegmen spinis: at cetera Graius,
 Et quondam patrijs ad Troiam missus in armis
 Usque vbi Dardanios habitus, & Troia vidit
 Arma procul, paullum adspectu conterritus hæsit,
 Continuitque gradum: mox sese ad littora præcepit
 Cum fletu præcibusque tulit. per sidera testor,
 Per Superos, atque hoc cæli spirabile lumen,
 Tollite me Tauri: quascumque abducite terras.
 Hoc sat erit: scio me Danais è classibus vnum,
 Et bello Illiacos: fateor petiisse Penatens.
 Pro quo, si sceleris tanta est iniuria nostri,
 Spargite me in fluctus, vastoque immergite Ponto.
 Si pereo, manibus hominum periisse iuuabit.
 Dixerat: & genua amplexus: genibusque volutans
 Hærebatur, quis sit, fari, quo sanguine cretus,
 Hortamur; que deinde agitet fortuna, fateri
 Ipse pater dextram Anchises, haud multa moratus,
 Dat iuueni, atque animum præsentis pignore firmat,
 Ille hæc, depositat andem formidine, satur:
 Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Vlyssæi,
 Nomine Achemenides, Troiam genitore Adamasto
 Faupere (mansissetque vtinam fortuna) profectus.
 Meic me, dum trepidi crudelia limina relinquunt,

Immemores socij vasto Cyclopi in antro
 Deseruere, domus sanie, dapibusque cruentis
 Intus opaca, ingens: ipse arduus, altaque pulsas
 Sidera (di talem terris auertite pestem)
 Nec visu facilis, nec dictu assabilis ulli:
 Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.
 Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro,
 Prensa manu magna, medio resupinus in antro,
 Frangeret ad saxum, sanieque adspersa natarent
 Limina; vidi, atro cum membra fluentia tabo
 Manderet, & tepidi tremere sub dentibus artus:
 Haud impune quidem: nec talia passus Vlyses,
 Oblitusue sui est Ithacus discrimine tanto.
 Nam simul expletus dapibus, vinoque sepultus,
 Ceruicem inflexam posuit, iacuitque per antrum
 Immensum, sanie eructans, ac frustra cruento
 Per somnum commista mero: nos magna precarè
 Numina: sortitique vices, vna vndique circum
 Fundimur, & telo lumen tenebramus acuto
 Ingens, quod torua solum sub fronte latebat,
 Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar:
 Et tandem leti sociorum vlciscimur umbras.
 Sed fugite ô miseri, fugite, atque ab littore funem
 Rumpite.
 Nam, qualis, quantusque cauo Polyphenus in antro
 Langeras claudit pecudes, atque vbera presat,
 Centum alij curua hæc habitant ad littora vulgo
 Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.
 Terra iam Lunæ se cornua lumine complent,
 Cùm vitam in siluis, inter deserta ferarum
 Lustra, domosque traho, vastosque ab rupe Cyclopas
 Prospicio, sonitumque pedum, vocemque tremisco:

Etum infelicem baccas, lapidosaque corna
 ant rami, & vulsis pascunt radicibus herbae.
 omnia collustrans, hanc primum ad littora classem
 onspexi venientem: huc me, quacumque fuisset,
 addixi: satius est gentem effugisse nefandam.
 ox animam hanc potius quocumque absumite letho
 ix ea fatus erat: summo cum monte videmus
 sum inter pecudes vasta se molle nouentem
 storem Polyphemum, & littora nota petentem.
 onstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen adætur
 runca manum pinus regit, & vestigia firmat:
 anigera comitantur oves: ea sola voluptas.
 alamenque mali, de collo fistula pendet.
 ostquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit
 uminis effossi fluidum lauit inde cruorem,
 entibus infrendens gemitu, graditurque per æquor
 am medium nec dum fluctus latera ardua tinxit.
 os procul inde sugam trepidi celerare, recepto
 plices sic merito, tacitique incidere funem
 errimus & proni certantibus æquora remis.
 onsit, & ad sonitum vocis vestigia torsit.
 erum vbi nulla datur dextram affectare potestas
 nec potis Ionios fluctus æquare sequendo:
 lamorem immensum tollit: quo Pontus, & omnes
 ntremuere vnda, penitusque exterrita tellus
 alie, curuisque immugit Aetna cauernis.
 t genus è siluis Cyclopium, & montibus altis
 ecitum ruit ad portus, & litora complent:
 eruimus adstanteis nequiquam lumine toruo
 Etnæos fratres, cælo capita alia ferentibus;
 oncilium horrendum: quales cum vertice celfo
 riæ quercus, aut comiseræ cyparissi

Constiterant,

Confliterant, sylua alta Iouis, lucusue Dianæ.
 Præcipites metus acer agit quocumque rudente iu
 Excutere, & ventis intendere vela secundis.
 Contra, insæ monent Heleni, Scyllam atque Charybdis
 Inter vtramque viam, lethi discrimine paruo,
 Ni teneant cursus: certum est dare lintea retro.
 Ecce autem Boreas angusta à sede Pelori
 Missus adest: viuo præteruehor ostia saxo
 Pantagia, Megarosque sinus, Tapsunque iacentem
 Talia monstrabat relegens errata retrorsum
 Littora Achæmenides, comes infelicis Vlissei.
 Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
 Plemmyrium vndosum: nomen dixere priores
 Ortygiam, Alphæum fama est huc Elidis amnem
 Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
 Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.
 Numina magna loci iussi veneramur: & inde
 Exsupero præpingue solum stagnantis Elori.
 Hinc altas cautes, proiectaque saxa Pachyni
 Radimus, & satis nunquam concessa moueri
 Apparet Oamarina procul, campique Geloi,
 Immanisque Gala fluuij cognomine dicta.
 Arduus inde Acragas ostentat maxima longè
 Mœnia, magnanimum quondam generator equorum.
 Teque datis linquo ventis palmosa Selinis,
 Et vada dura lego saxis Lilybei cecis.
 Hinc Drepani me portus, & illatabilis ora
 Accipit. heic, pelagi tor tempestatibus actus,
 Ammitto Anchisen, heic me pater optime seßum
 Deseris, heu tantis ne quidquam erepte periclis.
 Nec vates Helenus cum multa horrenda moneret,
 Hos mihi prædixit luctus, non dira Colæno.

*Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum,
Hinc me digressum vestris Deus appulit oris.
Sic pater Æneas intentus omnibus vnus
Fata rennarabat Diuom, cursusque docebat.
Conticuit tandem. factoque heic sine quieuit.*

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBER IV.

ARG. Amorem Didonis in Æneam continet. Furtiuas nuptias, eas soluras, deo iubente: & Didonis mortem impotentiam amoris.

A Regina graui iam dudum saucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multusque recursat
Gentis honos: hærent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placitam membris dat cura quietem.
Postera Phœbea lustrabat lampade terras,
Humentemque Aurora polo dimouerat vmbra
Cum sic vnanimem alloquitur malè sana sororem:
Anna soror, que me suspensam insomnia terrent!
Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes!
Quem sese ore ferens! quam forti pectore, & armis
Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum.
DEGENERES animos timor arguit. heu, quibus ille
Lactatus fatis! que bella exhausta canebat!
Si mihi non animo fixum, immotumque sederet,
Ne cui me vinclo vellem sociare iugali,
Postquam primus amor decepiant morte sefellis:

Si non pertesum thalami, tedeque fuisset
 Huic nisi forsā potui succumbere culpa,
 Anna fatebor enim, miseri post fata Sichæi
 Coniugis, & sparsos fraterna cæde Penateis,
 Solus hic inflexit sensus, animumque labantem
 Impulit, agnosco veteris vestigia flamma.
 Sed mihi vel telius optem prius ima dehiscat.
 Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad Umbras,
 Pallentis Umbras Erebi, noctemque profundam:
 Ante pudor quam te violo, aut tua iura resoluo.
 Ille meos, primus, qui me sibi iunxit, amores
 Abstulit: ille habeat secum, seruetque sepulchro.
 Sic effata, sinum lachrymis impleuit obortis.
 Anna refert: O luce magis dilecta sorori,
 Solane perpetua merens carpere iuuenta?
 Nec dulces gnatos, Veneris nec præmia noris?
 Id cinerem, aut Manes credis curare sepultos?
 Esto, agram nulli quondam flexere mariti,
 Non Libya, non ante Tyro ad spectus Iarbas,
 Ductoresque alij, quos Africa terra triumphis
 Diues alit: placitone etiam pugnabis amori?
 Nec venit in mentem, quorum confederis aruis?
 Hinc Getule vrbes, genus insuperabile bello,
 Et Numide inferni cingunt, & inhospita Syrtis:
 Hinc deserta siti regio, lateque furentes
 Barcæi. quid bella Tyro surgentia dicam,
 Germanique minas?
 Dis equidem auspiciis reor, & Iunone secunda
 Huc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.
 Quam tu urbem soror hanc cernes! que surgere regna
 Coniugio tali! Teucrum comitantibus armis,
 Punica se quantum attollet gloria rebus!

Tu modo posce deos veniam, sacrisque litatū
 Indulge hospitio, causasque innecte morandi:
 Dum pelago descuit hyems, & aquosus Orion,
 Quasatæque rates, & non tractabile cælum.
 His dictis incensum animum inflantiauit amore,
 Spemque dedit dubiæ menti, soluitque pudorem.
 Principio delabra adeunt, pacemque per aras
 Exquirunt: mactant lectas de more bidenteis
 Legifere Cereri. Phæboque, patrique Lyæo:
 Junoni ante omnes, cui vincula iugalia curæ,
 Ipsa tenens dextra patetam pulcherrima Dido,
 Candentis vaccæ media inter cornua fundit:
 Aut ante ora Deum pingueis spaciatur ad aras,
 Instauratque diem donis, pecudumque reclusis
 Pectoribus inhians, spirantia consulit exsta.
 HEV V A T V M ignare mentes! quid vota furentem
 Quid delubra iuuant? est mollis flama medullas
 Interea, & tacitum viuit sub pectore vulnus.
 Vritur infelix Dido, totaque vagatur
 Vrbe furens: qualis coniecta ceruâ sagittâ,
 Quam procul incautam nemora inter Cressia fixis
 Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
 Nescius: illa fuga siluas, saltusque peragrat
 Dictæos: heret lateri lethali arundo.
 Nunc media Æneam secum per mœnia ducit,
 Sidoniasque ostentat opes, urbemque paratam.
 Incipit effari, mediaque in voce resistit.
 Nunc eandem, labente die, conuiuia querit,
 Liacosque iterum demens audire labores
 Exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
 Post, vbi digressi, lumenque obscura vicissim
 Luna premit, suadentque cadentia sidera somnos:

Sola domo meret vacua, stratisque relictis
 Incubat: illum absens absentem auditque, videtque
 Aut gremio Ascanium genitoris imagine capta
 Detinet, infandum si fallere possit amor. m.
 Non cœptæ absurgunt turre: non arma iuuentus
 Exercet, portusque, aut propugnacula bello
 Inta parant; pendent opera interrupta minaque
 Murorum ingentes, æquatæque machina cœlo.
 Quam simul ac tali persensit posse teneri
 Cara Iouis coniunx, nec samam obstare furori:
 Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis:
 Egregiam vero tandem, & spolia ampla refertis
 Tuque, puerque tuus: magnum, & memorabile nomen
 Vna dolo diuum si femina victa duorum est.
 Nec me adeo fallit, veritam te mœnia nostra,
 Suspectas habuisse domos Carthaginis alta.
 Sed qui erit modus? aut quo nunc certamine tanto
 Quin potius pacem æternam, pactosque Hymeneos
 Exercemus? habes, tota quod mente peristi.
 Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
 Communem hunc ergo populum, paribusque regamur
 Auspicijs: liceat Phrygio seruire marito,
 Dotalaisque tuæ Tyrios permittere dextræ.
 Olli (sensit enim simulata mente locutam
 Quo regnum Italiæ, Lybicas auertere oras)
 Sic contra est ingressa Venus: Quis talia demens
 Abnuat, aut tecum malit contendere bello?
 Si modo, quod memoras, factum fortuna sequatur.
 Sed satis incerta seror, si Iupiter vnâ
 Esse velit Tyrijs urbem, Troiaque profectis,
 Misceriue probet populos, aut fœdera iungi.
 Tu coniunx: tibi fas animum tentare precando.

erge, sequar. tum sic excepit regia Iuno:
 Necum erit iste labor: nunc qua ratione, quod instat,
 confiteri possit, paucis, aduerte, docebo.
 enatum Æneas, vnaque miserrima Dido,
 in nemus ire parant, vbi primos crastinus ortus
 extulerint Titan, radiisque retexerit orbem:
 Hi ego nigrantem commista grandine nimbum,
 Dum trepidant alæ, saltusque indagine cingunt,
 Desuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.
 Dissugient comites, & nocte tegentur opaca:
 peluncam Dido, dux & Trojanus eandem
 euenient. adero, & tua si mihi certa voluntas,
 con nubio iungam stabili, propriamque dicabo.
 Sic Hymeneus erit. non aduersata petenti
 annuit, atque dolis risit Cytherea repertis.
 Oceanum interea surgens Aurora reliquit,
 portis iubare exorto delecta iuuentus,
 letia rara, plage, lato venabula ferro,
 Assylique ruunt equites, & odora canum vis.
 Reginam thalamo cunctantem, ad limina primi
 tenorum expectant, ostroque insignis, & auro
 at sonipes, ac frena serox spumantia madit.
 eandem progreditur, magna stipante caterua,
 Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:
 Quoi pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
 aurea purpuream subnectit fibula vestem.
 Nec non & Phrygij comites, & letus Iulus
 cedunt: ipse ante alios pulcherrimus omneis
 fert se socium Æneas, atque agmina iungit.
 Qualis, vbi hibernam Lyciam, Xantique fluentæ
 deserit, ac Delium maternam inuisit Apollo,
 instauratque choros, mistique altaria circum

Cretesque, Dryopesque frexunt, p̄ictique Agathyri,
 Ipse iugū Cynthi graditur, mollique fluentem
 Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro.
 Tela sonant humeris, haud illo segnitior ibat
 Æneas : tantum egregio decus enitet ore.
 Postquam altos ventum in monteis, atque inuia lu,
 Ecce fere saxi deiecta vertice capra
 Decurrere iugis : alia de parte, patentem
 Transmittunt cursu campos, atque agmina cerui
 Puluerulenta fuga glomerant, monteisque relinquunt.
 At puer Ascanius medijs in vallibus acris
 Gaudet equo, iamque hos cursu, iam præterit illos,
 Spumantemque dari pecora inter inertia votis
 Optat aprum, aut fuluum descendere monte leonem.
 Interea magno misceri murmure cœlum
 Incipit : insequitur commissa grandine nimbus.
 Et Tyrij comites passim, & Troiana iuuentus,
 Dardaniusque nepos Veneris, diuersa per agros
 Tecta metu petiere : ruunt de montibus amnes,
 Speluncam Dido, dux & Troianus eandem
 Deueniunt. prima & tellus, & pronuba Iuno
 Dant signum : fulsere ignes, & conscius æther
 Connubij, summoque vlularunt vertice nymphe.
 Ille dies primus lethi, primusque malorum
 Causa fuit. neque enim specie, famaue mouetur,
 Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem :
 Coniugium vocat : hoc prætexit nomine culpam.
 Extemplò Libyæ magnas it fama per vrbeis.
 Fama malum, quo non aliud velocius ullum,
 Mobilitate viget. viresque acquirit eundo.
 Parua motu primo, mox se attollit in auras,
 Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Illam terra parens ira irritata deorum,
 Extremam, vt perhibent, Cæo, Enceladoque sororem
 Progenit, pedibus celerem, & pernicious alis:
 Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt corpore plumæ
 Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu,
 Tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aureis,
 Nocte volat cæli medio, terraque per vimbram,
 Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
 Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
 Turribus aut altis, & magnas territat vrbeis:
 Tam ficti, prauique tenax, quam nuncia veri.
 Hæc tum multiplici populos sermone replebat
 Gaudens, & pariter facta atque infecta canebat:
 Venisse Æneam Troiano à sanguine cretum:
 Cui se pulchra viro dignetur iungere Dido:
 Nunc hiemem inter se luxu, quam longa, fouere,
 Regnorum immemores, turpique Cupidine captos.
 Hæc passim dea fœda virum diffundit in ora.
 Protinus ad regem cursus detorquet Iarbam,
 Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
 Hic Ammone satus, rapta Garamantide nimpha,
 Templa Ioui centum, latis immania regnis,
 Centum aras posuit. vigilemque sacrauerat ignem,
 Excubias diuum æternas, pecudumque cruore
 Pingue solum & varijs florentia limina sertis.
 Isque amens animi, & rumore accensus amaro,
 Dicitur ante aras, media inter numina diuum,
 Multa Iouem manibus supplex orasse supinis:
 Iupiter omnipotens: cui nunc Maurusia pictis
 Gens epulata toris, Lencum libat honorem,
 Adspicis hæc? ante te, genitor, cum fulmina torques,
 Nequiquam horremus? cæci que in nubibus ignes

Terrificant animos, & inania murmura miscent
 Fœmina, quæ nostris errans in finibus, urbem
 Exiguam pretio posuit, cui littus arandum,
 Cuique loci leges dedimus, connubia nostra
 Reppulit, ac dominum Æneam in regnæ recepit.
 Et nunc ille Paris cum semiuiro comitatu
 Mœnia mentum mitra, crinemque madentem
 Subnixus, raptò potitur: nos munera templis
 Quippe tuis ferimus, famamque fouemus inaneis.
 Talibus orantem dictis, arasque tenentem
 Audist omnipotens. oculosque ad mœnia torisit
 Regia, & oblitos fame melioris amanteis.
 Tunc sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat:
 Vade age gnate, voca Zephyros. & labere pennis,
 Dardaniumque ducem, Tyria Carthagine qui nunc
 Exspectat, fatisque datas non respicit vrbeis,
 Alloquere, & celereis deser me a dicta per auras.
 Non illum nobis genitrix pulcherrima talem
 Promisit, Graiumque ideo bis vindicat armis?
 Sed fore, qui grauidam Imperijs, belloque frementem
 Italiam regeret, genus alto à sanguine Teucris
 Proderet, ac totum sub leges mitterem orbem.
 Si nulla accendit tantarum gloria rerum,
 Nec super ipse sua molitur laude laborem:
 Ascanione pater Romanas inuidet arces?
 Quid struit; aut qua spe inivica in gente moratur?
 Nec prolem Ausoniam, & Lauinia respicit arua?
 Nauiget. hæc summa est: heic nostri nuncius esto.
 Dixerat: ille patris magni parere parabat
 Imperio: & primum pedibus talaria neclit
 Aurea: quæ sublimem alis, siue equora supra,
 Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.

Tum virgam capit; hac animas ille euocat Orco
 Pallenteis, alias sub tristia Tartara mittit;
 Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.
 Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
 Nubila: iamque volans, apicem & latera ardua cernit
 Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit,
 Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris
 Piniferum caput & vento pulsatur & imbri:
 Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
 Precipitant senis, & glaci eriget horrida barba.
 Hec primum paribus nitens Cyllenius alis
 Constitit: hinc toto præcepit se corpore ad vndas
 Misit, aui similis, quæ circum littora, circum
 Piscosos scopulos, humilis volat æquora iuxta.
 Haud aliter terras inter, cœlumque volabat,
 Littus arenosum Libya, ventosque secabat
 Materno veniens ab auo Cyllenia proles.
 Ut primum allatis tetigit magalia plantis:
 Æneam fundantem arces, ac tecta nouantem
 Conspicit: atque illi stellatus iaspide sulua
 Ensis erat, Tyrioque ardebat murice laua
 Demissa ex humeris: diues quæ munera Dido
 Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.
 Continuo inuadit: tu nunc Carthaginis altæ
 Fundamenta locas, pulchramque vxorius vrbes
 Exstruis, heu regni, rerumque oblite tuarum.
 Ipse deum tibi me claro demittit Olympo
 Regnator, cœlum & terras qui nomine torquet:
 Ipse hæc ferre iubet celereis mandata per auras.
 Quid struis: aut qua spe Libycis teris otia terris?
 Si te nulla mouet tantarum gloria rerum,
 Nec super ipse tua moliris laude laborem:

Ascanium surgentem, & spes heredis Iuli
 Respice, cui regnum Italia, Romanaque tellus
 Debentur, tali Cylenius ore locutus,
 Mortaleis visus medio sermone reliquit,
 Et procul in tenuem ex oculis euauit auram.
 At verò Æneas ad spectu obmutuit amens,
 Arrectæque horrore comæ, & vox faucibus hæsit.
 Ardet abire fuga, dulceisque relinquere terras,
 Attonitus tanto monitu, imperioque deorum.
 Heu quid agat? quo nunc regnam ambire furentem
 Audeat assatu? quæ prima exordia sumat?
 Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
 In parteisque rapit varias, perque omnia versat.
 Hæc alternanti potior sententia visa est:
 Mnesthea, Sergeltumque vocat, fortemque Cloanthum:
 Classem aptent taciti, socios ad littora cogant,
 Arma parent, & quæ sit rebus causa nouandis,
 Dissimulent: sese interea, quando optima Dido
 Nesciat, & tantos rumpi non speret amores,
 Tentaturum aditus, & quæ mollissima fandi
 Tempora, qui rebus dexter modus. ocyus omnes
 Imperio leti parent, ac iussa faceßunt.
 At regina dolos (QVIS fallere possit amantem)
 Presensit, motusque excepit prima futuros,
 Omnia tuta timens. eadem impia fama furenti
 Detulit, armari classem, cursumque parari.
 Seuit, inops animi, totamque incensa per urbem
 Bacchatur, qualis commotis excita sacris
 Tyias, vbi audito stimulant Trieterica Baccho
 Orgia; nocturnusque vocat clamore Cithæron.
 Tandem his Ænean compellat vocibus vltro:
 Dissimulare etiam sperasti perfide tantum

Posse nefas? tacitusque mea decedere terra?
 Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,
 Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
 Quin etiam hiberno moliris sidere classem,
 Et medijs properas Aquilonibus ire per altum
 Crudelis? quid, si non arua aliena, domosque
 Ignotas peteres, & Troia antiqua maneret,
 Troia per vndosum peteretur classibus equor?
 Mene fugis? per ego has lachrymas, dextramque tuam, te
 (Quando aliud mihi iam misera nihil ipsa reliqui)
 Per conubia nostra, per inceptos Hymeneos,
 Si benè quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
 Dulce meum, miserere domus labentis, & istam
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
 Te propter Libycæ gentes, Nomadumque tyranni
 Odere, insensi Tyrij: te propter eundem
 Exstinctus pudor, &, qua sola sidera adibam,
 Fama prior. cui me moribundam deseris hospes?
 Hoc solum nomen quoniam de coniuge restat.
 Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater
 Destruat? aut captam ducat Getulus Iarbas?
 Saltem, si qua mihi de te suscepta fuisset
 Ante fugam soboles, si quis mihi paruulus aula
 Luderet Æneas, qui te tantum ore referret;
 Non equidem omnino capta, aut deserta viderer.
 Dixerat. ille Iouis monitis immota tenebat
 Lumina, & obnixus curam sub corde premebat.
 Tandem pauca refert: Ergo te, quæ plurima sando
 Enumerare vales, numquam regina negabo
 Promeritam: nec me meminisse pigebit Elise,
 Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.
 Pro re pauca loquar, nec ego hanc abscondere furto

Speravi, ne finge fugam: nec coniugis umquam.

Prætendi tēdas, aut hæc in fœdera veni.

Me si fata meis paterentur ducere vitam

Auspicijs, & sponte mea componere curas:

Urbem Troianam primitum, dulcesque meorum

Reliquias colerem, & Priami tecta alta manerent:

Et recidiua manu posuissem Pergama victis.

Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,

Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.

Hic amor, hæc patria est. si te Carthaginis arces

Phœnissam, Libycæque ad spectus detinet urbis:

Que tandem, Ausonia Teucros considerare terra,

Inuidia est, & nos fas extera querere regna?

Me patris Anchisæ, quoties humentibus umbris

Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt.

Admonet in somnis, & turbida terret imago:

Me puer Ascanius, capitisque iniuria cari,

Quem regno Hesperiaæ fraudo, & fatalibus aruis.

Nunc etiam interpretis diuum Ioue missus ab ipso,

Testor utrumque caput, celereis mandata per auras

Detulit: ipse deum manifesto in lumine vidi

Intrantem muros, vocemque his auribus hausi:

Desine meque tuis incendere teque querelis:

Italiam non spontè sequor.

Talia dicentem iam dudum auersa tuetur,

Huc illuc voluens oculos. totumque pererrat

Luminibus tacitis, & sic accensa profatur:

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,

Perfide: sed durus genuit te cantibus horrens.

Caucasus, Hyrcanæque admorunt vbera tygres.

Nam quid dissimulo, aut quæ me ad maiora reseruo?

Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?

Num lachrymas victus dedit, aut miseratus amantem est?

Quæ quibus auferam? iam iam nec maxima Iuno,
 Nec Saturnius hæc oculis pater adspicit equis.
 N V S Q V A M tuta fides. eiectum littore, egentem
 Excepi, & regni demens in parte locaui:
 Amissam classem, socios à morte reduxi.
 Heu, Furijs incenssa feror: nunc augur Apollo,
 Nunc Lycæ sortes, nunc & Ioue missus ab ipso
 Interpres diuum fert horrida iussa per auras.
 Scilicet is superis labor est: ea cura quietos
 Sollicitat. neque te teneo, neque dicta refello.
 I, sequere Italiam ventis, peto regna per undas:
 Spero equidem medijs, si quid pia numina possunt,
 Supplicia hausurum scopulis, & nomine Dido
 Sæpè vocaturum. sequar atris ignibus absens:
 Et, cum frigida mors anima seduxerit artus,
 Omnibus umbra loci adero: dabis improbe pœnas.
 Audiam, & hæc Manes veniet mihi fama sub imos.
 His medium d:ctis sermonem abrumpit, & auras
 Agra fugit, seque ex oculis auertit, & aufert
 Linqvens multam metu cunctantem, & multa parantem
 Dicere. suscipiunt famule, collapsaque membra
 Marmoreo deferunt thalamo, stratisque reponunt.
 At pius Æneas, quamquam lenire dolentem
 Solando cupit, & dictis auertere curas,
 Multa gemens, magnoque animum labefactus amore:
 Iussa tamen diuum exsequitur, classemque reuisit:
 Tum verò Teucris incumbunt, & littore celsas
 Deducunt toto naues: natat vincta carina:
 Frondenteisque ferunt remos, & robora siluis
 Infabricata, fugæ studio.
 Migranteis ceruas, totaque ex vrbe ruenteis:
 Ac veluti ingentem formicæ sarris aceruam

Cùm populant, hiemis memores, tectoque reponunt :
 It nigrum campis agmen, præadamque per herbas
 Conuectant calle angusto : pars grandia trudunt
 Obnixæ frumenta humeris : pars agmina cogunt,
 Castigantque moras : opere omnis semita feruet.
 Quis tibi tunc Dido cruenti talia sensus ?

Quosue dabas gemitus, cùm littora feruere late
 Prospiceres arce ex summa, totumque videres
 Misceri ante oculos tantis clamoribus æquor ?

I M P R O B E amor, quid non mortalia pectora cogis ?

Ire iterum in lachrymas, iterum tentare precando
 Cogitur, & supplex animos submittere amanti :
 Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.
 Anna, vides toto properari littore circum :

Vndique conuenere : vocat iam carbasus auras :

Puppibus & læti nauæ imposuere coronas.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,

Et perferre soror potero : miseræ hoc tamen vnum

Exsequere Anna mihi. solam nam perfidus ille

Te colere. arcanos etiam tibi credere sensus :

Sola viri molleis aditus, & tempora notas.

I soror, atque hostem supplex affare superbum ;

Non ego cum Danais Troianam exscindere gentem

Aulide iuravi, classemque ad Pergama misi :

Nec patris Anchisæ cineres, Maneisue reuelli.

Cur mea dicta negat duras demittere in aureis ?

Quo ruit ? extremum hoc miseræ det munus amanti,

Exspectet facilemque fugam, ventosque ferenteis.

Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro ;

Nec pulchro vt Latio careat, regnumque relinquat.

Tempus inane peto, requiem spatiumque furori,

Dum mea me victam doceat fortuna dolere.

Extremam hanc oro veniam (miserere sororis)
 Quam mihi cum dederis , cumulatam morte relinquam.
 Talibus orabat , taleisque miserrima fletus
 Fertque refertque soror : sed nullis ille mouetur
 Fletibus , aut voces vllas tractabilis audit
 Fata obstant , placidasque viri deus obstruit aureis.
 Ac velut annosam valido cum robore quercum
 Alpini Boreæ nunc hinc , nunc flatibus illinc
 Eruere inter se certant : it stridor , & alte
 Consternunt terram concusso stipite frondes ,
 Ipsa hæret scopulis , & quantum vertice ad auras
 Ætherias , tantum radice in Tartara tendit.
 Haud secus assiduis hinc atque hinc vocibus heros
 Tunditur , & magno persentit pectore curas.
 Mens immota manet : lachrymæ voluuntur inanes.
 Tum verò infelix satis exterrita Dido
 Mortem orat : tædet cœli conuexa tueri.
 Quo magis inceptum peragat , lucemque relinquat ,
 Vidit , thuricremis cum dona imponeret aris ,
 Horrendum dictu , latices nigrescere sacros ,
 Fusaque in obscenum se vertere vina cruorem ,
 Hoc visum nulli , non ipsi effata sorori.
 Præterea fuit in tectis ex marmore templum
 Coniugis antiqui , miro quod honore colebat ,
 Velleribus niueis , & festa fronde reuinctum.
 Hinc exaudiri voces , & verba vocantis
 Visa viri , nox cum terras obscura teneret :
 Solaque culminibus ferali carmine bubo
 Sæpe queri , & longas in fletum ducere voces.
 Multaque præterea vatum prædicta priorum
 Terribili monitu horrificant . agit ipse furentem
 In somnis ferus Æneas : semperque relinqui

Sola sibi, semper longam incomitata videtur
 Ire viam, & Tyrios deserta querere terra:
 Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus.
 Et Solem geminum, & duplices se ostendere Thebas:
 Aut Agamemnonius sceuis agitatus Orestes,
 Armatam facibus matrem, & serpentibus atris,
 Cum fugit, vlticesque sedent in limine Diræ.
 Ergo vbi concepit Furias, euicta dolore,
 Decreuitque mori, tempus secum ipsa, modumque
 Exigit, & mœstam dictis aggressa sororem:
 Consilium vultu tegit, ac spem fronte serenat:
 Inueni germana viam (gratare sorori)
 Que mihi reddat eum, vel eo me soluat, amantem.
 Oceani finem iuxta, Solemque cadentem,
 Vltimus Ethiopum locus est, vbi maximus Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
 Hinc mihi Masyla gentis monstrata sacerdos,
 Hesperidum templi custos, epulasque Draconi
 Que dabat, & sacros seruabat in arbore ramos,
 Spargens humnida mella, soporiferumque papauer.
 Hæc se carminibus promittit soluere menteis
 Quas velit: ast alijs duras immittere curas:
 Sistere aquam fluuijs, & vertere sidera retro:
 Nocturnosque ciet Maneis. mugire videbis
 Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.
 Testor, cara, deos, & te, germana, tuumque
 Dulce caput, magicas inuitam accingier arteis,
 Tu secreta pyram tecto interiore sub auras
 Erige, & arma viri, thalamo que fixa reliquit
 Impius, exuuiasque omneis, lectumque iugalem,
 Quo perij, superimponas. abolere nefandi
 Cuncta viri monumenta iubet, monstratque sacerdos.

Hæc effata filet : pallor simul occupat ora.
 Non tamen Anna nouis prætexere funera sacris
 Germanam credit, nec tantos mente furores
 Concipit, aut grauiora timet, quam morte Sichæi.
 Ergo iussa parat,
 At regina pyra penetrali in sede sub auras
 Erecta ingenti, tedis, atque illice secta,
 Intenditque locum fertū, & fronde coronat
 Funerea : super exuuias, ensemque relictum,
 Effugiemque toro locat, haud ignara futuri.
 Stant aræ circum, & crineis effusa sacerdos
 Ter centum tonat ore deos : Erebumque, Chaosque,
 Ergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.
 Parserat & latices simulatos fontis Auerni :
 Falcibus & messe ad Lunam queruntur ænīs
 Rubentes herbæ, nigri cum lacte veneni :
 Queritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
 Et matri præreptus amor.
 Ipsa mola, manibusque pijs altaria iuxta
 Num exuta pedem vinclis, in veste recincta
 Testatur moritura deos, & conscia sati
 sidera : tum, si quod non æquo fœdere amanteis
 Curæ nomen habet, iustumque memorque precatur.
 Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
 Corpora per terras, siluæque, & seua quierant
 Equora : cum medio voluuntur sidera lapsu,
 Cum tacet omnis ager : pecudes, pictæque volucres,
 Quæque lacus latè liquidos, quæque aspera dumis
 Curæ tenent, somno posita sub nocte silenti
 Inhibant ruras, & corda oblita laborum.
 Non infelix animi Phœnissa, nec vniquam
 Pluitur in somnos, oculisue, aut pectore noctem

Accipit. ingeminant curæ, rursusque resurgens
 Scuit amor. magnoque irarum fluctuat æstu.
 Sic adeo insistit, secumque ita corde volutat:
 Eu quid ago? rursusne procos irrisa priores
 Experiar? Nomadumque petam conubia supplex.
 Quos ego sum toties iam dedignata maritos?
 Iliacas igitur classeis, atque vltima Teucrum
 Iussa sequar? quiane auxilio iuuat ante leuatos?
 Et benè apud memores veteris stat gratia facti?
 Quis me autem, fac velle, sinet? ratibusque superbi
 Irrisam accipiet? nescis heu perdita, nec dum
 Laomedontee sentis periuria gentis?
 Quid tum? sola fuga nautas comitabor ouanteis?
 An Tyrijs, omnique manu stipata meorum
 Insequar? & quos Sidonia vix vrbe reuelli,
 Rursus agam pelago, & ventis dare vella iubebo?
 Quin morere, vt merita es, ferroque auerte dolorem.
 Tu lachrymis euicta meis, tu prima surentem
 His germana malis oneras, atque obijcis hosti,
 Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
 Degere more fera? taleis nec tangere curas?
 Non seruata fides, cineri promissa Sichæo?
 Tantos illa suo rumpebat pectore quæstus.
 Æneas celsa in puppi, iam certus eundi,
 Carpebat somnos, rebus iam ritè paratis.
 Huic se forma dei vultu redeuntis eodem
 Obtulit in somnis. rursusque ita visa monere est.
 Omnia Mercurio similis, vocemque coloremque
 Et crineis flauos; & membra decora iuuenta:
 Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos?
 Nec, quæ circumstent te deinde pericula, cernis
 Demens? nec Zephyros audis spirare secundos?

Illa dolos, dirumquo nefas in pectore versas,
 Certa mori, varioque irarum fluctuat aestu.
 Non fugis hinc præceps, dum præcipitare potestas;
 Nam mare turbari trabibus, sævasque videbis
 Collucere faces, iam seruere littora flammis,
 Si te his attigerit terris Aurora morantem.
 Eia age rumpe moras: VARIUM, & mutabile semper
 Femina. sic fatus, nocti se immiscuit atræ,
 Tum verò Æneas subitè exterritus umbris,
 Corripit è somno corpus, sociosque fatigat:
 Præcipientes vigilate viri, & considite transtria:
 Solute vela citi. deus æthere missus ab alto.
 Festinare fugam, tortosque incidere funeas
 Ecce iterum stimulat. sequimur te sancte deorum,
 Quisquis es, imperioque iterum paremus ouantes.
 Adsis ô, placidusque iuues, & sidera cælo
 Dextra feras, dixit: vaginaque eripit ensem
 Fulmineum, strictoque ferit retinacula ferro.
 Idem omnes simul ardor habet, rapiuntque ruuntque:
 Littora deseruere, latet sub classibus æquor:
 Annixi torquent, spumas, & cærule verrunt.
 Et iam prima nouo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile.
 Regina è speculis, vt primum albescere lucem
 Vidit, & æquatis classem procedere velis,
 Littoraque, & vacuos sensit sine remige portus:
 Terque, quaterque manu pectus percussa decorum,
 Flauenteisque abscissa comas, Pro Iupiter, ibit
 Hic, ait, & nostris illuserit aduena regnis?
 Non arma expedient, totaque ex vrbe sequentur?
 Diripientque rates, alij naualibus? ite,
 Ferte citi flammæ, date vella, impellite remos.

Quid loquor? aut vbi sum? quæ mentem insania mutat?
 Infelix Dido, num te fata impia tangunt?
 Tum decuit, cum scepra dabas, en dextra, fidesque,
 Quem secum patrios aiunt portare Penateis;
 Quem subiisse humeris confectum ætate parentem.
 Non potui abreptum diuellere corpus, & vndis
 Spargere? non socio, non ipsum absumere ferro
 Ascanium, patriisque epulandum apponere mensis?
 Verum auceps pugne fuerat fortuna. suisset.
 Quem metui moritura? faces in castra tulissem,
 Impleissemque foros flammis, gnatumque, patremque
 Cum genere exstinxem? nemet super ipsa dedissem.
 Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras,
 Tuque harum interpretis curarum, & conscia Iuno,
 Nocturnisque Hecate triuivis vlulata per vrbeis.
 Et Diræ vltrices, & di morientis Elise,
 Accipite hæc, meritumque malis aduertite numen,
 Et nostras audite preces. si tangere portus
 Infandum caput, ac terris adnare necesse est,
 Et si fata Iouis poscunt, heic terminus hæret:
 At bello audacis populi vexatus, & armis,
 Finibus extortis, complexu auulsus Iuli,
 Auxilium implorèt, videatque indigna suorum
 Funera: nec, cum se sub leges pacis inique
 Tradiderit, regno, aut optata luce fruatur,
 Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.
 Hæc precor: hanc vocem extremam cum sanguine furore
 Tum vos ô Tyrii, stirpem, & omne genus futurum
 Exercete odi, s. cinerique hæc mittite nostro
 Munera: nullus amor populis, nec fœdera sunt.
 Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,
 Qui face Dardanios, ferroque sequare colonos,

Nunc, olim, quocumque dabunt se tempore vires.
 Littora littoribus contraria, fluctibus undas
 Imprecor, arma armis: pugnent ipsique nepotes.
 Nec ait, & parteis animum versabat in omneis,
 Inuisam querens quam primum abrumpere lucem.
 Tum breuiter Barcen nutricem affata Sichei;
 Namque suam patria antiqua cinis ater habebat:
 Annam cara mihi nutrix huc siste sororem:
 Dic corpus properet fluuiali spargere lymphas.
 Et pecudes secum, & monstrata piacula ducat:
 Sic veniat: tuque ipsa pia tege tempora vitta:
 Sacra Ioui Stygio, quæ ritè incepta parauis,
 Perficere est animus, finemque imponere curis,
 Dardanijque rogi capitis permittere flammæ.
 Sic ait: illa gradum studio celerabat anili.
 At trepida, & cœptis immanibus æffera Dido
 Sanguineam voluens aciem, maculisque trementes
 Interfusa genas, & pallida morte futura,
 Interiora domus irrumpit limina & altos
 Conscendit suribunda rogos, ensesque recludit
 Dardanium, non hos quæsitum munus in usus.
 Hæc postquam Iliacas vesteis, notumque cubile
 Conspexit, paulum lachrymis, & mente morata,
 Incubuitque toro, dixitque nouissima verba:
 Dulces exuuie, dum fata, deusque sinebant,
 Accipe hanc animam, meque his exoluite curis.
 Vixi, & quem dederat cursum fortuna, peregi:
 Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
 Urbem præclaram statui, mea mœnia vidi:
 Ultra virum, pœnas inimico à fratre recepi.
 Felix, heu nimium felix, si littora tantum
 Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.

Dixit, & os impressa toro, moriemur inulta?
 Sed moriamur, ait, sic? sic iuuat ire sub ymbra.
 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
 Dardanus, & nostræ secum ferat omnia mortis.
 Dixerat: atque illam medii inter talia ferro,
 Collapsam adspiciunt comites, ensesque cruore
 Spumantem, sparsasque manus it clamor ad alta
 Atria: concussam bachatur fama per urbem,
 Lamentis, gemituque, & scæmineo vlulatu
 Tecta fremunt: resonat magnis plangoribus æther
 Non aliter, quam si immiſſis ruat hostibus omnis
 Carthago, aut antiqua Tyros; flameque furentes
 Culmina perque hominum voluantur, perque deorum.
 Audiſt exanimis, trepidoque exterrita cursu
 Vnguibus ora soror scædans, & pectora pugnis,
 Per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
 Hoc illud germana fuit? me fraude petebas?
 Hoc roguſ iste mihi, hoc ignes, areque parabant?
 Quid primum deserta querar? comitemne sororem
 Spreuisti moriens? eadem me ad fata vocasses:
 Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisset.
 His etiam struxi manibus, patriosque vocaui
 Voce deos, sic te vt posita crudelis abessem?
 Exstinxisti te, meque soror, populumque, patresque
 Sidonios, urbemque tuam, date, vulnera limphis
 Abluam, & extremis si quis super halitus errat,
 Ore legam. sic fata, gradus euaserat altos
 Semianimemque sinu germanam amplexa mouebat
 Cum gemitu, atque atros siccabat veste cruores.
 Illa graueis oculos conata attolere, rursus
 Desicit: infixum stridet sub pectore vulnus.
 Ter sese attolens, cubitoque innixa leuauit:

Ter reuoluta toro est, oculisque errantibus alto
 Quæsiuit cælo lucem, ingemuitque reperta.
 Tum uno omnipotens longum miserata dolorem,
 Difficileisque obitus, irim demisit Olympo,
 Quæ luctantem animam, nexosque resolveret artus,
 Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
 Sed misera ante diem, subitoque accensa furore,
 Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem
 Abstulerat, Stygioque caput damnauerat Orco.
 Ergo Iris croceis per cælum roscida pennis,
 Mille trahens varios aduerso Sole colores,
 Deuolat, & supra caput adstitit: Hunc ego Diti
 Sacrum iussa fero, teque isto corpore soluo.
 Sic ait: & dextra crinem secat: omnis & vna
 Dilapsus calor, atque in ventos vitæ recessit.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS,
 LIBER V.

ARG. Æneas Siciliam appellit: patri parentat, & ludos futu-
 rebres facit. Classis à feminis, fraude Iunonis exurit. Ipse cum
 robore & flore virorum Italiam petit.

Interea medium Æneas iam classe tenebat
 Certus iter, fluctusque atros Aquilone secabat,
 Mœnia respiciens, quæ iam infelicis Elise
 Collucent flammis, quæ tantum accenderit ignem
 Causa latet: duri magno sed amore dolores
 Colluto, notumque, furens quid femina possit,
 Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.
 pelagus tenuère rates, nec iam amplius vlla
 currit tellus, maria vndique, & vndique cælum
 plii ceruleus supra caput adstitit imber,

Noctem, hiememque ferens, & inhorruit vnda tenebris
 Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta:
 Heu qui anam tanti cinxerunt æthera nimbi?
 Quidue pater Neptune paras? sic deinde locutus,
 Colligere arma iubet, validisque incumbere remis,
 Obliquatque sinus in ventum, ac talia fatur:
 Magnanime Ænea, non, si mihi Iupiter auctor
 Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.
 Mutati transuersa fremunt, & Vespere ab atro
 Consurgunt venti, atque in nubem cogitur aër,
 Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
 Sufficimus. superat quoniam fortuna, sequamur:
 Quoque vocat, vertamus iter. nec litora longe
 Fida reor fraterna Erycis, portusque Sicanos:
 Si modo rite memor seruata remetior astra,
 Tum pius Æneas: equidem sic poscere ventos
 Iam dudum, & frustra cerno te tendere contra:
 Flecte viam velis. an sit mihi gratior vlla,
 Quoque magis seßas optem dimittere naueis,
 Quam que Dardanium tellus mihi seruat Acesten,
 Et patris Anchisæ gremio complectitur ossa?
 Hæc vbi dicta, petunt portus, & vela secundi
 Intendunt Zephyri, fertur cita gurgite classis,
 Et tandem lati note aduertuntur arena,
 At procul excelso miratus vertice montis
 Aduentum, sociasque rates, occurrit Acestes,
 Horridus in iaculis, & pelle Libystidis vrsæ:
 Troia Criniso conceptum flumine mater
 Quem genuit. veterum non immemor ille parentum,
 Gratatur reduces, & gaza letus agresti
 Excipit, ac seßos opibus solatur amicis.
 Postera cum primo stellas oriente fugarat

rara dies, socios in cœtum littorè ab omni
 duocat Æneas, tumulique ex aggere satur:
 ardanidæ magni, genus alto à sanguine diuum,
 annuus exactis completur mensibus orbis,
 ex quo reliquias, diuinique ossa parentis
 condidimus terra, mœstasque sacrauimus aras.
 namque dies, ni fallor, adest, quem semper acerbum
 semper honoratum, sic di voluistis, habebo.
 nunc ego Getulæ agerem si Syrtibus exsul,
 Argolicoue mari deprensus, & vrbe Mycenæ:
 annua vota tamen, solenneisque ordine pompas
 sequerer, strueremque suis altaria doni.
 nunc vltro ad cineres ipsius, & ossa parentis,
 quid equidem sine mente, reor, sine numine diuum
 sumus, & portus delati intramus amicos.
 ego agite, & cuncti letum celebremus honorem,
 scamus ventos, atque hæc me sacra quot annis
 be velit posita templis sibi ferre dicatis.
 na bouum vobis Troia generatus Acestes.
 at numero capita in naueis: adhibete Penateis
 ceteræ, si noua diem mortalibus alnum
 rora extulerit, radiisque retexerit orbem,
 ima citæ Teucris ponam certamina classis.
 que pedum cursu valet & qui viribus audax,
 it iaculo incedit melior, leuibusue sagittis,
 tu crudo fudit pugnam comittere cestu:
 nuncti adsint, meritaque expectent præmia palme.
 e saue te omnes, & cingite tempora ramis.
 satus, velat materna tempora myrto.
 Helimus facit, hoc cui maturus Acestes,
 puer Ascanius: sequitur quos cætera pubes.
 e concilio multis cum millibus ibat

*Ad tumulum, magna medius comitante caterua.
 Heic duo ritè mero libans carchesia Bacho,
 Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro,
 Purpureosque iacit flores, ac talia satur:
 Salue sancte parens: iterum saluete recepti
 Nequiquam cineres, animeque, Vmbraque paternæ.
 Non licuit sineis Italos, fataliaque arua
 Nec tecum Ausonium, quicumque est, querere Tybrim.
 Dixerat hæc: adytis cum lubricus anguis ab imis
 Septem ingens gyros. septena volumina traxit,
 Amplexus placidè tumulum, lapsusque per aras:
 Ceruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
 Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
 Mille trahit varios aduerso Sole colores.
 Obstupuit visu Æneas: ille agmine longo
 Tandem inter pateras, & leuia pocula serpens,
 Libauitque dapes, rursusque innoxius imo
 Successit tumulo, & depasta altaria liquit.
 Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
 Incertus Geniumue loci, famulumne parentis
 Esse pueret. cedit quinas de more bidenteis,
 Totque sues, totidem nigranteis terga iuuenços:
 Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
 Anchise magni, Maneisque Acheronte remissos.
 Nec non & socij, quæ cuique est copia. lati
 Dona ferunt, onerantque aras, mactantque iuuenços
 Ordine æna locant alij, fusi que per herbam
 Subijciunt veribus prunas. & viscera torrent.
 Exspectata dies aderat, nonamque serena
 Auroram Phaethontis equi iam luce vehebant:
 Famaque suntimos, & clari nomen Aceste
 Excierat: leto complebant littora cœtu,*

Persuri Æneadas : pars & certare parati.
 Munera principio ante oculos, circoque locantur
 In medio, sacri tripodes, viridesque corona,
 Et palmae, pretium victoribus, armaque, & ostro
 Persusæ vestes, argenti, aurique talenta :
 Et tuba commissos medio canit aggere ludos.
 Prima pares ineunt grauibus certamina remis
 Quatuor ex omni delectæ classæ carinae.
 Velocem Mnestheus agit acri remige Pristin :
 Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi,
 Ingentemque Gyas ingenti mole Chimeram,
 Urbis opus ; triplici pubes quam Dardana versu
 Impellunt : terno consurgunt ordine remi.
 Sergestusque, domus tenet à quo Sergia nomen :
 Centauro inuehitur magna : Scyllaque Cloanthus
 Cerulea, genus vnde tibi Romane Cluenti.
 Est procul in pelago saxum, spumantia contra
 Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
 Fluctibus, hiberni condunt vbi sidera Cori :
 Tranquillo silet, immotaque attollitur vnda
 Campus, & apricis statio gratissima mergis.
 Heic viridem Æneas frondenti ex illice metam
 Constituit, signum nautis, pater : vnde renerti
 Scirent, & longos vbi circumflectere cursus.
 Tum loca sorte legunt, ipsique in puppibus auro
 Ductores longe effulgent, ostroque decori.
 Cetera populea velatur fronde iuuentus,
 Nudatosque humeros oleo persusa nitescit.
 Confidunt transtris, intentaque brachia remis
 Intenti, expectant signum, exultantiaque haurit
 Corda pavor pulsans, laudumque arrecta cupido.
 Vnde, vbi clara dedit sonitum tuba, sinibus omnes,

Haud mora, profluere suis : ferit æthera clamor
 Nauticus : adductis spumant freta versa lacertis.
 Insidunt pariter sulcos, totumque dehiscit
 Conuolsum remis, rostrisque tridentibus æquor,
 Non tam præcipites biuugo certamine campum
 Corripuere, ruuntque effusi carcere currus :
 Nec sic immixtis aurige undantia lora
 Concussere iugis, pronique in verbera pendent.
 Tum plausu, fremituque virum, studiisque fauentum
 Consonat omne nemus : vocemque inclusa volutant
 Littora : pulsati colles clamore resultant.
 Effugit ante alios, primusque elabitur undis
 Turbam inter, fremitumque Gyas : quem deinde Cloanthus
 Consequitur, melior remis : sed pondere pinus
 Tarda tenet, post hos æquo discrimine Pristis,
 Centaurusque locum tendunt superare priorem.
 Et nunc Pristis habet nunc victam præterit ingens
 Centaurus : nunc vna ambæ, iunctisque feruntur
 Frontibus, & longa sulcant vada salsa carine.
 Iamque propinquabant scopulo, metamque tenebant :
 Cum Princeps, medioque Gyas in gurgite victor
 Rectorem nauis compellat voce Menœten :
 Quo tantum mihi dexter abis : huc dirige cursum,
 Litus ama. & læuas stringat sine palmula cantes :
 Altum alij teneant, dixit, sed cæca Menœtes
 Saxa timens, proram pelagi detorquet ad undas.
 Quo diuersus abis ? iterum ! pete saxa Menœte,
 Cum clamore Gyas reuocabat : & ecce Cloanthum
 Respicit instantem tergo, & propiora tenentem.
 Ille inter nauemque Gya, scopulosque sonanteis.
 Radit iter læuum interior, subitusque priorem
 Præterit, & metis tenet æquora tuta relictis.

Tum vero exarsit iuueni dolor ossibus ingens :
 Nec lachrymâ caruere gena : segnemque Menœten,
 Oblitus decorisque sui, sociumq₃ salutis,
 In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.
 Ipse gubernaclo rector subit ; ipse magister :
 Hortaturque viros, clauumque at littora torquet.
 At grauis, vt fundo vix tandem reditus imo est
 Iam senior, madidaque fluens in veste Menœtes
 Summa petit scopuli, siccaque in rupe resedit.
 Illum & labentem Teucri, & risere natantem :
 Et falsos rident reuomentem pectore fluctus.
 Heic leta extremis spes est accensa duobus
 Sergesto, Mnestheoque, Gyan superare morantem
 Sergestus capit ante locum, scopuloque propinquat :
 Nec tota tamen ille prior præunte carina :
 Parte prior : partem rostro premit æmula pristi,
 At media socios incedens naue per ipsos
 Hortatur Mnestheus : nunc nunc insurgite remis
 Hectorei socij : Troia quos sorte suprema
 Delegi comites : nunc illas promite vires,
 Nunc animos, quibus in Getulâ Syrtibus vsi,
 Ionioque mari, Maleæaque sequacibus vndis.
 Non iam prima peto Mnestheus, neque vincere certo ;
 (Quamquam ô) sed superent, quibus hoc Neptune dedisti.
 Extremos pudeat rediisse. hoc vincite ciues.
 Et prohibete nefas. Olli certamine summo
 Procumbunt : vastis tremit ictibus ærea puppis,
 Subtrahiturque solum. tum creber anhelitus artus,
 Aridaque ora quatit : sudor fluit vndique riuus,
 Attulit ipse viri optatum casus honorem.
 Namque furens animi, dum proram ad saxa suburger
 Interior, spatioque subit Sergestus iniquo :

Infelix saxis in procurrentibus hæsit.
 Concussa cautes, & acuto in murice remi
 Obnixi crepuere: illisæque prora pependit.
 Consurgunt nautæ, & magno clamore morantur,
 Ferratasque sudes, & acuta cuspide contos
 Expediunt: fractosque legunt in gurgite remos.
 At letus Mnestheus, successuque acrior ipso,
 Agmine remorum celeri, ventisque vocatis,
 Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
 Qualis spelunca subito commota columba,
 Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi.
 Fertur in arua volans, plausumque exterrita penniis
 Dat tecto ingentem mox aère lapsa quieto
 Radit iter liquidum, celereis neque commouet alas,
 Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat vltima Pristis
 Æquora, sic illam fert impetus ipse volantem.
 Et primum in scopulo luctantem deserit alto
 Sergestum, breuibisque vadis, frustra que vocantem
 Auxilia, & fractis discentem currere remis.
 Inde Gyan, ipsamque ingenti mole Chimeram
 Consequitur. cedit, quoniam spoliata magistro est.
 Solus iamque ipso superest in fine Cloanthus:
 Quem petit, & summis annexus viribus vrget.
 Tum verò ingeminat clamor, cunctique sequentem
 Instigant studijs: resonat clamoribus æther.
 Hi proprium decus, & partum indignantur honorem,
 Ni tenant: vitamque volunt pro laude pacisci.
 Hos successus alit: possunt, quia posse videntur.
 Et fors æquatis cœpisssem premia rostris,
 Ni palmas Ponto tenden, vtrasque Cloanthus,
 Fudissetque preces, diuosque in vota vocasset.
 Di, quibus imperium pelagi, quorum æquora curro,

Vobis letus ego hoc candantem in littore taurum
 Constituam ante aras voti reus. exstaque salfos
 Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
 Dixit, eumque imis sub fluctibus audiit omnis
 Nereidum. Phorcique chorus, Panopeaque virgo:
 Et pater ipse manu magna Portunus euntem
 Impulit, illa Noto citius, volucrique sagitta
 Ad terram fugit, & portu se condidit alto,
 Tum satus Anchisa, cunctis ex more vocatis,
 Victorem magna præconis voce Cloanthum
 Declarat. viridique aduelat tempora lauro,
 Muneraque in naueis ternos aptare iuuenços,
 Vinaque, & argenti magnum dat ferre talentum.
 Ipsis præcipuos ductoribus addit honores:
 Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
 Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit:
 Intextusque puer frondosa regius Ida
 Veloces iaculo ceruos, cursuque fatigat,
 Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
 Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncū.
 Longæui palmas nequiquam ad sidera tendunt
 Custodes, seuitque canum latratus in auras.
 At qui deinde locum tenuit virtute secundum
 Leuibus huic hamis consertam, auroque trilicem
 Loricam, quam Demoleo detraxerat ipse
 Victor, apud rapidum Simoënta sub Ilio alto,
 Donat habere viro decus, & tutamen in armis.
 Vix illam famuli Phegeus, Sagarisque ferebant
 Multiplicem, connixi humeris: indutus at olim
 Demoleus cursu palanteis Troas agebat.
 Tertia dona facit geminos ex ære lebetas,
 Cymbiaque argento perfecta, atque aspera signis.

Iamque aded donati omnes, opibusque superbis,
 Puniceis ibant euincti tempora tanijs :
 Cum sauo è scopulo multa vix arte reuolsus,
 Amissis remis, atque ordine debili vno,
 Irrisam sine honore ratem Sergestus agebat.
 Qualis sape via deprensus in aggere serpens,
 Ærea quem obliquum rota transijt, aut grauis ictus
 Seminecem liquit saxo, lacerumque viator,
 Nequiquam longos fugiens dat corpore tortus,
 Parte serox, ardensque oculis, & sibila colla
 Arduus attollens : pars vulnere clauda retentat
 Nexantem nodos, seque in sua membra plicantem,
 Tali remigionauis se tarda mouebat :
 Vela facit tamen, & plenis subit ostia velis.
 Sergestum Æneas promisso munere donat,
 Seruatam ob nauem latus, sociosque reductos.
 Olli serua datur, operum haud ignara Minerue,
 Cressa genus Pholoe, geminique sub ybere gnati.
 Hoc pius Æneas misso certamine, tendit
 Gramineum in campum, quem collibus vndique curuis
 Cingebant siluæ : mediaque in valle theatri
 Circus erat, quo se multis cum millibus heros
 Confessu medium tulit, exstructoque resedit.
 Heic, qui forte velint rapido contendere cursu,
 Inuitat pretijs animos & premia ponit.
 Vndique conueniunt Teucris, mistique Sicani :
 Nisus & Euryalus primi.
 Euryalus forma insignis, viridique iuuenta,
 Nisus amore pio pueri, quos deinde secutus
 Regius egregia Priami de stirpe Dioces.
 Hunc Salius, simul & Patron : quorum alter Arcanant,
 Alter ab Arcadia Tegæ sanguine gentis.

Tum duo Trinacrij iuuenes, Helymus, Panopesque,
 Assueti siluis, comites senioris Aceste.
 Multi præterea, quos fama obscura recondit.
 Aeneas quibus in medijs sic deinde locutus:
 Accipite hæc animis, lataque aduertite menteis.
 Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
 Cnossia bina dabo leuato lucida ferro
 Spicula, cælatamque argento ferre bipennem.
 Omnibus hic erit vnus honos: tres præmia primi
 Accipient, flauaque caput nectentur oliua.
 Primus equum phaleris insignem victor habeto:
 Alter Amazoniam pharetram, plenamque sagittis
 Treicijs: lato quam circum amplectitur auro
 Balteus, & tereti subnectit fibula gemma.
 Tertius Argolica hac galea contentus abito.
 Hæc vbi dicta. locum capiunt, signoque repente
 Corripiunt spatia audito, limenque relinquunt
 Effusi, nimbo similes: simul vltima signant.
 Primus abit, longeque ante omnia corpora Nisus
 Emicat & ventis, & fulminis ocyor alis.
 Proximus huic, longo sed proximus interuallo,
 Insequitur Salius; spatium post deinde relicto
 Tertius Euryalus.
 Eurialumque Helymus sequitur: quo deinde sub ipso
 Ecce volat. calcemque terit iam calce Diorea,
 Incumbens humero: spatia & si plura supersint,
 Transeat elapsus prior, ambiguumue relinquat.
 Namque fere spatium extremo, fessique sub ipsam
 Finem aduentabant, leui cum sanguine Nisus
 Labitur infelix: cæsis vt sorte iuuenis
 Fusus humum, virideisque super madefecerat herbas.
 Hæc iuuenis iam victor ouans vestigia presso

Haud tenuit titubata solo : sed pronus in ipso
 Concidit, immundoque simo, sacroque cruore.
 Non tamen Euriali, non ille oblitus amorum :
 Nam sese opposuit Salio per lubrica surgens :
 Ille autem spissa iacuit reuolutus arena.
 Emicat Euryalus, & munere victor amici
 Prima tenet, plausuque volat, fremituque secundo.
 Post Helymus subit, & nunc tertia palma Diores.
 Heic totum caueæ confesum ingenti, & ora
 Prima patrum magnis Salius, clamoribus implet,
 Ereptumque dolo reddi sibi postulat honorem.
 Tutatur fauor Euryalum, lachrymæque decoræ,
 Gratiior & pulchro veniens in corpore virtus.
 Adiuuat, & magna proclamat voce Diores :
 Qui subijt palmæ, frustra que ad præmia venit
 Vltima, si primi Salio redduntur honores.
 Tum pater Æneas, Vestra, inquit, munera vobis
 Certa manent pueri, & palmam mouet ordine nemo :
 Me liceat casum miserari insontis amici.
 Sic fatus, tergum Getuli immane leonis
 Dat Salio, villis onerosum, atque vnguibus aureis.
 Heic Nisus, si tanta, inquit, sunt præmia victis,
 Et te lapsorum miseret : quæ munera Niso
 Digna dabis ? primam merui qui laude coronam :
 Ni me, quæ Salium, fortuna inimica tulisset.
 Et simul his dictis faciem ostentabat, & vdo
 Turpia membra simo. risit pater optimus olli,
 Et clypeum efferi iussit Didymæonis arteis,
 Neptuni sacro Danais de poste resixum.
 Hoc iuuenem egregium præstanti munere donat.
 Post vbi confecti cursus, & dona peregit :
 Nunc si cui virtus, animusque in pectore præsens,

Adsit, & euinctis attollat brachia palmis.
 Sic ait, & gemium pugnae proponit honorem:
 Victori velatum auro vittisque iuuentum:
 Ensem, atque insignem galeam, solatia victo,
 Nec mora; continuo vastis cum viribus effert
 Ora Dares, magnoque virum se murmure tollit:
 Solus qui Paridem solitus contendere contra:
 Idemque ad tumulum, quo maximus occubat Hector,
 Victorem Buten immani corpore, qui se
 Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
 Perculit, & fulua moribundum extendit arena.
 Talis prima Dares caput altum in praelia tollit,
 Ostenditque humeros latos, alternaque iactat
 Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
 Queritur huic alius: nec quisquam ex agmine tanto
 Audet adire virum, manibusque inducere castus.
 Ergo alacris, cunctosque putans excedere palma,
 Aeneæ stetit ante pedes: nec plura moratus,
 Tum leua taurum cornu tenet, atque ita fatur:
 Nate dea, si nemo audet se credere pugnae,
 Que finis standi? quo me decet vsque teneri?
 Ducere dona iube. cuncti simul ore fremebant
 Dardanide, reddique viro promissa iubebant.
 Heic grauis Entellum dictis castigat Acestes,
 Proximus vt viridante toro conserat herba:
 Entelle: heroum quondam fortissime frustra,
 Tantane patiens nullo discrimine tolli
 Dona fines? vbi nunc nobis deus ille magister
 Nequiquam memoratus Eryx? vbi fama per omnem
 Trinacriam, & spolia illa tuis pendentia tectis?
 Ille sub hec Non laudis amor: nec gloria cessit
 Pulsam metu: sed enim gelidus tardante senectâ

Sanguis hebet, frigentque effeta in corpore vires:
 Si mihi, quæ quondam fuerat. quaque improbus iste
 Exultat fidens, si nunc foret illa iuuenta?
 Hand equidem pretio inductus, pulchroque iuuenco
 Venissem: nec dona moror. sic deinde locutus,
 In medium geminos immani pondere cæstus
 Proiecit: quibus acer Eryx in prælia suetus
 Ferre manum, duroquo intendere brachia tergo:
 Obstupuere animi tantorum: ingentia septem
 Terga bouum plumbo insuto, ferroque rigeant.
 Ante omneis stupet ipse Dares, longeque recusat:
 Magnanimusque Anchisiades & pondus, & ipsa
 Huc illinc vincitorum immensa volumina versat.
 Tum senior taleis refererat pectore voces:
 Quid, si quis cæstus ipsius & Herculis arma
 Vidisset. tristemque hoc ipso in littore pugnam?
 Hæc germanus Eryx quondam tuus arma gerebat:
 Sanguine cernis adhuc, sparsoque infecta cerebro.
 His magnum Alceiden contra stetit: hui ego suctus,
 Dum melior vires sanguis dabat, æmula nec dum
 Temporibus geminis canebat sparsa senectus,
 Sed, si nostra Dares hæc Troius arma recusat.
 Idque pio sedet Æneæ, probat auctor Acestes,
 Æquemus pugnas: Erycæ tibi terga remitto,
 Solue metus, & tu Troianos exue cæstus.
 Hæc fatus, duplicem ex humeris reiecit amictum,
 Et magnos membrorum artus, magna ossa, lacertosque
 Exiit, atque ingens media consistit arena.
 Tum fatus Anchisa cæstus pater extulit equos,
 Et paribus palmas amborum innexuit armis.
 Constitit in digitos extemplo arrectus vterque
 Brachiaque ad superas interritus extulit auras.

dūtaxere retro longe capita ardua ab ictu:
 Immiscentque manu manibus, pugnamque laceſunt,
 Ille pedum melior motu, fretusque iuuenta:
 Sic membris, & mole valens: ſed tarda trementi
 ſenua labant: vaſtos quatit ager anhelitus artus
 Multa viri nequiquam inter ſe vulnera iactant,
 Multa cano lateri ingeminant, & pectore vaſtos
 Dant ſonitus, erratque aureis & tempora circum
 Crebra manus: duro crepitant ſub vulnere male.
 Stat grauis Entellus, niſuque immotus eodem,
 Corpore tela modo, atque oculis vigilantibus exit.
 Ille, velut celfam oppugnat qui molibus urbem,
 Aut montana ſedet circum caſtella ſub armis,
 Nunc hos, nunc illos aditus, omnemque pererat
 Arte locum, & varijs aſultibus irritus vrget.
 Aſtendit dextram inſurgens Entellus, & altè
 Percuſit, ille ictum venientem à vertice velox
 Percuſit, celerique elapſus corpore ceſſit.
 Entellus vires in ventum effudit. & vltro
 In ſe grauis, grauiterque ad terram pondere vaſto
 Concidit: vt quondam caua concidit aut Brymante
 Aut Ida in magna radicibus eruta pinus,
 Conſurgunt ſtudijs Teucris, & Trinacria pubes:
 Et clamor cælo, primusque accurrit Aceſtes,
 Neque eumque ab humo miſerans attollit amicum
 At non tardatus caſu, neque territus heros,
 Acrior ad pugnam redit, & vim ſuſcit at ira.
 Tum pudor incendit, vires. & conſcia virtus:
 Percipitemque Daren ardens agit equore roto,
 Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille ſiniſtra.
 Nec mora, nec requies, quam multa grandine nimbi
 Fulminibus crepitant: ſic denſis ictibus heros

Creber vtraque manu pulsat, versatque Dareta,
 Tum pater Æneas procedere longius iras,
 Et seuire animis Entellum haud passus acerbis :
 Sed finem imposuit pugnae, sessumque Dareta
 Eripuit, mulcens dictis. ac talia satur :
 Infelix, quæ tanta animum dementia cepit ?
 Non vires alias, conuersaque numina sentis ?
 Cede deo. dixitque, & prælia voce diremit.
 Ast illum fidi æquales genua ægra trahentem,
 Iactantemque vtroque caput, crassumque cruorem
 Ore reiectantem, mistosque in sanguine dentes,
 Ducunt ad naueis : galeamque, ensesque vocati
 Accipiunt : palmam Entello, taurumque relinquunt.
 Heic victor superans animis, tauroque superbus,
 Nate dea, vosque hæc, inquit, cognoscite Teucris,
 Et mihi quæ fuerint iuuenili in corpore vires,
 Et qua seruetur reuocatum à morte Dareta.
 Dixit, & aduersi contra stetit ora iuueni,
 Qui donum adstabat pugnae, duosque reducta
 Librauit dextra media inter cornua castus
 Arduus : effractoque illisit in ossa cerebro.
 Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos.
 Ille super taleis effudit pectore voces :
 Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis
 Persoluo : heic victor castus, artemque repono.
 Protinus Æneas celeri certare sagitta
 Inuitat. qui fortè velint, & præmia ponit,
 Ingentique manu malum de naue Seresti
 Erigit, & volucrum traiecto in fune columbam,
 Quo tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
 Conuenere viri : deiectamque ærea sortem
 Accepit galea : & primus clamore secundo

Hyrtacide ante omneis exit locus Hypocoontis :
 Quem modo nauali Mnestheus certamine victor
 Consequitur, viridi Mnestheus euinctus oliua.
 Tertius Euryton, tuus o clarissime frater
 Pandare : qui quondam iussus confundere fœdus,
 In medios telum torsisti primus Achiuos.
 Extremus, galeaque ima subsedit Acestes,
 Ausus & ipse manu iuuenum tentare laborem.
 Tum validis flexos incuruant viribus arcus
 Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris.
 Primaque per cœlum, neruo stridente, sagita
 Hyrtacida iuuenis volucris diuerberat auras :
 Et venit, aduersique insigitur arbore mali,
 Intremuit malus, timuitque exterrita pennis
 Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
 Post acer Mnestheus adducto constitit arcu
 Illa petens pariterque oculos, telumque tetendit.
 Ipsi ipsam miserandus auem contingere ferro
 Non valuit : nodos, & vincula linea rupit,
 Quæ innexa pedem malo pendebat ab alto.
 Illa Notos, atque atra volans in nubila fugit.
 Tum rapidus iam dudum arcu contenta parato
 Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocauit :
 Iam vacuo lætam cœlo speculatus, & alis
 Plaudentem nigra figit sub nube columbam,
 Decidit exanimis, vitamque reliquit in aëria
 Aërijs, fixamque refert delapsa sagittam.
 Amissa solus palma superabat Acestes.
 Qui tamen ætherias telum contorsit in auras,
 Offentans artem pariter, arcumque sonantem.
 Hæc oculis subito obijcitur, magnoque futurum
 Augurio monstrum : docuit post exitus ingens,

Seraque terrifici cecinerunt omnia vates.
 Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo,
 Signauitque viam flammis, tenuisque recessit
 Consumpta in ventos: cælo cerni sæpè refixa
 Transcurrunt, crinemque volantia sidera ducunt,
 Attonitis hæserè animis, Superosque precati
 Trinacrij, Teucrique viri: nec maximus omen
 Abnuuit Æneas, sed letum amplexus Acesten
 Muneribus cumulat magnis, ac talia satur:
 Sume pater: nam te voluit rex magnus Olympi
 Talibus auspicijs ex sortem ducere honorem:
 Ipsius Anchisæ longæui hoc munus habebis,
 Cratera impressum signis: quem Thracius olim
 Anchisæ genitori in magno mûnere Cyseus
 Ferre sui dederat monumentum, & pignus amoris.
 Sic fatus, cingit viridanti tempora lauro;
 Et primum ante omneis victorem appellat Acesten.
 Nec bonus Eurytion prelato inuidit honori:
 Quamuis solus auem cælo deiecit ab alto.
 Proximus ingreditur donis, qui vincula rupit:
 Extremus, volucris qui fixit arundine malum.
 At pater Æneas non dum certamine misso,
 Custodem ad sese, comitemque impubis Iuli
 Epytiden vocat, & fidam sic satur ad aurem:
 Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
 Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum,
 Ducat auo turmas, & sese ostentat in armis,
 Dic, ait, ipse omnem longo decedere circo
 Infusum populum, & campos iubet esse patenteis.
 Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
 Frenatis lucent in equis quos omnis eunteis
 Trinacriæ mirata fremit Troiæque iuuentus,
 Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.

Cornea bina ferunt præfixa hastilia ferro :
 Pars leueis humero pharetras. it pectore summo
 Flexilis obtorti per collum circulus auri,
 Tres equitum numero turma, ternique vagantur
 Ductores : pueri bis seni quemque secuti,
 Agmine partito fulgent, paribusque magistris
 Vna acies iuuenum, ducit quam paruis ouantem
 Nomen aui referens Priamus, tua clara Polite
 Progenies, auctura Italos : quem Thracius albis
 Portat equis bicolor maculis, vestigia primi
 Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam,
 Alter Atys, genus vnde Atyi duxere Latini :
 Paruus Atys, pueroque puer dilectus Iulo.
 Extremus, formaque ante omneis pulcher Iulus
 Sidonio est inuectus equo : quem candida Dido
 Esse sui dederat monumentum & pignus amoris.
 Cætera Trinacrijs pubes senioris Aceste
 Fertur equis.
 Excipiunt plausu pauidos, gaudentque tuentes
 Dardanide, veterumque agnoscunt ora parentum.
 Postquam omnem læti confesum, oculosque suorum
 Lustrauere in equis. signum clamore paratis
 Epyrides longè dedit, insonuitque flagello.
 Olli discurrere pares: atque agmina terni
 Diductis soluere choris, rursusque vocati
 Conuertere vias, infestaque tela tulere.
 Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
 Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbis
 Impediunt, pugnaque cient simulacra sub armis.
 Et nunc terga fugæ nudant ; nunc spicula vertunt
 Insensi : facta pariter nunc pace feruntur.
 Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
 Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque

Mille viris habuisse dolum, qua signa sequendi
 Falleret indeprensus, & irremeabilis error:
 Haud aliter Teucrum ignati vestigia cursu
 Impediunt, texuntque fugas, & praelia ludo,
 Delphinum similes: qui per maria humida nando
 Carpathium, Libycumque secant, luduntque per vndas.
 Hunc morem, hos cursus, atque hæc certamina primus
 Ascanius longam muris cum cingeret Albam,
 Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos:
 Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
 Albani docuere suos. hinc maxima porro
 Accepit Roma, & patrium seruabit honorem:
 Troiaque nunc, pueri Troianum dicitur agmen.
 Hac celebrata tenus sancto certamina patri.
 Heic primum fortuna fidem mutata nouauit,
 Dum varijs tumulo reserunt solemnia ludis,
 Irim de cælo misit Saturnia Iuno
 Iliacam classem, ventosque adspirat eunti,
 Multa mouens, nec dum antiquum exsaturata dolorem,
 Illa viam celerans per mille coloribus arcum;
 Nulli visa cito decurrit tramite virgo.
 Conspicit ingentem concursum, & littora lustrat,
 Desertosque videt portus, classemque relictam.
 At procul in sola secreta Troades acta
 Amisum Anchisen flebant, cunctæque profundum
 Pontum adspectabant flentes, heu, tot vada fessis,
 Et tantum superesse maris. vox omnibus vna:
 Urbem orant: tedet pelagi perserre laborem.
 Ergo inter medias sese haud ignara nocendi
 Coniicit, & faciemque Dea, vestemque reponit.
 Fit Beroe, Ismarij coniunx longæua Dorycli,
 Cui genus, & quondam nomen, gnatique fuissent:
 Ac sic Dardanidum mediam se matribus insert:

O misera, quas non manus, inquit, Achaica bello
 Traxerit ad lethum patriæ sub mœnibus! ô gens
 Infelix, cui te exitio fortuna reseruat?
 Septima post Troiæ excidium iam vertitur æstas,
 Cum freta, cum terras omneis, tot inhospita saxa,
 Sideraque emense ferimur: dum per mare magnum
 Italiam sequimur fugientem, & voluimur vndis.
 Heic Eryci fines fraterni, atque hospes Acestes,
 Quid prohibet muros iacere, & dare ciuibus urbem?
 O patria, & rapti nequiquam ex hoste Penates,
 Nullane iam Troiæ dicentur mœnia? nusquam
 Hectoreos amneis Xanthum. & Simoënta videbo?
 Quin agite, & mecum insaufas exurite puppes.
 Nam mihi Cassandra per somnum vatis imago
 Ardenteis dare visa faces: Heic querite Troiam.
 Heic domus est, inquit, vobis: nunc tempus agi res:
 Nec tantis mora prodigiis. en quatuor aræ
 Neptuno. deus ipse faces, animumque ministrat.
 Hæc memorans, prima insensum vi corripit ignem,
 Sublataque procul dextra connixa coruscat,
 Et iacit. arrecta mentes, stupefactaque corda
 Iliadum. heic vna è multis, que maxima natu.
 Pyrgo, tot Priami gnatorum regia nutrix:
 Non Beroë vobis, non hæc Rhœteia, matres
 Est Dorycli coniunx, diuini signa decoris.
 Ardenteisque nouate oculos, qui spiritus illi,
 Qui vultus, vocisque sonus, vel gressus eunti,
 Ipsa egomet dudum Berdèn digressa reliqui
 Ægram, indignantem tali quod sola careret
 Munere, nec meritos Anchisæ inferret honores.
 Hæc effata.
 At matres primo ancipites, oculisque malignis

Ambiguae spectare ratei, miserum inter amorem
 Presentis terre, satisque vocantia regna:
 Cum dea se paribus per cœlum sustulit alis,
 Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.
 Tum verò attonite monstris, actæque furore
 Conclamant, rapiuntque focus penetralibus ignem:
 Pars spoliant aras, frondem, ac virgulta, facesque
 Coniiciunt: surit immixtis Vulcanus habenis
 Transtra per, & remos, & pictas abiete puppes.
 Nuntius Anchise ad tumultum, cuneosque theatri
 Incensas persert naueis Eumelus: & ipsi
 Respiciunt atram in nimbo volitare fauillam.
 Primus & Ascanius, cursus ut latus equestreis
 Ducebat, sic acer equo turbata petiuit
 Castra, nec exanimis possunt retinere magistri.
 Quis furor iste nouus quo nunc, quo tenditis? inquit,
 Heu miseræ ciues? non hostem, inimicaque castra
 Argiuum, vestras spes vritis. en ego vester
 Ascanius: galeam ante pedes proiecit inanem,
 Qua ludo indutus belli simulacra ciebat
 Accelerat simul Æneas, simul agmina Teucrum.
 Ast ille diuersa metu per littora passim
 Diffugiunt, siluasque, & sicubi concauâ furtim
 Saxa petunt. piget incepti, lucisque, suosque
 Mutate agnoscunt, excussa que pectore Iuno est.
 Sed non iccirco flame, atque incendia vires
 Indomitas posuere: vdo sub robore viuit
 Stipa vomens tardum fumum. lentusque carinas
 Est vapor, & toto descendit corpore pestis:
 Nec vires heroum, infusa que flumina profunt.
 Tum pius Æneas humeris abscindere vestem,
 Auxilioque vocare deos, & tendere palmas:

Iupiter omnipotens, si non dum exosus ad vnum
 Troianos, si quid pietas antiqua labores
 Respicit humanos, da flammam euadere classi
 Nunc pater & tenuis Teucrum res eripe letho.
 Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
 Si mereor, demitte, tuaque heic obruere dextra.
 Vix hæc ediderat, cum effusis imbribus, atra
 Tempestas sine more furit, tonitruque tremiscunt
 Ardua terrarum, & campi: ruit æthere toto
 Turbidus inber aqua, densisque nigerrimus Austris,
 Implenturque super puppes, semiiusta madescunt
 Robora, restinctus donec vapor omnis, & omnes.
 Quatuor amissis, seruata à peste carina.
 At pater Æneas casu concussus acerbo,
 Nunc huc ingentis, nunc illuc pectore curas.
 Mutabat, versans Siculisne resideret aruis,
 Oblitus satorum, Italasne capefferet oras.
 Tum senior Nautes, vnum Tritonia Pallas
 Quem docuit, multaque insignem reddidit arte,
 Hæc responsa dabat: vel quæ portenderet ira
 Magna deum, vel quæ satorum posceret ordo.
 Isque his Æneam solatus vocibus insit:
 Nate dea, quo fata trabunt, retrahuntque, sequamur:
 Quidquid erit, S V P E R A N D A omnis fortuna ferendo est.
 Est tibi Dardanius diuinæ stirpis Acestes:
 Hunc cape consilii socium, & coniunge volentem?
 Huic trade, amissis superant qui nauibus, & quos
 Perasum magni incepti, rerumque tuarum est:
 Longeuosque senes, ac fessas equore matres,
 Et quidquid tecum inualidum, metuensque pericli est,
 Delige, & his habeant terris sine mœnia fessi:
 Urbem appellabunt permisso nomine Acestam,

Talibus incensus: dictis senioris amici;
 Tum verò in curas animus, diducitur omneis:
 Et nox atra polum bigis subuecta tenebat,
 Visa dehinc cœlo facies delapsa parentis
 Anchisæ, subito taleis effundere voces:
 Gnate, mihi vita quondam, dum vita manebat,
 Care magis, gnate Iliaci exercite satis,
 Imperio Iouis huc venio; qui classibus ignem
 Depulit, & cœlo tandem miseratus ab alto est
 Consilijs pare, quæ nunc pulcherrima Nautes
 Dat senior: lectos iuuenes, fortissima corda,
 Deser in Italiam, gens dura, atque aspera cultu
 Debellanda tibi Latio est. Ditis tamen ante
 Infernas accede domos. & Auerna per alta
 Congressus pete, gnate, meos. non me impia namque
 Tartara habent, tristesque Umbre: sed amœna piorum
 Concilia, Elysiumque colo. huc casta Sibylla
 Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.
 Tum genus omne tuum, & quæ dentur moenia, disces,
 Iamque vale: torquet medios nox humida cursus:
 Et me seuus equis Oriens affluit anhelis.
 Dixerat, & tenuis fugit, ceu fumus, in auras.
 Æneas, quo deinde ruis? quo proripis? inquit.
 Quem fugis? aut quis te nostris complexibus arcet?
 Hæc memorans, cinerem, & sopitos suscitât igneis,
 Pergameumque Larem, & canæ penetralia Vestæ
 Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.
 Extemplò socios, primumque arcessit Acesten,
 Et Iouis imperium, & cari præcepta parentis
 Edocet, & quæ nunc animo sententia constet.
 Haud mora consilijs, nec iussa recusât Acestes,
 Transcribunt vrbi matres, populumque volentem

Deponunt, animos nil magne laudis egentes.
 Ipsi transtra nouant, flammisque ambesa reponunt
 Robora nauigijs: aptant remosque rudentibusque,
 Exigui numero, sed bello viuida virtus.
 Interea Æneas urbem designat aratro,
 Sortiturque domos: hoc Ilium, & hæc loca Troie
 Esse lubet. gaudet regno Troianus Acestes,
 Indicitque forum, & patribus dat iura vocatis.
 Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
 Fundatur veneri Idalie, tumuloque sacerdos
 Et lucus latè sacer additur Anchiseo.
 Iamque dies epulata nouem gens omnis, & aris
 Factus honos: placidi strauerunt equora venti:
 Creber, & adspirans rursus vocat Auster in altum.
 Exoritur procurua ingens per littora fletus:
 Complexi inter senectemque, diemque morantur,
 Ipse iam matres, ipsi, quibus aspera quondam
 Visa maris facies, & non tolerabile numen,
 Ire volunt, omnemque fugæ perferre laborem.
 Quos bonus Æneas dictis solatur amicis,
 Et consanguineo lachrymans commendat Acestæ.
 Treis Eryci vitulos. & tempestatibus agnam
 Cedere deinde iubet, soluique ex ordine funeas.
 Ipse caput torse solijs euinctus oliuæ,
 Stans procul in prora pateram tenet, exstaque salsos
 Proicit in fluctus, ac vina liquentia fundit.
 Prosequitur surgens à puppi ventus euntes:
 Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.
 At Venus interea Neptunam exercita curis
 Alloquitur, taleisque effundit pectore questus:
 Iunonis grauis ira, & inexsaturabile pectus
 Cogunt me, Neptune, preces descendere in omnes:

Quam nec longa dies, pietas nec mitigat vlla,
 Nec Iouis imperio, satisue infracta quiescit.
 Non media de gente Phrygum exedisse nefandis
 Urbem odij satis est, nec poenam traxe per omnem
 Reliquias: Troicæ cineres, atque ossa peremptæ
 Insequitur. causas tanti sciat ille furoris.
 Ipse mihi nuper Libycis tu testis in vndis
 Quam molem subito excierit. maria omnia cælo
 Miscuit, Eolijs nequiquam freta procellis.
 In regnis hoc ausa tuis.
 Pro scelus, ecce etiam Troianis matribus actis
 Exussit fœde puppes, & classe subegit
 Amissa socios ignotæ linquere terræ,
 Quod superest, oro, liceat dare tuta, per vndas
 Vela tibi, liceat Laurentem attingere Tybrym:
 Si concessa peto, si dant ea mœnia Parcæ.
 Tum Saturnius hæc domitor maris edidit alti:
 Fas omne est Cytherea meis te fidere regnis:
 Vnde genus ducis: merui quoque: sæpè furores
 Compressi, & rabiem tantam cœlique, marisque,
 Nec minor in terris (Xanthum. Simoëntaque testor)
 Æneæ mihi cura tui, cum Troia Achilles
 Exanimata sequens impigeret agmina muris,
 Millia multa daret letho, gemerentque repleti
 Amnes, nec reperire viam, atque euoluere posset
 In mare se Xanthus: Peleida tunc ego sorti
 Congressum Æneam, nec dis, nec viribus equis,
 Nube cauta eripui: cuperem cum vertere ab imo
 Structa meis manibus periuræ mœnia Troicæ.
 Nunc quoque mens eadem perstat mihi: pelle timores:
 Tutus, quos optas, portus accedet Auerni.
 Vnus erit tantum, amissum quem gurgite quæret:

Vnum pro multis dabitur caput.
 His vbi leta Dea permulsit pectora dictis:
 Iungit equos curru genitor, spumantiaque addit
 Fræna feris, manibusque omneis effundit habenas.
 Cærulee per summa leuis volat equora curru.
 Subsidunt vnde, tumidumque sub axe tonanti
 Sternitur equor aquis: fugiunt vasto æthere nimbi.
 Tum variæ comitum facies, immania cete,
 Et senior Glauci chorus, Inousque Palemon,
 Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.
 Leua tenent Thetis, & Melite, Panopeaque virgo,
 Neseæ, Speioque, Thaleiaque, Cymodoceque.
 Heic patris Æneæ suspensam blanda vicissim
 Gaudia pertentant mentem, iubet ocyus omneis
 Attoli malos, intendi brachia velis.
 Vnâ omnes fecere pedem; pariterque sinistros,
 Nunc dextros soluere sinus, vna ardua torquent
 Cornua, detorquentque: serunt sua fiamina classem,
 Princeps ante omneis densum Palinurus agebat
 Agmen: ad hunc alij cursum contendere iussi.
 Iamque ferè mediam cœli nox humida metam
 Contigerat: placida laxarant membra quiete
 Sub remis fusi per dura sedilia nautæ:
 Cum leuis ætherijs delapsus Somnus ab astris
 Aera dimouit tenebrosam, & dispulit vmbra,
 Te Palinure petens, tibi tristia somnia portans
 Insonanti: puppique deus consedit in alta,
 Phorbanti similis, fuditque has ore loquellas:
 Iaside Palinure, serunt ipsa equora classem;
 Equatæ spirant auræ: datur hora quieti.
 Pone caput, fessosque oculos furare labori:
 Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.

Cui vix attolens Palinurus lumina satur :
 Mene salis pl. icidi vultum, fluctusque quietos
 Ignorare iubes, mene huic considerare monstro ;
 Æneam credam quid enim fallacibus Austris,
 Et cœli toties deceptus fraude sereni ?
 Talia dicta dabat, clauumque affixus, & herens
 Nusquam admittebat, oculosue sub astra tenebat,
 Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
 Vique soporatum Stygia, super vtraque quassat
 Tempora, cunctantique natantia lumina soluit.
 Vix primos inopia quies laxauerat artus :
 Et super incumbens, cum puppis parte reuulsa,
 Cumque gubernaclo liquidas proiecit in vndas
 Precipitem, ac socios nequiquam sæpè vocantem.
 Ipse volans tenuis se sustulit ales in auras.
 Currit iter tutum non secius equoro classis,
 Promissisque patris Neptuni inertia fertur,
 Iamque adeo scopulos Sirenum aduecta subibat
 Difficileis quondam, multorumque ossibus albos.
 Tum rauca assiduo longè sale saxa sonabant :
 Cùm pater amisso fluitantem errare magistro
 Sensit, & ipse ratem nocturnis rexit in vndis,
 Multa gemens, casuque animum concussus amici.
 O nimium cœlo, & pelago consise sereno,
 Nudus in ignota Palinure iacebis arena.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER VI.

ARG. Æneæ iter ad antrum Sybillæ : inde ad inferos. Vtrobique instantia pericula, futuri que belli euentum perdiscit.

Sic satur lachrymans, classique immittit habenas,
 Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.
 Obuertunt pelago proras : tum dente tenaci
 Ancora fundabat naueis, & littora curue
 Prætexunt puppes : iuuenum manus, emicat ardens
 Littus in Hesperium : querit pars semina flame,
 Abstrusa in venis silicis : pars densa serarum
 Tecta rapit ; siluas, inuenta que flumina monstrat.
 At pius Æneas arces, quibus altus Apollo
 Præsidet, horrida que procul secreta Sibyllæ
 Antrum immane petit : magnam cui mentem, animumq;
 Delius inspirat vates. aperitque futura.
 Iam subeunt Triniæ lucos, atque aurea tecta.
 Dedalus, vt fama est, fugiens Minoia regna,
 Præpetibus penis ausus se credere cælo,
 Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos,
 Chalcidica que leuis tandem super adstitit arce.
 Redditus his primum terris, tibi Phœbe sacrauit
 Remigium alarum, posuitque immania templa.
 In foribus, lethum Androgeo : turri pendere penas
 Cecropidæ iussi, miserum, septena quotannis
 Corpora gnatorum. stat ductis sortibus vrna.
 Contra elata mari respondet Cnossia tellus :
 Hæc crudelis amor tauri, suppositaque furto

Pasiphaë, mistumque genus, prolesque bisformis
 Minotaurus inest, Veneris monumenta nefande.
 Heic labor ille domus, & inextricabilis error.
 Magnum regine sed enim miseratus amorem
 Dedalus, ipse dolos tecti, ambagesque resoluit,
 Cæca regens silo vestigia, tu quoque magnam
 Partem opere in tanto, fineret dolor, leare haberes.
 Bis conatus erat casus effingere in antro :
 Bis patriæ cecidere manus. quin protinus omina
 Perlegerent oculis, ni iam præmissus Achates
 Assoret, atque vna Phæbi, Triuicæque sacerdos,
 Deiphobe Glauci, fatur quæ talia regi,
 Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit :
 Nunc grege de intacto septem mactare iuuenos
 Præstiterit, totidem lectas de more bidentis.
 Talibus affata Æneam (nec sacra morantur
 Iussa viri) Teucros vocat alta in templa sacerdos.
 Excisum Euboicæ latus ingens rupis in antrum :
 Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum :
 Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.
 Ventum erat ad limen, cum virgo poscere fata
 Tempus ait : deus ecce. deus. cui talia fanti
 Ante fores subito non vultus, non color vnus,
 Non comæ mansere comæ, sed pectus anhelum,
 Et rabie fera corda tument : maiorque videri,
 Nec mortale sonans, afflata est numine quando
 Iam propiore dei. cessas in vota, precesque
 Tros, ait, Ænea, cessas ? nec enim ante dehiscens
 Attonita magna ora domus. & talia fata,
 Conticuit. gelidus Teucris per dura cucurrit
 Ossa tremor, funditque preces rex pectore ab imo :
 Phœbe graueis Troiæ semper miserate labores,

Dardana qui Paridii direxisti tela manusque
 Corpus in Æacida. magnas obeuntia terras
 Not maria intraui duce te. penitusque repostas
 Massylum genteis, prætentaque sirtibus arua:
 Nam tandem talie fugientis prendimus oras.
 Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta.
 Vos quoque Pergamæ iam fas est parcere genti
 Dique, Deæque omnes, quibus obstitit Ilium, & ingens
 Gloria Dardaniæ. tuque o sanctissima vates
 Præscia venturi, da, non indebita posco
 Regna meis satis, Latio considerare Teucros,
 Erranteisque deos, agitataque numina Troicæ.
 Tum Phæbo, & Triuiæ solido de marmore templæ
 Institutam, festosque dies de nomine Phæbi.
 Te quoque magna manent regnis penetralia nostris.
 Hæc ego namque tuas sorteis, arcanaque fata
 Dicta mea genti ponam, lectosque sacrabo
 Alma viros. folijs tantum ne carmina manda,
 Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.
 Ipsa canas, oro. finem dedit ore loquendi,
 At Phœbi nondum patiens immanis in antro
 Bachatur, vates, magnum si pectore possit
 Excussisse deum, tanto magis ille fatigat
 Os rapidum, fera corda domans, fingitque premendo.
 Ostia iamque domus patuere ingentia centum
 Sponte sua, vatisque ferunt responsa per auras.
 O tandem magnis pelagi desuncte periclis:
 Sed terra grauiora manent in regna Lauini
 Dardanide venient: (mitte hanc de pectore curam)
 Sed non & venisse volent: bella. horrida bella,
 Et Thybrim multo spumantem sanguine cerno.
 Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra

Desuerim.

Desuerint, alius Latio iam partus Achilles,
 Natus & ipse dea. nec Teucris addita luno
 Usquam aberit: cum tu supplex in rebus egenis,
 Quas genteis Italum, aut quas non oraueris vrbeis?
 Causa mali tanti coniunx iterum hospita Teucris,
 Externique iterum thalami.

Tu ne cede malis: sed contra audentior ito,
 Qua tua te fortuna sinet. via prima salutis,
 Quod minimè reris. Graia pandetur ab vrbe.
 Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
 Horrendas canit ambages, antroque remugit,
 Obscuris vera inuoluens. ea frena furenti
 Concutit, & stimulos sub pectore veritit Apollo.
 Ut primum cessit furor, & rapida ora quierunt:
 Incipit Æneas heros: Non vlla laborum,
 O virgo, noua mihi facies, inopinane surgit;
 Omnia præcepti, atque animo mecum ante peregi.
 Vnum oro (quando hic inferni ianua regis
 Dicitur, & tenebrosa palus Acheronte refuso)
 Ire ad conspectum cari genitoris, & ora
 Contingat: doceas iter, & sacra ostia pandas.
 Illum ego per flamas, & mille sequentia tela
 Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi:
 Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
 Atque omneis pelagique minas, cœlique ferebat
 Inualidus, vires vltra, sortemque senectæ.
 Quin, vt te supplex peterem, & tua limina adirem,
 Idem orans, mandata dabat, gnatique, patriisque,
 Alma precor, miserere. potes namque omnia: nec te
 Nequiquam lucis Hecate præfecit Auernis.
 Si potuit Maneis arcessere coniugis Orpheus,
 Threicia fretus Cithara, sidibusue canoris;

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
 Neque, reditque viam toties. quid Thesea, magnum
 Quid memorem Alceiden? & mi genus ab Ioue summo
 Tum sic orsa loqui vates: Sate sanguine diuum
 Tros Anchisiade, FACILIS descensus Auerni:
 Noctes atque dies patet atri ianua Ditis:
 Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras,
 Hoc opus, hic labor est, pauci, quos æquus amauit
 Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,
 Dis geniti, potuere: tenet media omnia silue,
 Cocytusque sinu labens circumfluit atro.
 Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,
 Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
 Tartara, & insano iuuat indulgere labori:
 Accipe, quæ peragenda prius, latet arbore opaca
 Aureus & solijs, & lento vimine ramus,
 Iunoni inferne dictus sacer. hunc tetigit omnis
 Luctus, & obscuris claudunt conuallibus vmbræ.
 Sed non ante datur telluris operta subire,
 Auricomos quam quis decerpserit arbore fetus.
 Hoc sibi pulchra suam ferri Proserpina munus
 Instituit. primo auulso non deficit alter
 Aureus, & simili frondescit virga metallo.
 Ergo alte vestiga oculis, & rite repertum
 Carpe manu, namque ipse volens, facilisque sequetur
 Si te sata vocant; aliter, non viribus vllis
 Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.
 Præterea iacet exanimam tibi corpus amici,
 Heu nescis, totamque incestat funere classem,
 Dum consulta petis, nostroque in limine pendes:
 Sedibus hunc reser ante suis, & conde sepulchro.
 Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunt.

Sic demum lucos Stygios, regna inuiviuū
 Adspicies. dixit, pressoque obmutuit ore,
 Æneas mœsto defixus lumina vultu
 Ingreditur, linquens antrum, cœcosque volat at
 Euentus animo secum: cui fidus Achates
 It comes, & paribus curis vestigia figit.
 Multa inter sese vario sermone ferebant:
 Quem socium exanimum vates, quod corpus humandum
 Diceret. atque illi Misenum in littore sicco,
 Ut venere, vident indigna morte peremptum.
 Misenum Eoliden, quo non præstantior alter
 Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.
 Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
 Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.
 Postquam illum victor vita spoliavit Achilles,
 Dardanio Æneæ sese fortissimus heros
 Addiderat socium, non inferiora secutus.
 Sed tum, porte caua dum personat æquora concha
 Demens, & cantu vocat in certamina diuos:
 Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est)
 Inter saxa virum spumosa immerberat vnda
 Ergo omnes magno circum clamore fremebant,
 Præcipue pius Æneas, tum iussa Sibyllæ,
 Haud mora, festinant flentes, aramque sepulchri
 Cungerere arboribus, cœloque educere certant.
 Itur in antiquam siluam, stabula alta ferarum:
 Procumbunt piceæ: sonat icta securibus ilex:
 Fraxineæque trabes, cuneis, & fissile robur
 Scinditur: aduoluunt ingenteis montibus ornos.
 Nec non Æneas opera inter talia primus
 Hortatur socios, paribusque accingitur armis.
 Atque hæc ipse suo trisli cum corde volutat,

Adspēctans siluam immensam, & sic sorte precatur,
 Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
 Oſendat nemore in tanto: quando omnia vere
 Hei nimium de te vates Misene locuta est.
 Vix ea fatus erat, gemine cum sorte columbæ
 Ipsa sub ora viri cælo venere volantes,
 Et viridi sedere solo, tum maximus heros
 Maternas agnoscit auis, letusque precatur:
 Esse duces, o si qua via est, cursumque per auras
 Dirigite in lucos, ubi pinguem diues opacat
 Ramus humum, tuque o dubijs ne defice rebus
 Diua parens. sic effatus, vestigia pressit,
 Obseruans quæ signa serant, quo tendere pergant,
 Pascentes illæ tantum prodire volando,
 Quantum acie possent oculi seruare sequentum
 Inde, vbi venere ad fauces graue olentis auerni,
 Tolunt se celeres, liquidumque per aëra lapsæ,
 Sedibus optatis gemina super arbore sidunt:
 Discolor vnde auri per ramos aura resulsit.
 Quale solet siluis brumali frigore viscum
 Fronde virere noua, quod non sua seminat arbor,
 Et croceo setu teretes circumdare truncos.
 Talis erat species auri frondentis opaca
 Illice. sic leni crepitabat bractea vento.
 Corripit extemplo Æneas, auidusque refringit
 Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sibyllæ.
 Nec minus interea Misenum in littore Teucræ
 Elebant, & cineri ingrato suprema serabant.
 Principio pinguem tedis, & robore secto
 Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris
 Intexunt latera, & feraleis ante cupressos
 Constituunt, decorantque super fulgentibus armis.

Pars calidos latices, & æna vndantia flammis
 Expediunt, corpusque lauant frigentis, & vngunt.
 Fit gemitus: tum membra toro desleta reponunt,
 Purpureasque super vestes, velamina nota,
 Conijciunt: pars ingenti subiêre pheretro
 Triste ministerium, & subiectam more parentum
 Auersi tenuere facem. congesta cremantur
 Thurea dona, dapes, suso crateres oliuo.
 Postquam collapsi cineres; & flama quieuit:
 Reliquias vino, & bibulam lauere fauillam:
 Ossa que lecta cado texit Chorineus æno,
 Idem ter socios pura circumtulit vnda,
 Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ:
 Lustrauitque viros, dixitque nouissima verba.
 At pius Æneas ingenti mole sepulchrum
 Imponit, suaque arma viro, remumque, tubamque,
 Monte sub ærio: qui nunc Misenus ab illo
 Dicitur, æternumque tenet per secula nomen.
 His actis, propere exsequitur præcepta Sibyllæ.
 Spelunca alta fuit, vastoque immani hiatu,
 Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris:
 Quam super haud vlla poterant impune volantes
 Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
 Faucibus effundens, supera ad conuexa ferebat:
 Vnde locum Graij dixerunt numine Aornon.
 Quatuor heic primum nigranteis terga iuuenos
 Constituit, frontique inuergit vna sacidos,
 Et summas carpens media inter cornua setas,
 Ignibus imponit sacris libamina prima,
 Voce vocans Hecater, cœloque, Ereboque potentens.
 Supponunt alij cultros, tepidumque cruorem,
 Suscipiunt pateris. ipse atri velleris agnam

Aeneas matri Eumenidum, magnaue sorori
 Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.
 Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
 Et solida imponit taurorum viscera flammis,
 Pingue superque oleum fundens ardentibus extis.
 Ecce antera primi sub lumina Solis, & ortus,
 Sub pedibus mugire solum, & iuga cœpta mouerê
 Siluarum, visaque canes ululare per umbram,
 Aduent ante dea. Procul ô, procul este profani,
 Conclamat vates, totoque absistite luco:
 Tuque inuade viam, vaginâque eripe ferrum:
 Nunc animi opus Ænea, nunc pectore firmo.
 Tantum effata furens antro se immisit aperto.
 Ille ducem haud timidum vadentem passibus æquat.
 Di, quibus imperium est animarum, Umbræque silentos
 Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte silentia late,
 Sit mihi fas audita loqui, sit numine vestro
 Pandere res alta terra & caligineertas.
 Ibant, obscuro sola sub nocte per Umbras,
 Perque domos Ditis vacuas, & inania regna.
 Quale per incertam Lunam sub luce maligna
 Et iter in siluis; vbi cœlum condidit umbra
 Iupiter, & rebus nox abstulit atra colorem.
 Vestibulum ante ipsum, primis in faucibus Orci
 Luctus, & vltrices posuere cubilia Curae,
 Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
 Et metus, & malesuada Fames, & turpis Egestas,
 Terribiles visu formæ, Lethumque, Labosque,
 Num consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
 Audia, mortiferumque aduerso in limine Bellum,
 Perreique Eumenidum thalami. & discordia demens,
 Perereum crinem vittis innexa cruentis.

In medio ramos, annosique brachia pandit
 Vlmus opaca, ingens: quam sedem Somnia vulgo
 Vana tenere serunt, folijsque sub omnibus herent.
 Multaque præterea variarum monstra ferarum,
 Centauri in foribus stabulant, Scyllæque bifformes,
 Et centum geminus Briareus, ac bellua Lernæ,
 Horrendum stridens, flammisque armata Chimera,
 Gorgones, Harpyiæque, & forma tricorporis vmbra,
 Corripit heic subita trepidus formidine ferrum
 Æneas, strictamque aciem venientibus offert,
 Et, ni docta comes tenuerit sine corpore vitas
 Admoneat volitare caua sub imagine formæ,
 Irruat, & frustra ferro diuerberet Vmbra.
 Hinc via Tartarei quæ fert Acherontis ad vndas
 Turbidus heic cæno, vastaque voragine gurges
 Æstuat, atque omnem Cocyto, eructat arenam.
 Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat
 Terribili squalore Charon: cui plurima mente
 Canities inculta iacet: stant lumina flama:
 Sordidus ex humeris nodo dependet amictus:
 Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
 Et ferruginea subuectat corpora cymba
 Iam senior: sed cruda deo. viridisque senectus.
 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat.
 Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puella,
 Impositique rogis iuuenes ante ora parentum.
 Quam multa in siluis autumnis frigore primo
 Lapsa cadunt solia, aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multe glomerantur aues, vbi frigidus annus
 Trans Pontum fugat, & terris immittit apricis.
 Stabant orantes, primi transmittere currum,

Tendebant

Tendebantque manus ripæ ulteriori amore.
 Nauita sed tristis nunc hos, nunc accipit illos:
 Ast alios longe summos arcet arena.
 Æneas (miratus enim, motusque tumultu)
 Dic, ait, o virgo, quid vult concursus ad annem?
 Quidue petunt animæ? vel quo discrimine ripas
 Hæc relinquunt, illæ remis vada liuida verrunt?
 Olli sic breuiter fata est longæua sacerdos:
 Anchisa generate, deum certissima proles,
 Cocyti stagna alta vides, Stygiamque paludem,
 Di cuius iurare timent, & fallere numen.
 Hæc omnis, quam cernis, inops, inhumataque turba est:
 Portitor ille. Charon; hi quos vehit nuda, sepulti.
 Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluentia
 Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.
 Centum errant annos, volitantque hæc littora circum:
 Tum demum admissi, stagna exoptata reuisunt.
 Constitit Anchisa satus, & vestigia pressit,
 Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam.
 Cernit ibi mæstos, & mortis honore carentes,
 Leucaspim, & Lycie ductorem classis orantem:
 Quos simul à Troia ventosa per æquora vectos,
 Obruit Auster, aqua inuoluens nauemque, virosque.
 Ecce gubernator sese Palinurus agebat:
 Qui Libyco nuper cursu, dum sidera seruat,
 Exciderat puppi, medijs effusus in vndis.
 Hunc ubi vix multa mæstum cognouit in vmbra,
 Sic prior alloquitur: Quis te Palinure deorum
 Tripuit nobis: medioque sub æquore mersit?
 Sic age, namque mihi fallax haud ante repertus.
 Hoc vno responso animum delusit Apollo:
 Qui fore te Ponto incolumem, sineisque canebat.

Venturum Ausonios. en hæc promissa fides est?
 Ille autem: Neque te Phœbi cortina sefellit,
 Dux Anchisiade, nec me deus æquore merisit.
 Namque gubernaculum multa vi sorte reuulsum,
 Cui datus herebam custos, cursusque regebam,
 Precipitans traxit mecum, maria aspera iuro,
 Non vllum pro me tantum cepisse timorem,
 Quam tua ne spoliata armis, excussa magistro
 Deficeret tantis nauis surgentibus vndis.
 Tres notus hibernas immensa per æquora noctes
 Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
 Prospexi Italiam summa sublimis ab vnda.
 Paulatim adnabam terræ, iam tuta tenebam:
 Ni gens crudelis madida cum veste grauatum
 Prænsantemque vncis manibus capita aspera montis,
 Ferro inuasisset, prædamque ignara putasset.
 Nunc me fluctus habet, versantque in littore venti.
 Quod te per cœli iucundum lumen, & auras,
 Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli.
 Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
 Inijce (namque potes) portusque require Velinos.
 Aut tu, si qua via est, si quam tibi diua creatrix
 Ostendit, (neque enim credo sine numine diuum
 Flumina tanta paras, Stygiamque innare paludem)
 Da dextram misero, & tecum me tolle per vndas,
 Sedibus vt saltem placidis in morte quiescam.
 Talia fatus erat, cœpit cum talia vates:
 Vnde hæc ô Palinure tibi tam dira cupido?
 Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque seuerum
 Eumenidum adspicies, ripamue iniussus abibis?
 Desine fata deum flecti sperare precando;
 Sed cape dicta memor duri solatia casus.

Nam tua finitimi longè latèque per vrbeis
 prodigijs acti cœlestibus ossa piabunt,
 Et statuent tumulum, & tumulo solemnia mittent,
 Eternumque locus Palinuri nomen habebit.
 His dictis curæ emotæ, pulsusque parumper
 Corde dolor tristi : gaudet cognomine terra,
 Ergo iter inceptum peragunt, fluuioque propinquant.
 Nauita quos iam inde in Stygia prospexit ab vnda
 Per tacitum nemus ire, pedemque aduertere ripe ;
 Sic prior aggreditur dictis, atque increpat vltro :
 Quisquis es, armatus qti nostra ad flumina tendis.
 Fare age quid venias, iam istinc & comprime gressus.
 Vmbrarum hic locus est, Somni, Noctisque soporæ :
 Corpora viua nefas Stygia vectare carina.
 Nec vero Alceiden me sum latatus euntem
 Accepisse lacu, nec Thesea, Peirithoumque :
 Di quamquam geniti, atque inuicti viribus essent,
 Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
 Ipsius à solio regis, traxitque trementem :
 Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.
 Que contra breuiter fata est Amphrysiæ vates :
 Nullæ heic insidiæ tales : absiste moueri :
 Nec vim tela ferunt : licet ingens ianitor antro
 Eternum latrans ex sanguis terreat umbras :
 Casta licet patri seruet Proserpina limen.
 Troius Æneas, pietate insignis, & armis,
 Ad genitorem imas Erebi descendit ad Umbras.
 Si te nulla mouet tantæ pietatis imago :
 At ramum hunc (aperit ramum qui veste latebat)
 Agnoscas. tumida ex ira tum corda residunt.
 Nec plura hîc. ille admirans venerabile donum
 Fatalis virgæ, longo post tempore visum ;

Ceruleam aduertit puppim ripaque propinquat.
 Inde alias animas que per iuga longa sedebant,
 Deturbat, laxatque foros: simul accipit alueo
 Ingentem Æneam, gemuit sub pondere cymba
 Sutilis, & multam accepit rimosa paludem.
 Tandem trans stauium incolumem, vatemque virumque
 In formi limo, glaucaque exponit in vluu.
 Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
 Personat, aduerso recubans immanis in antro.
 Cui vates horrere videns iam colla colubris,
 Melle soporatum, & medicatis frugibus offam
 Obijcit: ille, fame rapida tria guttura pandens,
 Corripit obiectam, atque immania terga resoluit
 Fusus humi, totoque ingens extenditur antro.
 Occupat Æneas aditum custode sepulto,
 Euaditque celer ripam irremeabili vnda.
 Continuis audite voces, vagitus & ingens,
 Infantumque anime flentes in limine primo:
 Quos dulcis vitæ exsorteis, & ab vbere raptos
 Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.
 Hos iuxta falso damnati crimine mortis.
 Nec verò hæc sine sortæ data, sine iudice sedes.
 Quæstor minus urnam mouet: ille Silentum
 Conciliumque vocat, vitasque, & crimina discit
 Proxima deinde tenent mæsti loca, qui sibi lethum
 Infontes peperere manu, lucemque perosi
 Proiecere animas, quam vellent æthere in alto
 Nunc & pauperiem, & duros perferre labores!
 Fata obstant, tristique palus inamabilis vnda
 Alligat, & nouies Styx intersusa coercet,
 Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
 Lugentes campi, sic illos nomine dicunt.

hic, quos durus amor crudeli tabe peregit
 creti cellant calles, & myrthea circum
 qua tegit: cura non ipsa in morte relinquunt.
 Phædræ, Procrinque locis, mœstamque Eriphylæ
 crudelis gnati monstrantem vulnera cernit:
 quadrenque & Pasippaën his Laodameia
 comes & iuuenis quondam, nunc femina Cæneus,
 cursus & in veterem fato reuoluta figuram.
 inter quas Phœnissa recens à vulnere Dido
 Errabat silua in magna: quam Troius heros,
 primum iuxta stetit, agnouitque per umbram
 Obscuram, qualem primo qui surgere mense
 aut videt, aut vidisse putat per nubila Lunam
 Demisit lachrymas, dulcique affatus amore est:
 Infelix Dido, verus mihi nuncius ergo
 Venerat extinctam, ferroque extrema secutam.
 Funeris heu tibi causa fuit. per sidera iuro,
 per superos, & si qua fides tellure sub ima est,
 Inuitus regina tuo de litore cessi.
 Sed me iussa deum, quæ nunc has ire per umbras,
 Per loca senta situ cogunt, noctemque profundam,
 Imperijs egere suis: nec credere quiui,
 Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem,
 Siste gradum, teque ad spectu me subtrahere nostro.
 Quem fugis? extremum fato quod te alloquor, hoc est.
 Talibus Aeneas ardentem, & torua tuentem
 Leneibat dictis animum, lachrymasque ciebat.
 Illa solo fixos oculos auersa tenebat:
 Nec magis incepto voltum sermone mouetur,
 Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes.
 Tandem proripuit sese, atque inimica refugit
 In nemus umbriferum; coniunx ubi pristinus illi

Respondet curis, æquatque Sicheus amorem.
 Nec minus Æneas casu percussus iniquo
 Prosequitur lachrymans longe, & miseratur euntem.
 Inde datum molitur iter: iamque arua tenebant
 Ultima, que bello clari secreta frequentant.
 Heic illi occurrit Tydeus? heic intlytus armis
 Parthenopheus & Adraſti pallentis imago.
 Heic multum fleti ad superos, belloque caduci
 Dardanide: quos ille omneis longo ordine cernens
 Ingemuit, Glaucumque, Medontaque, Tersilochumque
 Treiū Antenoridas, Cererique sacrum Polybutan,
 Idæumque etiam currus, etiam arma tenentem.
 Circumstant anime dextra læuaque frequentes.
 Nec vidisse semel satis est: iuuat vsque morari,
 Et conferre gradum, & veniendi discere causas.
 At Danaum proceres, Agamemnonique phalanges
 Vt videre virum, fulgentiaque arma per umbras,
 Ingenti trepidare metu: pars vertere terga,
 Ceu quondam petiere rateis: pars tollere vocem,
 Exiguam: inceptus clamor frustratur hianteis.
 Atque heic Priamidem laniatum corpore toto
 Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
 Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
 Auribus, & truncas inhonesto vulnere nareis.
 Vix aded agnouit pauitantem, & dira te gentem
 Supplicia, & notis compellat vocibus vltro:
 Deiphobe armipotens, genus alto à sanguine Teucris,
 Quis tam crudelis optauit sumere pœnas?
 Cui tantum de te licuit? mihi sama superbia
 Nocte tulit, fessum vasta te cade Pelasgum
 Procubuisse super confusa stragis aceruum.
 Tunc egomet tumulum Rhæteo in litore inanem

constitui, & magna Manes ter voce vocavi.
 nomen & arma locum seruant; te amice nequiu
 inspicere, & patria decedens ponere terra.
 que heic Priamides: Nihil o tibi amice relictum:
 omnia Deiphobo soluisti, & funebri vmbri.
 id me fata mea, & scelus exitiale Lacene
 inmersere malis: illa hac monumenta reliquit.
 amque vt supremam falsa inter gaudia noctem
 gerimus, nosti, & nimium meminisse necesse est:
 un fatalis equus saltu super ardua venit
 ergama, & armatum peditem grauis attulit aluo:
 anchorum simulans, euanteis Orgia circum
 cebat Phrygias: flamam media ipsa tenebat
 gentem & summa Danaos ex arce vocabat.
 um me confectum curis, somnoque grauatum,
 felix habuit thalamus, pressitque iacentem
 ulcu & alta quies, placidaeque simillima morti.
 regia interea coniunx arma omnia rebus
 mouet, & fidum capiti subduxerat ense:
 tra tecta vocat Menelaum, & limina pandit.
 ilicet id magnum sperans fore munus amanti
 famam extinguere veterum sic posse malorum.
 quid moror? irrumpunt thalamo: comes additur vna
 portator scelerum Æolides. di talia Graijs
 staurate, pio si poenas ore reposco.
 ed te qui viuum casus. age fare vicissim,
 tulerint. pelagine venis erroribus actus,
 monitu diuum? an que te fortuna fatigas,
 tristeis sine Sole domos, loca turbida adires:
 ac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
 medium ætherio cursu traiecerat axem
 fors omne datum traherent per talia tempus:

Sed comes admonuit breuiterque affata Sibylla est:
 Nox iuit: Ænea: nos flendo ducimus horas.
 Hæc locus est, partem ubi se via findit in ambas:
 Dextera, quæ Ditis magni sub mœnia tendit:
 Hac iter Elysium nobis: at læua malorum
 Exercet pœnas, & ad impia Tartara mittit.
 Deiphobus contra: Ne seui magna sacerdos:
 Discedam, explebo numerum, reddarque tenebris.
 Id decus, i nostrum, melioribus utere fati.
 Tantum effatus, & in verbo vestigia torisit.
 Respicit Æneas subito, & sub rupe sinistra
 Mœnia lata videt, triplici circumdata muro:
 Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
 Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia saxa,
 Porta aduersa ingens, solidoque adamante columna.
 Vis ut nulla virum, non ipsi exscindere ferro
 Cœlicolæ valeant. stat ferrea turris ad auras:
 Tisiphoneque sedens palla succincta cruenta,
 Vestibulum insomnis seruat noctesque, diesque.
 Hinc exaudiri gemitus, & seua sonare
 Verbera, tum stridor ferri. tractæque catena.
 Constitit Æneas, strepitumque exterritus hausit:
 Quæ scelerum facies? ô virgo, effare: quibusue
 Urgentur pœnis? quis tantus plangor ad auras?
 Tum vates sic orsa loqui: Dux inclyte Teucrum,
 Nulli fas casto sceleratum insistere limen:
 Sed me, cum lucis Hecate præfecit Auernis,
 Ipsa deum pœnas docuit, perque omnia duxit.
 Cnossius hæc Radamanthus habet durissima regna,
 Castigatque auditque dolos, subigitque fateri,
 Quæ quis apud superos, furto letatus inani,
 Dislulit in seram commissa piacula mortem.

continuò fonteis vltrix accincta flagello
 siphone quatit insultans, toruosque sinistra
 tendans angueis, vocat agmina seua sororum
 demum horrisono stridentes cardine sacrae
 undantur portae. cernis, custodia qualis
 sibilis sedeat? facies que limina seruet:
 quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
 interior intus habet sedem. tum Tartarus ipse
 patet in praecipit tantum, tenditque sub umbras
 quantus ad aetherium caeli suspectus Olympum.
 hic genus antiquum terrae, Titania pubes,
 fulmine deiecti, fundo voluuntur in imo.
 & Aoidas geminos immania vidi
 corpora: qui manibus magnum rescindere caelum
 aggressi, superisque Iouem detrudere regnis.
 vidi & crudeleis dantem Salmonea poenas,
 cum flamas Iouis. & sonitus imitatur Olympi.
 quatuor hic inuectus equis, & lampada quassans
 Graium populos, medicaque per Elidis vrbes
 bat ouans, diuumque sibi poscebat honorem
 demens: qui nimbos, & non imitabile fulmen
 Ere, & cornipedum cursu simulârat equorum.
 pater omnipotens densa inter nubila telum
 contorsit, non ille faces, nec fumea tedis
 lumina, praecipitemque immani turbine adigit.
 nec non & Tityon Terrae omniparentis alumnum
 vernere erat per tota nouem cui iugera corpus
 corrigitur, rostroque immanis voltur obunco
 mortale iecur tundens, secundaque pennis
 scera, rimaturque epulas, habit atque sub alto
 thore: nec sibi requies datur vlla renatis.
 quid memorem Lapithas, Ixiona, Peirithoumque?

Quos super atra filix iam iam lapsura, cadentique
 Imminet assimilis: lucent Genialibus altis
 Aurea fulcra toris, epulaque ante ora parata
 Regifico luxu. Furiarum maxima iuxta
 Accubat, & manibus prohibet contingere mensas:
 Exsurgitque facem attolens, atque intonat ore.
 Heic, quibus inuisi fratres, dum vita manebat,
 Pulsatusque parens, & fraus inuecta clienti:
 Aut qui diuitijs soli incubuere repertis,
 Nec partem posuere suis, quæ maxima turba est:
 Quique ob adulterium cæsi, quique arma secuti
 Impia, nec veriti dominorum fallere dextras,
 Inclusi pœnam expectant. ne quere doceri
 Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunaue merfit,
 Saxum ingens voluunt alij, radijsque rotarum
 Districti pendent. sedet, æternumque sedebit,
 Infelix Theseus: Phlegiasque miserrimus omneis
 Admonet, & magna testatur voca per umbras:
 DISCITE iustitiam moniti, & non temnere diuos.
 Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 Imposuit: fixit leges pretio, atque refixit.
 Hic thalamum inuasit natæ, vetitosque Hymeneos.
 Auso omnes immane nefas, ausoque potiti.
 Non, mihi si lingua centum sint, oraquæ centum,
 Ferrea vox, omneis scelerum comprehendere formas,
 Omnia pœnarum percurrere nomina possem.
 Hæc vbi dicta dedit Phœbi longæua sacerdos:
 Sed iam age carpe viam, & susceptum per fice munus
 Acceleremus, ait: Cyclopum eduçta caminis
 Mœnia conspicio, atque aduerso fornice portas:
 Hæc vbi nos præcepta iubent deponere dona.
 Dixerat. & pariter gressi per opaca viarum

Corripiunt spacium medium, foribusque propinquant,
 Occupat Æneas aditum, corpusque recenti
 spargit aqua, remumque aduerso in limine figit.
 His demum exactis, perfecto munere diuæ,
 Deuenero locos latos, & amœna virecta
 Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
 Largior heic campos æther, & lumine vestit
 Purpureo, Solemque suum, sua sidera norunt.
 Pars in gramineis exercent membra palastris,
 Contendunt ludo, & fulua luctantur arena:
 Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
 Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
 Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
 Tamque eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.
 Heic genus antiquum Teucris, pulcherrima proles,
 Magnanimi heroës, nati melioribus annis,
 Iulusque, Asaracusque, & Troie Dardanus auctor.
 Arma procul, currisque virum miratur inaneis.
 Stant terræ desixæ hastæ, passimque soluti
 Per campos pascuntur e qui. quæ gratia currum,
 armorumque fuit viuus, quæ cura nitentis
 Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.
 Conspicit ecce alios dextra leuaque per herbam
 Crescenteis, letumque choro pæana canentis
 Inter odoratum lauri nemus: vnde superne
 Iurimus Eridani per siluam voluitur amnis.
 Heic manus ob patriam pugnando vulnera passi,
 Iuque sacerdotes casti, dum vita manebat,
 Iuque pij vates, & phæbo digna locuti,
 Quæ uentis aut qui vitam excoluere per arteis,
 Iuque sui nemores alios fecere merendo:
 Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta.

Quos circumfusos sic est affata Sibylla :
 Museum ante omneis : medium nam plurima turba
 Hunc habet, atque humeris exstantem suspicit altis.
 Dicite felices anime, tuque optime vates,
 Quæ regio Anchisen, quis habet locus ? Illius ergo
 Venimus, & magnos Erebi tranauimus amneis.
 Atque huic responsum parca ita reddidit heros :
 Nulli certa domus : lucis habitamus opacis,
 Riparumque toros, & prata recentia riuus
 Incolimus. sed vos, si fert ita corde voluntas,
 Hoc superate iugum, & facili iam tramite sistam.
 Dixit, & ante tulit gressum : camposque nitentis
 Desuper ostentat : dehinc summa cacumina linqunt.
 At pater Anchises penitus conualle virenti
 Inclusas animas, superumque ad lumen ituras,
 Lustrabat studio recolens, omnemque suorum
 Forte recensabat numerum, carosque nepotes,
 Fataque, sortunasque virum, moresque, manusque.
 Isque vbi tendentem aduersum per gramina vidit
 Ænean, alacris palmas vtrasque retendit ;
 Effuseque genis lacrymæ ; & vox excidit ore :
 Venisti tandem, tuaque spectata parenti
 Vicit iter durum pietas : datur ora tueri
 Gnate tua, & notas audire, & reddere voces.
 Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
 Tempora dinumerans : nec me mea cura sefellit.
 Quas ego te terras, & quanta per æquora vectum
 Accipio ! quantis iactatum gnate periclis ?
 Quam metui, ne quid Libyæ tibi regna nocerent !
 Ille autem : tua me, genitor, tua tristis imago,
 Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
 Stant sale Tyrreno classes. da iungere dextram,

Da genitor, teque amplexu ne subtrahere nostro.
 Sic memorans largo fletu simul ora rigebat.
 Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
 Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
 Par leuibus ventis, volucrique simillima somno.
 Interea videt Eneas in valle reducta
 Seclusum nemus, & virgulta sonantia siluis,
 Lethæumque, domos placidas qui prænarat, amnem.
 Hunc circum innumerae gentes, populique volabant,
 Ac veluti in pratis, vbi apes æstate serena
 Floribus insidunt varijs, & candida circum
 Lilia funduntur: strepit omnis murmure campus.
 Horrescit visu subito, causasque requirit
 Inscius Æneas quæ sint ea flumina porro,
 Quis viri tanto compleverint agmine ripas.
 Tum pater Anchises: Animæ quibus altera fato
 Corpora debentur, Lethæi ad fluminis vndam
 Securos latices, & longa obliuia potant,
 Has equidem memorare tibi, atque ostendere coram,
 Iam pridem hanc prolem cupio enumerare meorum,
 Quo magis Italia tandem latere reperta.
 O pater, an ne aliquas ad cælum hinc ire putandum est
 Sublimeis animas, iterumque ad tarda reuerti
 Corpora? que lucis miseris tam dira cupido?
 Dicam equidem, nec te suspensum gnate tenebo,
 Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit,
 Principio cælum, ac terras, camposque liquentes,
 Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
 Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
 Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.
 Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum,
 Et quæ marmoreo fert monstræ sub æquore Pontus.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo
 Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
 Terrenique hebetant artus moribundaque membra,
 Hinc metuunt, cupiuntque: dolent, gaudentque: nec auras
 Respiciunt clausa tenebris, & carcere ceco.
 Quin, & supremo cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 Corporeæ excedunt pestes: penitusque necesse est
 Multa diu concreta modis inolescere miris.
 Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
 Supplicia expendunt. aliæ panduntur inaneis
 Suspensæ ad ventos: alijs sub gurgite vasto
 Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
 QVISQVE suos patimur Maneis: exinde per amplum
 Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
 Donec longa dies perfecto temporis orbe
 Concretam exemit labem, purumque reliquit
 Ætherium sensum, atque auræ simplicis ignem.
 Has omneis, ubi mille rotam voluere per annos,
 Lethæum ad fluuium deus euocat agmine magno:
 Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
 Rursus & incipiant in corpora velle reuerti
 Dixerat Anchises: gnatumque vnaque Sibyllam
 Conuentus trahit in medios, turbamque sonantem,
 Et tumultum capit, vnde omneis longo ordine possit
 Aduersos legere, & venientum discere vultus.
 Nunc age. Dardaniam prolem quæ deinde sequatur
 Gloria qui maneant talia de gente nepotes,
 Illustreis animas, nostrumque in nomen ituras,
 Expediam dictis, & te tua sata docebo.
 Ille, vides? pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras

Ætherias Italo commistus sanguine surget
 Siluius, Albanum nomen, tua postuma proles:
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet filius regem, regumque parentem:
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.
 Proximus ille Procas Troianæ gloria gentis,
 Et Capys, & Numitor, & qui te nomine reddet
 Siluius Æneas, pariter pietate, vel armis
 Egregius, si vñquam regnandam acceperit Albam.
 Qui iuuenes quantas ostentant, adspice, vires.
 At qui vñbrata gerunt civili tempora quercu,
 Hi tibi Nomentum, & Gabios urbemque Fidenam,
 Hi Colatinas imponent montibus arces
 Laude pudicitiaæ celebres, addentque superbos
 Pometios, Castrumque Inni, Bolamque, Coramque,
 Hæc tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terra.
 Quin & auo comitem sese Mauortius addet
 Romulus, Assaraci quem sanguinis illa mater
 Educet. vident vt geminae stant vertice crista,
 Et pater ipse suo superum iam signat honore?
 En huius, gnate, auspicijs illa incluta Roma
 Imperium terris, animos æquabit Olympo;
 Septemque vna sibi muro circumdabit arces:
 Felix prole virum: qualis Berecyntia mater
 Inuehitur curru Phrygiæ turrata per vrbes,
 Lata deum partu, centum complexa nepotes,
 Omnes Cælicolas, omneis supera alta tenentis.
 Huc geminas, huc flecte acies, hanc adspice gentem,
 Romanosque tuos. heic Cesar, & omnis Iuli
 Progenies. magnam cæli venturâ sub axem.
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis,
 Augustus Cesar, diui genus, aurea condet

Secula qui rursus Latio, regnata per arua
 Saturno quondam, super & Garamentas, & Indos
 Proferet imperium. iacet extra sidera tellus,
 Extra anni, Solisque vias, vbi cœlis er Atlas
 Axem humero torque stellis ardentibus aptum.
 Huius in aduentum iam nunc & Cassiâ regna
 Responsis horrent diuum, & Meotica tellus,
 Et septemgeminum turbant trepida ostia Nili.
 Nec verò Alceides tantum telluris obiuit,
 Fixerit eripedem ceruam licet, aut Erymanthi
 Placarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu.
 Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis,
 Liber, agens celso Nyse de vertice tigreis.
 Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?
 Aut metus Ausonia prohibet consistere terra?
 Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
 Sacra ferens? nosco crineis, incanaque menta
 Regis Romani: primus qui legibus urbem
 Fundabit, Curribus paruis, & paupere terra
 Missus in imperium magnum. cui deinde subibit,
 Otia qui rumpet patriæ, residesque mouebit
 Tullus in arma viros, & iam desueta triumphis
 Agmina. quem iuxta sequitur iactantior Ancus,
 Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris,
 Vis, & Tarquinius reges, animamque superbam
 Vltoris Bruti, fasceisque videre receptos?
 Consulis imperium hic primus, seuasque secureis
 Accipiet, gnatosque pater, noua bella mouenteis,
 Ad pœnam pulcra pro libertate vocabit
 Infelix. utcumque serent ea fata minores:
 Vincet amor patriæ, laudumque immensa cupido.
 Quin Decios, Drususque procul, seuumque securi

Adspice Torquatum, & reserentem signa Camillum.
 Illa autem, paxibus quas fulgere cernis in armis,
 Concordes animæ nunc, & dum nocte premuntur,
 Heu quantum inter se bellum, si lumina vite
 Attingerint, quantas acies, stragemque ciebunt!
 Aggregibus socer Alpinis, atque arce Monæci
 Descendens, gener aduersis instructus Eois.
 Ne pueri, ne tanta animi assuescite bella:
 Neu patriæ validas in viscera vertite vires.
 Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo:
 Projice tela manu sanguis meus,
 Ille triumphata Capitolia ad alta Corinthe
 Victor aget currum, cæsis insignis Achivis.
 Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenæ,
 Ipsamque Æaciden, genus armipotenti Achillei,
 Virtus auos Troiæ, templa & temerata Mineræ.
 Quis te magne Cato tacitum, aut te Cossæ relinquat?
 Quis gracci genus, aut geminos, duo fulmina belli,
 Scipiadas, cladem Libyæ, paruoque potentem
 Fabricium, vel te sulco Serrane ferentem?
 Quo sessum rapitis Fabij? tu Maximus ille es,
 Vnus qui nobis cunctando restituis rem.
 Excudent alij spirantia mollius æra:
 Credo equidem, viuos ducent de marmore vultus,
 Orabunt causas melius, cœlique meatus
 Describent radio, & surgentia sidera dicent.
 Tu regere imperio populos Romane memento,
 (Hæ tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
 PARCERE subiectis, & debellare superbos.
 Sic pater Anchises, atque hæc mirantibus addit:
 Adspice vt insignis spoliis Marcellus opimis
 Ingreditur, victorque viros supereminet omnes.

Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,
 Sisset eques, sternet Pœnos, Gallumque rebellem,
 Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
 Atque heic Æneas (vna namque ire videbat
 Egregium forma iuuenem, & fulgentibus armis,
 Sed frons leta parum, & deiecto lumina vultu)
 Quis pater ille, virum qui sic comitatur euntem?
 Filius, an ne aliquis magna de stirpe nepotum?
 Quis strepitus circa comitum! quantum instar in ipso est!
 Sed nox atra caput tristi circumuolat umbra.
 Tum pater Anchises lacrymis ingressus obortis:
 O gnate, ingentem luctum ne quere tuorum.
 Ostendent terris hunc tantum fata, neque vltra
 Esse sinent, nimium vobis Romana propago
 Visa potens, Superi propria hæc si dona fuissent.
 Quantos ille virum magnam Mauortis ad urbem
 Campus aget gemitus, vel quæ Tiberine videbis
 Funera, cum tumulum præter labere recentem!
 Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
 In tantum spe tollet auos: nec Romula quondam
 Villo se tantum tellus iactabit alumno.
 Heu pietas, heu prisca fides, inuictaque bello
 Dexterâ! non illi quisquam se impune tulisset
 Obuius armato, seu cum pedes iret in hostem,
 Seu spumantis equi foderet calcariibus armos.
 Heu miserande puer, si qua fata aspera rumpas,
 Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
 Purpureos spargam flores animamque nepotis
 His saltem accumulem donis, & sungar inani
 Munere. sic tota passim regione vagantur
 Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.
 Quæ postquam Anchises gnatum per singula duxit,

Incenditque animum fama venientis amore :
 Exin bella viro memorat, quæ deinde gerenda,
 Laurenteisque docet populos, urbemque Latini,
 Et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.
 Sunt geminae Somni portæ : quarum altera fertur
 Cornea, qua veris facilis datur exitus Umbris :
 Altera cadenti perfecta nitens elephanto :
 Sed falsa ad cælum mittunt insomnia Manes.
 Hic ibi tum gnatum Anchises vnaque Sibyllam
 Prosequitur dictis, portaque emittit eburna :
 Ille viam secat ad naueis, sociosque reuisit.
 Tum se ad Caietæ recto fert littore portum.
 Ancora de prora iacitur. stant litore puppes.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS,
 LIBER VII.

ARG. Hæc alteram operis partem aggreditur, quæ est de bellis
 ab Ænea in Italia gestis : eorumque semina & causas enarrat.

T V quoque littoribus nostris Æneia nutrix
 Æternam moriens famam Caietæ dedisti :
 Et nunc seruat honos sedem tuus, ossaque nomen
 Hesperia in magna, si qua est ea gloria, signat.
 At pius exsequijs Æneas rite solutus,
 Aggere composito tumuli, postquam alta quietunt
 Æquora, tendit iter velis, portumque relinquit.
 Adspirant auræ in noctem, nec candida cursum
 Luna negat : splendet tremulo sub lumine Pontus.
 Proxima Circeæ raduntur litora terre :
 Diues inaccessos ubi Solis filia lucos

Assiduo resonat cantu, tectisque superbis
 Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
 Arguto tenuis percurrens pectine telas.
 Hinc exaudiri gemitus, iraque leonum
 Vincula recusantum, & fera sub nocte rudentum,
 Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi
 Scuire, ac formæ magnorum vlulare luporum:
 Quos hominum ex facie dea seua potentibus herbis
 Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.
 Quæ ne monstra pij paterentur talia Troës,
 Delati in portus, neu litora dira subirent;
 Neptunus ventis impleuit vela secundis,
 Atque fugam dedit, & præter vada feruida vexit.
 Iamque rubescebat radijs mare, & æthere ab alto
 Aurora in rosejs fulgebat lutea bigis:
 Cum venti posuere, omnisque repente resedit
 Flatus, & in lento luctantur marmore tonse.
 Atque heic Æneas ingentem ex equore lucum
 Prospicit: hunc inter fluuio Tiberinus amæno,
 Vorticibus rapidis, & multa flauus arena.
 In mare prorumpit, variæ circumque, supraque
 Assuetæ ripis volucres, & fluminis alueo,
 Æthera mulcebant cantu, lucoque volabant.
 Fletere iter socijs, terraque aduertere proras
 Imperat, & lotus fluuio succedit opaco.
 Nunc age, qui reges, Erato, quæ tempora rerum,
 Quis Latio antiquo fuerit status, aduena classem
 Cum primum Ausonijs exercitus appulit oris,
 Expediam, & primæ reuocabo exordia pugne.
 Tu vatem, tu diua mone. dicam horrida bella:
 Dicam acies, actosque animis in funera reges,
 Tyrrhenamque manum, totamque sub arma coactam

Hesperiam. maior rerum mihi nascitur ordo :
 Maius opus moueo. rex arua Latinus, & vrbeis
 iam senior longa placidas in pace regebat.
 Hunc Fauno, & nympha genitum Laurente Marica
 Accipimus. Fauno Picus pater : isque parentem
 Te Saturne refert, tu sanguinis vltimus auctor.
 Filius huic sato diuum, prolesque virilis
 Nulla fuit, primaque oriens erepta iuuenta est.
 Sola domum, & tantas seruabat filia sedes,
 iam matura viro, iam plenis nubilis annis.
 Multi iam magno è Latio, toraque petebant
 Ausonia : petit ante alios pulcerrimus omnes
 Turnus, auis, at auis que potens : quem regia coniunx
 Adiungi generum miro properabat amore :
 Sed varijs portenta deum terroribus obstant.
 Laurus erat tecti medio, in penetralibus altis,
 Sacra comam, multosque metu seruata per annos :
 Quam pater inuentam, primas cum conderet arces,
 Ipse ferebatur Phœbo sacrasse Latinus,
 Laurentisque ab ea nomen potuisse colonis.
 Huius apes summum dense mirabile dictu,
 Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ,
 Obsedere apicem ; & pedibus per mutua nexis
 Examen subitum ramo frondente pependit
 Continuo vates, Externum cernimus, inquit.
 Aduentare virum, & parteis petere agmen easdem
 Partibus ex iisdem, & summa dominarier arce,
 Præterea, casti adolet dum altaria tedis,
 Et iuxta genitorem adstat Lauinia virgo,
 Visa, nefas, longis comprehendere crinibus ignem,
 Atque omnem ornatum flama crepitante cremari,
 Regaleisque accensa comas, accensa coronam.

Insignem gemmis, tum sumida lumine fuluo
 Inuolui, ac totis Vulcanum spargere tectis,
 Id vero horrendum, ac visu mirabile ferri.
 Namque fore illustrem fama, fatisque canebant
 Ipsam, sed populi magnum portendere bellum.
 At rex sollicitus monstris, oracula Fauni
 Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
 Consulit Albunea: nemorum que maxima sacro
 Fonte sonat, seuamque exhalat opaca Mephitin.
 Hinc Itale gentes, omnisque Oenotria tellus
 In dubijs responsa petunt. huc dona sacerdos
 Cum tulit, & Cesarum ouium sub nocte silenti
 Pellibus incubuit stratis, somnosque petiuit;
 Multa modis simulacra videt volitantia miris,
 Et varias audit voces, fruiturque deoram
 Colloquio, atque imis Acheronta affatur Auernis.
 Heic & tum pater ipse petens responsa Latinis,
 Centum lanigeras mactabat rite bidentis,
 Atque harum effultus tergo, stratisque iacebat
 Velleribus: subita ex alto vox reddita luco est:
 Ne pete connubijs gnatam sociare Latinis,
 O mea progenies, thalamis nec crede paratis.
 Externi veniunt generi, qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant, quorumque à stirpe nepotes
 Omnia sub pedibus, qua Sol vtrumque recurrens
 Adspicit Oceanum, vertique, regique videbunt.
 Hæc responsa patris Fauni, monitusque silenti
 Nocte datos, non ipse suo premit ore Latinis:
 Sed circum late volitans iam fama per vrbeis
 Ausonias tulerat, cum Laomedontia pubes
 Gramineoripæ religauit ab aggere classem.
 Aneas, primique duces, & pulcher iulus,

Corpora sub ramis deponunt arboris alte,
 Constituantque dapes, & adorea liba per herbas
 Subijciunt epulis (sic Iupiter ipse monebat)
 Cereale solum pomis agrestibus augent.
 Consumtis heic sorte alijs, vt vertere morsus
 Exiguam in Cererem penuria adegit edendi,
 Et violare manu, malisque audacibus orbem
 Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris:
 Heus etiam mensas consumimus, inquit Iulus.
 Nec plura alludens. ea vox audita laborum
 Prima tulit finem, primamque loquentis ab ore
 Eripuit pater, ac stupesactus Numine preffit,
 Continuo, Salue fati mihi debita Tellus,
 Vosque ait, ó fidi Troie saluete Penates.
 Heic domus, hec patria est. genitor mihi talia, namque
 Nunc repeto, Anchises satorum arcana reliquit:
 Cum te gnate fames ignota ad litora vectum
 Accisis coget dapibus consumere mensas:
 Cum sperare domos desessus, ibique memento
 Prima locare manu, molirique aggere tecta.
 Hac erat illa fames, hec nos suprema monebat
 Exitijs positura modum.
 Quare agite, & primo leti cum lumine Solis,
 Que loca, quie habeant homines, vbi mœnia gentis,
 Vestigemus, & à portu diuersa petamus.
 Nunc pateras libate Ioui, precibusque vocate
 Anchisen genitorem, & vina reponite mensis.
 Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
 Implicat, & Geniumque loci, primamque deorum
 Tellurem, nymphasque, & adhuc ignota precatur
 Flumina: tum noctem, noctisque orientia signa,
 Idæumque Iouem, Phrygiamque ex ordine matrem

Inuocat, & duplices cœloque, Ereboque parentem
 Hec pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto
 Intonuit, radijsque ardentem lucis, & auro,
 Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem.
 Diditur heic subito Troiana per agmina rumor,
 Aduenisse diem, quo debita mœnia condant.
 Certatim instaurant epulas, atque omine magno
 Crateras leti statuunt, & vina coronant.
 Postera cum prima lustrabat lampade terras
 Orta dies; urbem, & sineis, & litora gentis
 Diuersi explorant: hec fontis stagna Numici,
 Hunc Thybrim fluuium, heic sorteis habitare Latinos.
 Tum satus Anchisa, delectos ordine ab omni
 Centum oratores augusta ad mœnia regis
 Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes,
 Dona que ferre viro, pacemque exposcere Teucris.
 Haud mora, festinant iussi, rapidisque feruntur
 Passibus: ipse humili designat mœnia fossa,
 Moliturque locum, primasque in litore sedes,
 Costrorum in morem, pinnis atque aggere cingit.
 Iamque iter emensi, turreis, ac tecta Lativorum
 Ardua cernebant iuuenes, muroque subibant.
 Ante urbem pueri, & primæuo flore iuuentus
 Exercentur equis, domitantque in puluere currus:
 Aut acreis tendunt arcus, aut lenta lacertis
 Spicula contorquent, cursuque ic̄tuque laceßunt.
 Tum præuectus equo longæui regis ad aureis
 Nuntius, ingenteis ignota in veste reportat
 Aduenisse viros. ille intra tecta vocari
 Imperat, & solio medius confedit auito.
 Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis
 Verbe fuit summa, Laurentis regia Pici.

Horrendum, ingens, centum sublime columnis
 Vrbe fuit summa, Laurentis eegia Pici.
 Horrendum siluis, & relligione parentum.
 Heic scepra accipere, & primos attolere fascēs
 Regibus omen erat : hoc illis curia templum.
 He sacris sedes epulis, heic ariete caso
 Perpetuis soliti patres considerare mensis.
 Quinetiam veterum effigies ex ordine auorum
 Antiqua ex cedro, Italusque, paterque Sabinus,
 Vitisatur, curuam seruans sub imagine falcem,
 Saturnusque senex, Ianique bisfrontis imago,
 Vestibulo adstabant ; aliisque ab origine reges,
 Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.
 Multaque præterea sacris in postibus arma,
 Captiui pendent currus, curuaque secures.
 Et crista capitum, & portarum ingentia claustra,
 Spiculaque, clypei que, erepta que rostra carinis.
 Ipse Quirinali lituo, paruaque sedebat
 Si inctus trabea, leuaque ancile gerebat
 Picus equum domitor : quem capta cupidine coniunx.
 Aurea percussum virga, versumque venenis,
 Fecit auem Circe, sparsitque coloribus alas.
 Tali intus templo diuom, patriaque latinus
 Sede sedens, Teucros ad sese in tecta vocauit,
 Atque hæc ingressis placido prior edidit ore :
 Dicite Dardanide (neque enim nescimus & urbem,
 Et genus, auditique aduertitis equore cursus)
 Quid petitis ? que causa rates, aut cuius agenteis
 Litus ad Ansonium tot per vada cerula vexit ?
 Siue errore via, seu tempestatibus acti,
 Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto)
 Luminis intrastis ripas, portuque sedetis :

Ne fugite hospitium, neue ignorete Latinos
 Saturni gentem, haud vinclo, nec legibus æquam,
 Sponte sua, veterisque dei se more tenentem.
 Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
 Auruncos ita ferre senes, his ortus vt agris
 Dardanus, Idæis Phrygiæ penetrauit ad vrbes,
 Thræciamque Samum, quæ nunc Samothracia fertur.
 Hinc illum Coriti Tyrhena ab sede profectum,
 Aurea nunc solio stellantis regia cœli
 Accipit, & numerum diuorum altaribus auget.
 Dixerat, & dicta Ilioneus sic voce secutus:
 Rex genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
 Atra subegit hiems vestris succedere terris,
 Nec sidus regione vie, litusue sefellit:
 Consilio hanc omnes, animisque volentibus urbem
 Afferimur, pulsi regnis, quæ maxima quondam
 Extremo veniens Sol adspiciebat Olympo.
 Ab Ioue principium generis: Ioue Dardana pubes
 Gaudet auo: rex ipse Iouis de gente suprema
 Troius Æneas tua nos ad limina misit.
 Quanta per Idæos seuis effusa Mycenis
 Tempestas ierit campos, quibus actus vterque
 Europæ atque Asiæ satis concurrerit orbis,
 Audiit, & si quem tellus extrema resuso
 Submouet Oceano, & si quem extenta plagarum
 Quatuor in medio dirimit plaga Solis iniqui.
 Diluuiò ex illo tot vasta per æquora vecti
 Dis se dem exiguam patrijs, litusque rogamus
 Innocuum, & cunctis vndamque, auramque patentem.
 Non erimus regno indecores: nec vestra feretur
 Fama leuis, tantique abolefcet gratia facti:
 Nec Troiam Ausonios gremio excepisse pigebit.

Fata per Æneæ iuro, dextramque potentem,
 siue fide, seu quis bello est expertus, & armis:
 Multi nos populi, multæ (ne temne, quod vltro
 præserimus manibus vittas, ac verba precantum)
 Et petière sibi, & voluere adiungere gentes.
 Sed nos fata deum vestras exquirere terras
 Imperijs egere suis. hinc Dardanus ortus
 Huc repetit, iussisque ingentibus vrget Apollo
 Tyrrhenum ad Thybrim, & fontis vada sacra Numicæ.
 Dat tibi præterea fortunæ parua prioris
 Munera, relliquias Troia ex ardente receptas.
 Hoc pater Anchises auro libabat ad auras:
 Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
 More daret populis, sceptrumque, sacerque tiaras,
 Illudumque labor, vestes.
 Talibus Ilionei dictis, defixa Latinus
 Obtutu tenet ora, soloque immobilis hæret,
 Mentos voluens oculos. nec purpura regem
 Picta mouet, nec scepra mouent Priameia tantum,
 Quantum in connubio gnatae, thalamoq; moratur:
 Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem.
 Hunc illum satis externa ab sede profectum
 Potendi generum, paribusque in regna vocari
 Auspicij: hinc progeniem virtute futuram
 Regiam, & totum que viribus occupet orbem.
 Tandem lætus ait: Di nostra incepta secudent,
 Auguriumque suum: dabitur Troiane, quod optas.
 Munera nec sperno. non vobis, rege Latino,
 Diuitis vber agri, Troicæ opulentia deerit.
 Ne modo Æneas (nostri si tanta cupido est,
 Ad iungi hospitio properat, sociusue vocari)
 Adueniat, vultus neue exhorrescat amicos:

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.
 Vos contra regi mea nunc mandata referte.
 Est mihi gnata, viro gentis quam iungere nostræ,
 Non patrio ex adyto sortes, non plurima cælo
 Monstra sinunt: generos externis affore ab oris,
 Hoc Latio restare canunt: qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant. hunc illum poscere sat a
 Et reor, & si quid veri meus augurat opto.
 Hæc effatus, equos numero pater eligit omni.
 Stabant ter centum nitidi in præsepibus altis.
 Omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci
 Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis,
 Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
 Teæti auro, suluum mandunt sub dentibus aurum.
 Absenti Æneæ currum, geminosque iugaleis
 Semine ab ætherio spiranteis naribus ignem,
 Illorum de gente, patri quos Dædala Circe
 Supposita de matre nothos furata creauit.
 Talibus Æneadæ donis, dictisque Latini,
 Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant.
 Ecce autem Inachijs sese referebat ab Argis
 Seu a Iouis coniux, aurasque inuicta tenebat:
 Et letum Æneam, classemque ex æthere longe
 Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.
 Moliri iam tecta videt, iam sidere terræ,
 Deseruisse rates. stetit acri fixa dolore:
 Tum quassans caput, hæc effudit pectore dicta:
 Heu stirpem inuisam, & satis contraria nostris
 Fata Phrygum. num Sigæis occumbere campis,
 Num capti potuere capi? num incensa cremauit
 Troia viros? medias acies mediosque per igneis
 Inuenere viam? at, credo, mea numina tandem

Desſaiacent, odijs aut exſaturata quieui.
 Quinetiam patria excuſſos infeſta per vndas
 Auſa ſequi, & profugis toto me opponere Ponto.
 Abſumtæ in Teucros vires cælique marisque.
 Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis
 Profuit? optato conduntur Thybridis alueo,
 Securi pelagi, atque mei. Mars perdere gentem
 Immanem Lapithum valuit: conſeſſit in iras
 Ipſe deum antiquam genitor Calydone Dianæ:
 Quod ſcelus aut Lapithis tantum, aut Calydone merente?
 Aſt ego: magna Iouis coniux, nil linquere inauſum
 Que potui infelix, quæ memet in omnia verti,
 Vincor ab Ænea. quod ſi mea numina non ſunt
 Magna ſatis, dubitè haud equidè implorare quod uſquã eſt.
 Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.
 Non dabitur regnis, eſto, prohibere Latinis,
 Atque immota manet ſatis Lauinia coniux;
 At trahere, atque moras tantis licet addere rebus:
 Et licet amborum populos exſcindere regum.
 Hac gener, atque ſocer coëant mercede ſuorum.
 Banguine Troiano, & Rutulo dotabere virgo:
 Et Bellona manet te pronuba: nec face tantum
 Ciſeis prægnans igneis enixa iugaleis:
 Quin idem Veneri partus ſuus, & Paris alter,
 Funeſtæque iterum recidiua in Pergama tædæ.
 Hac ubi dicta dedit, terras horrenda petiuit:
 Luctificam Alecto Dirarum ab ſede ſororum,
 Inferniſque ciet tenebris: cui triſtia bella,
 Ireque, inſidiæque, & crimina noxia cordi.
 Odit & ipſe pater Pluton, odère ſorores
 Tartarææ monſtrum: tot ſeſe vertit in ora,
 Tam ſeuæ facies, tot pullulat atra colubris.

Quam Iuno hū acuit verbis, ac talia satur:
 Hunc mihi da proprium, Virgo sata Nocte, laborem,
 Hanc operam, ne noster honos, infractaue cedat
 Fama loco, neu connubijs ambire Latinum
 Æneadae possint, Italosue obsidere fineis.
 Tu potes vnanimem armare in prælia fratres,
 Atque odijs versare domos: tu verbera tectis,
 Funereaque inferre faces: tibi nomina mille,
 Mille nocendi artes: secundum concute pectus;
 Dissice compositam pacem, sere crimina belli:
 Arma velit, poscatque simul, rapiatque iuuentus.
 Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis
 Principio Latium, & Laurentis tecta tyranni
 Celsa petit, tacitumque obsedit limen Amatae:
 Quam super aduentu Teucrum, Turnique Hymeneis,
 Femineæ ardentem curæque iræque coquebant.
 Huic dea cæruleis vnum de crinibus anguem
 Coniicit, inque sinum præcordia ad intima subdit:
 Quo suribunda domum monstro permisceat omnem.
 Ille inter vesteis, & leuia pectora lapsus
 Voluitur attactu nullo, fallitque furentem,
 Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
 Aurum ingens coluber, fit longæ tæniæ vittæ,
 Innectitque comas, & membris lubricus errat.
 Ac dum prima lues vdo sublapsa veneno
 Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem;
 Nec dum animus toto percepit pectore flammam;
 Mollius, & solito matrum de more locuta est,
 Multa super gnata lacrymans, Phrygijsque Hymeneis:
 Exsulibusne datur ducenda Lauinia Teucris
 O genitor? nec te miseret gnatæque, tuique?
 Nec matris miseret, quam primo Aquilone relinquet

Perfidus, alta petens, abducta virgine prædo?
 At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor,
 Ledaamque Helenam Troianas vexit ad arces?
 Quid tua sancta fides, quid cura antiqua tuorum,
 Et consanguineo toties data dextera Turno?
 Si gener externa petitur de gente Latinis,
 Idque sedet, Faunisque premunt te iussa parentis:
 Omnem equidem sceptris terram que libera nostris
 Dissidet, externam reor, & sic dicere diuos.
 Et Turno, si prima domus repetatur origo,
 Inachus, Acrisiusque patres, mediæque Mycenæ.
 His vbi nequiquam dictis experta, Latinum
 Contra stare videt, penitusque in viscera lapsum
 Serpentis furiale malum, totamque pererrat:
 Tum vero infelix, ingentibus excita monstris,
 Immensam sine more furit lymphata per urbem:
 Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo:
 Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
 Intenti ludo exercent. ille actus habena
 Curuatis fertur spatijs: stupet inscia turba,
 Impubesque manus, mirata volubile buxum:
 Dant animos plagæ. non cursu segnior illo
 Per medias vrbeis agitur, populosque feroces.
 Quin etiam in silvas, simulato numine Bacchi,
 Maius adorta nefas, maioremque orsa furorem,
 Euolat, & gnatam frondosis montibus abdit,
 Quo thalamum eripiat Teucris, tædasque moretur,
 Eucæ Bacche fremens, solum te virgine dignum
 Vociferans. etenim molleis tibi sumere thyrsos,
 Te lustrare choros, sacrum tibi pascere crinem.
 Fama volat, Furiisque accensas pectore matres
 Idem omnes simul ardor agit, noua querere tecta.

Deseruere domos: ventis dant colla, comasque.
 Ast alie tremulis vlulatus æthera complent,
 Pampineasque gerunt incinctæ pellibus hastas.
 Ipsa inter medias flagrantem seruida pinum
 Sustinet, ac gnata, Turnique canit Hymeneos,
 Sanguineam torquens aciem, toruumque repente
 Clamat: Io matres audite vbi queque Latine.
 Si qua pijs animis manet infelicis Amata
 Gratia, si iuris materni cura remordet:
 Soluite crinaleis vittas, capite Orgia mecum:
 Talem inter silvas, inter deserta ferarum,
 Reginam Aleæto stimulu agit vndique Bacchi.
 Postquam visa satis primos acuisse furores,
 Consiliumque, omnemque domum vertisse Latini:
 Protinus hinc fuscis tristis dea tollitur alis
 Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
 Acrisionæis Danaë fundasse colonis,
 Precipiti delata Noto. locus Ardea quondam
 Dictus auis: & nunc magnum manet Ardea nomen.
 Sed fortuna fuit: tectis heic Turnis in altis
 Iam mediam nigra carpebat nocte quietem.
 Aleæto toruam faciem, & furi alia membra
 Exiit, in voltus sese transformat anileis
 Et frontem obscenam rugis arat, induit albos
 Cum vitta crineis; tum ramum innectit oliuæ.
 Fuit Calybe Iunonis anus, templique sacerdos:
 Et iuueni ante oculos his secum vocibus offert:
 Turne, tot incassum susos patiere labores?
 Et tua Dardanij transferri scepra colonis?
 Rex tibi coniugium, & quasitas sanguine dotes
 Abnegat, externisque in regnum queritur heres.
 I nunc, ingratis offer te irrise periclis:

Pyrrhenas, i, sterne acies, tege pace Latinos.
 Hæc adeo tibi me, placida cum nocte iaceres,
 Ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.
 Quare age, & armari pubem, portisque moueri
 Letus in arma para, & Phrygios, qui flumine pulcro
 Consedere, duces, pictasque exure carinas.
 Celestum vis magna iubet. rex ipse Latinus,
 Ni dare coniugium, & dicto parere fatetur,
 Sentiât, & tandem Turnum experiatur in armis.
 Hæc iuuenis vatem irridens, sic orsa vicissim.
 Ore refert: Classeis inuectas Thybridis vndam,
 Non, vt rere, meas effugit nuntius aureis:
 Ne tantos mihi finge metus: nec regia luno
 Immemor est nostri.
 Sed te victa situ, verique effeta senectus,
 O mater curû nequiquam exercet, & arma
 Regum inter salsa vatem formidine ludit.
 Cura tibi diuum effigies, & templa tueri:
 Bella viri, pacemque gerent, queis bella gerenda.
 Talibus Alecto dictis exarsit in iras.
 At iuueni oranti subitus tremor occupat artus:
 Diriguere oculi: tot Erinnyes sibilat hidris,
 Tantaque se facies aperit: tum flamma torquens
 Lumina, cunctantem, & quarentem dicere plura
 Reppulit, & geminos erexit crinibus angueis,
 Verberaque insonuit, rabidoque hæc addidit ore:
 En ego victa situ, quam veri effeta senectus
 Arma inter regum salsa formidine ludit.
 Respice ad hæc: adsum Dirarum ab sede sororum:
 Bella manu, lethumque gero.
 Sic effata, facem iuueni coniecit, & atro
 Lumine fumanteis fixit sub pectore tedas.

Olli somnum ingens rupit pavor, ossaque, & artus
 Persudit toto proruptus corpore sudor.

Arma amens fremit, arma toro, tectisque requirit:
 Scuit amor ferri, & scelerata insania belli:

Ira super: magno veluti cum flama sonore

Virgea suggeritur costis vndantis aëni,

Exsultantque æstu laties: furi intus aque vni,

Fumidus atque alte spumis exuberat amnis:

Nec iam se capit vnda: volat vapor ater ad auras.

Ergo iter ad regem, polluta pace, Latinum

Indicit primis iuuenum, & iubet arma parari,

Tutari Italiam, detrudere finibus hostem:

Se satis ambobus Teucrisque venire, Latinisque.

Hæc ubi dicta dedit, diuosque in vota vocauit:

Certatim sese Rutuli exhortantur in arma.

Hunc decus egregium formæ mouet, atque iuuenta:

Hunc at aui reges, hunc, claris dextera factis,

Dum Turnus Rutulos animis audacibus implet,

Electo in Teucros Stygijs se concitat alis,

Arte noua speculata locum, quo littore pulcer

Insidijs, cursuque seras agitabat Iulus.

Hæc subitam canibus rabiem Cocytia virgo

Obiicit, & noto nareis contingit odore,

Vt ceruum ardentes agerent: que prima malorum

Causa fuit, belloque animos accendit agrestis.

Ceruus erat forma præstanti, & cornibus ingens,

Tyrrheida pueri quem matris ab ubere raptum

Nutribant, Tyrrheusque pater, cui regia parent

Armenta, & late custodia credita campi.

Assuetum imperijs soror omni Siluia cura

Mollibus intexens ornabat cornua fertis,

Pectebatque serum, puroque in fonte lauabat.

Ne manum patiens, mensaque assuetus herili,
 Erabat siluis, rursusque ad limina nota
 se domum sera quamuis se nocte ferebat.
 Hunc procul errantem rabida venantis Iuli
 commouere canes, fluuio cum sorte secundo
 Deslueret, ripaque aestus viridante leuaret.
 Ipse etiam eximia laudis succensus amore
 Ascanius, curuo direxit spicula cornu:
 Nec dextra erranti deus absuit; actaque multo
 Perque vterum sonitu, perque ili a venit arundo.
 Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit,
 Successitque gemens stabulis, questuque cruentus,
 Atque imploranti similis, tectum omne repleuit.
 Silvia prima soror, palmis percussa lacertos,
 Auxilium vocat, & duros conclamat a gregeis.
 Olli (pestis enim tacitis latet aspera siluis)
 Improuisi adsunt: hic torre armatus obusto,
 Capitis hic grauidi nodis. quod cuique repertum
 Rimanti, telum ira facit. vocat agmina Tyrreus,
 Quadrifidam quercum cuneis vt forte coactis
 Scindebat, rapta spirans immane securi.
 At seua è speculis tempus dea naeta nocendi,
 Ardua tecta petit, stabuli & de culmine summo
 Pastorale canit signum, cornuque recuruo
 Tartaream intendit vocem, qua protinus omne
 Contremuit nemus, & siluæ intonuerunt profunda.
 Audiit & Triuie longe lacus, audiit amnis
 Sulfurea Nar albus aqua, fonteque Velini:
 Et trepide matres pressere ad pectora gnatos.
 Tum vero ad vocem celeres, qua buccina signum
 Dira dedit, raptis concurrunt vndique telis
 Indomiti agricolæ: nec non & Troia pubes

Ascanio auxilium castris effundit apertis.
 Direxere acies: non iam certamine agresti,
 Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis:
 Sed ferro ancipiti decernunt, atraque late
 Horrescit strictis seges ensibus, æraque fulgens:
 Sole laceSSita, & lucem sub nubila iactant:
 Fluctus uti primo cœpit cum albescere vento,
 Paullatim sese tollit mare, & altius vndas
 Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo.
 Heic iuuenis primam ante aciem stridente sagittas
 Gnatorum Tyrrehei fuerat qui maximus, Almon
 Sternitur. hæsit enim sub gutture volnus, & vda
 Vocis iter, tenuemque inclusit sanguine vittam,
 Corpora multa virum circa, seniorque GaleSus,
 Dum paci medium se offert; iustissimus vnus.
 Qui fuit, Ausonijque olim ditissimus aruis:
 Quinque greges illi balantum, quina redibant
 Armenta, & terram centum vertebat aratris.
 Atque ea per campos æquo dum Marte geruntur,
 Promissi dea facta potens, vbi sanguine bellum
 Imbuit, & primæ commisit funera pugne,
 Deserit Hesperiam, & cœli conuexa per auras
 Iunonem viatrix affatur voce superba:
 En perfecta tibi bello discordia tristi:
 Dic, in amicitiam cœant, & fœdera iungant:
 Quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teucros.
 Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
 Finitimas in bella feram rumoribus vrbeis,
 Accendamque animos insani Martis amore:
 Vndique ut auxilio veniant, spargam arma per agros:
 Tum contra Iuno; Terrorum, ac fraudis abunde est.
 Stant belli causæ: pugnatur cominus armis.

Quæ fors prima dedit, sanguis nouus imbuuit arma.
 Talia connubia, & talis celebrent Hymeneos
 Egregium Veneris genus, & rex ipse Latinus:
 Te super ætherias errare licentius auras,
 Haud pater ille velit summi regnator Olympi.
 Cede locis: ego, si qua super fortuna laborum est,
 Ipsa regam. talis dederat Saturnia voces.
 Illa autem attollit fridenteis anguibus alas,
 Cocytique petit sedem, supera ardua linquens.
 Est locus Italiae in medio sub montibus altis
 Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
 Amsancti valles. densis hunc frondibus atrum
 Urget vtrisque latus nemorū, medioque fragosus
 Dat sonitum saxi, & torto vortice torrens.
 Heic specus horrendum, & seui spiracula Ditis
 Monstrantur, raptoque ingens Acheronte vorago
 Pestiferas aperit fauces: queis condita Erinnys,
 Inuisum numen, terras, cælumque leuabat.
 Nec minus interea extremam Saturnia bello
 Imponit regina manum. ruit omnis in urbem
 Astorum ex acie numerus, casosque reportant.
 Almonem puerum, sædatique ora Galefi:
 Implorantque deos, obtestanturque Latinum.
 Turnus adest, medioque in crimine cedis & ignis
 Terrorem ingeminat: Teucrosque in regna vocari,
 Stirpem admisceri Phrygiam: se limine pelli.
 Tum quorum attonitæ Baccho nemora auia matres
 Insultant thyasis (neque enim leue nomen Amate)
 Undique collecti coeunt, Martemque fatigant.
 Nihil infandum cuncti contra omina bellum,
 Contra fata deum peruerso numine poscunt.
 Certatim regis circumstant tecta Latini.

Ille, velut pelagi rupes immota, resistit:
 Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
 Quæ sese, multis circum latrantibus vndis,
 Mole tenet: scopuli nequiquam & spumea circum
 Saxa fremunt, laterique illisa resunditur alga.
 Verum vbi nulla datur cæcum exsuperare potestas
 Consilium, & seue nutu Iunonis eunt res:
 Multa deos, aurasque pater testatus inaneis,
 Frangimur heu fati, inquit, serimurque procella.
 Ipsi has sacrilego pendetis sanguine pœnas
 O miseri: te Turne nefas, te triste manebit
 Supplicium, votisque deos venerabere seris.
 Nam mihi parta quies, omnisque in limine portus:
 Funere felici spoliior. nec plura locutus,
 Sepsit se tectis, rerumque reliquit habenas.
 Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus vrbes
 Albane coluere sacrum, nunc maxima rerum
 Roma colit, cum prima mouent in prælia Martem,
 Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum,
 Hyrcanisue Arabisue parant, seu tendere ad Indos,
 Auroramque sequi, Parthosque reposcere signa.
 Sunt gemine belli portæ, sic nomine dicunt,
 Religionis sacra, & seui formidine Martis:
 Centum ærei claudunt vectes, æternaque ferri
 Robora: nec custos absistit limine Ianus.
 Has, vbi certa sedet patribus sententia pugnae,
 Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
 Insignis reserat stridentia limina consul:
 Ipse vocat pugnas: sequitur tum cetera pubes.
 Æreaque assensu conspirant cornua rauco.
 Hoc & tum Æneadis indicere bella Latinus
 More iubebatur, tristesque recludere portas.

Abstulit tactu pater, auersusque refugit
 cæda ministeria, & cæci se condidit umbris.
 Regina deum cælo delapsa, moranteis
 impulit ipsa manu portas, & cardine verso
 belli serratos rupit Saturnia postes.
 Inexcitata Ausonia, atque immobilis ante.
 Pars pedes ire parat campis; pars arduus altis
 uerulentus equis furit: omnes arma requirunt.
 Pars leueis clypeos, & spicula lucida tergent
 ruina pingui, subiguntque in cote secureis:
 ignaque ferre iuuat, sonitusque audire tubarum.
 quinque adeo magnæ positis incudibus vrbes
 elant nouant, Atina potens, Tiburque superbum,
 Crustumerique, & turrigeræ Antemne.
 Agmina tuta cauant capitum, flectuntque salignas
 bonum crateis: alij thoracas aënos,
 aut leueis ocreas lento ducunt argento.
 meris huc, & falcis honos, huc omnis aratri
 essit amor: recoquunt patrios fornacibus enseis.
 Classica iamque sonant, it bello resera signum.
 Sic galeam tectis trepidus rapit: ille frementeis
 iuga cogit equos, clypeumque, auroque trilicem
 ricam induitur, fidoque accingitur ense.
 audite nunc Heliconæ deæ, cantusque mouete,
 qui bello exciti reges, quæ quemque secute
 mplerint campos acies, quibus Itala iam tum
 loruerit terra alma uiris, quibus arserit armis.
 meministi enim diuæ, & memorare potestis:
 nos vix tenuis fame perlabitur aura.
 rimus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
 contemtor Diuum Mezentius, agminaque armat,
 ilius huic iuxta Lausus, quo pulcrior alter

Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni,
 Lausus, equum domitor, debellatorque ferarum,
 Ducit Agyllina nequiquam ex vrbe secutos
 Mille viros, dignus patrijs qui letior esset
 Imperijs, & cui pater haud Mezentius esset.
 Post hos insignem palma per gramina currum,
 Victoresque ostentat equos, satus Hercule pulcro
 Pulcer Auentinus, clypeoque insigne paternum,
 Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hydrantem
 Collis Auentini silua quem Rhea sacerdos
 Furtiuum partu sub luminis edidit auras,
 Mistra deo mulier, postquam Laurentia victor
 Geryone exstincto, Tirynthius attigit arua,
 Tyrrhenoque boues in flumine lauit Iberas,
 Peila manu, sauosque gerunt in bella dolones:
 Et tereti pugnant mucrone, veruque Sabello.
 Ipse pedes tegmen torquens immane leonis,
 Terribili impexam seta, cum dentibus albis
 Indutus capiti, sic regia tecta subibat,
 Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu.
 Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
 Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
 Catillusque, acerque Coras, Argiua iuuentus:
 Et primam ante aciem densa inter tela feruntur:
 Ceu duo nubigenæ cum vertice montis ab alto
 Descendunt Centauri, Homolen, Othrynque niualem
 Linquentes: cursu rapido dat euntibus ingens
 Silua locum, & magno cedunt virgulta fragore.
 Nec Prenestine fundator defuit vrbis,
 Volcano genitum pecora inter agrestia regem,
 Inuentumque socii, omnis quem credidit ætas,
 Ceculus. hunc legio late comitatur agrestis:

Quique altum Preneste viri, quique arua Gabine
 moni, gelidumque Anienem, & roscida riuis
 vernica saxa colunt: quos diues Anagnia pascit,
 quos Amasene pater. non illis omnibus arma,
 nec clypei, currusue sonant. pars maxima glande
 iuentis plumbi spargit: pars spicula gestat
 Bina manu, fuluosque lupi de pelle galeros
 tegmen habet capiti: vestigia nuda sinistri
 instituere pedis: crudus tegit altera pero.
 At Messapus equum domitor, Neptunia proles,
 quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro,
 iam pridem resides populos, desuetaque bello
 agmina in arma vocat subito, ferrumque retractat.
 Hi Esceninas acies, equosque Faliscos,
 Hi Soractis habent arces, Flauiniaque arua,
 Et Cymini cum monte lacum, lucosque Capenos.
 Abant equati numero, regemque canebant:
 Ceu quondam niuei liquida inter nubila cycni,
 Cum sese è pastu referunt, & longa canoros
 dant per colla modos; sonat annis, & Asia longe
 Falsa palus.
 Nec quisquam eratas acies ex agmine tanto
 misceri putet; aëriam sed gurgite ab alto
 urgeri volucrum rucarum ad litora nubem.
 Ecce, Sabinorum prisco de sanguine, magnum
 agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar:
 Claudia nunc à quo diffunditur & tribus & gens
 Per Latium, postquam in partem data Roma Sabinū.
 Vna ingens Amiterna cohors, priscique Quirites,
 Ereti manus omnis, oliuiferæque Mutusæ:
 Qui Nomentum urbem, qui rosea rura Velini,
 Qui Terricæ horrentem rupes, montemque Seuerum,

Casperiamque colunt, Forulosque & flumen Himelle:
 Qui Tiberim, Fabarimque bibunt, quos frigida misit
 Nursia, & Hortinæ classes, populique Latini:
 Quosque secans infaustum interluit Allia nomen:
 Quam multi Libyco voluuntur marmore fluctus,
 Scævus vbi Orion hibernis conditur vndis;
 Vel cum Sole nouo densæ torrentur aristæ;
 Aut Hermi campo, aut Lyciæ flauentibus aruis:
 Scuta sonant, pulsuque pedum tremit excita tellus.
 Hinc Agamemnonius, Troïani nominis hostis,
 Curru iungit Alæsus equos, Turnoque seroces
 Mille rapit populos: vertunt felicia Baccho
 Massica qui rastris, & quos de collibus altis
 Aurunci misere patres, Sidicinaque iuxta
 Æquora, quique Cales relinquunt, amnisque vadose
 Accola Volturni, pariterque Saticulus asper,
 Oscorumque manus teretes sunt acclides illis
 Tela; sed hæc lento mos est aptare flagello.
 Leuas cetra tegit, falcati cominus enses.
 Nec tu carminibus nostris indictus abibis
 Oebale: quem generasse Telon Sebethide Nympha
 Fertur, Teleboum Capreas cum regna teneret
 Iam senior: patrijs sed non & filius aruis
 Contentus, late iam tum ditioe premebat
 Sarrastes populos, & quæ rigat æquora Sarnus,
 Quique Rufas, Barulumque tenent, atque arua Celentæ
 Et quos malifera despectant mœnia Abellæ,
 Teutonico ritu soliti torquere cateias:
 Tegmina quæis capitum raptus de subere cortex,
 Ærataque micant peltæ, micat creus ensis.
 Et te montosæ misere in prælia Nurse
 Vfsens, insignem sama, & felicibus armis:

Horrida præcipue cui gens, assuetaque multo
 Venatu nemorum, duris Æquicola glebis.
 Armati terram exercent, semperque recenteis
 Conuectare iuuat prædas, & viuere raptis.
 Quin & Marrubia venit de gente sacerdos,
 Fronde super galeam, & felici comtus oliua,
 Archippi regis missu, fortissimus Vmbro:
 Vipereo generi, & grauius spirantibus hydris
 Spargere qui somnos cantuque manuque solebat,
 Mulcebatque iras, & morsus arte leuabat:
 Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
 Eualuit, neque eum iuuere in vulnera cantus
 Somniferi, & Marsis quæsitæ in montibus herba.
 Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
 Te liquidi fleuere lacus.
 Ibat & Hippolyti proles pulcerrima bello
 Virbius: insignem quem mater Aricia misit,
 Eductum Egeriæ lucis, Hymettia circum
 Litora, pinguis vbi, & placabilis ara Diane,
 Namque serunt fama, Hippolytum, postquam arte nouerunt
 Occiderit, patriasque explerit sanguine pœnas,
 Turbatus distractus equis, ad sidera rursus
 Ætheria, & superas cæli venisse sub auras,
 Pœonijs reuocatum herbis, & amore Diane.
 Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab Umbris
 Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
 Ipse repertorem medicine talis, & artis,
 Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vndas.
 At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
 Sedibus, & nymphæ Egeriæ, nemorique relegat:
 Solus vbi in siluis Italis ignobilis eum
 Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset.

Vnde etiam Triuiæ templo, lucisque sacratis
 Cornipedes arcentur equi, quod litore currum;
 Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.
 Filius ardenteis haud secius æquore campi
 Exercebat equos, curruque in bella ruebat.
 Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
 Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est:
 Cui triplici crinita iuba galea alta Chimeram
 Sustinet, Ætneos efflantem faucibus igneis.
 Tum magis illa fremens, & tristibus effera flammis;
 Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.
 At leuem clypeum sublatis cornibus Io
 Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos,
 Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
 Celataque annem fundens pater Inachus vrnæ.
 Insequitur nimbus peditum, clypeataque totis
 Agmina densantur campis, Argiuaque pubes,
 Arunceque manus, Rutuli, veteresque Sicani,
 Et Sacranæ acies, & picti scuta Labici:
 Quis saltus Tiberine tuos, sacrumque Numici
 Litus arant, Rutulosque exercent vomere colleis;
 Circumque iugum, queis Iupiter Anxurus aruis
 Præsidet, & viridi gaudens Feronia luco:
 Qua Saturæ iacet atra palus, gelidusque per imas
 Querit iter valleis, atque in mare conditur Vfsens.
 Hos super aduenit Volscæ de gente Camilla,
 Agmen agens equitum, & florentem ære cateruas;
 Bellatrix non illa colo, calathisue Minerue
 Feminæas aßeta manus, sed prælia virgo
 Dura pati, cursuque pedum præuertere ventos.
 Illa vel intactæ segetis per summa volaret
 Gramina, nec teneras cursu laxisset aristas:

*Vel mare per medium, fluctu suspensa tumentis,
 Ferret iter, celeris nec tingeret aquore plantas.
 Illam omnis tectis, agrisque effusa iuuentus,
 Turbaque miratur matrum, & prospectat euntem
 Attonitis inhians animis, ut regius ostro
 Velet honos leueis humeros, ut sibula crinem
 Auro internectat. Lyciam ut gerat ipsa pharetram;
 Et pastoralem prefixa cuspide myrtum.*

P. VIRGILII MARONIS

ÆNEIDOS

LIBER VIII.

ARG. Turni Æneæque belli apparatus describitur. ille sibi finitimarum urbium, Diomedisque auxilia: hic Arcades Euantrumque regem cum filio Pallante adiungit.

VT belli signum Laurenti Turnus ab arce
 Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu,
 Utque acris concussit equos, utque impulit arma:
 Extemplo turbati animi: simul omne tumultu
 Coniurat trepido Latium, seuitque iuuentus
 Effera. ductores primi Messapus, & Vrsus,
 Contemptorque deum Mezentius, vndique cogunt
 Auxilia, & latos vastant cultoribus agros.
 Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,
 Qui petat auxilium, & Latio consistere Teucros,
 Aduectum Æneam classi, victosque Penateis
 Inferre, & fati regem se dicere posci,
 Edoceat, multasque viro se adiungere genteis
 Dardanio, & late Latio increbescere nomen.
 Quid struat his ceptis, quem, si fortuna sequatur,

Euentum pugnae cupiat, manifestius ipsi,
 Quam Turno regi, aut regi apparere Latino.
 Talia per Latium: quæ Laomedontius heros
 Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu:
 Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
 In parteisque rapit varias, perque omnia versat.
 Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen aeni,
 Sole repercussum, aut radiantis imagine Lune,
 Omnia peruolitat late loca, iamque sub auras
 Erigitur, summique ferit laquearia tecti.
 Nox erat, & terras animalia fessa per omnes
 Alituum pecudumque genus sopor altus habebat:
 Cum pater in ripa, gelidique sub ætheris axe
 Æneas tristi turbatus pectora bello
 Procubuit, seramque dedit per membra quietem.
 Huic deus ipse loci, fluuio Tiberinus amœno,
 Populeas inter senior se attollere frondeis
 Visus eum tenui glauco velabat amictu
 Carbasis, & crineis umbrosa tegebat arundo.
 Tum sic affari, & curas his demere dictis:
 O sate gente deum, Troianam ex hostibus urbem
 Qui reuehis nobis, æternaque Pergama seruas,
 Exspectate solo Laurenti, aruisque Latinis,
 Heic tibi certa domus, certi, ne absiste, Penates:
 Neu belli terrere minis. tumor omnis, & iræ
 Concessere deum.
 Iamque tibi, ne vana putes hæc fingere somnum,
 Litoreis ingens inuenta sub ilicibus sus,
 Triginta capitum serus, enixa, iacebit,
 Alba, solo recubans, albi circum vbera nati.
 Heic locus vrbi erit, requies ea certa laborum:
 Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis

Ascanius clari condet cognominis Albam.
 Haud incerta cano. nunc qua ratione, quod instat,
 Expedias victor, paucis, aduerte, docebo.
 Arcades his oris, genus à Pallante profectum,
 Qui regem Euandrum comites, qui signa secuti,
 Delegere locum, & posuere in montibus urbem,
 Pallantis proauis de nomine Pallanteum:
 Hi bellum assidue ducunt cum gente Latina:
 Hos castris adhibe socios, & fœdera iunge.
 Ipse ego te ripis, & recto flumine ducam,
 Aduersum remis superes subuectus vt amnem.
 Surge age nate dea, primisque cadentibus astris
 Iunoni ser rite preces, iramque, minasque
 Supplicibus supera votis. mihi victor honorem
 Persolues: ego sum, pleno quem flumine cernis
 Stringentem ripas, & pinguia culta secantem,
 Cœruleus Thybris, cœlo gratissimus amnis.
 Heic mihi magna domus celsis caput urbibus exit.
 Dixit, deinde lacu fluuius se condidit alto,
 Ina petens. nox Æneam, somnusque reliquit.
 Surgit, & etherij spectans orientia Solis
 Lumina, rite caui vndam de flui. ine palmis
 Sustulit, ac taleis effudit ad æthera voces:
 Nymphæ, Laurentes Nymphæ, genus amnis vnde est,
 Tuque ô Tybri, tuo genitor cum flumine sancto,
 Accipite Æneam, & tandem arcete periclis.
 Quo te cumque lacus miser antem incommoda nostra
 Fonte tenet, quocumque solo pulcerrimus exis,
 Semper honore meo, semper celebrabere donis.
 Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum,
 Adsis ô tandem, & propius tua numina firmes.
 Sic memorat, geminasque legit de classe biremeis,

Remigioque aptat, socios simul instruit armis.
 Ecce autem subitum, atque oculis mirabile monstrum,
 Candida per siluam cum fetu concolor albo.
 Procubuit, viridique in litore conspicitur sus:
 Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
 Mactat sacra ferens, & cum grege sistit ad aram.
 Thybris ea fluuium, quam longa est, nocte tumentem.
 Lenit, & tacita resluens ita substitit vnda,
 Mitis vt in morem stagni, placideque paludis
 Sterneret aquor aquis, remo vt luctamen abesset.
 Ergo iter inceptum celerant rumore secundo:
 Labitur vncta vadis abies: mirantur & vnda,
 Miratur nemus insuetum fulgentia longe
 Scuta virum fluuiio, pictasque iunare carinas.
 Olli remigio noctemque diemque satigant,
 Et longos superant flexus, variisque teguntur
 Arboribus, virideisque secant placido æquore siluas.
 Sol medium cœli conscenderat igneus orbem,
 Cum muros, arcemque procul, & rara domorum
 Tecta vident, quæ nunc Romana potentia cœlo
 Æquauit: tum res inopes Euandrus habebat.
 Ocyus aduertunt proras, vrbique propinquant.
 Forte die solemnem illo rex Arcas honorem
 Amphitryoniade magno, diuisque ferebat
 Ante urbem in luco. Pallas huic filius vna,
 Vna omnes iuuenum primi, pauperque senatus
 Thura dabant, tepidusque cruor sumabat ad aras,
 Vt celsas videre rates, atque inter opacum
 Allabi nemus, & tacitis incumbere remis:
 Terrentur visu subito, cunctique relictis
 Consurgunt mensis. audax quos rumpere Pallas
 Sacra vetat, raptoque volat telo obuius ipse;

Et procul è tumulo, Iuuenes, quæ causâ subegit
 Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit.
 Qui genus? vnde domos; pacemne huc fertis, an arma?
 Tum pater Æneas puppi sic satur ab alta,
 Paciferæque manu ramum prætendit oliuæ:
 Troiugenas, ac tela vides inimica Latinis:
 Quos illi bello profugos egere superbo.
 Euandrum petimus. ferte hæc, & dicite lectos
 Dardaniæ venisse duces, socia arma roganteis.
 Obstipuit tanto percussus nomine Pallas:
 Egredere o quicumque es, ait, coramque parentem
 Alloquere, ac nostris succede Penatibus hospes:
 Accepitque manu, dextramque amplexus inhaesit.
 Progressi subeunt tuco. fluuiumque relinquunt.
 Tum regem Æneas dictis affatur amicis:
 Optime Graiugenum, cui me forma precari,
 Et vitta comtos voluit prætendere ramos;
 Non equidem extimui, Danaum quod ductor, & Arcas,
 Quodq; à stirpe fores geminis coniunctus Atreidis:
 Sed mea me virtus, & sancta oracula diuum,
 Cognatique patres, tua terris didita fama,
 Coniunxere tibi, & satis egere volentem.
 Dardanus Iliacæ primus pater vrbis, & auctor,
 Electra, vt Graij perhibent, Atlantide cretus,
 Aduerhitur Teucros: Electram maxumus Atlas
 Edidit, aetherios humero qui sustinet orbis.
 Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
 Cyllenes gelido conceptum in vertice sudit.
 At Maiam, auditis si quidquam credimus, Atlas,
 Idem Atlas generat, cæli qui sidera tollit.
 Sic genus amborum scindit se sanguine ab vno.
 His fretus, non legatos, neque prima per artem

Tentamenta tui pepigi: me me ipse, meumque
 Obieci caput, & supplex ad limina veni.
 Gens eadem, quæ te, crudeli Daunia bello
 Insequitur: nos si pellant, nihil abfore credunt,
 Quin omnem Hesperiam penitus sua sub iuga mittant,
 Et mare, quod supra, teneant, quodque alluit infra.
 Accipe, daque fidem. sunt nobis fortia bello
 Pectora, sunt animi, & rebus spectata iuuentus.
 Dixerat Æneas. ille os, oculosque loquentis,
 Iam dudum & totum lustrabat lumine corpus.
 Tunc sic pauca refert: vt te fortissime Teucrum
 Accipio, agnoscoque libens! vt verba parentis,
 Et vocem Anchise magni, vultumque recordor!
 Nam memini Hesiones visentem regna sororis
 Laomedontiaden Priamum Salamina petentem,
 Protinus Arcadiæ gelidos inuisere sineis.
 Tum mihi prima genas vesteibat flore iuuenta:
 Mirabarque duces Teucros, mirabar & ipsum
 Laomedontiaden: sed cunctis altior ibat
 Anchises. mihi mens iuuenili ardebat amore,
 Compellare virum, & dextræ coniungere dextram.
 Accessi, & cupidus Phenei sub mœnia duxi.
 Ille mihi insignem pharetram, Lyciasque sagittas,
 Discedens, chlamydemque auro dedit interdextam,
 Frenaque bina, meus quæ nunc habet, aurea, Pallas.
 Ergo &, quam petitis, iuncta est mihi sociere dextra:
 Et, lux cum primum terris se crastina reddet,
 Auxilio letos dimittam, opibusque iuuabo.
 Interea sacra hæc, quando huc venistis amici,
 Annua, quæ differre nefas, celebrate fauentes
 Nobiscum, & iam nunc sociorum asuescite mensis.
 Hæc vbi dicta, dapes iubet, & sublata reponi

pecula, gramineoque viros locat ipse sedili,
 precipuumque toro, & villosi pelle leonis
 precipit Æneam, solioque inuitat acerno.
 hinc lecti iuuenes certatim, araque sacerdos
 viscera tosta ferunt taurorum, onerantque canistris
 dona laborate Cereris, Bacchumque ministrant.
 percipitur Æneas simul & Troiana iuuentus
 perpetui tergo bouis, & lustralibus exstis.
 postquam exempta fames, & amor compressus edendi.
 ex Euandrus ait non hæc sollempnia nobis,
 hæc ex more dapes, hanc tanti numinis aram,
 hæc superstitio, veterumue ignara deorum,
 imposuit. scuis, hospes Troiane, periculis
 seruati facimus, meritosque nouamus honores.
 nam primum saxis suspensam hanc adspice rupem,
 disiectæ procul vt moles, desertaque montis
 stat domus, & scopuli ingentem traxere ruinam.
 Hæc spelunca fuit vasto submotâ recessu,
 semihominis Caci: facies quam dira tegebat,
 solis inaccessam radijs, semperque recenti
 cade tepebat humus, foribusque affixa superbis
 ora virum tristi pendebant pallida tabo.
 huic monstro Vulcanus erat pater: illius atros
 ore vomens igneis, magna se mole ferebat.
 attulit & nobis aliquando optantibus ætas
 auxilium, aduentumque dei. nam maxumus ultor,
 tergemini nece Geryonis, spolijsque superbus
 Alceides aderat, taurosque hac victor agebat
 ingentis, vallemque boues, amnemque tenebant.
 At suris Caci mens effera, ne quid inausum
 aut intentatum scelerisue doliue fuisset,
 Quatuor à stabulis præstanti corpore tauros

Auertit, totidē forma superante iuencas.
 Atque hos, ne qua forent pedibus vestigia rectis,
 Cauda in speluncam tractos, versisque viarum
 Indicijs raptos, saxo occultabat opaco.
 Querentem nulla ad speluncam signa ferebant.
 Interea, cum iam stabulis saturata moueret
 Amphitryoniades armenta abiturumque pararet.
 Discessu mugire boues, atque omne querelis
 Impleri nemus, & colles clamore relinqui.
 Reddidit vna bouum vocem, vastoque sub antro
 Mugijt, & Caci spem custodita fesellit.
 Heic vero Alceidæ furijs exarserat atro
 Felle dolor: rapit arma manu, nodisque grauatum
 Robur, & aërij cursu petit ardua montis.
 Tum primum nostri Cacum videre timentem,
 Turbatumque oculis. fugit ilicet ocyor Euro,
 Speluncamque petit. pedibus timor addidit alas.
 Vt sese inclusit, ruptisque immane catenis
 Deiecit saxum, ferro quod. & arte paterna
 Pendebat, sultosque emunijs obijce postes:
 Ecce furens animis aderat Tirynthius, omnemque
 Accessum lustrans, huc ora ferebat, & illuc,
 Dentibus infrendens. ter totum feruidus ira
 Lustrat Auentini montem: ter saxea tentat
 Limina nequiquam. ter sesus valle resedit.
 Stabat acuta filex, præcis vndique saxis
 Speluncæ dorso insurgens, altissima visu,
 Dirarum nidis domus opportuna volucrum.
 Hanc, vt prona iugo leuum incumberat ad amnem,
 Dexter in aduersum niteus concussit, & imis
 Auulsam soluit radicibus: inde repente
 Impulit, impulsu quo maximus insonat æther.

Sultant ripe, defluitque exterritus annis,
 Specus, & Caci detecta apparuit ingens
 Regia, & vmbrose penitus patuere cauernas
 Non secus, ac si qua penitus vi terra dehiscens
 Infernas reseret sedes, & regna recludat
 Pallida, dis inuisa, superque immane Barathrum
 Seruatur, trepidentque immisso lumine Manes.
 Ergo insperata deprensus in luce repente,
 Inclusumque cauo saxo, atque insueta rudentem
 Desuper Alceides telis premit, omniaque arma
 Aduocat, & ramis, vastisque molaribus instat.
 Ille autem (neque enim fuga iam super vlla pericli est)
 Saucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
 Emit, inuoluitque domum caligine cæca,
 Prospectum eripiens oculis, glomeratque sub antro
 Misera noctem, commisit igne tenebris.
 Non tulit Alceides animis, seque ipse per ignem
 Precipiti iecit saltu, qua plurimus vndam
 Fumus agit, nebulaque ingens specus estuat atra.
 Hæc Cacus in tenebris incendia vana vomentem
 Corripit in nodum complexus, & angit inherens
 Clisos oculos, & siccum sanguine guttur.
 Tandem extemplo foribus domus atra reuolsis:
 Abstractæque boues, abiurataque rapina
 Cælo ostenduntur, pedibusque informe cadauer
 Protrahitur. nequeunt expleri corda tuendo
 Terribilibus oculos, vultum, villosaque setis
 Pectora semiseri, atque extinctos saucibus igneis.
 Ex illo celebratus honos, lætisque minores
 Seruauere diem, primusque Potitius auctor,
 Et domus Herculei custos Pinaria sacri,
 Hanc aram luco statuit, que maxima semper

Dicitur nobis, & erit que maxima semper.
 Quare agite ô iuuenes, tantarum in munere laudum
 Cingite fronde comas, & pocula porcite dextris,
 Communemque vocate deum, & date vina volentes.
 Dixerat: Hercule a bicolor cum populus vmbra
 Velauitque comas, folijsque innexa pependit:
 Et sacer impleuit dextram scyphus. ocyus omnes
 In mensam læti libant, diuosque precantur.
 Deuexo interea propior fit Vesper Olympo:
 Iamque sacerdotes, primusque Potitius, ibant,
 Pellibus in morem cincti, flamasque serebant.
 Instaurant epulas, & mense grata secunde
 Dona ferunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
 Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum,
 Populeis adsunt euincti tempora ramis.
 Hinc iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes
 Herculeas, & facta ferunt: vt prima nouerca
 Monstra manu, geminosque premens eliserit angueis
 Vt bello egregias idem desierit vrbeis,
 Troiamque Oechaliamque: vt duros mille labores
 Rege sub Eurystheo, fati Iunonis inique,
 Pertulerit. tu nubigenas inuicte bimembris,
 Hyleumque, Pholumque manu, tu Cressia mactas
 Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.
 Te Stygij tremere lacus, te ianitor Orci,
 Ossa super recubans antro semesa cruento:
 Nec tu vllæ facies, non terruit ipse Typhæus
 Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
 Lernaus turba capitum circumstetit anguis.
 Salue vera Iouis proles, decus addite diuis:
 Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.
 Talia carminibus celebrant: super omnia Caci

luncam adijciunt, spirantemque ignibus ipsum.
 sonat omne nemus strepitu, collesque resultant.
 in se cuncti diuinis rebus ad urbem
 fectis referunt. ibat rex obsitus æuo,
 comitem Æneam iuxta, gnatumque tenebas
 prediens, varioque viam sermone leuabat.
 iratur, facileisque oculos fert omnia circum
 Æneas, capiturque locis, & singula letus
 quiritque, auditque virum monumenta priorum.
 rex Euandrus, Romanæ conditor arcis,
 nec nemora indigenæ Fami, Nymphæque tenebant,
 ensque virum truncis, & duro robore nata:
 queis neque mos, neque cultus erat: nec iungere tauros,
 componere opes norant, aut parcere parto:
 ed rami, atque asper victu venatus alebat.
 primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
 ma Iouis fugiens, & regnis exsul ademptis.
 genus indocile, ac dispersum montibus altis
 composuit, legesque dedit, Latiumque vocari
 Maluit, his quoniam Latuisset tutus in oris.
 areaque, vt perhibent, illo sub rege suere
 ecula. sic placida populos in pace regebat:
 eterior donec paullatim, ac decolor ætas,
 belli rabies, & amor successit habendi.
 um manus Ausonia, & gentes venerè Sicane:
 opius & nomen posuit Saturnia tellus.
 um reges, asperque immani corpore Thybris;
 quo post Itali fluuium cognomine Thybrim
 Diximus: amisit verum vetus Albula nomen.
 le pulsus patria, pelagique extrema sequentem,
 ortuna omnipotens, & ineluctabile fatum
 li posuere locis, matrisque egere tremenda

Carmentis nymphae monita, & deus auctor Apollo.
 Vix ea dicta: dehinc progressus, monstrat & aram,
 Et Carmentalem Romano nomine portam:
 Quam memorant nymphae priscum Carmentis honorem
 Vatis fatidica: cecinit quæ prima futuros
 Æneadas magnos, & nobile Pallanteum.
 Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer Asylum
 Rettulit, & gelida monstrat sub rupe Lupercal,
 Parrhasio dictum Panos de more Lycei.
 Necnon & sacri monstrat nemus Argileti,
 Testaturque locum, & lethum docet hospitii Argi.
 Hinc ad Tarpeiam sedem, & Capitolia ducit,
 Aurea nunc, olim siluestribus horrida dumis.
 Iam tum relligio pauidos terrebat agresteis
 Diræ loci: iam tum siluam, saxumque tremebant.
 Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem,
 Quis deus, incertum est, habitat deus: Arcades ipsum
 Credunt se vidisse Iouem, cum sæpe nigrantem
 Ægida concuteret dextra, nimbosque cieret.
 Hæc duo præterea disiectis oppida muris,
 Relliquias, veteramque vides monumenta virorum.
 Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit urbem:
 Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
 Talibus inter se dictis ad tecta subibant
 Pauperis Euandri, passimque armenta videbant
 Romanoque foro, & lautis mugire Carinis.
 Ut ventum ad sedes, Hæc, inquit, limina victor
 Alceides subiit; hæc illum regia cepit:
 Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
 Finge deo, rebusque veni non asper egenis.
 Dixit, & angusti subter fastigia tecti
 Ingentem Æneam duxit, stratisque locauit

altum folijs, & pelle Libystidis vrſæ.
 ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.
 Venus haud animo nequiquam exterrita mater,
 tremantque minis, & duro mota tumultu,
 canum alloquitur, thalamoque hac coniugis aureo
 cipit, & dictis diuinum adspirat amorem:
 bello Argolici vastabant Pergama reges
 bita. casurasque inimicis ignibus arces;
 nullum auxilium miseris, non arma rogauis
 opisque tuæ: nec te, carissime coniux,
 assumere tuos volui exercere labores:
 amuis & Priami deberem plurima gnatis,
 durum Æneæ fleuissem saepe laborem.
 Iouis imperijs Rutulorum constitit oris:
 eadem supplex venio, & sanctum mihi numen
 rogo, genitrix gnato. te filia Nerei,
 potuit lacrymis Tithonia flectere coniux.
 pice qui coeant populi, quæ mœnia clausis
 rum actuant portis in me, excidiumque meorum
 erar: & niueis hinc atque hinc diua lacertis
 antem amplexu molli fouet. ille repente
 epit solitam flamam, notusque medullas
 erauit calor, & labesacta per ossa cucurrit:
 secus atque olim tonitru cum rupta corusco
 rima micans percurrat lumine nimbos.
 post leta dolis, & formæ conscia coniux.
 pater eterno satur deuinctus amore:
 Quid causas petis ex alto? fiducia cessit
 Quo tibi diua mei? similis si cura fuisset,
 um quoque fas nobis Teucros armare fuisset.
 nec pater omnipotens Troiam, nec fata vetabant
 are, decemque alios Priamum superesse per annos.

Et nunc si bellare paras, atque hæc tibi mens est;
 Quicquid in arte mea possum promittere curæ,
 Quod fieri ferro, liquidoue potest electro:
 Quantum ignes, animeque valent, absiste precando
 Viribus indubitare tuis. ea verba locutus,
 Optatos dedit amplexus, placidumque petiuit
 Coniugis insusus gremio per membra soporem.
 Inde, vbi prima quies medio iam noctis abactæ
 Curriculo expulerat somnum: ceu semina primum,
 Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
 Impositum cinerem, & sopitos suscitât igneis,
 Noctem addens operi, famulasque ad lumina longo
 Exercet penso, castum vt seruare cubile
 Coniugis, & possit paruos educere gnatos.
 Haud secus ignipotens, nec tempore segnior illo,
 Mollibus è stratis opera ad fabrilia surgit.
 Insula Sicanium iuxta latus, Æoliâque
 Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxi:
 Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
 Antra Ætnæa tonant, validique incudibus ictus
 Auditi referunt gemitum, striduntque cauernis
 Stricturæ Chalybum, & sornacibus ignis anhelat:
 Volcani domus, & Volcania nomine tellus.
 Hoc tunc ignipotens cælo descendit ab alto.
 Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
 Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.
 His informatum manibus iam parte polita
 Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cælo
 Dejicit in terras, pars imperfecta manebat.
 Treis imbris torti radios, treis nubis aquosæ
 Addiderant, rutili treis ignis, & alitis Austri.
 Fulgores nunc terrificos, sonitumque, metumque

miscebant operi, flammisque sequacibus iras.
 arte alia Marti currumque rotasque volucris
 instabant; quibus ille viros, quibus excitat vrbeis:
 Egidaque horrifera, turbata Palladis arma,
 Certatim squamis serpentum, auroque poleibans.
 Connexosque angueis, ipsamque in pectore diue
 Gorgona defecto vertentem lumina collo.
 Tollite cuncta, inquit, cæptosque auferte labores,
 Etneî Cyclopes, & huc aduertite mentem.
 arma acri facienda viro: nunc viribus vsus,
 nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistras
 precipitate moras, nec plura effatus. at illi
 cypus incubuere omnes, pariterque laborens
 sortiti: fluit æs riuus, aurique metallum,
 fulnificusque chalybs vasta fornace liquefcit.
 gentem clypeum informant, vnum omnia contra
 elata Latinorum, septenosque orbibus orbis
 impediunt. alij ventosis follibus auras
 accipiunt, redduntque, alij stridentia tingunt
 æra lacu: gemit impositis incudibus antrum.
 illi inter sese multa vi brachia tollunt
 in numerum, versantque tenaci forcipe massas.
 Hac pater Æolijs properat dum Lemnius oris,
 Euandrum ex humili tecto lux suscitât alma,
 et matutini volucrum sub culmine cantus.
 Consurgit senior, tunicaque inducitur artus,
 Et Tyrrena pedum circumdat vincula plantis.
 Tum lateri, atque humeris Tegeæum subligat enses,
 Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.
 Nec non & gemini custodes limine ab alto
 procedunt, gressumque canes comitantur herilem.
 Hospitiis Æneæ sedem, & secreta petebat,

Sermonum memor, & promissi muneris heros.
 Nec minus Æneas se matutinus agebat.
 Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.
 Congressi iungunt dextras, mediisque residunt
 Ædibus, & licito tandem sermone fruuntur.
 Rex prior hec:
 Maxime Teucrorum ductor, quo sospite numquam
 Res equidem Troiæ victas, aut regna fatebor,
 Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
 Exigua vires: hinc Tusco claudimur amni,
 Hinc Rutulus premit, & murum circumsonat armis.
 Sed tibi ego ingenteis populos, opulentaque regnis
 Iungere castra paro: quam fors inopina salutem
 Ostentat: fatis huc te poscentibus affers.
 Haud procul hinc saxo incolitur fundata vetusto
 Urbis Agyllina sedes: vbi Lydia quondam
 Gens bello præclara, iugis insedit Etruscis.
 Hanc multos florentem annos rex deinde superbo
 Imperio, & seuis tenuit Mezentius armis.
 Quid memorem insandas cædes; quid facta tyranni
 Effera? di capiti ipsius, generique reseruent.
 Mortua quin etiam iungebat corpora viuis,
 Componens manibusque manus, atque oribus ora,
 Tormenti genus, & sanie, taboque fluentis
 Complexu in misero, longa sic morte necabat.
 At fessi tandem ciues insanda furentem
 Armati circumstunt, ipsumque, domumque:
 Obruncant socios, ignem ad fastigia iactant.
 Ille inter cædes Rutulorum elapsus in agros
 Confugere, & Turni defendier hospitibus armis.
 Ergo omnis Furijs surrexit Etruria iustis:
 Regem ad supplicium presenti Marte reposcunt.

ego te Ænea ductorem millibus addam.
 non namque fremunt condensæ litore puppes,
 magna que ferre iubent: retinet longæuis haruspex
 cava cauens: ô Meonia delecta iuuentus,
 quos veterum, virtusque virum, quos iustus in hostem
 fert dolor, & merita accendit Mezentius ira:
 nulli fas Italo tantam subiungere gentem:
 externos optate duces. tum Etrusca resedit
 hoc acies campo, monitis exterrita diuum.
 se oratores ad me, regni que coronam
 cum scepro misit, mandatque insignia Tarchon,
 succedam castris, Tyrrhena que regna capeſam.
 sed mihi tarda gelu, sacrisque effeta senectus
 uidet imperium, seræque ad fortia vires.
 monatum exhortaret, ni misit matre Sabella
 hinc partem patriæ traheret. tu, cuius & anuſ,
 ut generi fatum indulget, quem numina poscunt,
 ingredi, ô Teucrum, atque Italum fortissime ductor:
 hunc tibi præterea, spes, & solatia nostri.
 callant adiungam: sub te tolerare magistro
 militiam, & graue Martis opus, tua cernere sacra
 æſueſcat, primis & te miretur ab annis.
 Arcadas huic equites bis centum, robor a pubis
 lecta dabo; totidemque suo tibi nomine Pallas.
 Vix ea satus erat: defixique ora tenebant
 Æneas Anchisiades, & fidus Achates,
 multa que dura suo tristi cum corde putabant,
 ni signum cælo Cytherea dedisset aperto.
 Namque improuiso vibratus ab æthere fulgor
 cum sonitu venit, & ruere omnia visa repente,
 Tyrrhenuſque tubæ mugire per æthera clangor.
 suspiciunt: iterum, atque iterum fragor intonat iugens

Arma inter nubem cæli in regione serena
 Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.
 Obstupuere animis alij: sed Troius heros
 Agnouit sonitum, & diuæ promissa parentis.
 Tum memorat: Ne vero hospes, ne quere profecto
 Quem casum portenta ferant: ego poscor Olympo.
 Hoc signum cecinit missuram diua creatrix,
 Si bellum ingrueret, Volcaniaque arma per auras
 Laturam auxilio.

Heu, quantæ miseris cædes Laurentibus instant!
 Quas pœnas mihi Turne dabis! quam multa sub vnda,
 Scuta virum, galeasque, & fortia corpora volues
 Thybri pater! poscant acies, & fœdera rumpant.
 Hæc vbi dicta dedit, solio se tollit ab alto,
 Et primum Herculeis sopitas ignibus aras
 Excitat, hesternumque Larem, paruosque Penateis
 Letus adit: maectat lectas de more bidenteis.
 Euandrus pariter, pariter Troiana iuuentus.
 Post hinc ad naueis graditur, sociosque reuisit:
 Quorum de numero, qui sese in bella sequantur,
 Prestanteis virtute legit: pars cetera prona
 Fertur aqua, segnisque secundo defluit amni,
 Nuntia ventura Ascanio rerumque, patrisque.
 Dantur equi Teucris Tyrrhena petentibus arua:
 Ducunt exsortem Æneæ, quem fulua leonis
 Pellis obit totum, præfulgens vnguibus aureis.
 Fama volat paruam subito vulgata per urbem,
 Ocyus ire equites Tyrrheni ad littora regis.
 Vota metu duplicant matres, propiusque periculo
 It timor, & maior Martis iam apparet imago.
 Tum pater Euandrus dextram complexus euntis
 Heret inexpletum lacrymans, ac talia satur:

Omibi præteritos referat si Iupiter annos:
 Qualis eram, cum primam aciem Preneſte ſub ipſa
 Traui, ſcutorumque incendi victor aceruos,
 Et regem hac Herilum dextra ſub Tartara miſi:
 Naſcenti cui treis animas Feronia mater,
 Horrendum dictu, dederat: terra arma mouenda,
 Ter letho ſternendus erat: cui tum tamen omneis
 Abſtulit hæc animas dextra, & totidem exiit armis.
 Non ego nunc dulci amplexu diuellerer vſquam
 Gnate tuo: neque finitimus Mezentius vnumquam
 Huic capiti inſultans, tot ferro ſcua dediſſet
 Funera, tam multis viduaſſet ciuibus urbem.
 At vos o ſuperi, & diuom tu maxume rector
 Iupiter, Arcadij quaſo miſereſcite regis,
 Et patrias audite preces, ſi numina veſtra
 Incolumem Pallanta mihi ſi ſata reſeruant,
 Si viſurus eum viuo, & venturus in vnum:
 Vitam oro: patiar quamuis durare laborem:
 Sin aliquem inſandum caſum Fortuna minariſ,
 Nunc o nunc liceat crudelem abrumpere vitam,
 Dum curæ ambigua, dum ſpes incerta futuri,
 Dum te care puer, mea ſera, & ſola voluptas,
 Complexu teneo, grauior ne nuntius aureis
 Vulneret. hæc genitor digreſſu dicta ſupremo
 Fundebat: famuli collapsum in tecta ferebant.
 Lamque adeo exierat portis equitatus apertis:
 Aeneas inter primos, & fidus Achates:
 Inde alij Troicæ proceres: ipſe agmine Pallas
 In medio, chlamyde, & pictis conſpectus in armis.
 Qualis, vbi Oceani perſuſus Lucifer vnda,
 Quem Venus ante alios aſtrorum diligit ignem,
 Extulit os ſacrum cælo, tenebrasque reſoluit.

Stant pauide in muris matres, oculisque sequuntur
 Puluerem nubem, & fulgentis ære cateruas.
 Olli per dumos, qua proxima meta viarum,
 Armati tendunt: it clamor, & agmine facto
 Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.
 Est ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem,
 Relligione patrum late sacer: vndique colles
 Inclusere caui, & nigra nemus abiete cingunt.
 Siluano fama est veteres sacrasse Pelasgos,
 Aruorum pecorisque deo, lucumque, diemque:
 Qui primi sineis aliquando habuere Latinos.
 Haud procul hinc Tarcho, & Tyrrheni tuta tenebant
 Castra locis, celsoque omnia de colle videri
 Iam poterat legio, & latis tendebat in aruis.
 Huc pater Æneas, & bello lecta iuuentus
 Succedunt, fessique & equos, & corpora curant.
 At Venus ætherios inter dea candida nimbos
 Dona ferens aderat: gnatumque in valle reducta
 Vt procul è gelido secretum flumine vidit,
 Talibus affata est dictis, seque obtulit vltro:
 En perfecta mei promissa coniugis arte
 Munera: ne mox aut Laurenteis, gnate, superbos,
 Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum.
 Dixit, & amplexus gnati Cytherea petiuit;
 Arma sub aduersa posuit radiantia quercu.
 Ille deæ donis, & tanto letus honore
 Expleri nequit, atque oculos per singula voluit,
 Miraturque, interque manus, & brachia versat
 Terribilem cristis galeam, flamasque vomentem,
 Fatiferumque enses, lorica ex ære rigentem,
 Sanguineam, ingentem: qualis, cum cærulea nubes
 Solis inardescit radijs, longeque resulget.

Tum leueis ocreas electro, auroque recocto,
 Hastamque, & clypei non enarrabile textum.
 Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
 Haud vatum ignarus, venturique inscius cui
 Fecerat ignipotens: illic genus omne futurae
 Stirpis ab Ascanio pugnatique in ordine bella.
 Fecerat & viridi setam Mauortii in antro
 Procubuisse lupam: geminos huic vbera circum
 Ludere pendenteis pueros, & lambere matrem
 Impavidos: illam teretri ceruice reflexam
 Mulcere alternos, & corpora fingere lingua.
 Nec procul hinc Romam, & raptas sine more Sabinas:
 Confessu cauea, magnis Circensibus actis,
 Addiderat, subitoque nouum consurgere bellum
 Romulidis, Tatioque seni, Curibusque seueris.
 Post ijdem inter se posito certamine reges
 Armati Iouis ante aras, paterasque tenentes
 Stabant, & cesa iungebant foedera porca.
 Hanc procul inde, citæ Metium in diuersa quadrigæ
 Distulerant, (at tu dictis Albane maneres)
 Raptabatque viri mendacis viscera Tullus
 Per siluam, & sparsirorabant sanguine vepres.
 Nec non Tarquinius eiectum Porsenna iubebat
 Accipere, ingentique urbem obsidione premebat:
 Aeneadæ in ferrum pro libertate ruebant.
 Illum indignanti similem, similemque minanti
 Adspiceres, pontem auderet quod vellere Cocles,
 Et fluuium vinculis innaret Clælia ruptis.
 In summo custos Tarpeia Manlius arcis
 Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat,
 Romuleoque recens horrebat regia culmo.
 Atque heic auratis volitans argenteus auis ex

Porticibus, Gallos in limine adesse canebat:
 Galli per dumos aderant, arcemque tenebant
 Defensi tenebris, & dono noctis opacæ.
 Aurea casaries ollis, atque aurea vestis.
 Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla
 Auro innectuntur: duo quisque Alpina coruscant
 Gesa manu, scutis protecti corpora longis.
 Hinc exsultanteis Salios, nudosque Lupercos,
 Lanigerosque apices, & lapsa ancilia cælo
 Extuderat: castæ ducebant sacra per urbem
 Pilentis matres in mollibus: hinc procul addite
 Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis:
 Et scelerum poenas, & te Catilina minaci
 Pendentem scopulo, Furiarumque ora trementem,
 Secretosque pios, his dantem iura Catonem.
 Hæc inter tumidi late maris ibat imago
 Aurea: sed fluctu spumabant cerula cano,
 Et circum argento clari delphines in orbem
 Equora verrebant caudis, æstumque secabant.
 In medio classeis æratas, Actia bella,
 Cernere erat: totumque instructo Marte videres
 Feruere Leucaten, auroque effulgere fluctus.
 Hinc Augustus agens Italos in prælia Cesar
 Cum patribus, populoque, Penatibus, & magnis diis,
 Stans celsa in puppi: geminas cui tempora flamas
 Leta vomunt, patriumque aperitur vertice sidus.
 Parte alia ventis, & diis Agrippa secundis,
 Arduus, agmen agens: cui belli insigne superbum
 Tempora nauali fulgent rostrata corona.
 Hinc ope barbarica, varijsque Antonius armis
 Victor, ab Aurora populis, & litore Rubro
 Egyptum, viresque Orientis, & vltima secum

Contra uehit, sequiturque nefas, Ægyptia coniux.
 Omnes ruere, ac totum spumare reductis
 Inuolsum remis, rostrisque tridentibus æquor.
 Petunt: pelago credas innare reuulsas
 Cycladas, aut monteis concurrere montibus altos.
 Anta mole viri turritis puppibus instant.
 Inuolsum a flama manu, telique volatile ferrum
 Pargitur: arua noua Neptunia cæde rubescunt.
 Regina in medijs patrio vocat agmina sistro:
 Nec dum etiam geminos à tergo respicit angueis.
 Omnigenumque deum monstra, & latrator Anubis,
 Contra Neptunum, & Venerem, contraque Mineruam
 Vela tenent: seuit medio in certamine Mauors,
 Pelatus ferro, tristesque ex æthere Diræ:
 Scissa gaudens vadit Discordia palla:
 Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.
 Cernens hæc cernens arcum intendebat Apollo
 Desuper: omnis eo terrore Ægyptus, & Indi,
 Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.
 Vela videbatur ventis regina vocatis
 Vela dare, & laxos iam iamque immittere funeis.
 Illam inter cædes pallentem morte futura
 Cecerat ignipotens, vndis, & Iapyge, ferri.
 Contra autem magno merentem corpore Nilum,
 Pudentemque sinus, & tota veste vocantem
 Ceruleum in gremium, latebrosaque flumina victos.
 At Caesar, triplici inuectus Romana triumpho
 Mænia, dū Italis, votum immortalæ, sacabat
 Maxima tercentum totam delubra per urbem.
 Letitia, ludisque viæ plausuque fremebant:
 Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
 Ante aras terram cæsi strauere iuuenti.

Ipse sedens niueo candentis limine Phæbi,
 Dona recognoscit populorum, aptaque superbis
 Postibus: incedunt victæ longo ordine gentes,
 Quam variæ linguis, habitu tam vestis, & armis.
 Heic Nomadum genus, & distinctos Mulciber Afros,
 Heic Lêlegas, Carasque, sagittiferosque Gelonos
 Finxerat: Euphrates ibat iam mollior vndis,
 Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis,
 Indomitique Dacæ, & pontem indignatus Araxes.
 Talia per clypeum Volcani, dona parentis
 Miratur, rerumque ignarus imagine gaudet,
 Attollens humero famamque, & fata nepotum.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER IX.

ARG. Turnus à Iunone in Teucros instigatur, ille obsequitur, eorumque naues exurere conatur, verum Iouis beneficio feruantur, ac in totidem Nymphas marinas conuertuntur. Nilus & Euryalus à Troianis ad Æneam emissi confodiuntur. Turnus vitæ ponitur castris; sed statim expellitur.

ATque ea diuersa penitus dum parte geruntur,
 Irim de cælo misit Saturnia Iuno
 Audacem ad Turnum. luco tum forte parentis
 Piliumni Turnus sacrata valle sedebat:
 Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est:
 Turne, quod optanti diuum promittere nemo
 Auderet, voluenda dies en attulit vltro,
 Æneas, vrbe, & socijs, & classe relicta,
 Sceptra Palatini, sedemque petit Euandri:
 Nec satis: extrêmas Coriti penetrauit ad vrbeis:

Lydorumque manum, collectos armat agresteis.
 Quid dubitas? nunc tempus equos, nunc poscere currus:
 rumpe moras omneis, & turbata arripe castra.
 Dixit, & in cœlum paribus se sustulit alis,
 ingentemque fuga secuti sub nubibus arcum.
 Agnouit iuuenis, duplicesque ad sidera palmas
 sustulit, ac tali fugientem est voce secutus:
 Iri, decus cœli, quis te mihi nubibus actam
 detulit in terras? vnde hæc tam clara repente
 tempestas? video medium discedere cœlum,
 palanteisque polo stellas: sequor omnia tanta,
 quisquis in arma vocas. & sic effatus, ad vndam
 processit, summoque hausit de gurgite lymphas,
 multa deos orans, oneravitque æthera votis.
 Iamque omnis campis exercitus ibat apertis,
 diues equum, diues pictæ vestis, & auri.
 Mæsupus primas acies, postrema coercent
 Tyrreidæ iuuenes: medio dux agmine Turnus
 vertitur arma tenens, & toto vertice supra est:
 ceu septem surgens, sedatis annibus altus
 per tacitum Ganges; aut pingui flumine Nilus
 cum refluit campis, & iam se condidit alueo.
 Hæc subitam nigro glomerari puluere nubem
 prospiciunt Teucris, ac tenebras insurgere campis.
 Primus ab aduersa conclamat mole Caius:
 quis globus o ciues caligine voluitur atra?
 Ferte citi ferrum, dat tela, scandite muros:
 hostis adest: eia. ingenti clamore per omneis
 condunt se Teucris portas, & mœnia complent,
 namque ita discedens præceperat optimus armis
 Æneas: si qua interea fortuna fuisse,
 neu struere auderent aciem, neu credere campo:

Castra modo, & rutos seruarent aggere muros.
 Ergo, etsi conferre manum pudor iraque monstrat,
 Objiciunt portas tamen, & præcepta facessunt,
 Armatique cauis expectant turribus hostem.
 Turnus, vt ante volans tardum præcesserat agmen,
 Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi
 Improuisus adest. maculis quem Thracius albis
 Portat equus, cristaque tegit galea aurea rubra.
 Ecquid erit mecum, ô iuuenes, qui primus in hostem?
 En, ait, & iaculum intorquens emittit in auras,
 Principium pugne, & campo sese arduus infert.
 Clamore excipiunt socij, fremituque sequuntur
 Horrisono: Teucrum mirantur inertia corda;
 Non æquo dare se campo, non obuia ferre
 Arma viros, sed castra fouere. huc turbidus, atque huc
 Lustrat equo muros, aditumque per auia querit.
 Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
 Cum fremitu a caulas, ventos perpesus, & imbreis
 Nocte super media, tuti sub matribus agni
 Balatum exercent: ille asper, & improbus ira
 Seuit in absenteiu: collecta sagitat edendi
 Ex longo rabies, & sicca sanguine fauces:
 Haud aliter Rutulo, muros, & castra tuenti,
 Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet,
 Qua tentet ratione aditus, & qua via clausos
 Excutiat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
 Claßem, que lateri castrorum adiuncta latebat,
 Aggeribus septam circum, & fluuialibus vndis,
 Inuadit, sociosque incendia poscit oranteis.
 Atque manum pinu flagranti seruidus implet.
 Tum vero incumbunt, vrget præsentia Turni,
 Atque omnis facibus pubes accingitur atris.

iripuerere focos: piceum fert fumida lumen
 eda, & coministam Volcanus ad astra sauiillam?
 quis deus ô Musa tam seua incendia Teucris
 uertit? tantos ratibus quis depulit igneis?
 dicite. prisca fides facta, sed fama perennis.
 tempore quo primum Phrygia formabat in Ida
 neas classem, & pelagi petere alta parabat,
 la deum fertur genitrix Berecynthia magnum
 precibus his affata Iouem: Da gnate petenti,
 quod tua cara parens domito te poscit Olympo
 nea filua mihi multos dilecta per annos
 uicus in arce fuit summa, quo sacra ferebant
 ranti picea, trabibusque obscurus acernis:
 ego Dardanio iuueni, cum classis egeret,
 ta dedi: nunc sollicitam timor anxius angit.
 ue metus, atque hoc precibus sine posse parentem,
 e cursu quaesata vlllo, neu turbine venti
 cantur: prosit nostris in montibus ortas:
 lius huic contra, torquet qui sidera mundi:
 genitrix, quo fata vocas? aut quid petis istis?
 ortaline manu factae, immortale carinae
 habeant? certusque incerta pericula lustres
 neas? cui tanta deo permisa potestas?
 mo, vbi desunctae finem, portusque tenebunt
 sonios, olim quaecumque euaserit vndis,
 dardaniumque ducem Laurentia vexerit arua,
 mortalem eripiam formam, magnique iubebo
 quoris esse deas: qualis Nereia Doto,
 Galatea secant spumantem pectore Pontum:
 xerat: idque ratum Stygij per flumina fratris,
 er pice torrenteiu, atraque voragine ripas
 munit, & totum nutu tremefecit Olympum.

Ergo aderat promissa dies, & tempora Parcæ
 Debita complerant, cum Turni iniuria matrem
 Admonuit, sacris ratibus depellere tedas.
 Hæc primum noua lux oculis effulsit, & ingens
 Visus ab Aurora cælum transcurrere nimbus,
 Idæique chori: tum vox horrenda per auras
 Excidit, & Troum, Rutulorumque agmina complet:
 Ne trepidate meas Teucrî defendere naueis,
 Neue armate manus: maria ante exurere Turno,
 Quam sacras, dabitur, pinus. vos ite salutæ,
 Ite deæ pelagi: genitrix iubet, & sua queque
 Continuo puppes abrumpunt vincula ripis,
 Delphinumque modo demersis æquora rostris,
 Ima petunt: hinc virgineæ, mirabile monstrum,
 Quot prius eratæ steterant ad litora proræ,
 Reddunt se totidem facies, pontoque feruntur.
 Obstupuere animis Rutuli: conterritus ipse
 Turbatus Mæſapus equis: cunctatur & amnis
 Rauca sonans, reuocatque pedem Tiberinus ab alto.
 At non audaci cessit fiducia Turno:
 Vltro animos tollit dictis, atque increpat vltro:
 Troianos hæc monstra petunt: his Iupiter ipse
 Auxilium solitum eripuit: non tela, nec ignes
 Exspectant Rutulos. ergo maria inuia Teucrî,
 Nec spes vlla fugæ: rerum pars altera adempta est:
 Terra autem in manibus nostris: tot millia gentis
 Arma ferunt Italæ. nil me fatalia terrent,
 Si qua Phryges præ se iactant, responsa deorum.
 Sat fati, Venerique datum est, tetigere quod arua
 Fertili Ausonia Troës. sunt & mea contra
 Fata mihi. ferro sceleratam exscindere gentem,
 Coniuge præcepta: nec solos tangit Atreidas

e dolor, solisque licet capere arma Mycenis.
 d perijſſe ſemel ſatis eſt. peccare fuiſſet
 te ſatis, penitus modo non genus omne perofos
 mineum: quibus hæc mediſ fiducia valli,
 ſarumque more, lethi discrimina parua,
 ant animos. an non viderunt mœnia Troie
 eptuni fabricata manu conſidere in igneis?
 ed vos ô lecti, ferro quis ſcindere vallum
 parat, & mecum inuadit trepidantia caſtra
 on armis mihi Volcani, non mille carinis
 ſt opus in Teucros: addant ſe protinus omnes
 ruſci ſocios: tenebras, & inertia ſurta
 alladij, caſis ſummæ cuſtodibus arcis,
 e timeant, nec equi cæca condemur in aluo:
 ce palam certum eſt igni circumdare muros.
 aud ſibi cum Danais rem, ſaxo, & pube Pelasga
 e putent, decumum quos diſtulit Hector in annu.
 unc adeo, melior quoniam pars acta diei,
 quod ſuper eſt, lethi bene geſtis corpora rebus
 rocurate viri, & pugnam ſperate parati.
 terea vigilum excubijs obſidere portas
 ura datur Meſſapo, & mœnia cingere flamis.
 in ſeptem Rutuli, muros qui milite ſeruent,
 Delecti: aſt illos centeni quemque ſecuti
 rypurei criſtis iuuenes, auroque coruſci,
 Diſcurrunt, variantque vices, fuſique per herbam
 Indulgent vino, & vertunt crateras aënos.
 Collucent ignes: noctem cuſtodia ducit
 Inſomnem ludo.
 Hæc ſuper è vallo proſpectant Troës, & armis
 Alta tenent: nec non trepidi formidine portas
 explorant, ponteisque, & propugnacula iungunt:

Tela gerunt: instant Mnestheus, acerque Sereftus:
 Quos pater Æneas, si quando aduersa vocarent,
 Rectores iuuenum, & rerum dedit esse magistros.
 Omnis per muros legio sortita periculum
 Excubat, exercetque vices, quod cuique tuendum est
 Nisus erat portæ custos acerrimus armis
 Hyrtacides, comitem Æneæ quem miserat Ida
 Venatrix, iaculo celerem, leuibusque sagittis:
 Et iuxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
 Non fuit Æneadum, Troiana nec induit arma,
 Ora puer prima signans intonsa iuuenta.
 His amor vnus erat, pariterque in bella ruebant:
 Tunc quoque communi portam statione tenebant.
 Nisus ait, Diue hunc ardorem mentibus addunt
 Euryale? an sua cuique deus sit dira cupido?
 Aut pugnam, aut aliquid iam dudum inuadere magni
 Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.
 Cernis, quæ Rutulos habeat fiducia rerum:
 Lumina rara micant: somno vinoque soluti
 Procubuere: silent late loca. percipe porro
 Quid dubitem, & quæ nunc animo sententia surgat.
 Ænean acciri omnes, populusque, patresque
 Exposcunt, mittique viros, qui certa reportent.
 Si tibi, quæ posco promittunt (nam mihi facti
 Fama sat est) tumulto videor reperire sub illo
 Posse viam ad muros, & mœnia Pallantea.
 Obstupuit magno laudum percussus amore
 Euryalus; simul his ardentem affatur amicum:
 Me ne igitur socium summis adiungere rebus
 Nise fugis? solum te in tanta pericula mittam?
 Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes,
 Argolicum terrorem inter, Troiaque labores

Ablatum, erudit: nec tecum talia gessi,
 Magnanimus Ænean, & fata extrema secutus.
 Est hic, est animus lucis contemptor, & istum
 Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.
 Nisus ad hæc: Equidem de te nil tale verebar:
 Nec fas: non. ita me referat tibi magnus ouantem
 Iupiter, aut quicumque oculis hæc adspicit æquis.
 Sed si quis (quæ multa vides discrimine tali)
 Si quis in aduersum rapiat casusue Deusue,
 Ne superesse velim: tua vita dignior ætas.
 At qui me raptum pugna, pretioque redemptum
 Mandet humo solita: aut, si qua id fortuna vetabit,
 Absenti ferat inferias, decoretque sepulcro:
 Neui matri miseræ tanti sim causa doloris:
 Que te sola, puer, multis è matribus ausa
 Prosequitur, magni nec mœnia curat Acestæ.
 Ne autem: Causas nequiquam nectis inaneis,
 Nec mea iam mutata loco sententia cedit.
 Acceleremus ait: vigiles simul excitat. illi
 Succedunt, seruantque vices: statione relicta
 Ne comes Niso graditur, regemque requirunt.
 Cetera per terras omneis animalia somno
 Exabant curas, & corda oblita laborum.
 Conductores Teucrum primi, & delecta iuuentus
 Consilium summis regni de rebus habebant,
 Quid facerent, quisue Æneæ iam nuntius esset.
 Erant longis adnixi hastis, & scuta tenentes,
 Castrorum, & campi medio. tum Nisus, & vna
 Euryalus confestim alacres admittier orant:
 Ne magnam, pretiumque moræ fore. primus Iulus
 Accipit trepidos, ac Nisum dicere iussit.
 Sic Hyrtacides: Audite ô mentibus æquis

Æneadae, neue hæc nostris spectentur ab annis,
 Quæ ferimus. Rutuli somno, vinoque soluti
 Conticuere. locum insidijs conspeximus ipsi,
 Qui patet in biuio portæ, quæ proxima Ponto.
 Interrupti ignes, aterque ad sidera fumus
 Erigitur. si fortuna permittitis vti,
 Quæsitum Ænean ad moenia Pallantea,
 Mox heic cum spolijs, ingenti cæde peracta,
 Affore cernetis: nec nos via fallit eunteis.
 Vidimus obscuris primam sub vallibus urbem
 Venatu assiduo, & totum cognouimus annem.
 Heic annis grauis, atque animi maturus Alethes:
 Di patrij, quorum semper sub numine Troia est,
 Non tamen omnino Teucros delere paratis,
 Cum taleis animos iuuenum, & tam certa tulistis
 Pectora. sic memorans, humeros dextraisque tenebat
 Amborum, & vultum lacrymis atque ora rigabat:
 Quæ vobis, quæ digna viri pro laudibus illis,
 Premia posse reat solui? pulcherrima primum
 Di, moresque dabunt vestri: tum cetera reddet
 Actutum pius Æneas, atque integer cui
 Ascanius, meriti tanti non immemor vnumquam.
 Immo ego vos, cui sola salus genitore reducto,
 Excipit Ascanius, per magnos Nise Penateis,
 Asaracique Larem, & canæ penetralia Vestæ,
 Obtestor, quæcumque mihi fortuna, fidesque est,
 In vestris pono gremijs: reuocate parentem,
 Reddite conspectum: nihil illo triste recepto.
 Bina dabo, argento perfecta, atque aspera signis,
 Pocula, deuicta genitor quæ cepit Arisba:
 Et tripodas geminos, auri duo magna talenta,
 Cratera antiquum, quem dat Sidonia Dido.

vero capere Italiam, sceptrisque potiri
 contigerit victori, & praeda ducere sortem:
 didisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis
 aureus? ipsum illum clypeum, cristasque rubentis
 excipiam sorti, iam nunc tua præmia Nise.
 eratere a bis sex genitor lectissima matrum
 corpora, captiuosque dabit, suaque omnibus arma:
 super his, campi quod rex habet ipse Latinus.
 vero, mea quem spatij propioribus atas
 sequitur, venerande puer, iam pectore toto
 accipio, & comitem casus complector in omneis.
 nulla meis sine te queretur gloria rebus,
 seu pacem, seu bella geram: tibi maxima rerum,
 verborumque fides. Contra quem talia fatur
 eryalus: Me nulla dies tam fortibus ausis
 similem arguerit: tantum: fortuna secunda,
 aut aduersa cadat. sed te super omnia dona
 num oro: genitrix Priami de gente vetusta
 mibi, quam miseram tenuit non Iliatellus
 tecum excedentem, non moenia regis Aceste.
 anc ego nanc ignaram huius, quodcumque pericli est,
 que salutatam linquo; nox, & tua testis
 xtera, quod nequeam lacrymas perferre parenti.
 tu, oro, solare inopem, & succurre relicta.
 anc siue me spem ferre tui: audentior ibo
 casus omneis. percussa mente dederunt
 Dardanide lacrymas: ante omneis pulcer Iulus,
 que animum patriæ strinxit pietatis imago.
 tum sic effatur:
 pondeo digna tuis ingentibus omnia cæptis.
 amque erit ista mibi genitrix, nomenque Creusæ
 lum desuerit: nec partum gratia talens

Parua manet, casus factum quicumque sequetur.
 Per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat:
 Quæ tibi polliceor reduci, rebusque secundis,
 Hæc eadem matrique tue, generique manebunt.
 Sic ait illacrymans: humero simul exiit ensem
 Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
 Cnossius, atque habilem vagina aptarat eburna.
 Dat. Niso Mnestheus pellem, horrentisque leonis
 Exuuias: galeam fidus permutat Alethes.
 Protinus armati incedunt; quos omnis eunteis
 Primorum manus ad portas, iuuenumque senumque
 Prosequitur votis: nec non & pulcer Iulus,
 Ante annos animumque gerens curamque virilem,
 Multa patri portanda dabat mandata: sed auræ
 Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.
 Egressi superant fossas, noctisque per umbram
 Castra inimica petunt, multis tamen ante futuri
 Exitio. passim vino, somnoque per herbam
 Corpora fusa vident, arrectos litore currus,
 Inter lora rotasque viros, simul arma iacere,
 Vina simul. prior Hyrtacides sic oro locutus:
 Euryale, audendum dextra: nunc ipsa vocat res:
 Hac iter est: tu, ne qua manus se attollere nobis
 A tergo possit, custodi, & consule longe.
 Hæc ego vasta dabo, & lato te limite ducam.
 Sic memorat, vocemque premit, simul ense superbum
 Rhamnetem aggreditur, qui forte tapetibus altis
 Exstructus, toto proslabat pectore somnum:
 Rex idem, & regi Turno gratissimus augur:
 Sed non augurio potuit depellere pestem.
 Treis iuxta famulos temere inter tela iacenteis,
 Armigerumque Remi premit, aurigamque sub ipsis

Nactus equis, ferroque secat pendentia colla.
 Tum caput ipsi aufert domino, truncumque relinquit
 sanguine singultantem: atro tepefacta cruore
 terra, torique madent: nec non Lamyrumque Lamumque,
 et iuuenem Serranum, illa qui plurima nocte
 miserat, insignis facie, multoque iacebat
 membra deo victus: felix, si protinus illum
 equasset nocti ludum, in lucemque tulisset.
 Impastus ceu plena leo per ouilia turbans
 (Suadet enim vesana fames) manditque, trahitque
 molle pecus mutumque metu: fremit ore cruento.
 Nec minor Euryali cades: incensus & ipse
 perfurit, ac multam in medio sine nomine plebem,
 adumque, Hebesumque subit, Rhœcumque, Abarimque
 Agnaros: Rhœcum vigilantem, & cuncta videntem:
 sed magnum, metuens, se post cratera tegebat:
 pectore in aduerso totum cui cominus ens
 condidit asurgenti, & multa morte recepit.
 purpuream vomit ille animam, & cum sanguine mista
 vna refert moriens. hic furto feruidus instat:
 amque ad Messapi socios tendebat, vbi ignem
 desicere extremum, & religatos rite videbat
 carpere gramen equos: breuiter cum talia Nisus
 Sensit enim nimia cade, atque cupidine ferri)
 Absistamus, ait: nam lux inimica propinquat.
 Penarum exhaustum satis est. via facta per hostes.
 Multa virum solido argento perfecta relinquunt
 armaque, craterasque simul, pulcrosque tapetas.
 Euryalus phaleras Rhammetis, & aurea bullis
 Cingula, Tiburti Remulo ditissimus olim
 Que mittit dona, hospitio cum iungeret absens,
 Cadicus: ille suo moriens dat habere nepoti:

Post mortem bello Rutuli, prædaque potiti.
 Hæc rapit, atque humeris nequiquam sortibus aptat.
 Tum galeam Messapi habilem, cristisque decoram
 Induit: excedunt castris, & tuta capeſunt.
 Interea præmiſſi equites ex vrbe latina,
 Cetera dum legio campis instructa moratur,
 Ibant, & Turno regi responsa ferebant,
 Tercentum, scutati omnes, Volcente magistro.
 Iamque propinquabant castris, muroque subibant,
 Cum procul hos læuo flectenteis limite cernunt,
 Et galea Euryalum sublustri noctis in umbra
 Prodidit immemorem, radiisque aduersa refulsit.
 Haud temere est visum, conclamat ab agmine Volcens
 State viri: quæ causæ viæ? quine estis in armis?
 Quouæ tenetis iter? nihil illi tendere contra:
 Sed celare fugam in siluas, & fidere nocti.
 Objiciunt equites sese ad diuortia nota
 Hinc, atque hinc, omnemque aditum custode coronant.
 Silva fuit late dumis, atque ilice nigra
 Horrida, quam densi complerant vndique sentes:
 Rara per occultos ducebat semita calleis.
 Euryalum tenebræ ramorum, onerosaque præda,
 Impediunt, fallitque timor regione viarum.
 Nisus abit: iamque imprudens euaserat hosteis,
 Atque lacus, qui post Alba de nomine dicti
 Albani. rum rex stabula alta Latinus habebat.
 Vt stetit, & frustra absentem respexit amicum:
 Euryale, infelix qua te regione reliqui?
 Quauæ sequar? rursus perplexum iter omne reuoluent
 Fallicis siluæ, simul & vestigia retro
 Obseruata legit, dumisque silentibuserrat,
 Audit equos, audit strepitus, & signa sequentum.

Nec longum in medio tempus, cum clamor ad aureis
 Peruenit, ac videt Euryalum, quem iam manus omnis
 Fraude loci & noctis, subito turbante tumultu,
 Oppressum rapit, & conantem plurima frustra.
 Quid faciat? qua vi iuuenem quibus audeat armis
 Eripere? an sese medios moriturus in hosteis
 Inserat, & pulcram properet per vulnera mortem?
 Ocyus adducto torquens hastile lacerto,
 Suspiciens altam Lunam, sic voce precatur:
 Tu dea, tu prasens nostro succurre labori,
 Astrorum decus, & nemorum Latonia custos,
 Si qua tuis vniquam pro me pater Hyrtacus aris
 Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
 Suspendine tholo, aut sacra ad fastigia fixi:
 Hunc sine me turbare globum, & rege tela per auras.
 Dixerat: & toto connisus corpore ferrum
 Conjicit. hasta volans noctis diuerberat umbras,
 Et venit aduersi in tergum Sulmonis, ibique
 Frangitur, ac fixo transit praecordia ligno.
 Voluitur ille, vomens calidum de pectore flumen
 Frigidus, & longis singultibus ilia pulsat.
 Diuersi circumspiciunt. hoc acrior idem
 Ecce aliud summa telum librabat ab aure,
 Dum trepidant. it hasta Tago per tempus vtrumque
 Stridens, traiectoque hasit tepesacta cerebro.
 Scuit atrox Volcens, nec teli conspicit vsquam
 Auctorem, nec quo se ardens immittere possit.
 Tutamen interea calido mihi sanguine poenas
 Persolues amborum, inquit. simul ense recluso
 Ibat in Euryalum. tunc vero exterritus, amens
 Conclamat Nisus: nec se celare tenebris
 Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem.

Me, me: adsum qui feci: in me conuertite ferrum,
 O Rutuli. mea fraus omnis: nihil iste, nec ausus,
 Nec potuit; cœlum hoc, & conscia sidera testor.
 Tantum infelicem nimium dilexit amicum.
 Talia dicta dabat: sed viribus ensis adactus
 Transadigit costas, & candida pectora rupit.
 Voluitur Euryalus letho, pulcrosque per artus
 It cruor, inque humeros ceruix collapsa recumbit:
 Purpureus veluti cum flos succisus aratro
 Languescit moriens; lassoue papauera collo
 Demisere caput, pluuia cum sorte grauantur.
 At Nisus ruit in medios, solumque per omneis
 Volcentem petit: in solo Volcente moratur.
 Quem circum glomerati hostes, hinc cominus, atque hinc
 Proturbant. instat non sequius, ac rotat ensem
 Fulmineum; donec Rutuli clamantis in ore
 Condidit aduerso, & moriens animam abstulit hosti.
 Tum super exanimem sese proiecit amicum
 Consoffus, placidaque ibi demum morte quieuit.
 Fortunati ambo: si quid mea carmina possunt,
 Nulla dies vniquam memori vos eximet cœuo,
 Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
 Accolet, imperiumque pater Romanus habebit.
 Victores præda Rutuli, spoliisque potiti
 Volcentem exanimum flentes in castra ferebant.
 Nec minor in castris luctus, Rhamnete reperto
 Exsanguis, & primis vna tot cæde peremptis,
 Serranoque, Numaque. ingens concursus ad ipsa
 Corpora, seminecesque viros, tepidumque recenti
 Cede locum, & plenos spumanti sanguine riuos.
 Agnoscunt spolia inter se, galeamque nitentem
 Messapi, & multo phaleras sudore receptas.

Et iam primâ nouo spargebat lumina terras
 Ithoni croceum linquens Aurora cubile :
 Nam Sole infuso , iam rebus luce relectis ,
 Turnus in arma viros , armis circumdatus ipse ,
 suscitât , æratasque acies in prælia cogit :
 Quisq; suos , varijsque acuunt rumoribus iras .
 Quin ipsa arrectis , visu miserabile , in hastis
 præsgunt capita , & multo clamore sequuntur ,
 Euryali , & Nisi .
 Eneadæ duri murorum in parte sinistra
 Opposuerunt aciem (nam dextra cingitur amni)
 Ingenteisque tenent fossas , & turribus altis
 Stant masti : simul ora virum præfixa videbant ,
 Et nota nimis miseris , atroque fluentia tabo .
 Interea pauidam volitans pennata per urbem
 Nuntia fama ruit , matrisque allabatur aureis
 Euryali , ac subitus misera calor ossa reliquit .
 Percussi manibus radij , reuolutaque pensa .
 Euolat infelix , & femineo vlulatu
 Cissa comam , muros amens , atque agmina cursu
 Prima petit . non illa virum , non illa pericli ,
 Telorumque memor : cœlum dehinc questibus implet :
 Hunc ego te Euryale adspicio ? tune ille senectæ
 Vera meæ requies ? potuisti linquere solam
 Crudelis ? nec , te sub tanta pericula missum ,
 Assari extremum misera data copia matri ?
 Heu , terra ignota , canibus data præda Latinis ,
 Alitibusque iaces : nec te tua funera mater
 Produxi , pressive oculos , aut vulnera laui
 Veste regens , tibi quam noctes festina , diesque
 Urgebam , & tela curas solabar anileis .
 Quo sequar ? aut quæ nunc artus , auulsaque membra ,

Et funus laterum tellus habet? hoc mihi de te
 Gnate refers? hoc sum terraque, marique secuta?
 Figite me, si qua est pietas; in me omnia tela
 Conjicite, ô Rutuli: me primam absumite ferro:
 Aut tu magne pater diuûm miserere, tuoque
 Inuisum hoc detrude caput sub Tartara telo:
 Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.
 Hoc fletu concussi animi, mœstusque per omnes
 It gemitus: torpent infractæ ad prælia vires.
 Illam incendente in luctus Idæus, & Aëtor
 Ilionei monitu, & multum lacrymantis Iuli
 Corripiunt, interque manus sub tecta reponunt.
 At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
 Increpuit, sequitur clamor, cœlumque remugit.
 Accelerant acta pariter testudine Volsci,
 Et fossas implere parant, ac vellere vallum.
 Querunt pars aditum, & scalis adscendere muros,
 Qua rara est acies, interlucetque corona
 Non tam spissa viris. telorum effundere contra
 Omne genus Teucris, ac duris detrudere contis,
 Assueti longo muros defendere bello.
 Saxa quoque infesto voluebant pondere, si qua
 Possent tectam aciem perumpere: cum tamen omnes
 Ferre libet subter densa testudine casus.
 Nec iam sufficiunt. nam, qua globus imminet ingens,
 Immanem Teucris molem voluuntque, ruuntque,
 Quæ Rutulos strauit late, armorumque resoluit
 Tegmina. nec curant cæco contendere Marte
 Amplius audaces Rutuli, sed pellere vallo
 Missilibus certant.
 Parte alia horrendus visu quassabat Etruscam
 Pinum, & fumiferos insert Mezentius igneis.

At Messapus equum domitor, Neptunia proles,
 Rescindit vallum, & scalas in mœnia poscit.
 Vos ô Calliope precor adspirate canenti,
 Quas ibi tum ferro strages, quæ funera Turnus
 Ediderit, quem quisque virum demiserit Orco:
 Et mecum ingenteis oras euoluite belli.
 Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
 Turris erat vasto suspectu, & pontibus altis,
 Opportuna loco: summis quam viribus omnes
 Expugnare Itali, summaque euertere opum vi
 Certabant: Troës contra defendere saxis,
 Perque cauas densi tela intorquere fenestras.
 Princeps ardentem coniecit lampada Turnus,
 Et flamam affixit lateri: quæ plurima vento
 Corripuit tabulas, & postibus hæsit adesis.
 Turbati trepidare intus, frustra que malorum
 Velle fugam. dum se glomerant, retroque residunt
 In partem, quæ peste caret: tum pondere turris
 Procubuit subito, & cœlum tonat omne fragore.
 Semineces ad terram, immanni mole secuta,
 Confixique suis telis, & pectora duro
 Transfossi ligno veniunt. vix vnus Helenor,
 Et Lycus elapsi: quorum primæuus Helenor,
 Mæonio regi quem serua Licymnia surtim
 Sustulerat, vetitisque ad Troiam misemrat armis,
 Ense leuis nudo, parmaque inglorius alba.
 Isteque vbi se Turni media inter millia vidit,
 Huc acies, atque hinc acies adstare Latinas;
 Et sera, quæ densa venantum septa corona
 Contra tela furit, seseque haud nescia morti
 Anjicit, & saltu supra venabula fertur:
 Haud aliter iuuenis medios moriturus in hosteis

Irruit, &, qua tela videt densissima, tendit.
 At pedibus longe melior Lycus, inter & hosteis,
 Inter & arma fuga muros tenet, altaque certat
 Prendere tecta manu, sociumque attingere dextras,
 Quem Turnus pariter cursu, teloque secutus,
 Increpat his victor: Nostrasne euadere demens
 Sperasti te posse manus? simul arripit ipsum
 Pendentem, & magna muri cum parte reuellit:
 Qualis vbi aut leporem, aut candenti corpore cycnum
 Sustulit alta petens pedibus iouis armiger vncis:
 Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
 Martius à stabulis rapuit lupus. vndique clamor
 Tollitur. inuadunt, & fossas aggere complent.
 Ardenteis tedas alij ad fastigia iactant.
 Ilioneus saxo, atque ingenti fragmine montis,
 Lucerium portæ subeuntem, igneisque ferentem,
 Emathiona Liger, Chorineum sternit Asylas:
 Hic iaculo bonus, hic longe fallente sagitta.
 Ortygium Cæneus, victorem Cænea Turnus,
 Turnus styn, Cloniumque, Dioxippum, Promulumque
 Et Sagarim, & summis stantem pro turribus Idam;
 Priuernum Capijs. hunc primo leuis hasta Themillæ
 Strinxerat: ille manum, proiecto tegmine, demens
 Ad vulnus tulit. ergo alis allapsa sagitta,
 Et læuo infixæ est lateri manus, abditæque intus
 Spiramenta animæ lethali vulnere rupit.
 Stabat in egregijs Arcentis filius armis,
 Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera,
 Insignis facie: genitor quem miserat Arcens,
 Eductum Martis luco, Simathia circum
 Flumina: pinguis vbi, & placabilis ara Palici.
 Stridentem sundam, positus Mezentius armis,

Ipse ter adducta circum caput egit habena,
 Et media aduersi liquefacto tempora plumbo
 Dissidit, ac multa porrectum extendit arena.
 Tum primum bello celerem intendisse sagittam
 Dicitur, ante seras solitus terrere fugaces
 Ascanius, fortemque manu sudisse Numanum;
 Cui Remulo cognomen erat; Turnique minorem
 Germanam nuper thalamo sociatus habebat.
 Is primam ante aciem digna atque indigna relatus
 Vociferans, tumidusque nouo præcordia regno
 Ibat, & ingenti sese clamore ferebat:
 Non pudet obsidione iterum, valloque teneri
 Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?
 En qui nostra sibi bello connubia poscunt.
 Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
 Non heic Atreide, nec fandi fictor Vlysses:
 Durum à stirpe genus: gnatos ad flumina primùm
 Deserimus, sæuoque gelu duramus, & vndis.
 Venatu inuigilant pueri, siluasque fatigant:
 Electere ludus equos, & spicula tendere cornu.
 At patiens operum, paruoque assueta iuuentus,
 Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
 Omne eum ferro teritur, versaque iuuentum
 Terga fatigamus hasta, nec tarda senectus
 Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
 Canitiem galea premimus, semperque recenteis
 Conuectare iuuat prædas, & viuere raptis.
 Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis,
 Desidiæ cordi, iuuat indulgere choreis,
 Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.
 O vere Phrygiæ, neque enim Phryges, ite per alta
 Dindyma; vbi assuetis bisorem dat tibia cantum.

Tympana vos, buxusque vocat Berecynthia matris
 Idea: finite arma viris, & cedit ferro.
 Talia iactantem dictis, ac dira canentem
 Non tulit Ascanius, neruoque obuersus equino
 Contendit telum, diuersaque brachia ducens;
 Constitit ante Iouem supplex per vota precatus:
 Iupiter omnipotens audacibus annue cœptis.
 Ipse tibi ad tua templa feram sollennia dona,
 Et statuam ante aras aurata fronte iuuentum
 Candentem, pariterque caput cum matre ferentem
 Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.
 Audisti, & cœli genitor de parte serena
 Intonuit læuum. sonat vna lethifer arcus,
 Et fugit horrendum stridens elapsa sagitta,
 Perque caput Remuli venit, & caua tempora ferro
 Trajicit. i, verbis virtutem illude superbis.
 Bis capti Phryges hæc Rutulû responsa remittunt.
 Hæc tantum Ascanius. Teucric clamore sequuntur,
 Letitiaque fremunt, animosque ad sidera tollunt.
 Ætheria tum sorte plaga crinitus Apollo
 Desuper Ausonias acies urbemque videbat;
 Nube sedens, atque hinc victorem affatur Iulum:
 Macte noua virtute puer, sic itur ad astra,
 Dis genite, & geniture deos. iure omnia bella
 Gente sub Asarici fato ventura resident:
 Nec te Troia capit. simul hæc effatus, ab alto
 Æthere se mittit, spiranteis dimouet auras,
 Ascaniumque petit. forma tum vertitur oris
 Antiquum in Buten. hic Dardanio Anchise
 Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos.
 Tum comitem Ascanio pater addidit, ibat Apollo
 Omnia longæuo similis, vocemque coloremque,

Et crineis albos, & sœua sonoribus arma:
 Atque his ardentem dictu affatur Iulum:
 Sit satis Æneide, telu impune Numanum
 Oppetisse tuis: primam hanc tibi magnus Appollo
 Concedit laudem, & paribus non inuidet armis.
 Cetera parce puer bello - sic orsus Apollo,
 Morraleis medio adspectus sermone reliquit,
 Et procul in tenuem ex oculis euauit auram.
 Agnouere deum proceres, diuinaque tela
 Dardanide, pharetramque fuga sensere sonantem.
 Ergo audum pugnae dictis, ac numine Phœbi
 Alcanium prohibent: ipsi in certamina rursus
 Succedunt, animasque in aperta pericula mittunt.
 Et clamor totis per propugnacula muris:
 Intendunt acreis arcus, amenta que torquent.
 Internitur omne solum telu. tum scuta, caueque
 Dant sonitum sictu galeæ: pugna aspera surgit.
 Quantus ab Occasu veniens pluuiialibus Hædis
 erberat imber humum: quam multa grandine nimbi
 in vada præcipitant, cum Iupiter horridus Austris
 torquet aquosam hiemem, & cœlo caua nubila rumpit.
 Andarus, & Bitias, Ideo Alcanore creti,
 Duos Iouis eduxit luco siluestris Hiera,
 Abietibus iuuenes patrijs, & montibus equos,
 certam, quæ ducis imperio commissa, recludunt
 creti armis, vltroque inuitant mœnibus hostem.
 Ipsi intus dextra ac læua pro turribus adstant
 Armati ferro, & cristis capita alta corusci:
 Quales aëriæ liquentia flumina circum,
 Iue Padi ripis, Athesin seu propter amœnum,
 Confurgunt gemine quercus, intonsaque cœlo
 extollunt capita, & sublimi vertice nutant.

Irrumpunt, aditus Rutuli ut videre patenteis
 Continuo Quercens, & pulcer Equicolus armis,
 Et præceps animi Tmarus, & Mauortius Hæmon,
 Agminibus totis aut versi terga dedere,
 Aut ipso portæ posuere in limine vitam.
 Tum magis increscunt animis discordibus iræ,
 Et iam collecti Troës glomerantur eodem,
 Et conferre manum, & procurrere longius audent.
 Ductori Turno, diuersa in parte furenti,
 Turbantique viros, perfertur nuntius, hostem
 Feruere cæde noua, & portas præbere patenteis:
 Deserit inceptum, atque immani concitus ira,
 Dardaniam ruit ad portam, fratresque superbos:
 Et primum Antiphaten, is enim se primus agebat,
 Thebana de matre, nothum Sarpedonis alti,
 Coniecto sternit iaculo. volat Itala cornus
 Aera per tenuem, stomachoque infixâ sub altum
 Pectus abit, reddit specus atri vulneris vnam
 Spumantem, & fixo ferrum in pulmone tepescit.
 Tû Meropem, atque Erymantha manu, tum sternit Aphidion
 Tum Bitian ardentem oculis, animisque frementem,
 Non iaculo, neque enim iaculo vitam ille dedisset,
 Sed magnum stridens contorta phalarica venit,
 Fulminis acta modo: quam nec duo taurea terga,
 Nec duplici squama lorica fidelis, & auro
 Sustinuit. collapsa ruunt immania membra.
 Dat tellus gemitum, & clypeum superintonat ingens.
 Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
 Saxea pila cadit; magnis quam molibus ante
 Constructam iaciunt Ponto: sic illa ruinam
 Prona trahit, penitusque vadis illisa recumbit.
 Miscent se maria, & nigrae attolluntur arene.

sonitu Prochyta alta tremit, durumque cubile
 arime Iouis imperijs imposta Typhoeo.
 Mars armipotens animum viresque Latinis
 didit, & stimulos acreis sub pectore vertit,
 misitque fugam Teucris, atrumque timorem.
 dique conueniunt; quoniam data copia pugnae,
 ellatorque animo deus incidit.
 Pandarus vt fuso germanum corpore cernit,
 quo sit fortuna loco, qui casus agat res,
 ortam vi multa conuerso cardine torquet,
 mixus latis humeris, multosque suorum
 enibus exclusos duro in certamine linquit:
 alios secum includit, recipitque ruenteis
 emens, qui Rutulum in medio non agmine regem
 derit irrupentem, vltroque inclusit vrbi,
 manem veluti pecora inter inertia tigrini.
 continuo noua lux oculis effulsit, & arma
 rendum sonuere: tremunt in vertice criste
 guineae, clypeoque micantia fulgura mittit.
 oscunt faciem inuisam, atque immania membra
 bati subito Aeneadae. tum Pandarus ingens
 icat, & mortis fraternae feruidus ira,
 atur: Non haec dotali regia Amatae,
 muris cohibet patrijs media Ardea Turnum.
 fra inimica vides: nulla hinc exire potestas.
 subridens sedato pectore Turnus:
 cepe, si qua animo virtus, & consere dextram:
 ic etiam inuentum Priamo narrabis Achillem.
 erat. ille rudem nodis, & cortice crudo
 orquet summis adnixus viribus hastam.
 eperere auræ vulnus: Saturnia Iuno
 sit veniens; portaeque insigitur hasta:

At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
 Effugies: neque enim is teli, nec vulneris auctor.
 Sic ait, & sublatum alte consurgit in ensem,
 Et median ferro gemina inter tempora frontem
 Diuidit, impubesque immani vulnere malas.
 Fit sonus: ingenti concussa est pondere tellus.
 Collapsos artus atque arma cruenta cerebro
 Sternit humi moriens: atque illi partibus equis
 Huc caput, atque illuc humero ex utroque pependit.
 Diffugiunt versi trepida formidine Troës:
 Et, si continuo victorem ea cura subisset,
 Rumpere claustra manu, sociosque immittere portis,
 Vltimus ille dies bello, gentique fuisset:
 Sed furor ardentem, cædisque insana cupido
 Egit in aduersos.

Principio Phalarim, succiso poplite Gygen
 Excipit: hinc raptas fugientibus ingerit hastas
 In tergum: Iuno vires animumque ministrat.
 Addit Halyn comitem, & confixa Phegea Parma:
 Ignaros deinde in muris, Martemque cienteis,
 Alcandrumque Haliumque, Noëmonaque, Prytanimumque
 Lyncea tendentem contra, sociosque vocantem
 Vibranti gladio connixus ab aggere dexter
 Occupat. huic vno deiectum cominus ictu
 Cum galea longe iacuit caput. inde ferarum
 Vastatorem Amycum, quo non felicior alter
 Vngere tela manu, ferrumque armare veneno:
 Et Clytium Æoliden, & amicum Cretea Musis,
 Cretea Musarum comitem, cui carmina semper,
 Et citharæ cordi, numerosque intendere neruis:
 Semper equos, atque armavirum, pugnasque canebat.
 Tandem ductores, audita cæde suorum,

Conueniunt Teucris, Mnestheus, acerque Serestus,
 Palanteisque vident socios, hostemque receptum.
 Mnestheus: quo deinde fugam? quo tenditis, inquit,
 nos alios muros, quæ iam vltra mœnia habetis?
 quis homo, & vestris, ô ciues, vndique septus
 aggeribus, tantas strages impune per urbem
 ediderit? iuuenum primos tot miserit Orco?
 Non infelicis patriæ, veterumque deorum,
 Et magni Æneæ segnes miseretque, pudetque?
 Talibus accensi firmantur, & agmine denso
 Consistunt. Turnus paullatim excedere pugna,
 Et fluuium petere, ac partem, quæ cingitur amni.
 Cæcius hoc Teucris clamore incumbere magno,
 Et glomerare manum: ceu seuum turba leonem
 cum telis premit insensis: at territus ille
 sper, acerba tuens retro redit, & neque terga
 dare, aut virtus patitur: nec tendere contra,
 Ne quidem hoc cupiens, potis est per tela, virosque
 laud aliter retro dubius vestigia Turnus
 improperata resert, & mens exæstuat ira.
 Quin etiam bistum medios inuaserat hosteis:
 cui conuersa fuga per muros agmina vertit.
 Nec manus è castris propere coit omnis in vnum:
 Nec contra vires audet Saturnia Iuno
 sufficere: aëriam cælo nam Iupiter Irim
 demisit, germanæ haud mollia iussa ferentem,
 Ni Turnus cedat Teucrorum mœnibus altis.
 Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum,
 Nec dextra valet: iniectis sic vndique telis
 obruitur: strepit assiduo caua tempora circum
 tinnitu galea, & saxis solida æra fatiscunt,
 Discussa que iuba capiti: nec sufficit umbo

Ictibus; ingeminant hastis & Troës, & ipse
 Flumineus Mnestheus. tum toto corpore sudor
 Liquitur, & piceum, nec respirare potestas,
 Flumen agit: fessos quatit ager anhelitus artus.
 Tum demum præcepit saltu sese omnibus armis
 In fluuium dedit: ille suo cum gurgite flauo
 Accepit venientem, ac mollibus extulit vndis;
 Et letum socijs abluta cæde remisit.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER X.

ARG. Iupiter, conuocato deorum concilio, ad concordiam eos hortatur. Troiani obsessi sese pro viribus defendunt. Æneas interim triginta nauium classe ad suos reuenit. Vtrunque acriter pugnatur. Pallas, Lausus, atque Mezentius interimuntur.

PAnditur interea domus omnipotentis Olympi,
 Conciliumque vocat diuum pater, atque hominum rex
 Sideream in sedem: terras vnde arduus omnis,
 Castraque Dardanidum adspectat, populosque Latinos.
 Confidunt tectis bipotentibus: incipit ipse:
 Calicole magni, quia nam sententia vobis
 Versa retro? tantumque animis certatis iniquis?
 Abnueram bello Italiam concurrere Teucris.
 Que contra vetitum discordia? quis metus aut hos,
 Aut hos arma sequi, ferrumque laceßere suasit?
 Adueniet iustum pugne, ne arcessite, tempus:
 Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
 Exitium magnum, atque Alpes immittet apertas;
 Tum certare odijs, tum res rapuisse licebit.
 Nunc finite, & placitum leti componite fœdus.

*Iupiter hæc paucis: at non Venus aurea contra
Paucarefert.*

*O pater, ô hominum, diuinumque æterna potestas,
Namque aliud quid sit, quod iam implorare queamus;
Cerni vt insultent Rutuli, Tarnusque feratur
Per medios insignis equis, tumidusque secundo
Marte ruat? non clausa tegunt iam mœnia Teucros:
Quin intra portas, atque ipsis prælia miscent
Aggeribus mœrorum, & inundant sanguine fossæ,
Æneas ignarus abest. numquamne leuari
Obsidione fines? muris iterum imminet hostis
Ascensu Troicæ: nec non exercitus alter:
Atque iterum in Teucros Ætolis surgit ab Arpis
Polydeides. equidem, credo, mea vulnera restant:
At tua progenies mortalia demoror arma.
Sine pace tua, atque inuito numine Troes
Italiam petiere; luant peccata: neque illos
Aueris auxilio. sin tot responsa secuti,
Iuræ superi, Manesque dabant, cur nunc tua quisquam
Fertere iussa potest? aut cur noua condere fata?
Quid repetam exustas Erycinò in litore classeis?
Quid tempestatum regem, ventosque furentis
Æolia excitos? aut actam nubibus Irim?
Nunc etiam Maneis (hæc intentata manebat
Fors rerum) mouet, & superis immissa repente
Alecto, medias Italum bacchata per vrbeis.
Nil super imperio moueor: sperauimus ista,
Dum fortuna fuit? vincant, quos vincere mauiis.
Si nulla est regio, Teucris quam dei tua coniux
Dura: per euerse, genitor, sumantia Troicæ
Excidia obtestor; liceat dimittere ab armis
Incolumem Ascanium, liceat superesse nepotem.*

Æneas sane ignotis iactetur in vndis,
 Et quamcumque viam dederit fortuna, sequatur.
 Hunc tegere, & dira valeam subducere pugna.
 Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
 Idaliæque domus. positis inglorius armis
 Exigat hic eum. magna ditione iubeto
 Carthago premat Ausoniam: nihil vrbibus inde
 Obstabit Tyrijs. quid pestem euadere belli
 Iuuit, & Argolicos medium fugisse per igneis?
 Totque maris, vastæque exhausta pericula terra,
 Dum Latium Teucris, recidiaq; Pergama querunt?
 Non satius cineres patriæ insedisse supremos,
 Atque solum, quo Troia fuit? Xanthum, & Simoenta
 Redde oro miseris: iterumque reuoluere casus
 Da pater Iliacos Teucris. tum regia Iuno
 Acta furore graui: Quid me alta silentia cogis
 Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?
 Ænean hominum quisquam diuumque subegit
 Bella sequi, aut hostem regi se inferre Latino?
 Italiam petijt satis auctoribus, esto,
 Cassandre impulsus Furijs. num relinquere castra
 Hortati sumus, aut vitam committere ventis?
 Num puero summam belli, num credere muros?
 Tyrrhenamue fidem, aut genteis agitare quietas?
 Quis deus in fraudem, que dura potentia nostra
 Egit? vbi heic Iuno, demissaue nubibus Iris?
 Indignum est Italos Troiam circumdare flammis
 Nascentem, & patria Turnum consistere terra:
 Cui Pylumus auus, cui diua Venilia mater.
 Quid face Troianos atra vim ferre Latinis?
 Arua aliena iugo premere, atque auertere prædas?
 Quid soceros legere, & gremijs abducere pactas?

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma?
 Tu potes Æneam manibus subducere Graium,
 Proque viro nebulam, & ventos obtendere maneis?
 Et potes in toridem classem conuertere Nymphas:
 Nos aliquid Rutulos contra iuuisse, nesandum est.
 Æneas ignarus abest, ignarus & absit.
 Est Paphos, Idaliumque tibi, sunt alta Cythera.
 Quid grauidam bellis urbem, & corda aspera tentas?
 Nosne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
 Conamur? nos? an miseros qui Troas Achivis
 Obiecit? quæ causa fuit consurgere in arma
 Europamque, Asiamque, & sædera soluere furto?
 Me duce Oardanius Spartam expugnauit adulter?
 Aut ego tela dedi, fouiue Cupidiine bella?
 Tunc decuit metuisse tuis: nunc sera querelis
 Haud iustis asurgis, & irrita iurgia iactas.
 Talibus orabat Iuno, cunctique fremebant
 Cœlicolæ assensu vario. ceu flamina prima,
 Cum deprensa fremunt siluis, & cæca volutant
 Murmura, venturos nautis prodentia ventos.
 Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas,
 Insit. eo dicente, deum domus alta silescit,
 Et tremefacta solo tellus; silet arduus æther:
 Tum Zephyri posuere: premit placida æquora Pontus.
 Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta.
 Quandoquidem Ausonios coniungi sædere Teucris
 Haud licitum est, nec vestra capit discordia finem:
 Quæ cuique est fortuna hodie, quam quisque secat spem,
 Tros, Rutulusue suat, nullo discrimine habebit:
 Seu satis Italum castra obsidione tenentur,
 Sive errore malo Troicæ, monitisque sinistris.
 Nec Rutulos soluo. sua cuique exorsa laborem,

Fortunamque ferent . rex Iupiter omnibus idem .
 FATA viam inuenient . Stygij per flumina fratris ,
 Per pice torrenteū , atraque voragine ripas
 Annūit , & totum nutu tremefecit Olympum .
 Hic finis fandi . solio tum Iupiter aureo
 Surgit , cœlicolæ medium quem ad limina ducunt .
 Interea Rutuli portis circum omnibus instant
 Sternere cede viros , & mœnia cingere flammis .
 Ast legio Æneadum vallis obseſa tenetur :
 Nec spes vlla fugæ : miseri ſtant turribus altis
 Nequidquam , & rara muros cinxere corona .
 Aſius Imbraſides , Hicetaoniusque Thymætes ,
 Aſaracique duo , & ſenior cum Caſtore Thybris ,
 Prima acies . hos germani , Sarpedonis ambo ,
 Et Clarus , & Hæmon , Lycia comitantur ab alta .
 Fert ingens toto connixus corpore ſaxum ,
 Haud partem exiguam montis , Lyrneſſius Atmon ,
 Nec Clytio genitore minor , nec fratre Menestheo .
 Hi iaculis , illi certant defendere ſaxis ,
 Molirique ignem , neruoque aptare ſagittas .
 Ipſe inter medios , Veneris iuſſiſſima cura ,
 Dardanius caput ecce puer detectus honeſtum :
 Qualis gemma micat , fuluum que diuidit aurum ,
 Aut collo decus , aut capiti : vel quale per artem
 Incluſum buxo , aut Oricia terebintho
 Lucet ebur : ſuſos ceruix cui lactea crineis
 Accipit , & molli ſubnectit circulus auro .
 Te quoque magnanimæ viderant Iſmare gentes
 Vulnera dirigere , & calamos armare veneno ,
 Meonia generoſe domo : vbi pinguiâ culta
 Exercent que viri , Pactolusque irrigat auro .
 Affuit & Mneſtheus , quem pulſi priſtina Turni

Aggere murorum sublimem gloria tollit ;
 Et Capys : hinc nomen Campanæ ducitur vrbi .
 Illi inter sese duri certamina belli
 Contulerant , media Æneas freta nocte secabat :
 Namque vt ab Euandro castris ingressus Etruscis .
 Regem adit , & regi memorat nomenque genusque ,
 Quidue petat , ipse serat , Mezentius arma
 Quæ sibi conciliet , violentaque pectora Turni
 Edocet : humani quæ sit fiducia rebus
 Admonet , immiscetque preces . haud sit mora , Tarchon
 Iungit opes , sædusque ferit . tum libera satis
 Classẽm conscendit iussis gens Lydia diuum
 Externo commissa duci . Æneia puppis
 Prima tenet , rostro Phrygios subiuncta leones :
 Imminet Ida super , profugis gratissima Teucris .
 Hæc magnus sedet Æneas , secumque volutat
 Euentus belli varios : Pallasque sinistro
 Affixus lateri , iam querit sidera , opacæ
 Noctis iter , iam , quæ passus terraque , marique .
 Pandite nunc Heliconæ deæ , cantusque mouete ,
 Quæ manus interea Tusci comitetur ab oris
 Ænean , armetque rates , pelagoque vehatur .
 Massicus ærata Princeps secat æquora Tigri :
 Sub quo mille manus iuuenum , qui mœnia Clusi ,
 Quique urbem liquere Cosas : quæis tela , sagittæ ,
 Gorytique leues humeris , & lethifer arcus .
 Vna toruus Abas . huic totum insignibus armis
 Agmen , & aurato fulgebat Apolline puppis .
 Sexcentos illi dederat Populonia mater
 Expertos belli iuuenes ; ast Ilua trecentos
 Insula , inexhaustis Chalybum generosa metallis .
 Tertius , ille hominum , diuumque interpretas Assylas ,
 Cui

Cui pecudum fibræ, cœli cui sidera parent,
 Et lingue volucrum, & præfagi fulminis ignes:
 Mille rapit densos acie, atque horrentibus hastis.
 Hos parere iubent Alpheæ ab origine Pise,
 Vrbs Etrusca solo. sequitur pulcerrimus Astur,
 Astur equo fidens, & versicoloribus armis.
 Tercentum adjiciunt (mens omnibus vna sequendi)
 Qui Cærete domo, qui sunt Minionis in aruis,
 Et Pyrgi veteres, intempestaque Grauiscæ.
 Non ego te Ligurum ductor fortissime bello
 Transierim Cycne, & paucis comitate Cupauo,
 Cuius olorine surgunt de vertice penne:
 Crimen amor vestrum, formaque insigne paterne.
 Namque ferunt luctu Cycnum Phaethontis amati,
 Populeas inter frondeis, umbramque sororem
 Dum canit, & mæstum Musa solatur amorem,
 Canentem molli pluma duxisse senectam,
 Linqnentem terras, & sidera voce sequentem.
 Filius, æqualeis comitatus classe cateruas,
 Ingentem remis Centaurum promouet: ille
 Instat aquæ, saxumque vndis immane minatur
 Arduus, & longa sulcat maria alta carina.
 Ille etiam patrijs agmen ciet Ocnus ab oris
 Fatidicæ Mantus, & Tusci filius annis:
 Qui muros, matrisque dedit tibi Mantua nomen,
 Mantua diues auis. sed non genus omnibus vnum.
 Gens illi triplex, populi sub gente quaterni:
 Ipsa caput populis, Tusco de sanguine vires.
 Hinc quoque quingentos in se Mezentius armat,
 Quos patre Benaco velatus arundine glauca
 Mincius infesta ducebat in æquora pinu.
 It grauis Auletes, cœnæque arbore fluctum

Verberat assurgens . spumant vada marmore verso .
 Hunc vehit immanis Triton , & cœrula concha
 Exterrens freta : cui laterum tenuis hispida nantî
 Frons hominem præfert , in Pristin desinit aluus ;
 Spumea semifero sub pectore murmurat vnda .
 Tot lecti proceres ter denis nauibus ibant
 Subsidio Troie , & campos salis ære secabant .
 Iamque dies cœlo concesserat : almaque curru
 Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum :
 Aneas (neque enim membris dat cura quietem)
 Ipse sedens clauumque regit , velisque ministrat .
 Atque illi medio in spatio chorus ecce suarum
 Occurrit comitum , nymphæ : quas alma Cybele
 Numen habere maris , nymphasque è nauibus esse
 Iusserat , innabant pariter , fluctusque sacabant ,
 Quot prius ærata steterant ad litora proræ .
 Agnoscunt longe regem . lustrantque choreis .
 Quarum quæ sandi doctissima Cymodocea ,
 Pone sequens dextra puppim tenet , ipsaque dorso
 Eminent , ac læua tacitè subremigat vndis .
 Tum sic ignarum alloquitur : Vigilasne deum gens ,
 Aenea ? vigila , & velis immitte rudenteis .
 Nos sumus Idea sacro de vertice pinus ,
 Nunc pelagi nymphæ , classis tua , perfidus vt nos
 Precipites ferro Rutulus , flammaque premebat :
 Rupimus inuite tua vincula , teque per æquor
 Querimus . hanc genitrix faciem miserata refecit ,
 Et dedit esse deas , auumque agitare sub vndis .
 At puer Ascanius muro , fossisque tenetur
 Tela inter media , atque horrenteis Marte Latinos .
 Iam loca inuisa tenet forti permistus Etrusco
 Arcas eques . medias illis opponere turmas ,

Ne castris iungant, certa est sententia Turno.
 Surge age, & Aurora socios veniente vocari
 Primus in arma iube, & clypeum cape, quem dedit ipse
 Inuictum Ignipotens, atque oras ambiit auro.
 Crastina lux, mea si non irrita dicta putaris,
 Ingenteis Rutulæ spectabit cædis acervos.
 Dixerat: & dextra discedens impulit altam,
 Haud ignara modi, puppim: fugit illa per vndas
 Ocyor & iaculo, & ventos æquante sagitta.
 Inde aliæ celerant cursus. stupet inscius ipse
 Tros Anchisiades, animos tamen omine tollit.
 Tum breuiter supera ad spectans conuexa precatur:
 Alma parens Idea deum, cui Dindyma cordi.
 Turrigeraque vrbes, bijugique ad frena leones:
 Tu mihi nunc pugnae princeps, tu rite propinques
 Augurium, Phrygibusque adsis pede diua secundo.
 Tantum effatus; & interea reuoluta ruebat
 Matura iam luce dies, noctemque fugarat.
 Principio socijs edicit, signa sequantur,
 Atque animos aptent armis, pugnaeque parent se.
 Iamque in conspectu Teucros habet, & sua castra
 Stans celsa in puppi. clypeum tum deinde sinistra
 Extulit ardentem. clamorem ad sidera tollunt
 Dardanide è muris. SPES addita suscitatur iras.
 Tela manu iaciunt: quales sub nubibus atris
 Strymonice dant signa grues, atque æthera tranant
 Cum sonitu, fugiuntque Notos clamore secundo.
 At Rutulo regi, ducibusque ea mira videri
 Ausonijs, donec versas ad litora puppes
 Respiciunt, totumque allabi classibus æquor.
 Ardet apex capiti, cristisque ac vertice flama
 Funditur, & vastos vmbro vomit aureus igneis:

Non secus, ac liquida si quando nocte cometæ
 sanguinei lugubre rubent, aut Seirius ardor:
 Ille sitim, morbosque ferens mortalibus agris
 nascitur, & leuo contristat lumine cœlum.
 Haud tamen audaci Turno fiducia cessit
 litora præripere, & venientis pellere terra.
 Vltro animos tollit dictis, atque increpat vltro:
 Quot votis optastis, adest, perfringere dextra:
 In manibus Mars ipse, viri: nunc coniugis esto
 Quisque suæ tectique memor: nunc magna referte
 facta patrum, laudes. vltro occurramus ad vndam;
 Dum trepidi, egressisque labant vestigia prima.
 AVDENTEIS Fortuna iuuat.
 Hec ait, & secum versat, quos ducere contra,
 vel quibus obsessos possit concredere muros.
 Interea Æneas socios de puppibus altis
 Pontibus exponit: multi seruare recursus
 languentis pelagi, & breuibus se credere saltu:
 Per remos alij speculatus litora Tarchon,
 Qua vada non sperat, nec fracta remurmurat vnda:
 sed mare inoffensum crescenti allabatur æstu,
 Aduertit subito proras, sociosque precatur:
 Nunc, ô lecta manus, validis incumbite remis;
 Tollite, ferte rates, inimicam findite rostris
 Hanc terram, sulcumque sibi premat ipsa carina;
 Frangere nec tali puppim statione recuso,
 Effræta tellure semel. que talia postquam
 spumanteisque rates aruis inferre Latinis:
 Donec rostra tenent siccum, & sedere carine
 omnes innocue, sed non puppis tua Tarchon.
 Namque inflata vadis dorso dum pendet iniquo,

Anceps sustentata diu, fluctusque fatigat,
 Soluitur, atque viros medijs exponit in vndis;
 Fragmina remorum quos, & fluitantia transtra
 Impediunt, retrahitque pedes simul vnda relabens.
 Nec Turnum segnis retinet mora: sed rapit acer
 Totam aciem in Teucros, & contra litore sistit.
 Signa canunt. primus turmas inuasit agresteis
 Æneas, omen pugne, strauitque Latinos,
 Occiso Therone, virum qui maximus vltro
 Æneam petit. huic gladio perque creta scuta,
 Per tunicam squalentem auro, latus haurit apertum.
 Inde Lycam ferit, exsectum iam matre peremta,
 Et tibi Phœbe sacrum: casus euadere ferri
 Cui licuit paruo. nec longe Cisea durum,
 Immanemque Gyan, sternenteis agmina claua,
 Deiecit letho: nihil illos Herculis arma,
 Nil valida iuuere manus, genitorque Melampus,
 Alceida comes, vsque graueis dum terra labores
 Præbuit. ecce, Pharo voces dum iactat inerteis,
 Intorquens iaculum clamanti sistit in ore.
 Tu quoque, flauentem prima lanugine malas
 Dum sequeris Clytium infelix, noua gaudia, Cydon,
 Dardania stratus dextra, securus amorum,
 Qui iuuenum tibi semper erant, miserande iaceres,
 Ni fratrum stipata cohors foret obuia, Phorci
 Progenies, septem numero, septenaque tela
 Conjiciunt: partim galea clypeoque resultant
 Irrita: desflexit partim stringentia corpus
 Alma Venus. fidum Æneas affatur Achatem:
 Suggere tela mihi (non vllum dextera frustra
 Torserit in Rutulos) steterunt que in corpore Graium
 Iliacis campis. tum magnam corripit hastam,

Iacit. illa volans clypei transuerberat era
 Leonis, & thoraca simul cum pectore rumpit.
 Huic frater subit Alcanor, fratremque ruentem
 assentat dextra. traiecto missa lacerto
 Protinus hasta fugit, seruatque cruenta tenorem:
 Dexteræque ex humero neruis moribunda pependit.
 Num Numitor, jaculo fratris de corpore raptò,
 Eneam petijt: sed non & figere contra
 Est licitum, magnique semur perstrinxit Achata.
 Hic Curibus, fidens primæuo corpore, Clausus
 Aduenit, & rigida Dryopen ferit eminus hasta,
 Sub mentem grauitè pressa, pariterque loquentis
 Vocem animamque rapit traiecto gutture. at ille
 Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem.
 Treis quoque Treicios Boreæ de gente suprema,
 Et treis, quos Idas pater, & patria Ismara mittit,
 Per varios sternit casus. occurrit Alesus,
 Auruncæque manus: subit & Neptunia proles,
 Insignis Messapus equis: expellere tendunt
 Nunc hi, nunc illi: certatur limine in ipso
 Ausoniae. magno discordes æthere venti
 Prælia ceu tollunt, animis & viribus æqui:
 Non ipsi inter se, non nubila, non mare cedit:
 Ante pugnâ diu: stant obnixa omnia contra:
 Haud aliter Troianæ acies, aciesque Latine
 Concurrunt: hæret pede pes, densusque viro vir.
 At parte ex alia, qua saxa rotantia late
 Intulerat torrens, arbusta que diruta ripis,
 Arcadas insuetos acies inferre pedestreis
 Vt vidit Pallas Latio dare terga sequaci,
 Aspera queis natura loci dimittere quando
 Quasit equos: vnum quod rebus restat egenis,

Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit amavis
 Quo fugitis socij? per vos, & fortia facta,
 Per ducis Euandri nomen, deuictaque bella,
 Spemque meam, patrie que nunc subit æmula laudi
 Fidite ne pedibus. ferro rumpendo per hosteis
 Est via, qua globus ille virum densissimus vrget:
 Hac vos, & Pallanta ducem patria alta reposcit.
 Numina nulla premunt: mortali vrgemur ab hoste
 Mortales: totidem nobis animæque, manusque.
 Ecce maris magno claudit nos objice Pontus:
 Deest iam terra fugæ: pelago Troianne petemus
 Hac ait, & medius densos prorumpit in hosteis.
 Obuius huic primum, fatis adductus iniquis,
 Fit Lagos: hunc, magno vellit dum pondere saxum,
 Intorto figit telo, discrimina costis
 Per medium qua spina dedit, hastamque recepat
 Ossibus herentem. quem non super occupat Hisbon,
 Ille quidem hoc sperans: nam Pallas ante ruentem,
 Dum furit, incautum crudeli morte sodalis
 Excipit, atque enses tumido in pulmone recondit.
 Hinc Sibelenum petit, & Rhæti de gente vetusta
 Anchemolum, thalamos ausum incestare nouerca.
 Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in aruis
 Daucia, Laride, Thymberque, simillima proles,
 Indiscreta suis, gratusque parentibus error.
 At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas:
 Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis:
 Te decisa suum Laride dextera querit;
 Semianimesque micant digiti, ferrumque retractant.
 Arcadas accensos monitu, & præclara tuentis
 Facta viri, mistus dolor, & pudor armat in hosteis.
 Tum Pallas, bijugis fugientem Rhætea præter

Trajicit . hoc spatium , tantumque moræ fuit Illo :
 Illo namque procul validam direxerat hastam :
 Quam medius Rhæteus intercipit , optime Teuthra ,
 Te fugiens , fratremque Tyren , curruque volutus
 Cedit semianimis Rutulorum calcibus arua .
 Ac velut optato , ventis æstate coortis ,
 Dispersa immittit siluis incendia pastor :
 Correptis subito mediis , extenditur vna
 Horrida per latos acies Volcania campos :
 Ille sedens victor flamas despectat ouanteis :
 Non aliter socium virtus coit omnis in vnum ,
 Teque iuuat Palla . sed bellis acer Alæsus
 Tendit in aduersos , seque in sua colligit arma .
 Hic maectat Ladano , Pheretaque , Demodocumque :
 Strymonio dextram fulgenti deripit ense
 Elatam in iugulum : saxo ferit ora Thoantis ,
 Osaque dispergit cerebro permista cruento .
 Vt canens siluis genitor celarat Alæsum :
 Vt senior letho canentia lumina soluit ,
 Iniecere manum Parce , telisque sacrarunt
 Euandri . quem sic Pallas petit ante precatus :
 Da nunc Thybri pater ferro , quod missile libro ,
 Fortunam atque viam duri per pectus Alæsi .
 Hæc arma . exuuiasque viri tua quercus habebit .
 Audiit illa deus . dum texit Imaona Alæsus ,
 Arcadio infelix telo dat pectus inermum .
 At non cæde viri tanta perterrita Lausus ,
 Pars ingens belli , finit agmina : primus Abantem
 Oppositum interimmit , pugnae nodumque , moramque .
 Sternitur Arcadiæ proles : sternuntur Etrusci ,
 Et vos ô Grajis imperdita corpora Teucris .
 Agmina concurrunt , ducibus & viribus æquis .

Extremi addensant acies : nec turba moueri
 Tela manusque sinit . hinc Pallas instat , & vrget ,
 Hinc contra Lausus . nec multum discrepat etas :
 Egregij forma , sed queis fortuna negarat
 In patriam reditus . ipsos concurrere passus
 Haud tamen inter se magni regnator Olympi :
 Mox illos sua sata manent maiore sub hoste .
 Interea soror alma monet succurrere Lauso
 Turnum : qui volucris curru medium secat agmen .
 Vt vidit socios , Tempus desistere pugne :
 Solus ego in Pallanta feror ; soli mihi Pallas
 Debetur : cuperem ipse parens spectator adesset .
 Hac ait : & socij ceſſerunt equore iuſſo .
 At Rutulum abſceſſu iuuenis , tum iuſſa ſuperba
 Miratus , ſtupet in Turno , corpusque per ingens
 Lumina voluit , obitque truci procul omnia viſu ,
 Talibus & dictis it contra dicta tyranni :
 Aut ſpolijs ego iam raptis laudabor opimis ,
 Aut letho inſigni : ſorti pater æquus vtrique eſt :
 Tolle minas . ſatus medium procedit in æquor .
 Frigidus Arcadibus coit in præcordia ſanguis .
 Deſiluit Turnus bijugis : pedes apparat ire
 Cominus . vtque leo ſpecula cum vidit ab alta
 Stare procul campi meditantem prælia taurum ,
 Aduolat : haud alia eſt Turni venientis imago .
 Hunc vbi contiguum miſſe fore credidit haſte ,
 Ire prior Pallas , ſi qua fors adiuet auſum
 Viribus imparibus ; magnumque ita ad æthera ſatur :
 Per patris hoſpitiũ , & menſas quas aduena adidi ,
 Te precor Alceide , cœptis ingentibus adſis :
 Cernat ſemineci ſibi me rapere arma cruenta ,
 Victoremque ſerant morientia lumina Turni .

Audiit Alceides iuuenem, magnumque sub imo
 Corde premit gemitum, lacrymasque effudit inaneis.
 Tum genitor gnatum dictis affatur amicis:
 STAT SVA cuique dies: breue, & irreparabile tempus
 Omnibus est vitæ: sed famam extendere factis,
 Hoc virtutis opus. Troiæ sub mœnibus altis
 Tot gnati cecidere deum: quin occidit vna
 Sarpedon, mea progenies: etiam sua Turnum
 Fata vocant, metasque dati peruenit ad cui.
 Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit aruis.
 At Pallas magnis emittit viribus hastam,
 Paginaque caua fulgentem deripit ensem.
 Illa volans, humeri surgunt qua tegmina summa,
 Incidit, atque viam clypei molita per oras,
 Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.
 Hæc Turnus ferro præfixum robur acuto
 In Pallanta diu librans iacit, atque ita fatur:
 Adspice num mage sit nostrum penetrabile telum.
 Dixerat: ac clypeum, tot ferri terga, tot æris
 Cum pellis toties obeat circumdata tauri,
 Vibranti cuspis medium transuerberat ictu,
 Loricæque moras, & pectus perforat ingens.
 Ille rapit calidum frustra de vulnere telum:
 Vna eademque via sanguisque, animusque sequuntur.
 Corruit in vulnus: sonitum super arma dedere:
 Et terram hostilem moriens petit ore cruento.
 Quem Turnus super assistens,
 Arcades hæc, inquit, memores mea dicta referte
 Euandro: qualem meruit, Pallanta remitto.
 Quisquis honos tumuli, quidquid solamen humani est,
 Largior: haud illi stabunt Æneia paruo
 Hospitia: & læuo pressit pede, talia fatus,

Exanimum, rapiens immania pondera baltei,
 Impressumque nefas: vna sub nocte iugali
 Cesa manus iuuenum foede, thalamique cruenti:
 Quæ Clonus Eurytides multo calauerat auro:
 Quo nunc Turnus ouat spolio, gaudetque potitus.
 NESCIA mens hominum sati, sortisque futurae,
 Et seruare modum rebus sublata secundis.
 Turno tempus erit, magno cum optauerit emtum
 Intactum Pallanta, & cum spolia ista, diemque
 Oderit. at socij multo gemitu, lacrymisque
 Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.
 O dolor, atque decus magnum rediture parenti:
 Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem aufert:
 Cum tamen ingenteis Rutulorum linquis aceruos.
 Nec iam fama mali tanti, sed certior auctor
 Aduolat Æneæ, tenui discrimine lethi
 Esse suos, tempus versis succurrere Teucris.
 Proxima quæque metit gladio, latumque per agmen
 Ardens limitem agit ferro, te Turne, superbum
 Cede noua, querens: Pallas, Fuander, in ipsis
 Omnia sunt oculis: mense, quas aduena primus
 Tunc adiit, dextraque datæ. Sulmone creatos
 Quatuor heic iuuenes; totidem, quos educat Vfsens.
 Viuentis rapit, inferias quos immolet Vmbris,
 Captiuoque rogi perfundat sanguine flamas.
 Inde Mago procul insensam cum tenderet hastam,
 Ille astu subit, ac tremebunda superuolat hasta;
 Et genua amplectens effatur talia supplex:
 Per patrios maneis, & spes surgentis Iuli,
 Te precor, hanc animam serues gnatoque, patrique.
 Est domus alta: iacent penitus defossa talenta
 Celati argenti: sunt auri pondera facti

Infectique mihi: non heic victoria Teucrum
 Vertitur: haud anima vna dabit discrimina tanta.
 Dixerat. Æneas contra cui talia reddit:
 Argenti atque auri memoras que multa talenta,
 Genatis parce tuis: belli commercia Turnus
 Sustulit ista prior, iam tum Pallante peremto.
 Hoc patris Anchise manes, hoc sentit Iulus.
 Sic fatus, galeam leua tenet, atque reflexa
 Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensem.
 Nec procul Æmonides, Phœbi, Triuicæque sacerdos,
 Insula cui sacra redimeibat tempora vitta,
 Totus collucens veste, atque insignibus armis.
 Quem congressus agit campo, lapsumque superstans
 Immolat, iugentique vmbra tegit. arma Serestus
 Lecta refert humeris, tibi rex Grauide tropæum.
 Instaurant acies, Volcani stirpe creatus,
 Oculus, & veniens Marsorum montibus Vmbro.
 Dardanides contra furit: Anxurus ense sinistram,
 Et totum clypei ferro deiecerat orbem.
 Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo
 Crediderat, cæloque animum fortasse ferebat,
 Canitiemque sibi, & longos promiserat annos.
 Tarquitus exsultans contra fulgentibus armis,
 Siluicole Fauno Dryope quem nympa creatat,
 Obuius ardenti sese obtulit: ille reducta
 Loricam clypei que ingens onus impedit hasta.
 Tum caput orantis nequiquam, & multa parantis
 Dicere, deturbat terræ, truncumque tepentem:
 Prouoluens, super hæc inimico pectore satur:
 Istic nunc metuende iace; non te optima mater
 Condet humi, patrioue onerabit membra sepulcro:
 Aliribus linquere feris: aut gurgite mersum

Vnda feret, piscesque impasti vulnera lambent.
 Protinus Antæum, & Lycan, prima agmina Turni
 Persequitur, sortemque Numam, fuluumque Camertem
 Magnanimo Volcente satum: ditissimus agri
 Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnavit Amyclis.
 Ægeon qualis, centum cui brachia dicunt,
 Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem,
 Pectoribusque arsisse, Iovis cum fulmina contra
 Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enseis.
 Sic toto Æneas descevit in æquore victor,
 Ut semel intepuit mucro: quin ecce Niphæi
 Quadrijuges in equos, aduersaque pectora tendit:
 Atque illi longe gradientem, & dira frementem
 Ut videre, metu versi, retroque ruentes,
 Effunduntque ducem, rapiuntque ad litora currus.
 Interea bijugis insert se Lucagus albis
 In medios, fraterque Liger: sed frater habenis
 Flectit equos, strictum rotat acer Lucagus ense.
 Haud tulit Æneas tanto seruoire furentis:
 Irruit, aduersaque ingens apparuit hasta.
 Cui Liger:
 Non Diomedis equos, non currus cernis Achillis,
 Aut Phrygiæ campos: nunc belli finis, & cui
 His dabitur terris. vesano talia late
 Dicta volant Ligeri: sed non & Troius heros
 Dicta parat contra: iaculum nam torquet in hostem.
 Lucagus, ut prouus pendens in verbera telo
 Admonuit bijugos, proiecto dum pede leuo
 Aptat se pugna, subit oras hasta per imas
 Fulgentis clypei; tum leuum perforat inguen.
 Excussus curru moribundus voluitur aruis.
 Quem pius Æneas dictis affatur amaris:

Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
 Prodidit, aut vane vertere ex hostibus umbra:
 Ipse rotis saliens iuga deseris. hac ita fatus,
 Arripuit biugos frater tendebat inermis
 Infelix palmas, curru delapsus eodem.
 Per te, per qui te talem genuere parentes,
 Vir Troiane, sine hanc animam, & miserere precantis.
 Pluribus oranti Æneas: Haud talia dudum
 Dicta dabas: morere, & fratrem ne desere frater.
 Tum, latebras animæ, pectus mucrone recludit.
 Talia per campos edebat funera ductor
 Dardanius, torrenti aquæ, vel turbinis atri
 More furens. tandem erumpunt, & castra relinquunt
 Ascenius puer, & nequiquam obsessa iuuentus.
 Iunonem interea compellat Iupiter ultro:
 O germana mihi, atque eadem gratissima coniux,
 Prebare, Venus, nec te sententia fallit,
 Troianas sustentat opes, non viuida bello
 Dextra viris, animusque serox, patiensque pericli.
 Cui Iuno submissa; Quid, o pulcherrime coniux,
 Sollicitas ægram, & tua tristitia dicta timentem?
 Si mihi, que quondam fuerat, quamque esse decebat,
 Tu in amore foret, non hoc mihi namque negares.
 Omnipotens, quin & pugna subducere Turnum,
 Et Dauno possem incolumem seruare parenti.
 Nunc pereat, Teucrisque pio det sanguine pœnas.
 Ille tamen nostra deducit origine nomen:
 Pilemnusque illi quartus pater; & tua larga
 Sepe manu multisque oneravit limina donis.
 Cui rex atherij breuiter sic satur Olympi:
 Si mora presentis lethi, tempusque caduco
 Oratur iuueni, meque hoc ita ponere sentis:

Tolle fuga Turnum , atque instantibus eripe fatū .
 Hactenus indulſiſſe vacat . ſin altior iſtis
 Sub precibus venia vlla latet , totumque moueri ,
 Mutariue putas bellum ; ſpes paſcis inaneis .
 Cui Iuno illacrumans : Quid ſi , quod voce granariſ ,
 Mente dares , atque hec Turno rata vita maneret ?
 Nunc manet inſontem grauiſ exitus : aut ego veri
 Vana feror : quod vt ô potius formidine falſa
 Ludar , & in melius tua , qui potes orſa reflectas .
 Hec vbi dicta dedit , cælo ſe protinus alto
 Miſit , agens hiemem nimbo ſuccincta per auras ,
 Iliacamque aciem , & Laurentia caſtra petiuit .
 Tum dea nube caua tenuem ſine viribus vmbra
 In faciem Æneæ , viſu mirabile monſtrum ,
 Dardanijs ornat telis , clypeumque , iubaſque
 Diuini aſſimulat capitis : dat inania verba ,
 Dat ſine mente ſonum , grefſusque effingit euntis .
 Morte obita quales fama eſt volitare figuras ,
 Aut quæ ſopitos deludunt ſomnia ſenſus .
 At primas leta ante acies exſultat imago ,
 Iritetque virum telis , & voce laceſſit ;
 Inſtat cui Turnus , ſtridentemque eminus haſtam
 Coniicit : illa dato vertit veſtigia tergo .
 Tum vero Ænean auerſum vt cedere Turnus
 Credidit , atque animo ſpem turbidus hauſit inanem :
 Quo fugis Æneæ ? thalamos ne deſere pactos :
 Hac dabitur dextra tellus quæſita per vndas .
 Talia vociferans ſequitur , ſtrictumque coruſcat
 Mucronem ; nec ferre videt ſua gaudia ventos .
 Forte ratis celiſ coniuñcta crepidine ſaxi
 Expoſitiſ ſtabat ſcalis , & ponte parato ,
 Qua rex Cluſiniſ aduectus Oſinius oris .

Huc sese trepida Æneæ fugientis imago
 Conjicit in latebras: nec Turnus segnior instat,
 Exsuperatque moras, & ponteis transilit altos.
 Vix proram attigerat; rumpit Saturnia funem,
 Auulsamque rapit reuoluta per æquora nauim.
 Illum autem Æneas absentem in prælia poscit:
 Obuia multa virum demittit corpora morti.
 Tum leuis haud vltra latebras iam querit imago,
 Sed sublime volans nubi se immiscuit ætre:
 Cum Turnum medio interea fert æquore turbo.
 Respicit ignarus rerum, ingratusque salutis,
 Et duplices cum voce manus ad sidera tendit:
 Omnipotens genitor, tantor' me crimine dignum
 Duxisti, & taleis voluisti expendere pœnas?
 Quo feror? vnde abij? quæ me fuga? quemue reducet?
 Laurenteisne iterum muros, aut castra videbo?
 Quid manus illa virum, qui me, meaque arma securi?
 Quosque, nefas omneis infanda in morte reliqui;
 Et nunc palanteis video, gemitumque cadentum
 Accipio? quid agam? aut quæ iam satis ima dehiscat
 Terra mihi? vos ô potius miserescite venti:
 In rupes, in saxa, volens vos Turnus adoro,
 Ferte ratem, seuisque vadis immittite Syrtis:
 Quo neque me Rutuli, neque conscia fama sequatur.
 Hæc memorans, animo nunc huc, nunc fluctuat illuc:
 An sese mucrone ob tantum dedecus amens
 Induat, & crudum per costas exigat enssem:
 Fluctibus an iaciat medijs, & litora nando
 Curua petat, Teucrumque iterum se reddat in arma.
 Ter conatus vtramque viam: ter maxima Iuno
 Continuit, iuuenemque animi miserata repressit.
 Labitur alta secans fluctuque, astuque secundo;

Et patri antiquam Dauni refertur ad urbem.
 At Iouis interea monitis Mezentius ardens
 Succedit pugnae, Teucrosque inuadit ouanteis.
 Concurrunt Tyrhena acies, atque omnibus vni,
 Vni odisque viro telisque frequentibus instant.
 Ille velut rupes, vallum quæ prodit in æquor
 Obuia ventorum Furijs, ex postaque Ponto,
 Vim cunctam, atque minis perfert calique marisque.
 Ipsa immota manens: prolem Dolicaonis Hebrum
 Sternit humi, cum quo Latagum, Palmumque sugacem.
 Sed Latagum saxo, atque ingenti fragmine montis
 Occupat os, faciemque aduersam: poplite Palmum.
 Succiso volui segnem finit, armaque Lauso
 Donat habere humeris, & vertice figere cristas.
 Nec non Euantem Phrygium, Paridisque Mimantæ
 Æqualem, comitemque: vna quem nocte Theano
 In lucem genitori Amico dedit, & sace pregnans
 Cisei regina Parin creat: vrbe paterna
 Occubat: ignarum Laurens habet ora Mimanta.
 Ac velut ille canum morsu de montibus altis
 Aptus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
 Defendit, multosque palus Laurentia, silua
 Pastus arundinea, postquam inter retia ventum est,
 Substitit, infremuitque serox, & inhorruit armos:
 Nec cuiquam irasci propiusue accedere virtus:
 Sed iaculis, tutisque procul clamoribus instant.
 Haud aliter, iuste quibus est Mezentius ire,
 Non vlli est animus stricto concurrere ferro:
 Missilibus longe, & vasto clamore lacesunt.
 Ille autem impavidus parteis cunctatur in omneis,
 Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.
 Venerat antiquis Coriti de sinibus Acron,

Graius homo, infectos linquens profugus Hymenæos:
 Hunc ubi miscentem longe media agmina vidit
 Purpureum pennis, & pactæ coniugis ostro:
 Impastus stabula alta leo ceu sepe peragrans,
 (Suadet enim vesana fames) si forte fugacem
 Conspexit capream, aut surgentem in cornua ceruum,
 Gaudet hians immane, comasque arrexit, & hæret
 Visceribus super accumbens: lauit improba teter
 Ora cruor:
 Sic ruit in densos alacer Mezentius hosteis.
 Sternitur infelix Acron, & calcibus atram
 Tundit humum exspirans, infractaque tela cruentat.
 Atque idem fugientem haud est dignatus Orodem
 Sternere, nec iacta cacum dare cuspide vulnus:
 Obuius aduersoque occurrit, seque viro vir
 Contulit, haud surto melior, sed fortibus armis:
 Tum semper abiectum posito pede nixus, & hasta,
 Pars belli haud temnenda, viri, iacet altus Orodes:
 Conclamant socij letum pæana secuti:
 Ille autem exspirans: Non me, quicumque es, inulto
 Victor, nec longum letabere: te quoque fata
 Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.
 Ad quem subridens mista Mezentius ira;
 Nunc morere: ast de me diuum pater, atque hominum rex
 Viderit, hoc dicens eduxit corpore telum.
 Olli dura quies oculos, & ferreus vrget
 Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.
 Cædicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydassên;
 Partheniumque Rapo, & prædurum viribus Orsen:
 Messapus Cloniumque, Lycaoniumque Ericaten:
 Illum infrenis equi lapsu tellure iacentem,
 Hunc peditem pedes; & Lycius procefferat Agis:

Quem tamen haud expers Valerus virtutis auitæ
 Dejicit, Atronium Salius, Saliumque Nealces,
 Insignis iaculo, & longe fallente sagitta.
 Iam grauis equabat luctus, & mutua Mauors
 Funera: cedebant pariter, pariterque ruebant
 Victores, victique: neque his fuga nota, nec illis.
 Di Iouis in tectis iram miserantur inanem
 Amborum, & tantos mortalibus esse labores.
 Hinc Venus, hinc contra spectat Saturnia Iuno:
 Pallida Tisiphone media inter millia sæuit.
 At vero ingentem quatiens Mezentius hastam,
 Turbidus ingreditur campo, quam magnus Orion,
 Cum pedes incedit medij per maxima Nerei
 Stagna viam scindens, humero supereminet vndas:
 Aut summis referens annosam montibus ornum,
 Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit:
 Talis se vastis infert Mezentius armis.
 Huic contra Æneas speculatus in agmine longo,
 Obuius ire parat: manet imperterritus ille,
 Hostem magnanimum opperiens, & mole sua stat,
 Atque oculis spatium emensus, quantum satis haste,
 Dextra mihi deus, & telum quod missile libro,
 Nunc adsint voueo prædonis corporis raptis
 Indutum spoliis, ipsum te Lause tropæum
 Æneæ, dixit, stridentemque eminus hastam
 Iecit: at illa volans clypeo est excussa, proculque
 Egregium Autorem latus inter, & ilia figit:
 Herculis Autorem comitem, qui missus ab Agris
 Hæserat Euandro, atque Itala confederat vrbe.
 Sternitur infelix alieno vulnere, calumque
 Adspicit, & dulcæ moriens reminiscitur Argos.
 Tum pius Æneas hastam iacit: illa per orbem

Ere cauum triplici, per lineam terga, tribusque
 Transijt intextum tauris opus, imaque sedit
 Inguine, sed vires haud pertulit. ocyus ensem
 Æneas, viso Tyrrheni sanguine letus,
 Eripit à semine, & trepidanti feruidus instat.
 Ingemuit cari grauius genitoris amore,
 Ut vidit, Lausus, lacrymaeque per ora volute.
 Heic mortis durae casum, tuaque optima facta,
 Si qua fidem tanto est operi latura vetustas,
 Non equidem, nec te iuuenis memorande silebo.
 Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus
 Cedebat, clypeoque inimicum hastile trahebat.
 Proripuit iuuenis, seseque immiscuit armis:
 Iamque assurgentis dextrae, plagamque ferentis
 Æneae subijt mucronem, ipsumque morando
 Sustinuit. socij magno clamore sequuntur,
 Dum genitor gnati parma protectus abiret:
 Telaque conjiciunt, proturbantque eminus hostem
 Missilibus. furit Æneas, tectusque tenet se.
 Ac velut, effusa si quando grandine nimbi
 Precipitant, omnis campis diffugit arator,
 Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
 Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi,
 Dum pluit, in terris vi possint, Sole reducto,
 Exercere diem. sic obrutus vndique telis
 Æneas, nubem belli, dum detonet, omnis
 Sustinet, & Lausum increpitat, Lausoque minatur:
 Quo moriture ruis, maioraque viribus audes?
 Fallit te incautum pietas tua. nec minus ille
 Exsultat demens: seu iamque altius ire
 Dardanio surgunt ductori, extremaque Lauso
 Parcae fila legunt. validum namque exigit ensem

Per medium Æneas iuuenem, totumque recondit.
 Transijt & parmam mucro, leuia arma, minacis,
 Et tunicam, molli mater quam nenerat auro:
 Impleuitque sinum sanguis: tum vita per auras
 Concessit mæsta ad Maneis, corpusque reliquit.
 At vero vt vultum vidit morientis, & ora,
 Ora modis Anchisiades pallentia miris,
 Ingemuit miserans grauius, dextramque tetendit,
 Et mentem patriæ subiit pietatis imago.
 Quid tibi nunc miserande puer, pro laudibus istis,
 Quid pius Æneas tanta dabit indole dignum?
 Arma, quibus letatus, habe tua: teque parentum
 Manibus, & cineri, si qua est ea cura, remitto.
 Hoc tamen infelix miseram solabere mortem:
 Æneæ magni dextra cadis. increpat vltro
 Cunctanteis socios, & terra subleuat ipsum,
 Sanguine turpantem comtos de more capillos.
 Interea genitor Tiberini ad fluminis vndam
 Vulnera siccabat lymphis, corpusque leuabat
 Arboris acclinis trunco: procul creta ramis
 Dependet galea, & prato grauia arma quiescunt.
 Stant lecti circum iuuenes: ipse æger, anhelans
 Colla fouet, fusus propexam in pectore barbam:
 Multa super Lauso rogitat, multosque remittit,
 Qui reuocent, mæstique serant mandata parentis.
 At Lausum socij exanimum super arma ferebant
 Flentes, ingentem, atque ingenti vulnere victum.
 Agnouit longe gemitum præsaga mali mens:
 Canitiem immundo deformat puluere, & ambas
 Ad cælum tendit palmas, & corpore inheret.
 Tantane me tenuit viuendi gnate voluptas,
 Vt pro me hostili paterer succedere dextræ,

quem genui? tuane hac genitor per vulnera seruator,
 morte tua viuens? heu, nunc misero mihi demum
 filium infelix, nunc alte vulnus adactum.
 em ego gnare tuum maculaui crimine nomen,
 illius ob inuidiam solio, sceptrisque paternis.
 ebueram patriæ pœnas, odiisque meorum:
 omneis per mortes animam fontem ipse dediſsem:
 nunc vius: neque adhuc homines, lucemque relinquo:
 ed linguam simul hæc dicens, attollit in agrum
 semur, &, quamquam vñ alto vulnere tradat,
 aut deiectus, equum duci iubet. hoc decus illi,
 hoc solamen erat: bellis hoc victor abibat
 omnibus. alloquitur mœrentem, & talibus infit:
 hebe diu, RES si qua diu mortalibus vlla est,
 ximus: aut hodie victor spolia illa cruenta,
 caput Æneæ referes, Lausque dolorum
 tuor eris mecum: aut, aperit si nulla viam vñ,
 cumbes pariter: neque enim fortissime credo
 a aliena pati, & dominos dignabere Teucros.
 xit, & exceptus tergo consueta locauit
 membra, manusque ambas iaculis oneravit acutis,
 re caput fulgens, cristaque hirsutus equina.
 ic cursum in medios rapidus dedit. æstuat ingens
 mo in corde pudor, mistoque insania luctu,
 t Eurijs agitatæ amor, & conscia virtus:
 que heic Æneam magna ter voce vocauit.
 Æneas agnouit eum, letusque precatur:
 ic pater ille deum faciat, sic altus Apollo;
 ncipias conferre manum.
 antum effatus, & infesta subit obuius hasta:
 e autem: Quid me erepto seuiſſime gnato
 terres? hæc via sola fuit, qua perdere posses:

Nec mortem horremus , nec diuum parcimus vlli .
 Desine , iam venio moriturus , & hæc tibi porto
 Dona prius . dixit , telumque intorsit in hostem :
 Inde aliud super , atque aliud figitque , volatque
 Ingenti gyro , sed sustinet aureus vmbro .
 Ter circum adstantem leuos equitavit in orbis ,
 Tela manu iaciens : ter secum Troius heros
 Immanem arato circumfert tegmine siluam .
 Inde vbi tot traxisse moras , tot spicula tædet
 Vellere , & vrgetur pugna congressus iniqua :
 Multa mouens animo , iam tandem erumpit , & inter
 Bellatoris equi caua tempora conjicit hastam .
 Tollit se arrectum quadrupes , & calcibus auras
 Verberat , effusumque equitem super ipse secutus
 Implicat , eiectoque incumbit cernuus armo .
 Clamore incendunt cælum Troësq; , Latinique .
 Aduolat Æneas , vaginaque eripit enses :
 Et super hæc , Vbi nunc Mezentius acer , & illa
 Effera vis animi ? contra Tyrrhenus , vt auras
 Suspiciens hausit cælum , mentemque recepit :
 Hostis amare . quid increpitas , mortemque minaris .
 Nullum in cæde nefas : nec sic ad prælia veni ,
 Nec tecum meus hæc pepigit mihi sædera Lausus .
 Vnum hoc per , si qua est victis venia hostibus , oro .
 Corpus humo patiare tegi . scio acerba meorum
 Circumstare odia : hunc oro defende furorem ,
 Et me consortem gnati concede sepulcro .
 Hæc loquitur , iuguloque haud inscius accipit enses
 Vndantique animam diffundit in arma cruore .

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER XI.

ARG. Æneas, occiso Mezentio, Marti trophæum erigit. V-
 trimque cæsis sepulturæ honos redditur. Diomedes Latinis soci-
 re arma negat. Drances & Turnus se mutuis conuicijs proscin-
 dent. Equestre prælium dubio euentu committitur: verum Ca-
 millæ necce consternati. Rutuli, sese in fugam recipiunt.

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.
 Æneas, quamquam & socijs dare tempus humanis
 Præcipitant curæ, turbataque funere meus est,
 Nota deum primo victor soluebat Eoo.
 ingentem quercum decisis vndique ramis
 Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
 Mezentii ducis exuuias, tibi magne trophæum
 Mellipotens: aptat voranteis sanguine cristas,
 etaque trunca viri, & bis sex thoraca petitum.
 er sosumque locis, clypeumque ex ære sinistræ
 obligat, atque enssem collo suspendit eburnum.
 um socios, namque omnis eum stipata tegebat
 urba ducum, sic incipiens hortatur ouanteis:
 Maxima res effecta viri: timor omnis abesto.
 quod superest: hæc sunt spolia, & de rege superbo
 trimitie, manibusque meis Mezentius hic est.
 nunc iter ad regem nobis, murosque Latinos.
 arma parate animis, & spe præsumite bellum:
 que mora ignaros, vbi primum vellere signa
 muerint superi, pubemque educere castris,
 pediat, segnesque metu sententia tardet.
 cerea socios, inhumataque corpora terræ

Mandemus: qui solus honos Acheronte sub imo est.
 Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
 Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
 Muneribus: mæstamque Euandri primus ad urbem
 Mittatur Pallas; quem non virtutis egentem
 Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.
 Sic ait illacrymans, recipitque ad limina gressum,
 Corpus vbi exanimi positum Pallantis Accetes.
 Seruabat senior: qui Parrhasio Euandro
 Armiger ante fuit, sed non felicibus æque
 Tum comes auspicijs caro datus ibat alumno.
 Circum omnes, famulumque manus, Troianaque turba
 Et mæste Iliades crimen de more solute.
 Ut vero Æneas foribus sese intulit altis,
 Ingentem gemitum tonsis ad sidera tollunt
 Pectoribus, mæstoque immugit regia luctu.
 Ipse caput ninei fultum Pallantis, & ora
 Ut vidit, leuique patens in pectore vulnus
 Cuspidis Ausoniae, lacrymis ita satur obortis:
 Tene, inquit, miserande puer, cum læta veniret,
 Inuidit fortuna mihi, ne regna videres
 Nostra, neque ad sedes victor veherere paternas?
 Non hæc Euandro de te promissa parenti
 Discedens dederam, cum me complexus euntem
 Mitteret in magnum imperium, metuensque moneret
 Acreis esse viros, cum dura prælia gente.
 Et nunc ille quidem spe multum captus inani
 Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.
 Nos iuuenem exanimum, & nil iam celestibus vllis
 Debentem, vano mæsti comitamur honore.
 Infelix gnati funus crudele videbis.
 Hi nostri reditus, exspectatique triumphi:

Hec mea magna fides. at non Euandre pudendis
 Vulneribus pulsum adspicies: nec sospite dirum
 Optabis gnato funus pater. hei mihi quantum
 Presidium Ausonia, & quantum tu perdis Iule!
 Hec ubi desseuit, tolli miserabile corpus
 Imperat, & toto lecto ex agmine mittit
 Mille viros, qui supremum comitentur honorem,
 Inter sintque patris lacrymis, solatia luctus
 Exigua ingentis, misero sed debita patri.
 Haud segnes alij crateis, & molle pheretrum
 Arbutis texunt virgis, & vimine querno,
 Exstructosque toros obtentu frondis inumbrant.
 Heic iuuenem agresti sublimem in stramine ponunt:
 Qualem virgineo demesum pollice florem,
 Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi,
 Cui neque fulgor adhuc, nec dum sua forma recessit,
 Non iam mater alit tellus, viresque ministrat.
 Tunc geminas vesteis, ostroque auroque rigentes;
 Extulit Æneas, quas illi, læta laborum,
 Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
 Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.
 Harum vnam iuueni, supremum, mæstus, honorem,
 Induit, arsurasque comas obnubit amictu;
 Multaque præterea Laurentis præmia pugne
 Aggerat, & longo prædam iubet ordine duci.
 Addit equos, & tela, quibus spoliauerat hostem.
 Vinxerat & post terga manus, quos mitteret Umbris
 Inferias, cæso sparsuros sanguine flamas:
 Indutosque iubet truncos hostilibus armis
 Ipsos ferre duces, inimicaque nomina figi.
 Ducitur infelix æuo confectus Accetes,
 Pectora nunc scedans pugnis, nunc vnguibus ora:

Sternitur & toto proiectus corpore terra.
 Ducunt & Rutulo perfusos sanguine currus.
 Post bellator equus, positus insignibus, Æthon
 It lacrymans, guttisque humectat grandibus ora.
 Hastam alij, galeamque ferunt: nam cetera TERNUS
 Victor habet. tum mesta phalanx, Teucrique sequuntur
 Tyrrhenique duces, & versis Arcades armis.
 Postquam omnis longe comitum processerat ordo;
 Substitit Æneas, gemituque hæc addidit alto:
 Nos alias hinc ad lacrymas, eadem horrida belli
 Fata vocant. salve æternum mihi maxime Palla,
 Æternumque vale. nec plura effatus, ad altos
 Tendebat muros, gresumque in castra ferebat:
 Iamque oratores aderant ex vrbe Latina,
 Velati ramis oleæ, veniamque rogantes:
 Corpora, per campos ferro quæ fusa iacebant,
 Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ:
 Nullum cum victis certamen, & æthere cassis:
 Parceret hospitibus quondam, socerisque vocatis.
 Quos bonus Æneas, haud aspernanda precanteis,
 Prosequitur venia, & verbis hæc insuper addit:
 Quenam vos tanto fortuna indigna Latinis
 Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?
 Pacemne exanimis, & Martis sorte peremtis
 Oratis? equidem & viuis concedere vellem.
 Nec veni, nisi fata locum, sedemque dedissent,
 Nec bellum cum gente gero. rex nostra reliquit
 Hospitia, & Turni potius se credidit armis.
 Æquius huic Turnum fuerat se opponere morti.
 Si bellum finire manu, si pellere Teucros
 Apparat, his decuit mecum concurrere telis:
 Vixit, cui vitam deus, aut sua dextra dedisset.

Nunc ite, & miseris supponite ciuibus ignem.
 Dixerat Æneas. olli obstupere silentes:
 Conuersique oculos inter se atque ora tenebant.
 Tum senior, semperque odijs & crimine Drances
 Insensus iuueni Turno, sic ore vicissim
 Orsa refert: O fama ingens, ingentior armis,
 Vir Troiane, quibus cœlo te laudibus æquum?
 Iustitiæ ne prius mirer, belline laborum?
 Nos vero hæc patriam grati referemus ad urbem.
 Et te, si qua viam dederit fortuna, Latino
 Iungemus regi: quærat sibi sædera Turnus.
 Quin & fataleis murorum attollere moles,
 Saxaque subuectare humeris Troiana iuuabit.
 Dixerat hæc, vnoque omnes eadem ore fremebant.
 Bis senos pepigere dies, & pace sequestra
 Per siluas Teucris, mistique impune Latini
 Errauere iugis: ferro sonat alta bipenni
 Fraxinus: euertunt actas ad sidera pinus,
 Robora nec cuneis, & olentem scindere cedrum,
 Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.
 Et iam fama volans tanti prænuntia luctus,
 Euandrum, Euandrique domos, & mœnia complet,
 Quæ modo victorem Latio Pallanta ferebat.
 Arcades ad portas ruere, & de more vetusto
 Funereas rapuere faces. lucet via longo
 Ordine flamarum, & late discriminat agros.
 Contra turba Phrygum veniens plangentia iungit
 Agmina: quæ postquam matres succedere tectis
 Viderunt, mæstam incendunt clamoribus urbem.
 Et non Euandrum potis est vis vlla tenere:
 Sed venit in medios: pheretro Pallanta reposito
 Procumbit super, atque heret lacrymansque gemensque,

Et via vix tandem voci laxata dolore est :
 Non hæc ô Palla dederas promissa parenti ,
 Cautius vt seuo velles te credere Marti .
 Haud ignarus eram , quantum noua gloria in armis ,
 Et prædulce decus primo certamine posset .
 Primitiæ iuuenis misere , bellique propinqui
 Dura rudimenta , & nulli exaudita deorum
 Vota , precesque mee ; tuque ô sanctissima coniux ,
 Felix morte tua , neque in hunc seruata dolorem .
 Contra ego viuendo vici mea fata , superstes
 Restarem vt genitor ; Troium socia arma secutum
 Obruerent Rutuli telis : animam ipse dedissem ,
 Atque hæc pompa domum me , non Pallanta , reserret .
 Nec vos arguerim Teucris , nec fœdera , nec , quas
 Iunximus hospitio , dextras : fors ista senectæ
 Debita erat nostræ . quod si immatura manebat
 Mors gnatum , cæsis Volscorum millibus ante ,
 Ducentem in Latium Teucros , cecidisse iuuabit .
 Quin ego non alio digner te funere Palla ,
 Quam pius Æneas , & quam magni Phryges , & quam
 Tyrrhenique duces , Tyrrhenum exercitus omnis .
 Magna tropea serunt , quos dat tua dextera letho .
 Tu quoque nunc stares immanis truncus in armis ,
 Eset par ætas , & idem si robur ab annis ,
 Turne . sed infelix Teucros quid demoror armis ?
 Vadite , & hæc memores regi mandata referte :
 Quod vitam moror inuisam , Pallante peremto ,
 Dextera causa tua est , Turnum gnatoque , patrique .
 Quam debere vides : meritis vacat hic tibi solus ,
 Fortuneque locus : non vitæ gaudia quero ,
 Nec fas : sed gnato Maneis perferre sub imos .
 Aurora interea miserum mortalibus almam

Extulerat lucem, referens opera atque labores.
 Iam pater Æneas, iam curuo in litore Tarcon
 Constituere pyras; huc corpora quisque suorum
 More tulere patrum: subiectisque ignibus atris
 Conditur in tenebras altum caligine cœlum.
 Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis,
 Decurrere rogos: ter maestum funeris ignem
 Lustrauere in equis, vlulatusque ore dedere.
 Spargitur, & tellus lacrymis, sparguntur & arma.
 It cœlo clamorque virum, clangorque turbarum.
 Hinc alij spolia occisis direpta Latinis
 Conjiciunt igni, galeas, enseisque decoros,
 Frenaque, feruentisque rotas: pars munera nota,
 Ipsorum clypeos, & non felicia tela.
 Multa bouum circa maectantur corpora morti;
 Setigerosque sues, raptasque ex omnibus agris
 In flamam iugulant pecudes: tum litore toto
 Ardentes spectant socios, semiustaque seruant
 Busta, nec auelli possunt, nox humida donec
 Inuertit cœlum stellis fulgentibus aptum.
 Nec minus & miseri diuersa in parte Latini
 Innumeras struxere pyras, & corpora partim
 Multa virum terra insodiunt, auecta que partim
 Finitimos tollunt in agras, vrbique remittunt.
 Cetera, confusæque ingentem cædis aceruum,
 Nec numero, nec honore cremant: tunc vndique vasti
 Certatim crebris collucent ignibus agri.
 Tertia lux gelidam cœlo diuomerat vimbram:
 Merentes altum cinerem, & confusa ruebant
 Osa focis, tepidoque onerabant aggere terra.
 Iam vero in tectis prædiuitis vrbe Latini
 Præcipuus fragor, & longe pars maxima luctus.

Heic matres, miseræque nurus, heic cara sororum
 Pectora merentem, puerique parentibus orbi,
 Dirum execrantur bellum, Turnique Hymenæos:
 Ipsum armis, ipsumque iubent decernere ferro,
 Qui regnum Italie, & primos sibi poscat honores.
 Ingrauat hæc seueus Drances, solumque vocari
 Testatur, solum posci in certamina Turnum.
 Multa simul contra varijs sententia dictis
 Pro Turno, & magnum reginæ nomen obumbrat:
 Multa virum meritis sustentat fama tropæi.
 Hos inter motus medio flagrante tumultu,
 Ecce super masti magna Diomedis ab vrbe
 Legati responsa ferunt: nihil omnibus actum
 Tantorum impensis operum: nil dona, nec aurum,
 Nec magnas valuisse preces: alia arma Latinis
 Querenda, aut pacem Troiano ab rege petendum.
 Desicit ingenti luctu rex ipse Latinus:
 Fatalem Æneam manifesto Numine ferri
 Admonet ira deum, tumulique ante ora recentes.
 Ergo conuiliu magnum, primosque suorum
 Imperio accitos, alta intra limina cogit.
 Olli conuenere, fluuntque ad regia pleuis
 Tecta vijs. sedet in medijs & maxumus æuo,
 Et primus sceptris, haud lata fronte, Latinus.
 Atque heic legatos Ætola ex vrbe remissos,
 Quæ reserant, fari iubet, & responsa reposcit
 Ordine cuncta suo. tunc facta silentia linguis,
 Et venulus dicto parens, ita fariet insit:
 Vidimus ô ciues Diomedem, Argiuæque castra,
 Atque iter emensi casus superauimus omneis,
 Contigimusque manum, qua concidit Ilia tellus.
 Ille urbem Argyripam, patriæ cognominæ gentis,

Victor Gargani condebat Iapygis agris.
 Postquam introgressi, & coram data copia sandi;
 Munera preferimus, nomen, patriamque docemus:
 Qui bellum intulerint, que causa attraxerit Arpos.
 Auditis ille hac placido sic reddidit ore:
 Fortunatae gentes, Saturnia regna,
 Antiqui Ausonij, que vos fortuna quietos
 Illicitat, suadetque ignota lacescere bella?
 Quicumque Iliacos ferro violauimus agros,
 Mitto ea que muris bellando exhausta sub altis,
 Quos Simois premat ille viros) insanda per orbem
 Supplicia, & scelerum poenas expendimus omnes,
 Priamo miseranda manus. scit triste Minerue
 Idas, & Euboicae cautes, vltorque Caphareus.
 Militia ex illa diuersum ad litus abacti,
 Creides Protei Menelaus adusque columnas
 Exsulat; Aetnaos vidit Cyclopas Vlyses.
 Intra Neoptolemi reseram, versosque Penateis
 Thymenei, Libycoue habitanteis litore Locros:
 In se Myceneus magnorum ductor Achium
 Coniugis insanda prima intra limina dextra
 Petijt: deuicta Asia subsedit adulter.
 Vidisse deos, patrijs vt redditus oris
 Coniugium optatum, & pulcrum Calydona viderem?
 Hinc etiam horribili visu portenta sequuntur:
 Socij amissi petierunt aethera pennis:
 Luminibusque vagantur aues (heu dira meorum
 Supplicia!) & scopulos lacrymosis vocibus implent.
 Nec adeo ex illo mihi iam speranda fuerunt
 Tempore, cum ferro caelestia corpora demens
 Petij, & Veneris violauit vulnere dextram.
 Spero, ne me ad taleis impellite pugnas.

Nec mihi cum Teucris vllum post eruta bellum
 Pergama; nec veterum memini, letorue malorum.
 Munera, quæ patrijs ad me portatis ab oris,
 Vertite ad Æneam. stetimus tela aspera contra,
 Contulimusque manus: experto credite, quantus
 In clypeum asurgat, quo turbine torqueat hastam.
 Si duo præterea taleis Idæa tulisset
 Terra viros; vltro Inachias venisset ad vrbeis
 Dardanus, & versus lugeret Græcia fatis.
 Quidquid apud dura cessatum est mœnia Troie,
 Hectoris Æneæque manu victoria Graium
 Hæsit, & in decumum vestigia rettulit annum:
 Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
 Hic pietate prior. coëant in sædera dextræ,
 Qua datur: ast, armis concurrant arma, cauete.
 Et, responsa simul quæ sint, rex optime, regis
 Audisti, & quæ sit magno sententia bello.
 Vix ea legati, variusque per ora cucurrit
 Ausonidum turbata fremor: ceu, saxa morantur
 Cum rapidos amneis, clauso sit gurgite murmur,
 Vicinæque fremunt ripæ crepitantibus vndis.
 Vt primum placati animi, & trepida ora quierunt,
 Præfatus diuos, solio rex insit ab alto:
 Ante quidem summa de re statuisse, Latini,
 Et vellem, & fuerat melius; non tempore tali
 Cogere concilium, cum muros obsidet hostis.
 Bellum importunum ciues cum gente deorum,
 Inuictisque viris, gerimus, quos nulla fatigant
 Prælia, nec victi possunt absistere ferro.
 Spem, si quam accitis Ætolum habuistis in armis,
 Ponite: spes sibi quisque: sed, hæc, quam angusta, videri
 Cetera quæ rerum iaceant percussa ruina,

ante oculos, interque manus sunt omnia vestras.
 Nec quemquam incuso: potuit quæ plurima virtus
 esse, fuit: toto certatum est corpore regni.
 nunc adeo quæ sit dubie sententia menti,
 expediam, & paucis, animos adhibete, docebo.
 est antiquus ager, Tusco mihi proximus anni,
 longus in occasum, sineis super vsque Sicanos.
 Aurunci, Rutulique ferunt, & vomere duos
 exercent colleis, atque horum asperrima pascunt.
 Nec omnis regio, & celsi plagæ pinea montis
 cedat amicitie Teucrorum, & fœderis æquas
 dicamus leges, sociosque in regna vocemus:
 Considerant, si tantus amor, & mœnia condant.
 in alios sineis, aliamque capeßere gentem
 est animus, possuntque solo decedere nostro;
 dendas Italo texamus robore naueis,
 seu plures complere valent: iacet omnis ad vndam
 materies: ipsi numerumque, modumque carinis
 recipiant: nos æra, manus, naualia demus.
 præterea, qui dicta ferant, & fœdera firment,
 tantum oratores prima de gente Latinos
 re placet, pacisque manu prætendere ramos,
 munera portanteis eborisque, auri que talenta,
 sella, regni, trabeamque, insignia nostri.
 consulite in medium, & rebus succurrite fessis.
 cum Drances idem insensus, quem gloria Turnæ
 obligna inuidia, stimulisque agitabat amaris,
 argus opum, & lingua melior, sed frigida bello
 præterea, consilij habitus non futilis auctor,
 editione potens (genus huic materna superbum
 nobilitas dabat, incertum de patre ferebat)
 argit, & his onerat dictis, atque aggerat iras

Rem nulli obscuram, nostræ nec vocis egentem,
 Consulis ô bone rex. cuncti se scire fatentur
 Quid fortuna serat populi, sed dicere musant.
 Det libertatem fandi, statusque remittat,
 Cuius ob auspiciûm insaustum, moresque sinistros
 (Dicam equidem, licet arma mihi, moremque minet
 Lumina tot cecidisse ducum, totamque videmus
 Consedisse urbem luctu, dum Troia tentat
 Castra, fugæ fidens, & cœlum territat armis.
 Vnum etiam donis istis, quæ plurima mitti
 Dardanidis, ducique iubes, vnum optime regum
 Adjicias, nec te vllius violentia vincat,
 Quin gnatham egregio genero, dignisque Hymeneûs
 Des pater, & pacem hanc æterno fœdere iungas.
 Quod si tantus habet mentis & pectora terror;
 Ipsum obtestemur, veniamque oremus ab ipso:
 Cedat ius proprium regi, patriaque remittat.
 Quid miseros toties in aperta pericula ciueis
 Projicis? ô Latio caput horum & causa malorum!
 Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes,
 Turne, simul pacis solum inuiolabile pignus.
 Primus ego, inuisum quem tu tibi fingi, & esse
 Nil moror, en supplex venio: miserere tuorum,
 Pone animos, & pulsus abi: sat funera fusi
 Vidimus, ingenteis & desolauimus agros.
 Aut, si fama mouet, si tantum pectore robur
 Concipi, & si adeo dotalis regia cordi est,
 Aude, atque aduersum fidens ser pectus in hostem.
 Scilicet, vt Turno contingat regia coniux,
 Nos, animæ viles, inhumata infletaque turba,
 Sternamur campis. etiam tu, si qua tibi vis,
 Si patrij quid Martij habes, illum adspice contra,

vocat.

exarsit dictis violentia Turni :
 gemitum , rumpitque has imo pectore voces :
 quidem semper Drance tibi copia sandi ,
 cum bella manus poscunt , patribusque vocatis
 ades : sed non replenda est curia verbis ,
 toto tibi magna volant , dum destinet hostem
 murorum , nec inundant sanguine fossæ.
 tona eloquio , solitum tibi ; meque timoris
 tu Drance , tot quando stragis acervos
 rerum tua dextra dedit , passimque tropæis
 agros : possit quid viuuda virtus ,
 eriare licet : nec longe scilicet hostes
 erendi nobis : circumstant vndique muros .
 in aduersos . quid cessas ? an tibi Mauors
 sa in lingua , pedibusque fugacibus istis
 per erit ?
 ego ? aut quisquam merito sædissime pulsum
 , Iliaco tumidum qui crescere Thybrim
 quine , & Euandri totam cum stirpe videbit
 ubuisse domum , atque exutos Arcadas armis ?
 ita me experti Bitias , & Pandarus ingens ,
 os mille die victor sub Tartara misi ,
 sus muris hostilique aggere septus .
 a salus bello : capiti cane talia demens
 lanio , rebusque tuis : proinde omnia magno
 sa turbare metu , atque extollere vires
 tibus victæ , contra premere arma Latini .
 & Myrmidonum proceres Phrygia arma tremiscunt ,
 & Tydeides , & Larissæus Achilles :
 & Adriacas retro fugit Ausidus vndas .
 um se pavidum contra mea iurgia fingit ,

Artificis scelus, & formidine crimen acerbat.
 Numquam animam talem dextra hac, absiste moueri;
 Amittes; habitet tecum, & sit pectore in isto.
 Nunc ad te, & tua magne pater consulta reuertor.
 Si nullam nostris vltra spem ponis in armis;
 Si tam deserti sumus, & semel agmine verso,
 Funditus occidimus, nec habet fortuna regressum:
 Oremus pacem, & dextras tendamus inermeis
 Quamquam ô, si solita quidquam virtutis adesset,
 Ille mihi ante alios, fortunatusque laborum,
 Egregiusque animi, qui, ne quid tale videret,
 Procubuit moriens, & humum semel ore momordit.
 Sin & opes nobis, & adhuc intacta iuuentus,
 Auxilioque vrbes Itale, populique supersunt:
 Sin & Troianis cum multo gloria venit
 Sanguine: sunt illi sua funera, parque per omneis
 Tempestas: cur indecores in limine primo
 Desicimus? cur ante tubam tremor occupat artus?
 MVLT A dies, variusque labor mutabilis æui
 Rettulit in melius: multos alterna reuisens
 Lusit, & in solido rursus fortuna locauit.
 Non erit auxilio nobis Ætolus, & Arpi?
 At Messapus erit, felixque Tolumnius, & quos
 Tot populi misere duces: nec tarda sequetur
 Gloria delectos Latio, & Laurentibus agris.
 Est & Volscorum egregia de gente Camilla,
 Agmen agens equitum, & florenteis ære cateruas.
 Quod si me solum Teucris in certamina poscunt,
 Idque placet, tantumque bonis communibus obsto:
 Non adeo has exosa manus victoria fugit,
 Vt tanta quidquam pro spe tentare recusem.
 Ibo animis contra: vel magnum præstet Achillem,

etaque Volcani manibus paria induat armā
 licet . vobis animam hanc , soceroque Latino
 nus ego , haud vlli veterum virtute secundus ,
 moueo . solum Æneas vocat ? & , vocet , oro .
 Drances potius , siue est hæc ira deorum ,
 te luat : siue est virtus , & gloria , tollat .
 hæc inter se dubijs de rebus agebant
 stantes : castra Æneas , aciemque mouebat .
 tius ingenti per regia tecta tumultu
 eruit , magnisque vrbem terroribus implet ,
 ructos acie Tiberino à flumine Teucros ,
 rbenamque manum totis descendere campis .
 templo turbati animi , concussa que vulgi
 ora , & arreæ stimuli haud mollibus ire .
 manu trepidi poscunt , fremit arma iuuentus :
 mæsti , musantque patres : heic vndique clamor
 sensu vario magnus se tollit in auras :
 sed secus , atque alto in luco cum forte caterue
 sedere auium , piscosoue amne Paduse
 sonitum rauci per stagna loquacia cycni .
 ait , ô ciues , arrepto tempore , Turnus ,
 concilium , & pacem laudate sedentes :
 armis in regna ruunt . nec plura locutus ,
 rripuit sese , & tectis citus extulit altis .
 Voluse armari Volscorum edice maniplis ,
 ait , & Rutulos : equites Messapus in armis ,
 cum fratre Coras latis diffundite campis .
 aditus vrbis firment , turresque capeasant :
 qua iusso , mecum manus inserat arma .
 et in muros tota discurritur vrbe .
 concilium ipse pater , & magna incepta Latinus
 cerit , ac tristi turbatus tempore differt :

Multaque se incusat, qui non acceperit vltro
 Dardanium Æneam, generumque adsciuerit vrbi.
 Præfodiunt alij portas, aut saxa, sudæque
 Subuectant: bello dat signum rauca cruentum
 Buccina: tunc muros varia cinxere corona
 Matrone, puerique: vocat labor vltimus omneis.
 Nec non ad templum, summasque ad Palladis arces
 Subuehitur magna matrum regina caterua,
 Dona ferens, iuxtaque comes Lauinia virgo,
 Causa mali tanti, atque oculos deiecta decoros.
 Succedunt matres, & templum thure vaporant,
 Et mæstas alto fundunt de limine voces:
 Armipotens belli præses Tritonia virgo,
 Frange manu telum Phrygij prædonis, & ipsum
 Pronum sterne solo, portisque effunde sub altis.
 Cingitur ipse furens certatim in prælia Turnus:
 Iamque adeo Rutulum thoraca indutus, ænis
 Horrebat squamis, surasque incluserat auro,
 Tempora nudus adhuc, laterique accinxerat enses,
 Fulgebatque alta decurrens aureus arce,
 Exsultatque animis, & spe iam præcipit hostem.
 Qualis vbi abruptis fugit præsepia vinclis
 Tandem liber equus, campoque potitus aperto,
 Aut ille in pastus, armenta que tendit equarum,
 Aut asuetus aque persundi flumine noto
 Emicat, arrectisque fremitu ceruicibus alte
 Luxurians, luduntque iube per colla, per armos,
 Obuia cui, Volscorum acie comitante, Camilla
 Occurrit, portisque ab equo regina sub ipsis
 Desiluit: quam tota cohors imitata relictis
 Ad terram defluxit equis. tum talia satur:
 Turne, sui merito si qua est fiducia sorti,

Audeo, & Aeneadam promitto occurrere turmæ,
 Solaque Tyrrhenos equites ire obuia contra
 Me sine prima manu tentare pericula belli:
 Tu pedes ad muros subsiste, & mœnia serua.
 Turnus ad hæc, oculos horrenda in virgine fixus,
 O decus Italiae virgo, quas dicere grateis,
 Quasue reserre parem? sed nunc, est omnia quando
 Ille animus supra, mecum partire laborem.
 Aeneas, vt sama fidem, missique reportant
 Exploratores, equitum leuia improbus arma
 Præmisit, quaterent campos: ipse ardua montis
 Per deserta iugo properans aduentat ad urbem.
 Turta paro belli conuexo in tramite siluæ,
 Vt biuias armato obsidam milite fauces.
 Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signum,
 Mecum acer Messapus erit, turmaque Latina,
 Tiburtique manus: ducis & tu concipe curam.
 Sic ait, & paribus Messapum in prælia dictis
 Hortatur, sociosque duces, & pergit in hostem
 Est curuo amfractu vallis accommoda fraudi,
 Armoremque dolus, quam densis frondibus atram
 Paret utrinque latus, tenuis qua semita ducit,
 Angustæque ferunt fauces, aditusque maligni.
 Hanc super in speculis, summoque in vertice montis
 Planities ignota iacet, tutique receptus:
 Teu dextra, leuaque velis occurrere pugnae,
 Teue instare iugis, & grandia voluere saxa.
 Huc iuuenis nota fertur regione viarum;
 Arripuitque locum, & siluis insedit iniquis.
 Velocem interea superis in sedibus Opim,
 Nam ex virginibus socijs, sacraque caterua,
 Campellabat: & has tristes Latonia voces

Ore dabat : Graditur bellum ad crudele Camilla,
 O virgo, & nostris nequiquam cingitur armis,
 Cara mihi ante alias . neque enim nouus iste Diane
 Venit amor, subitaque animum dulcedine mouit .
 Pulsus ob inuidiam regno, viresque superbas,
 Priuerno antiqua Metabus cum excederet vrbe,
 Infantem fugiens media inter proelia belli
 Sustulit ex filio comitem, matrisque vocauit
 Nomine Casmilla, mutilata parte, Camillam .
 Ipse sinu præ se portans iuga longa petebat
 Solorum nemorum : tela vndique seu a premebant,
 Et circumfuso volitabant milite Volsci .
 Ecce fugæ medio summis Amasenus abundans
 Spumabat ripis : tantus se nubibus imber
 Ruperat . ille innare parans infantis amore
 Tardatur, caroque oneri timet : omnia secum
 Versanti subito, vix hæc sententia sedit .
 Telum immane, manu valida quod forte gerebat
 Bellator, solidum nodis, & robore cocto,
 Huic natam, libro, & siluestri subere clausam
 Implicat, atque habilem medie circumligat haste :
 Quam dextra ingenti librans ita ad æthera fatur :
 Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo
 Ipse pater famulam voueo : tuâ prima per auras
 Tela tenens supplex hostem fugit : accipe testor
 Diua tuam, quæ nunc dubijs committitur auris .
 Dixit, & adducto contortum hastile lacerto
 Immittit, sonuere vnde : rapidum super amnem
 Infelix fugit in iaculo stridente Camilla .
 At Metabus, magna propius iam vrgente caterua,
 Dat sese fluuio, atque hastam cum virgine victor
 Gramineo donum Triuicæ de cespite vellit .

Non illum tectis vllæ, non mœnibus vrbes
 acceperè, neque ipse manus feritate dedisset:
 Pastorum & solis exegit montibus æuam.
 Hæc gnatam in dumis, interque horrentia lustrâ
 Armentalis equæ mammæ, & lacte ferino
 Nutribat, teneris immulgens vbera labris.
 Etque pedum primis insans vestigia plantis
 Insisterat, iaculo palmas oneravit acuto,
 Spiculaque ex humero, parue suspendit, & arcum:
 Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
 Tigridis exuuie per dorsum à vertice pendent.
 Tela manu iam tum tenera puerilia torsit,
 Et fundam tereti circum caput egit habena,
 Strymoniamque gruem, aut album deiecit olorem.
 Multæ illam frustra Tyrrhena per oppida matres
 Optauerè nurum: sola contenta Diana
 Eternum telorum, & virginitatis amorem
 Intemerata colit. vellem haud correpta fuisset
 Militia tali, conata laceßere Teucros:
 Cara mihi, comitumque foret nunc vna mearum,
 Verum age, quandoquidem factis vrgetur acerbis,
 Labere Nympha polo, sineisque inuise Latinos,
 Tristis vbi insausto committitur omine pugna.
 Hæc cape, & vlticem pharetra deprome sagittam:
 Hac quicumque sacrum violarit vulnere corpus,
 Troas, Italusue, mihi pariter det sanguine pœnas.
 Post ego nube caua miseranda corpus, & arma
 Inspoliata feram tumulo, patriæque reponam.
 Dixit: at illa leueis cœli demissa per auras
 Ansonuit, nigro circumdata turbine corpus.
 At manus interea muris Troiana propinquat,
 Etruscique duces, equitumque exercitus quæritus,

Compositi numero in turmas . fremit æquore totū
 Insultans sonipes , & pressis pugna habenis
 Huc obuersus , & huc : tum late ferreus hastis
 Horret ager , campique armis sublimibus ardent .
 Nec non Messapus contra , celeresque Latini ,
 Et cum fratre Coras , & virginis ala Camille
 Aduersi campo apparent , hastasque reductis
 Protendunt longe dextris , & spicula vibrant :
 Aduentusque virum , fremitusque ardescit equorum .
 Iamque intra iactum teli progressus vterque
 Substiterat : subito erumpunt olamore , frementeisque
 Exhortantur equos : fundunt simul vndique tela
 Crebra niuis ritu , cœlumque obtexitur vmbra .
 Continuo aduersis Tyrrhenus , & acer Aconteus
 Connixi incurrunt hastis , primique ruinam
 Dant sonitu ingenti , præfractaque quadrupedantibus
 Pectora pectoribus rumpunt . excussus Aconteus
 Fulminis in morem , aut tormento ponderis acti ,
 Præcipitat longe , & vitam dispergit in auras .
 Extemplo turbata acies , versique Latini
 Rejiciunt parmas , & equos ad mœnia vertunt :
 Troës agunt : princeps turmas inducit Asylas .
 Iamque propinquabant portæ , rursusque Latini
 Clamorem tollunt , & mollia colla reflectunt :
 Hi fugiunt , penitusque datis referuntur habenis .
 Qualis vbi alterno procurrrens gurgite Pontus
 Nunc ruit ad terras , scopulosque superiacit vndam
 Spumeus , extremamque sinu perfundit arenam :
 Nunc rapidus retro , atque æstu reuoluta resorbens
 Saxa , fugit , litusque vado labente relinquit .
 Bis Tusci Rutulos egere ad mœnia versos :
 Bis reiecti armis respectant terga regentes .

Tertia sed postquam congressi in proelia, totas
 Implicuere inter se acies, legitque virum vir:
 Tum vero & gemitus morientum, & sanguine in alto
 Armaque, corporaque, & permisti cæde virorum
 Semianimis voluuntur equi: pugna aspera surgit.
 Orsilochns Remuli, quando ipsum horrebat adire,
 Hastam intorsit equo, ferrumque sub aure reliquit.
 Quo sonipes ictu furit arduus, altaque iactat,
 Vulneris impatiens, arrecto pectore crura.
 Voluitur ille excussus humi. Catillus Iolam,
 Ingentemque animis, ingentem corpore & armis
 Dejecit Herminium: nudo cui vertice fulua
 Cæsaries, nudique humeri; nec vulnera terrent:
 Tantus in arma patet. latos hinc hasta per armos
 Acta tremit, duplicatque, virum transfixa, dolorem.
 Funditur ater vbique cruor: dant funera ferro
 Certantes, pulcræque petunt per vulnera mortem.
 At medias inter cædes exsultat Amazon,
 Vnum exserta latus pugne, pharetrata Camilla:
 Et nunc lenta manu spargens hastilia densat:
 Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem,
 Aureus ex humero sonat arcus, & arma Dianæ.
 Illa etiam, si quando in tergum pulsa recessit,
 Spicula conuerso fugientia dirigit arcu.
 At circum lectæ comites, Larinaque virgo,
 Tullaque, & aratam quatiens Trapeia securim,
 Italides, quas ipsa decus sibi dia Camilla
 Delegit pacisque bonas bellicæ ministras.
 Quales Threiciæ cum flumina Thermodoontis
 Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis:
 Seu circum Hippolyten, seu cum se Martia curru
 Penthesilea refert, magnoque vlulante tumultu

Feminea exsultant lunatis agminapeltis.

Quem telo primum, quem postremum aspera virgo

Dejicit? aut quot humi morientia corpora fundis?

Euncum Clytio primum patre: cuius apertum

Auersi longa transfuerberat abiete pectus.

Sanguinis ille vomens riuos cadit, atque cruentam

Mandit humum, moriensque suo se in volnere versat.

Tum Lyrin, Pagasumque super: quorum alter habenas

Suffosso reuolutus equo dum colligit, alter

Dum subit, ac dextram labenti tendit inertem,

Præcipientes, pariterque ruunt. his addit Amastrum

Hippodaten: sequiturque incumbens eminus hasta,

Tereaque, Harpalycumq;, & Demophoonta, Chromin

Quotq; emissa manu contorsit spicula virgo,

Tot Phrygij cecidere viri. procul Ornytus armis

Ignotis, & equo venator Iapyge fertur:

Cui pellis latos humeros erepta iuuenco

Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus,

Et male texere lupi cum dentibus albis,

Agrestisque manus armat sparus: ipse cateruis

Vertitur in medijs, & toto vertice supra est.

Hunc illa exceptum, neq; enim labor agmine verso,

Traijcit, & super hæc inimico pectore satur:

Siluis te Tyrrhene seras agitare putasti?

Aduenit qui vestra dies muliebribus armis

Verba redargueret: nomen tamen haud leue partum

Manibus hoc referes, telo cecidisse Camilla.

Protinus Orsiloichum, & Buten, duo maxima Teucrum

Corpora: sed Buten aduersum cuspide figit

Loricam, galeamque inter, qua colla sedentis

Lucent, & leuo dependet parma lacerto:

Orsiloichum fugiens, magnumque agitata per orbem

Eludit gyro interior, sequiturque sequentem.
 Tum validam perq; arma viro, perq; ossa securim.
 Altior insurgens, oranti, & multa precanti
 Congeminat: vulnus calido rigat ora cerebro.
 Incidit huic, subitoque ad spectu territus hæsit
 Apenninicolæ bellator filius Auni,
 Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sinebant.
 Iste ubi se nullo iam cursu euadere pugna
 posse, neque instantem reginam auertere cernit:
 Consilio versare dolos ingressus, & astu,
 Incipit hæc: quid tam egregiam, si femina forti
 Idis equo? dimitte fugam, & te cominus æquo
 Mecum crede solo, pugnaeque accinge pedestri:
 Nam nosces, ventosa ferat cui gloria laudem.
 Dixit: at illa furens, acrique incensa dolore,
 Tradit equum comidi, paribusque assistit in armis,
 Ense pedes nudo, puraque interrita parma.
 At iuuenis vicisse dolo rarus, auolat ipse,
 Haud mora, conuersisque fugax aufertur habenis,
 Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
 Hæc Ligus, frustra que animis elatæ superbis,
 Nequiquam patrias tentasti lubricis arteis,
 Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno.
 Hæc fatur virgo, & pernicibus ignea plantis
 Transsit equum cursu, frenisque aduersa prehensis
 Congreditur, pœnasque inimico à sanguine sumit.
 Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto
 Consequitur pennis sublimem in nube columbam,
 Comprensamque tenet, pedibusque euiscerat vnciu:
 Tum cruor, & vulsa labuntur ab æthere plume.
 At non hæc nullis hominum sator, atque deorum
 Observans oculis, summo sedet altus Olympo.

Thyrrhenum genitor Tarchontem in prælia seuē
 Suscitāt, & stimuli haud mollibus incitat iras.
 Ergo inter cædes, cædentiæque agmina Tarchon
 Fertur equo, varijsque instigat vocibus alas,
 Nomine quemque vocans, reficitque in prælia pulsos.
 Quis metus, ô numquam dolituri, ô semper inertes
 Tyrrheni, quæ tanta animis ignauia venit?
 Femina palanteis agit, atque hæc agmina vertit?
 Quo ferrum, quid hæc gerimus tela irrita dextris?
 At non in Venerem segnes, nocturnæque bella,
 Aut, vbi curua choros induxit tibia Bacchi,
 Exspectare dapes, & plena pocula mense
 Hic amor, hoc studium, dum sacra secundus haruspex
 Nuntiet, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.
 Hæc effatus, equum in medios moriturus & ipse
 Concitat, & Venulo aduersum se turbidus infert.
 Dereptumque ab equo dextra complectitur hostem,
 Et gremium ante suum multa vi concitus aufert.
 Tollitur in cælum clamor, cunctique Latini
 Conuertere oculos. volat igneus æquore Tarchon,
 Arma virumque ferens: tum summa ipsius ab hasta
 Defringit ferrum & parteis rimatur apertas,
 Qua vulnus lethale ferat. contra ille repugnans
 Sustinet à iugulo dextram, & vim viribus exit:
 Utque volans alte raptum cum fulua draconem
 Fert aquila, implicuitque pedes, atque vnguibus hæsit.
 Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
 Arrectisque horret squamis, & sibilat ore,
 Arduus, insurgens: illa haud minus vrget adunco
 Luctantem rostro, simul æthera verberat alis.
 Haud aliter prædam Tiburtum ex agmine Tarchon
 Portat ouans, ducis exemplum, euentumque secuti

Mæonide incurrunt . tum fati debitus Aruns
 Velocem iaculo , & multa prior arte Camillam
 Circuit , & , quæ sit fortuna facillima , tentat .
 Quæ se cumque furens medio tulit agmine virgo ,
 Hac Aruns subit , & tacitus vestigia lustrat :
 Quæ victrix redit illa , pedemque ex hoste reportat ,
 Hac iuuenis furtim celere detorquet habenas .
 Hos aditus , iamque hos aditus , omnemque pererrat
 Indiq; circuitum , & certam quatit improbus hastam ;
 Sorte sacer Cybelæ Chloreus , olimque sacerdos
 insignis longe Phrygijs fulgebat in armis ,
 fumantemque agitabat equum : quem pellis ænæ
 plumam squamæ auro conferta tegebat .
 esse peregrina ferrugine clarus , & ostro ,
 Picula torquebat Lycio Gortynia cornu .
 aureus ex humeris sonat arcus , & aurea vati
 Cassida : tum croceam chlamydemque , sinusque crepantes
 carbaseos fuluo in nodum collegerat auro ,
 Pictus acu tunicas , & barbarâ tegmina crurum .
 Nunc virgo , siue ut templis præfigeret arma
 Troia , captiuo siue ut se ferret in auro ,
 Genatrix , vnum ex omni certamine pugne
 caeca sequebatur , totumque incauta per agmen
 femineo præde , & spoliolum ardebat amore ;
 Telum ex insidijs cum tandem , tempore capto ,
 Conjicit , & superos Aruns sic voce precatur :
 Numme deum , sancti custos Soractis Apollo ,
 Quem primi colimus , cui pineus ardor aceruo
 Ascitur , & medium freti pietate per ignem
 Cultores multa premimus vestigia pruna ,
 Quæ pater hoc nostris aboleri dedecus armis
 Omnipotens . non exuias , pulscue tropæum

Virginis, aut spolia vllapeto: mihi cetera laudem.
 Facta serant: hec dira meo dum vulnere pestis
 Pulsa cadat, patriam remeabo inglorius urbem.
 Audijs, & voti Phœbus succedere partem
 Mente dedit; partem volucris dispersit in auras.
 Sterneret vt subita turbata in morte Camillam,
 Annuit oranti: reducem vt patria alta videret,
 Non dedit, inque Notos vocem vertere procellæ.
 Ergo, vt missa manu sonitum dedit hasta per auras,
 Conuertere animos acres, oculosque tulere
 Cuncti ad reginam Volsci. nihil ipsa nec auras,
 Nec sonitus memor, aut venientis ab æthere teli,
 Hasta sub exsertam donec perlata papillam
 Hesit, virgineumque alte bibit acta cruorem.
 Concurrunt trepide comites, dominamque ruentem
 Suscipiunt. fugit ante omneis exterritus Aruns,
 Letitia, mistoque metu: nec iam amplius haste
 Credere, nec telis occurrere virginis audet.
 Ac velut ille, prius quam tela inimica sequantur,
 Continuo in monteis sese anius abdidit altos
 Occiso pastore lupus, magnou: iuuenco,
 Conscijs audacis facti, caudamque remulcens.
 Subiecit pauitentem vtero, filiasque petiuit.
 Haud secus ex oculis se turbidus abstulit Aruns,
 Contentusque fuga, medijs se immiscuit armis.
 Illa manu moriens telum trahit: ossa sed inter
 Ferreus ad costas alto stat vulnere mucro:
 Labitur ex sanguis: labuntur frigida letho
 Lumina: purpureus quondam color ora reliquit.
 Tum sic exspirans Accam ex equalibus vnã
 Alloquitur, fida ante alias quæ sola Camille,
 Qui cum partiri curas, atque hæc ita satur:

actenus Acca soror potui: nunc vulnus acerbum
 conficit, & tenebris nigrescunt omnia circum:
 fuge, & hæc Turno mandata nouissima perfer:
 accedat pugne, Troianosque arceat vrbe:
 amque vale. simul his dictus linquebat habenas.
 terram non sponte fluens: tum frigida toto
 nullatim exsoluit se corpore, lentaque colla,
 captum letho posuit caput, arma relinquens;
 que cum gemitu fugit indignata sub Umbras.
 vero immensus surgens ferit aurea clamor
 dera: deiecta crudescit pugna Camilla.
 currunt densi, simul omni copia Teucrum,
 rhenique duces, Euandrique Arcades alæ.
 Triuicæ custos iam dudum in montibus Opia
 sedet summis, spectatque interrita pugnas,
 que procul medio iuuenum in clamore furentum
 spexit tristi multatam morte Camillam,
 remuitque, deditque has imo pectore voces:
 u nimium virgo, nimium crudele luiti
 plicium, Teucros conata laceßere bello:
 tibi deserte in dumis coluisse Dianam
 osuit, aut nostras humero gessisse pharetras:
 tamen indecorem tua te regina relinquet
 rema iam in morte, neque hoc sine nomine lethum
 genteis erit, aut famam patieris inultæ.
 quicumque tuum violauit vulnere corpus,
 te luet merita. fuit ingens monte sub alto
 Dercenni terreno ex aggere bustum
 iqui Laurentis, opacaque ilice tectum.
 Dea se primum rapido pulcerrima nisu
 sit, & Aruntem tumulo speculatur ab alto.
 didit sulgentem armis, ac vana tumentem,

Cur, inquit, diuersus abis? huc dirige gressum.
 Huc periture veni, capias ut digna Camille
 Præmia. tunc etiam telis moriere Dianæ?
 Dixit, & aurata volucrem Threißa sagittam
 Deprompsit pharetra, cornuque insensa tetendit,
 Et duxit longe, donec curuata coirent
 Inter se capita, & manibus iam tangeret equum.
 Laeva aciem ferri dextra, neruoque papillam.
 Extemplo teli stridorem, aurasque sonanteis
 Audiit vna Aruns, hesitque in corpore ferrum.
 Illum exspirantem socij, atque extrema gementem
 Obliti ignoto camporum in puluere linqunt:
 Opis ad ætherium pennis aufertur Olympum:
 Prima fugit, domina amissa, leuis ala Camille.
 Turbati fugiunt Rutuli, fugit acer Atinas:
 Disiectique duces, desolatique manipuli
 Tutæ petunt, & equi auersi ad mœnia tendunt.
 Nec quisquam instanteis Teucros, lethumque ferentem
 Sustentare valet telis, aut sistere contra:
 Sed laxos referunt humeris languentibus arcus:
 Quadripedumque putrem cursu quatit vngula campum
 Voluitur ad muros caligine turbidus atra
 Puluis, & è speculis percussa pectora matres
 Feminæum clamorem ad cœli sidera tollunt.
 Qui cursu portas primi irrupere patenteis,
 Hos inimica super misto premit agmine turba:
 Nec miseram effugiunt mortem, sed limine in ipso
 Mœnibus in patrijs, atque inter tuta domorum
 Confixi exspirant animas. pars claudere portas;
 Nec socijs aperire viam, nec mœnibus audent
 Accipere oranteis: oriturque miserrima cædes
 Defendentum armis aditus, inque arma ruentum.

clusi ante oculos, lacrymantumque ora parentum
 in precipites fossas, vrgente ruina,
 luitur: inmissis pars caeca, & concita frenis
 etat in portas, & duros objice postes.
 de muris summo certamine matres
 monstrat amor verus patriæ) vt videre Camillam.
 la manu trepide iaciunt, ac robore duro,
 ipitibus ferrum, sudibusque imitantur obustis
 precipites, primæque mori pro mœnibus audens.
 erea Turnum in siluis seuissimus implet
 untius, & iuueni ingentem fert Acca tumultum.
 letas Volscorum acies, cecidisse Camillam,
 rruere insensos hosteis, & Marte secundo
 omnia corripuisse, metum iam ad mœnia ferri.
 e furens (& seua Iouis sic numina poscunt)
 ferit obsesos colleis, nemora aspera linquit.
 è conspectu exierat, campumque tenebat,
 m pater Æneas saltus ingressus apertos,
 super atque ingum, siluaque euadit opaca.
 ambo ad muros rapidi, totoque feruntur
 mine, nec longis inter se passibus absunt.
 simul Æneas fumanteis puluere campos
 spexit longe, Laurentiaque agmina vidit.
 seuum Ænean agnouit Turnus in armis,
 uentumque pedum, flatusque audiuit equorum:
 continuo pugnas ineant, & prœlia tentent;
 roseus fessos iam gurg. Phœbus Ibero
 ingat equos, noctemque die labente reducat.
 onsidunt castris ante urbem, & mœnia vallant.

P. VIRGILII MARONIS
 ÆNEIDOS
 LIBER XII.

ARG: Turnus singulari cum Ænea certamine dimicare
 & in hanc rem fœdus scribitur, quod Rutuli rumpunt,
 gnato vulnere dictamno medetur. Postremo Turnus ad
 machiam coactus, ab Ænea vita spoliatur.

Turnus ut infractos aduerso Marte Latinos
 Defecisse videt, sua nunc promissa reposci,
 Se signari oculis; vltro implacabilis ardet,
 Attollitque animos. Pœnorum qualis in aruis
 Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
 Tum demum mouet arma leo, gaudetque comanteis
 Excutiens ceruice toros, fixumque latronis
 Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento.
 Haud secus accenso gliscit violentia Turno.
 Tum sic affatur regem, atque ita turbidus insit:
 Nulla mora in Turno: nihil est quod dicta retractent
 Ignauæ Æneadæ, nec, que pepigere, recusent:
 Congredior: ser sacra pater, & concipe fœdus.
 Aut hac Dardanum dextra sub Tartara mittam
 Desertorem Asiae (sedeant, spectentque Latini)
 Et solus ferro crimen commune resellam:
 Aut habeat victos, cedat Lauinia coniux.
 Olli sedato respondit corde Latinus.
 O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci
 Virtute exsuperas, tanto me impensius æquum est
 Consulere, atq; omnem metuentem expendere cassum.
 Sunt tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta
 Multa manu, nec non aurumque animusque Latinus.

alie innumpta Latio, & Laurentibus agris,
 genus indecores: sine me hæc haud mollia satum
 blatis aperire dolis, simul hæc animo hauri:
 gnatam nulli veterum sociare procorum
 erat, idq; omnes diuique, hominesque canebant.
 tus amore tui, cognato sanguine victus,
 iugis, & mæste lacrymis, vincla omnia rupi:
 missam eripui genero: arma impia sumsi.
 illo qui me casus, quæ Turne sequantur
 illa, vides, quantos primus patiare labores.
 magna victi pugna, vix vrbe tuemur
 Italas: recalent nostro Tiberina fluenta
 guine adhuc, campique ingentes ossibus alben.
 referor toties? quæ mentem insania mutat?
 Turno extincto, socios sum accire paratus,
 non incolumi potius certamina tollo?
 id consanguinei Rutuli, quid cetera dicet
 ia? ad mortem si te (fors dicta refutet)
 diderim, gnatam, & connubia nostra petentem?
 pice res bello varias, miserere parentis
 genii, quem nunc mæstum patria Ardea longe
 didit. Haud quaquam dictis violentia Turni
 etitur: exsuperat magis, ægrescitque medendo.
 primum fari potuit, sic institit ore:
 am pro me curam geris, hanc precor optime pro me
 ponas, lethumque suas pro laude pacisci.
 vos tela, pater, ferrumque haud debile dextra
 agimus, & nostro sequitur de vulnere sanguis,
 nge illi dea mater erit, quæ nube fugacem
 minea tegat, & vanis sese occulat umbris.
 regina, noua pugnae conterrita sorte,
 bat, & ardentem generum moritura tenebat:

Turne , per has ego te lacrymas , per si quis Amate
 Tangit honos animum (spes tu nunc vna senectæ ,
 Tu requies misera : decus , imperiumque Latini
 Te penes : in te omnis domus inclinata recumbit :)
 Vnum oro , desiste manum committere Teucris .
 Qui te cumque manent isto certamine casus ,
 Et me Turne manent : simul hec inuisa relinquam
 Lumina , nec generum Æneam captiua videbo :
 Accepit vocem lacrymis Lauinia matris ,
 Flagranteis persusa genas : cui plurimus ignem
 Subiecit rubor , & calesacta per ora cucurrit .
 Indum sanguineo veluti violauerit ostro
 Si quis ebur , vel mista rubent vbi lilia multa
 Alba rosa : talei virgo dabat ore colores .
 Illum turbat amor , figitque in virgine vultus :
 Ardet in arma magis , paucisque affatur Amatam :
 Ne , quaeso , ne me lacrymis , neue omine tanto
 Prosequere in duri certamina Martis euntem ,
 O mater : neque enim Turno mora libera mortui .
 Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno
 Haud placitura refer . cum primum crastina cælo
 Puniceis inuecta rotis Aurora rubebit ,
 Non Teucros agat in Rutulos : Teucrum arma quiescent
 Et Rutulum , nostro dirimatur sanguine bellum :
 Illo queratur coniux Lauinia campo .
 Hæc vbi dicta dedit , rapidusque in tecta recessit ,
 Postulat equos , gaudetque tuens ante ora frementeis :
 Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia :
 Qui candore niues anteirent , cursibus auras .
 Circumstant properi aurigæ , manibusque laceßunt
 Pectora plausa cauis , & colla comantia peccunt .
 Ipse dehinc auro squalentem , alboque orichalco

Circumdat lorica[m] humeris: simul aptat habendo
 Ensemque, clypeumque, & rubrae cornua crista:
 Ensem quem Dauno ignipotens deus ipse parenti
 Cecerat, & Stygia candentem tinxerat vnda.
 Axin, quae in medijs ingenti adnixa columne
 Edibus astat, validam vi corripit hastam,
 Actoris Arunci spoliū, quassatque trementem
 Vociferans: Nunc, o numquam frustrata vocatus
 Asta meos, nunc tempus adest: te maximus Actor,
 e Turni nunc dextra gerit: da sternere corpus,
 lorica[m]que manu valida lacerare reuolsam
 emiui Phrygi, & foedare in puluere crine[m]
 Abratos calido ferro, myrrhaque madenteis.
 agitur Furijs, totoque ardentis ab ore
 intilla absistant: oculis micat acribus ignis.
 rugitus veluti cum prima in praelia taurus
 rrisficos ciet, atque irasci in cornua tentat;
 boris obnixus trunco, ventosque laceffit
 ribus, & sparsa ad pugnam proludit arena.
 ec minus interea maternis seuus in armis
 meas acuit Martem, & se suscitāt ira,
 lato gaudens componi foedere bellum.
 am socios, maestique metum solatur Iuli,
 a docens, regique iubet responsa Latino
 erra referre viros, & pacis dicere leges.
 stera vix summos spargebat lumine monte[m]
 ta dies, cum primum alto se gurgite tollunt
 alij equi; lucemque elatis naribus efflant:
 ampum ad certamen magne sub manibus vrbs
 mensi, Rutulique viri, Teucrique parabant:
 medioque focos, & dis communibus aras
 amineas; alij fontemque, ignemque ferebant

Velati lino & verbena tempora vincti.

Procedit legio Ausonidum, peilataque plenis
 Agmina se fundunt portis: hinc Troius omnis,
 Tyrrhenusque ruit varijs exercitus armis,
 Haud secus instructi ferro, quam si aspera Martis
 Pugna vocet: nec non medijs in millibus ipsi
 Ductores auro volitant, ostroque decori,

Et genus Assaraci Mnestheus, & sortis Asylas,
 Et Messapus equum domitor, Neptunia proles.
 Utque dato signo spatia in sua quisque recessit,
 Desigunt tellure hastas, & scuta reclinant.

Tum studio effuse matres, & vulgus inermum,
 Inualidique senes, turreis, & tecta domorum
 Obsedere; alij portis sublimibus adstant.

At Iuno ex summo, qui nunc Albanus habetur,
 (Tum neq; nomen erat, neq; honos, aut gloria monti
 Prospiciens tumulo, campum spectabat, & ambas
 Laurentum Troiumque acies, urbemque Latini.
 Extemplo Turni sic est affata sororem.

Diua deam, stagnis que, fluminibusque sonoris
 Presidet, hunc illi rex ætheris altus honorem
 Iupiter, erepta pro virginitate sacrauit:

Nympha decus fluuiorum, animo gratissima nostro,
 Scis, vt te cunctis vnâ, quæcumque Latine
 Magnanimi Iouis ingratum adscendere cubile,
 Pretulerim, cælique libens in parte locarim:

Disce tuum, ne me incuses, Iuturna, dolorem.
 Qua visa est fortuna pati, Parcæque sinebant
 Cedere res Latio, Turnum, & tua mœnia texi:

Nunc iuuenem imparibus video concurrere fati:
 Parcarumque dies, & vis inimica propinquat.

Non pugnam adspicere hanc oculis, non sædera possim

pro germano, si quid presentius audes,
 erge: decet: forsitan miseros meliora sequentur.
 ea, cum lacrymas oculis Iuturna profudit,
 erque, quaterque manu pectus percussit honestum.
 lacrymis hoc tempus, ait Saturnia Iuno:
 celeram, & fratrem, si quis modus, eripe morti:
 tu bella cie, conceptumque excute scodus:
 victor ego audendi. sic exhortata reliquit
 certam, & tristi turbatam vulnere mentis.
 terea reges (ingenti mole Latinus
 quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
 radii bis sex radij fulgentia cingunt,
 cui specimen: bigis it Turnus in albis,
 manu lato crissans hastilia ferro:
 pater Æneas, Romana stirpis origo,
 dereo flagrans clypeo, & caelestibus armis,
 iuxta Ascanius, magna spes altera Romæ)
 procedunt castris, puraque in veste sacerdos
 nigeræ fetum suis, intonsamque bidentem
 tulit, admouitque pecus flagrantibus aris.
 ad surgentem conuersi lumina Solem
 fruges manibus salsas, & tempora ferro
 ma norant pecudum, paterisque altaria libant.
 pius Æneas stricto sic ense precatur:
 nunc Sol testis, & hæc mihi terra precanti,
 nam propter tantos potui perferre labores,
 pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno
 melior, iam diua precor, tuque inclyte Mauors,
 ncta tuo qui bella pater sub numine torques:
 teisque fluuiosque voco, quæque ætheris alti
 lligio, & que ceruleo sunt numina Ponto:
 ferit Ausonio si fors victoria Turno,

Conuenit Euandri victos discedere ad urbem :
 Cedet Iulus agris : nec post arma vlla rebelles
 Æneade referent , ferroue hec regna laceſſent .
 Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem ,
 (Vt potius reor , & potius di numine firment)
 Non ego nec Teucris Italos parere iubebo ,
 Nec mihi regna peto : paribus ſe legibus ambe
 Inuictæ gentes æterna in ſœdera mittant .
 Sacra , deosque dabo : ſocer arma Latinus habeto ;
 Imperium ſollempne ſocer : mihi mœnia Teucri
 Conſtituent , vrbique dabit Lauinia nomen .
 Sic prior Æneas : ſequitur ſic deinde Latinus ,
 Suſpiciens cœlum , tenditque ad ſidera dextram :
 Hæc eadem , Ænea , terram , mare , ſidera , iuro ,
 Latonaque genus duplex , Ianumque biſfrontem ,
 Vimque deum infernam , & duri ſacraria Ditis :
 Audiât hæc genitor , qui ſœdera fulmine ſancit :
 Tango aras , mediosque igneis , & numina teſtor :
 Nulla dies pacem hanc Italis , nec ſœdera rumpet ,
 Quo res cumque cadent : nec me vis vlla volentem
 Auertet , non ſi tellurem effundat in vndas
 Diluuiſo miſcens , cœlumue in Tartara ſoluat :
 Vt ſceptrum hoc (dextra ſceptrum nam forte gerebat)
 Numquam fronde leui fundet virgulta , nec umbras ,
 Cum ſemel in ſiluiũ imo de ſtirpe reciſum
 Matre caret , poſuitque comas , & brachia ferro ,
 Olim arbor , nunc artiſiciũ manus ære decoro
 Incluſit , patribusque dedit geſtare Latinis .
 Taliſbus inter ſe firmabant ſœdera dictis
 Conſpectu in medio procerum : tum rite ſacratas
 In flamam iugulant pecudes , & viſcera viuũ
 Eripiunt , cumulantque oneratis lancibus aras .

At vero Rutulū impar ea pugna videri
 iam dudum, & vario misceri pectora motu.
 Tum magis, vt propius cernunt non viribus æquis,
 Adiuuat incessu tacito progressus, & aram
 Suppliciter venerans demisso lumine Turnus,
 Tabentesque genæ, & iuuenili in corpore pallor.
 Quem simul ac Iuturna soror crebescere vidit
 Sermone, & vulgi variare labamia corda:
 In medias acies, formam assimulata Camerti,
 Cui genus à proavis ingens, clarumque paterne
 Nomen erat virtutis, & ipse acerrimus armis,
 In medias dat sese acies, haud nescia rerum,
 Rumoresque serit varios, ac talia satur:
 Non pudet ô Rutuli cunctis pro talibus vnam
 Obiectare animam? numerone, an viribus æqui
 Non sumus? en omnes & Troës, & Arcades heic sunt.
 Fatalisque manus, insensa Etruria Turno:
 Sic hostem, alterni si congregiamur, habemus.
 Ille quidem ad superos, quorum se deuouet aris,
 Succedet fama, viusque per ora feretur:
 Quos, patria amissa, dominis parere superbis
 Cogemur, qui nunc lenti consedimus aruis.
 Talibus incensa est iuuenum sententiâ dictis,
 Tam magis, atq; magis, serpitq; per agmina murmur.
 Post Laurentes mutati, ipsique Latini,
 Qui sibi iam requiem pugnae, rebusque salutem
 Sperabant, nunc arma volunt, sædusque precantur.
 Infectum, & Turni sortem miserantur iniquam.
 His aliud maius Iuturna adiungit, & alto
 Dat signum cælo; quo non presentius vllum
 Turbavit menteis Italas, monstroque sesellit.
 Namque volans rubra fuluus Iouis ales in æthra

Litoreas agitabat aueis, turbamque sonantem
 Agminis aligeri, subito cum lapsus ad vndas
 Cycnum excellentem pedibus rapit improbus vncū.
 Arrexere animos Itali, cunctæque volucres
 Conuertunt clamore fugam, mirabile visu,
 Ætheraque obscurant pennis, hostemque per auras
 Facta nube premunt, donec vi victus, & ipso
 Pondere defecit, pradamque ex vnguibus ales
 Proiecit flumio, penitusque in nubila fugit.
 Tum vero augurium Rutuli clamore salutant,
 Expediuntque manus: primusque Tolumnius augur,
 Hoc erat, hoc votis, inquit, quod sæpe petiui.
 Accipio, agnoscoque deos: me, me duce ferrum
 Corripite ô Rutuli, quos improbus aduena bello
 Territat, inualida: vt aueis, & litora vestra
 Vi populat: petet ille fugam, penitusque profundo
 Vela dabit: vos vnanimi densate cateruas,
 Et regem vobis pugna defendite raptum.
 Dixit, & aduersos telum contorsit in hosteis
 Procurrens: sonitum dat stridula cornus, & auras
 Certa secat: simul hoc, simul ingens clamor, & omni
 Turbati cunei, calesactaque corda tumultu.
 Hasta volans, vt forte nouem pulcerrima fratrum
 Corpora constiterant contra, quos fida crearat
 Vna tot Arcadio coniux Tyrrhena Gilippo:
 Horum vnum, ad medium, teritur qua sutilis aluo
 Balteus, & laterum iuncturas fibula mordet,
 Egregium forma iuuenem, & fulgentibus armis,
 Transadigit costas, fuluaque extendit arena.
 At fratres animosa phalanx, accensaque luctu,
 Pars gladios stringunt manibus, pars missile ferrum
 Corripiunt, cæci que ruunt: quos agmina contra

Procurrunt Laurentum: hinc densi rursus inundant
 Troës, Agyllinique, & pictis Arcades armis.
 Sic omneis amor vnus habet decernere ferro.
 Diripuere aras: it toto turbida cælo
 Tempestas telorum, ac ferreus ingruit imber:
 Craterasque, focosque ferunt. fugit ipse Latinus,
 Pulsatos referens infecto fœdere diuos.
 Infrenant alij currus, aut corpora saltu
 Subiiciunt in equos, & stridit ensibus adsunt.
 Messapus regem, regisque insigne gerentem
 Tyrrenum Aulesten, auidus confundere fœdus,
 Aduerso proterret equo: ruit ille recedens,
 Et miser oppositû à tergo inuoluitur aris
 In caput, inque humeros: at feruidus aduolat hasta
 Messapus, teloque orantem multa trabali
 Desuper altus equo grauiter ferit, atque ita satur:
 Hoc habet, hæc melior magnû data victima diuis.
 Concurrunt Itali, spoliantque calentia membra.
 Obuius ambustum torrem Chorineus ab ara
 Corripit, & venienti Ebuso, plagamque ferentê
 Occupat os flammis. illi ingens barba reluxit,
 Sidoremque ambusta dedit. super ipse securus
 Casariam leua turbati corripit hostis,
 Impressoque genu nitens, terræ applicat ipsum:
 Sic rigido latus ense ferit. Podaleirius Alsum
 Ense sequens nudo superimminet: ille securi
 & duersi frontem mediam, mentumque reducta
 Dissicit, & sparsa late rigat arma cruore.
 Illi dura quies oculos, & ferreus vrget
 Omnis: in æternam clauduntur lumina noctem.
 At pius Æneas dextram tendebat inermem

Nudato capite, atque suos clamore vocabat.
 Quo ruitis? quæue ista repens discordia surgit?
 O cohibete iras: ictum iam sædus, & omnes
 Compositæ leges: mihi ius concurrere soli:
 Me sinite, atque auferte metus: ego sædera saxo
 Firma manu: Turnum iam debent hæc mihi sacra.
 Has inter voces, media inter talia verba,
 Ecce viro stridens alis allapsa sagitta est:
 Incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta;
 Quis tantam Rurulis laudem casusue, deusue
 Attulerit: pressa est insignis gloria facti:
 Nec sese Æneæ iactavit vulnere quisquam.
 Turnus vt Æneam cedentem ex agmine vidit,
 Turbatosque duces, subita spe feruidus ardet:
 Poscit equos, atque arma simul, saltuque superbus
 Emicat in currum, & manibus molitur habenas:
 Multa virum volitans dat fortia corpora letho:
 Semineces voluit multos, aut agmina curru
 Proterit, aut raptas fugientibus ingerit hastas.
 Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebræ
 Sanguineus Mauors clypeo increpat, atq; furentis
 Bella mouens emittit equos: illi æquore aperto
 Ante Notos, Zephyrumq; volant: gemit vltima pulsa
 Thraca pedum, circumque atræ formidinis ora
 Ireque, insidieque dei comitatus aguntur.
 Talis equos alacer media inter prælia Turnus
 Fumanteis sudore quatit, miserabile, cæsis
 Hostibus insultans: spargit rapida vngula rores
 Sanguineos, mistaque cruor calcatur arena.
 Iamque neci Sthenelumq; dedit, Thamyrimque, Pholungum
 Hunc congressus, & hunc; illum eminus: eminus ambo
 Imbrasidas, Glaucum, atque Laden, quos Imbrasius
 Nuntius

Nutrierat Lycia, paribusque onerauerat armis,
 vel conferre manum, vel equo praeuerrere ventos
 arte alia media Eumedes in praelia fertur,
 Antiqui proles bello praeclara Dolonis,
 nomine auum referens, animo manibusque parentem:
 Qui quondam, castra ut Danaum speculator adiret,
 Ausus Peleida pretium sibi postulare currus:
 Illum Tydeides alio pro talibus ausis
 Effecit pretio: nec equis adspirat Achillū.
 Hunc procul ut campo Turnus conspexit aperto,
 Ante leui iaculo longum per inane secutus,
 sistit equos bijuges, & curru desilit, atque
 semianimi, lapsoque superuenit, & pede collo
 impresso, dextre mucronem extorquet, & alto
 fulgentem tingit iugulo, atque haec insuper addit:
 En agros, & quam bello Troiane peristi,
 Hesperiam metire iacens: haec praemia, qui me
 Ferro ausi tentare, ferunt: sic mœnia condunt.
 Huic comitem Asbuten coniecta cuspide mittit:
 Chloreaque, Sybarimque, Daretaque, Therfilochumque,
 Et sternacis equi lapsum ceruice Thymœten.
 Ac velut Edonæ Boreæ, cum spiritus alta
 Insonat Ægæo, sequiturque ad litora fluctus,
 Quæ venti incubuere, fugam dant nubila cœlo:
 Sic Turno, quacumque viam secat, agmina cedunt,
 Conuersæque ruunt acies: fert impetus ipsum,
 Et cristam aduerso curru quatit aura volantem.
 Non tulit instantem Phegeus. animisque frementem:
 Obiecit sese ad currum, & spumantia frenis
 Ora citatorum dextra detorsit equorum.
 Dum trahitur, pendetque iugis, hunc lata reiectum
 Lancea consequitur, rumpitque infixâ bilicem

Lorica, & summum degustat vulnere corpus.
 Ille tamen, clypeo obiecto, conuersus in hostem
 Ibat, & auxilium ducto mucrone petebat:
 Quem rota precipitem, & procurfu concitus axis
 Impulit, effuditque solo: Turnusque secutus
 Imam inter galeam, summi thoracis & oras.
 Abstulit ense caput, truncumque reliquit arena.
 Atque ea dum campis victor dat funera Turnus,
 Interea Æneam Mnestheus, & fidus Achates,
 Ascaniusque comes castris statuere cruentum,
 Alternos longa nitentem cuspide gressus.
 Seuit, & infracta luctatur arundine telum
 Eripere, auxilioque viam, que proxima, poscit:
 Ense secent lato vulnus, telique latebram
 Rescindant penitus, seseque in bella remittant.
 Iamque aderat Phœbo ante alios dilectus Iapis
 Iasides: acri quondam cui captus amore
 Ipse suas arteis, sua munera lætus Apollo
 Augurium citharamque dabat, celereisque sagittas.
 Ille, vt depositi proferret fata parentis,
 Scire potestates herbarum, vsumque medendi
 Maluit, & mutas agitare inglorius arteis.
 Stabat acerba fremens, ingentem nixus in hastam
 Æneas, magno iuuenum, & merentis Iuli
 Concursu, lacrymisque immobilis. ille retorto
 Peonium in morem senior succinctus amictu,
 Multa manu medica, Phœbique potentibus herbis
 Nequiquam trepidat, nequiquam spicula dextra
 Sollicitat, prensatque tenaci forcipe ferrum.
 Nulla viam fortuna regit, nihil auctor Apollo
 Subuenit, & saeuus campis magis, ac magis horror
 Crebescit, propiusque malum est. iam puluere cœlum

are vident; subeunt equites, & spicula castris
 densa cadunt medijs: it tristis ad aethera clamor
 bellantum iuuenum, & duro sub Marte cadentum.
 Haec Venus indigno gnati concussa dolore,
 Dictamnium genitrix Cretea carpit ab Ida,
 Puberibus caulem solijs, & flore comantem
 purpureo. non illa serui incognita capris
 Gramina, cum tergo volucres haesere sagittae.
 Hoc Venus obscuro faciem circumdata nimbo
 detulit, hoc fuscum labris splendentibus annem
 inspicit, occulte medicans, spargitque salubreis
 Ambrosiae succos, & odoriferam panaceam.
 Fouit ea vulnus lymphae longaeuis lapis
 ignorans, subitoque omnis de corpore fugit.
 Quippe dolor: omnis stetit imo vulnere sanguis:
 namque secuta manum, nullo cogente, sagitta
 excidit, atque nouae rediere in pristina vires.
 arma citi properate viro: quid statum? lapis
 conclamat, primusque animos accendit in hosteis.
 non haec humanis opibus, non arte magistra
 proueniunt; neque te Aenea mea dextera seruat:
 maior agit deus, atque opera ad maiora remittit.
 ille avidus pugnae, suras incluserat auro
 hinc atque hinc, oditque moras, hastamque coruscat.
 postquam habilis lateri clypeus, loricaque tergo est,
 ascanium fuscis circum complectitur armis,
 summaque per galeam delibans oscula, fatur:
 DISCE puer virtutem ex me, verumque laborem;
 fortunam ex alijs. nunc te mea dextera bello
 defensum dabit; & magna inter praemia ducet.
 tu facito mox, cum matura adoleuerit aetas,
 in memor, & te, animo repetentem exempla tuorum,

Et pater Æneas, & auunculus excitet Hector.
 Hæc vbi dicta dedit, portis sese extulit ingens,
 Telum immane manu quatiens: simul agmine denso
 Anteus, Mnestheusque ruunt, omnisque relictia
 Turba fluit castris. tum caco puluere campus
 Miscetur, pulsuque pedum tremit excita tellus,
 Vidit ab aduerso venientibus aggere Turnus,
 Videre Ausonij, gelidusque per ima cucurrit
 Ossa tremor. prima ante omnes Iuturna Latinos
 Audijt, agnouitque sonum, & tremefacta refugit.
 Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto:
 Qualis vbi ad terras abrupto sidere nimbus
 Ita mare per medium; miseris, heu, præscia longe
 Horrescunt corda agricolis: dabit ille ruinis
 Arboribus, stragemque satis, ruet omnia late:
 Ante volant, sonitumque ferunt ad litora venti.
 Talis in aduersos ductor Rhœtæius hosteis
 Agmen agit: densi cuneis se quisque coactis
 Agglomerant. ferit ense grauem Thymbræus Osirim,
 Archetium Mnestheus, Epulonem obtruncat Achates,
 Usentemque Gyas: cadit ipse Tolumnius augur,
 Primus in auersos telum qui torserat hosteis.
 Tollitur in cælum clamor, versique vicissim
 Puluerulenta fuga Rutuli dant terga per agros.
 Ipse neque aduersos. dignatur sternere morti;
 Nec pede congressos equo, nec tela ferentibus
 Insequitur: solum densa in caligine Turnum
 Vestigat lustrans, solum in certamina poscit.
 Hoc concussa metu mentem Iuturna virago
 Aurigam Turni media inter lora Methyscum
 Excutit, & longe lapsum temone relinquit.
 Ipsa subit, manibusque vndanteis flectit habenas,

Cuncta gerens, vocemq; & corpus, & arma Methysci.
 nigra velut magnas domini cum diuitis edes
 peruolat, & pennis alta atria lustrat hirundo;
 abula parua legens, nidisque loquacibus escas
 nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
 magna sonat. similis medios Iuturna per hosteis
 fertur equis, rapidoque volans obit omnia curru:
 namque heic germanum, iamq; heic ostendit ouantem:
 nec conferre manum patitur: volat ania longe.
 Haud minus Æneas tortos legit obuius orbis,
 vestigatque virum, & disiecta per agmina longa
 voce vocat. quoties oculos coniecit in hostem,
 Alipedamque fugam cursu tentauit equorum,
 Quersos toties currus Iuturna retorsit.
 Heu, quid agat? vario nequiquam fluctuat astu:
 Diuersæque vocant animum in contraria cure.
 Huic Messapus, vti laua duo forte gerebat
 leuis cursu præfixa hastilia ferro,
 horum vnum certo contorquens dirigit ictu.
 Substitit Æneas, & se collegit in arma,
 plute subsidens: apicem tamen incita summum
 hasta tulit, summasque excussit vertice cristas.
 Tum vero assurgunt ire, insidijsque subactis,
 Diuersos vbi sensit equos, currumque referri,
 Multa Iouem, & lasi testatus fœderis aras,
 lam tandem inuadit medios, & Marte secundo
 Terribilis, seuam nullo discrimine cædem
 suscitât, irarumque omneis effundit habenas.
 Quis mihi nunc tot acerba deus, quis carmine cædes
 Diuersas, obitumque ducum, quos equore toto
 Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troius heros,
 Expediat? tanton' placuit concurrere motu.

Iupiter æterna genteis in pace futuras?

Æneas Rutulum Sucronem (ea prima ruenteis
Pugna loco statuit Teucros) haud multa moratus,
Excipit in latus, & , qua sata celerrima, crudum
Transadigit costas, & crates pectoris enses.

Turnus equo deiectum Amycum, fratremque Diorem
Congressus pedes: hunc venientem cuspide longa,
Hunc mutrone ferit; curruque abscissa duorum
Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.

Ille Talon, Tanaimque neci, fortemque Cethegum,
Treis vno congressu, & mastum mittit Onyten,
Nomen Echionium, matrisque genus Peridiæ,
Hic fratres Lycia missos, & Apollinis agris,
Et iuuenem exosum nequiquam bella Menœten

Arcada: piscosæ cui circum flumina Lerne
Ars fuerat, pauperque domus; nec nota potentum
Munera, conductaque pater tellure serebat.

Ac velut immissi diuersis partibus ignes
Arentem in siluam, & virgulta sonantia lauro:

Aut vbi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in equora currunt,

Quisque suum populatus iter: non segnius ambo
Æneas Turnusque ruunt per prælia: nunc, nunc

Fluctuat ira intus: rumpuntur nescia vinci
Pectora: nunc totis in vulnere viribus itur.

Murrantum hic, atavos, & auorum antiqua sonantem
Nomina, per regesque actum genus omne Latinos,

Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit, effunditque solo. hunc lora, & iuga subter

Prouoluere rotæ: crebro super vngula pulsu
Incita, nec domini memorum proculcat equorum.

Ille ruenti illo, animisque immane frementi

currit, telumque aurata ad tempora torquet:
 per galeam fixo stetit hasta cerebro.
 exera nec tua te Graium fortissime Creten
 puit Turno: nec di texere Cupentum,
 a veniente, sui: dedit obuia ferro
 ora: nec misero clypei mora profuit aerei.
 quoque Laurentes viderunt Æole campi
 petere, & late terram conseruere tergo.
 didis, Argiue quem non potuere phalanges
 mtere, nec Priami regnorum euersor Achilles.
 tibi mortis erant metæ: domus alta sub Ida,
 nesi domus alta, solo Laurente sepulcrum.
 adeo conuersæ acies, omnesque Latini,
 nes Dardanide: Mnestheus, acerque Sereustus,
 lesapus equum domitor, & fortis Asylas,
 corumque phalanx, Euandrique Arcadis ala,
 se quisque viri, summa nituntur opum vi,
 mora, nec requies: vasto certamine tendunt.
 mentem Æneæ genitrix pulcerrima misit,
 ut ad muros, vrbique aduerteret agmen
 us, & subita turbaret clade Latinos.
 ut vestigans diuersa per agmina Turnum,
 atque huc acies circumtulit, adspicit urbem
 unem tanti belli, atque impune quietam.
 inuo pugnae accendit maioris imago:
 esthea, Sergestumque vocat, fortemq; Sereustum,
 ores, tumulumque capit: quo cetera Teucrum
 currit legio: nec scuta, aut spicula densi
 onunt: celso medius, stans aggere satur:
 qua meis esto dictis mora: Iupiter hac stat:
 quis ob inceptum subitum mihi segnior ito.
 em hodie, causam belli, regna ipsa Latini,

Ni frenum atcipere, & victi parere fatentur;
 Eruiam, & equa solo fumantia culmina ponam.
 Scilicet exspectem, libeat dum prælia Turno
 Nostra pati, rursusque velit concurrere victus?
 Hoc caput ô ciues, hæc belli summa nefandi.
 Ferte faces propere, fœdusque reposcite flammis.
 Dixerat: atque animis pariter certantibus omnes
 Dant cuneum, densaque ad muros mole seruntur.
 Scale improuiso, subitusque apparuit ignis.
 Discurrunt alij ad portas, primosque trucidant:
 Ferrum alij torquent, & obumbrant æthera telis.
 Ipse inter primos dextram sub mœnia tendit
 Æneas, magnaue incusat voce Latinum;
 Testaturque decs se inuitum ad prælia cogi:
 Bis iam Italos hosteis, hæc altera fœdera rumpi.
 Exoritur trepidos inter discordia ciueis:
 Urbem alij referare iubent, & pandere portas
 Dardanidis, ipsumque trahunt in mœnia regem.
 Arma ferunt alij, & pergunt defendere muros;
 Inclusas vt cum latebroso in pumice pastor
 Vestigauit apes, fumoque impleuit amaro:
 Ille intus trepide rerum per cerea castra
 Discurrunt, magnisque acuunt stridoribus iras.
 Voluitur acer odor rectis: tum murmure ceco
 Intus saxa sonant: vacuas it fumus ad auras.
 Accidit hæc fessis etiam fortuna Latinis:
 Quæ totam lætæ concussit funditus urbem.
 Regina vt tectis venientem prospicit hostem,
 Incessi muros, ignesque ad tecta volare;
 Nusquam acies contra Rutulas, nulla agmina Turni
 Infelix pugna iuuenem in certamine credit
 Exstinctum, & subito mentem turbata dolore,

e causam clamat, crimenque, caputque malorum:
 Multaque per maestum demens effata surorem,
 turpureos moritura manu discindit amictus,
 nodum informis lethi trabe nectit ab alta.
 quam cladem miseræ postquam accepere Latine,
 lia prima manu flauos Lauinia crineis,
 roseas laniata genas: tum cetera circum
 turba furit: resonant late plangoribus ædes.
 hinc totam infelix vulgatur fama per urbem:
 emittunt menteis. it scissa veste Latinus,
 coniugis attonitus fati, urbisque ruina,
 anitiam immundo persusam puluere turpans:
 Multaque se incusat, qui non accepit ante
 ardanium Æneam, generumque adsciuerit ultro.
 ter ea extremo bellator in equore Turnus
 alanteis sequitur paucos, iam segnior, atque
 am minus atque minus successu letus equorum.
 attulit hunc illi cecis terroribus aura
 commistum clamorem, arrectasque impulit aureis
 onfusa sonus urbis, & illetabile murmur.
 ei mihi, quid tanto turbantur mania luctu?
 quisue ruit tantus diuersa clamor ab urbe?
 ait, adductisque amens subsistit habenis.
 atque hinc, in faciem soror ut conuersa Methysci
 aurige, currumque, & equos, & lora regebat,
 alibus occurrit dictis: Hac Turne sequamur
 roigenas, qua prima viam victoria pandit:
 unt alij, qui tecta manu defendere possunt.
 ngruit Æneas Italis, & proelia miscet:
 nos seu a manu mittamus funera Teucris:
 nec numero inferior, pugnae nec honore recedes.
 urnus ad hæc:

O soror, & dudum agnoui, cum prima per artem
 Fœdera turbasti, teque hæc in bella dedisti:
 Et nunc nequiquam fallis dea. sed quis Olympo
 Demissam tantos voluit te ferre labores?
 An fratris miseri lethum vt crudele videres:
 Nam quid ago? aut quæ iam spondet fortuna salutem?
 Vidi oculos ante ipse meos me voce vocantem
 Murratum, quo non superat mihi carior alter,
 Oppetere ingentem, atque ingenti vulnere victum.
 Occidit infelix, ne nostrum dedecus Vfers
 Adspiceret: Teucris potiuntur corpore, & armis.
 Excindine domos (id rebus desuit vnum)
 Perpetiar? dextra nec Drancis dicta refellam?
 Terga dabo? & Turnum fugientem hæc terra videbit?
 VSQVE ADEONE mori miserum est? vos ò mihi m
 Este boni: quoniam superis auersa voluntas.
 Sancta ad vos anima, atque istius inscia culpæ.
 Descendam, magnorum haud vnumquam indignus auor
 Vix ea fatus erat, medios volat ecce per hosteis
 Vectus equo spumante Sages, aduersa sagitta
 Saucius ora, ruitq; implorans nomine Turnum:
 Turne in te suprema salus, miserere tuorum:
 Fulminat Æneas armis, summasque minatur
 Deiecturum arcei Italum, excidioque daturum:
 Iamque faces ad tecta volant: in te ora Latini,
 In te oculos referunt: mußat rex ipse Latinus,
 Quos generos vocet, aut quæ sese ad fœdera flectat:
 Præterea Regina, tui fidissima, dextra
 Occidit ipsa sua, lucemque exterrita fugit.
 Soli pro portis Messapus & acer Atinas
 Sustentant aciem: circum hos vtrinq; phalanges
 Etant dense, strictisque seges mucronibus horret

*terrea : tu currum deserto in gramine versas .
 obstupuit varia confusus imagine rerum
 Turnus , & obtutu tacito stetit : aestuat ingens
 in corde pudor , mistoque insania luctu ,
 Furij agitatus amor , & conscia virtus .
 primum discussæ umbræ , & lux reddita menti est ,
 denteis oculorum orbis ad mœnia torfit
 turbidus , eque rotis magnam respexit ad urbem .
 ecce autem flammis inter tabulata volutus
 cœlum undabat vortex , turrinque tenebat ;
 turrim compactis trabibus quam eduxerat ipse ,
 subdideratque rotas , pontisque instrauerat altos .
 iam fata , soror , superant , absiste morari :
 deus , & quo dura vocat fortuna , sequamur .
 conferre manum Æneæ : stat , quidquid acerbi est
 morte pati : nec me indecorem germana videbis
 plus : hunc , oro , sine me surere ante furorem .
 exiit , & è curru saltum dedit ocyus arui :
 que hosteis , per tela ruit , maestamque sororem
 deserit , ac rapido cursu media agmina rumpit .
 veluti montis saxum de vertice præcepit
 ruit auulsum vento , seu turbidus imber
 voluit , aut amnis soluit sublapsa vetustas ,
 errur in abruptum magno mons improbus ætu ,
 esultatque solo , silvas , armenta , virosque
 involuens secum : disiecta per agmina Turnus
 ic urbis ruit ad muros , vbi plurima fuso
 anguine terra madet , stridentque hastilibus aure :
 gnific atque manu , & magno simul incipit ore :
 arcite iam Rutuli , & vos tela inhibete Latini :
 Quæcumque est fortuna , mea est : me verius vnum
 ro vobis scœdus luere , & decernere ferro .*

Discessere omnes medij, spatiumque dedere.
 At pater Æneas, audito nomine Turni,
 Deserit & muros, & summas deserit arceis,
 Precipitatque moras omneis: opera omnia rumpit,
 Lætitia exsultans, horrendumque intonat armis:
 Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse coruscis
 Cum fremit ilicibus quantus, gaudetque niuali
 Vertice se attollens pater Apenninus ad auras.
 Iam vero & Rutuli certatim, & Troes, & omnes
 Conuertere oculos Itali, quique alta tenebant
 Mœnia, quique imos pulsabant ariete muros:
 Armaque deposuere humeris. stupet ipse Latinus,
 Ingenteis genitos diuersis partibus orbis
 Inter se coijisse viros, & cernere ferro.
 Atque illi, vt vacuo patuerunt equore campi,
 Procurso rapido coniectis eminus hastis,
 Inuadunt Martem clypeis, atque ære sonoro.
 Dat gemitum tellus: tum crebros ensibus ictus
 Congeminant. fors, & virtus miscentur in vnum.
 Ac velut ingenti Sylâ, summoue Taburno,
 Cum duo conuersis inimica in prælia tauri
 Frontibus insurrunt, pauidi cessere magistri;
 Stat pecus omne metu mutum, muſantq; iuuenca,
 Quis pecori imperitet, quem tota armenta sequantur.
 Illi inter sese multa vi vulnera miscent,
 Cornuaque obnixi insigunt, & sanguine largo
 Colla armosq; lauant: gemitu nemus omne remugit.
 Haud aliter Tros Æneas, & Daunius heros
 Concurrunt clypeis: ingens fragor æthera complet.
 IVPITER ipse duas equato examine lances
 Sustinet, & fata imponit diuersa duorum,
 Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.

Emicat heic, impune putans, & corpore toto
 Alte sublatum consurgit Turnus in ensem,
 Et ferit. exclamant Troës, trepidique Latini,
 Arrectæque amborum acies. at perfidus ensis
 Frangitur, in medioque ardentem deserit ictu,
 Ni fuga sublidio subeat: fugit ocyor Euro,
 Ut capulum ignotum, dextramq; adspexit inermem.
 Fama est, precipitem, cum prima in prælia iunctos
 Conscedebat equos, patrio mucrone relicto,
 Dum trepidat, ferrum aurigæ rapuisse Methysci:
 Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
 Suffecit. postquam arma dei ad Volcania ventum est,
 Mortali mucro, glacies ceu futilis, ictu
 Dissiluit: fulua resplendent fragmina arena.
 Ergo amens diuersa fuga petit æquora Turnus:
 Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbem.
 Undique enim densa Teucri inclusere corona:
 Atque hinc vasta palus, hinc ardua mœnia cingunt.
 Nec minus Æneas, quamquam tardata sagitta
 Interdum genua impediunt, cursumque recusant,
 Insequitur, trepidique pedem pede feruidus vrget.
 Inclusum veluti si quando in flumine nactus
 Ceruum, aut puniceæ septum formidine penne,
 Venator cursu canis, & latratibus instat;
 Ille autem insidijs, & ripa territus alta,
 Ille fugit resugitque vias: at viuidus Umber
 Heret hians, iam iamque tenet, similisque tenenti
 Increpuit malis, morsuque elusus inani est.
 Tum vero exoritur clamor, ripæque, lacusque
 Responsant circa, & cœlum tonat omne tumultu.
 Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omneis,
 Nomine quemque vocans, notumq; esflagitat ensem.

Æneas mortem contra, præsensque minatur
 Exitium, si quisquam adeat; terretque trementeis,
 Excisurum urbem minitans, & saucius istat.
 Quinq; orbei explent cursu, totidemque retexunt.
 Huc, illuc. nec enim leuia, aut ludicra petuntur.
 Præmia: se Turni de vita, & sanguine certant.
 Forte sacer Fauno folijs oleaster amaris
 Heio steterat, nautis olim venerabile lignum:
 Seruati ex vndis vbi figere dona solebant
 Laurenti diuo, & votas suspendere vestes.
 Sed stirpem Teucrici nullo discrimine sacrum
 Sustulerant, puro vt possent concurrere campo.
 Heic hasta Æneæ stabat: huc impetus illam
 Detulerat fixam, & lenta in radice tenebat.
 Incubuit, voluitque manu conuellere ferrum
 Dardanides, teloque sequi, quem pendere cursu
 Non poterat. tum vero amens formidine Turnus,
 Faune precor miserere, inquit, tuque optima ferrum.
 Terra tene, colui vestros si semper honores,
 Quos contra Æneade bello fecere profanos.
 Dixit, opemque dei non casta in vota vocauit.
 Namque diu luctans, lentoque in stirpe moratus,
 Viribus haud vllis valuit discludere morsus
 Roboris Æneas. dum nititur acer, & instat,
 Rursus in aurige faciem mutata Methysci
 Procurrit, fratrique enses dea Daunia reddit.
 Quod Venus audaci nympha indignata licere,
 Accessit, telumque alta ab radice reuellit.
 Olli sublimes armis, animisque resecti,
 Hic gladio fidens, hic acer, & arduus hasta,
 Insistunt contra certamina Martis anhelii.
 Junonem interea rex omnipotentis Olympi

Alloquitur, fulva pugnans de nube tuentem:
 Que iam finis erit coniux? quid denique restat?
 Indigetem Æneam scis ipsa, & scire fateris,
 Deberi cœlo, satisque ad sidera tolli.
 Quid struis? aut qua spe gelidis in nubibus hæres?
 Mortalin' decuit violari vulnere diuum?
 Aut enssem (quid enim sine te Iuturna valeret?)
 Ereptum reddi Turno; & vim crescere victis?
 Desine iam tandem, precibusque inflectere nostris:
 Nec te tantus edat tacitam dolor: & mihi cure
 Sæpe tuo dulci tristes ex ore recurrunt.
 Ventum ad supremum est. terrâ agitare, vel vndis
 Troianos potuisti, infandum accendere bellum,
 Deformare domum, & luctu miscere Hymenæos;
 Vtterius tentare veto. Sic Iupiter orsus,
 Sic dea submisso contra Saturnia vultu:
 Haec quidem quia nota mihi tua magne voluntas
 Iupiter, & Turnum, & terras inuita reliqui.
 Nec tu me aëria solam nunc sede videres
 Digna, indigna pati; sed flammis cincta sub ipsa.
 Starem acie, traheremq; inimica in prælia Teucros.
 Iuturnam misero, fateor, succurrere fratri
 Suasi, & pro vita maiora audere probavi,
 Non vt tela tamen, non vt contenderet arcum:
 Adiuro Stygij caput implacabile fontis:
 Vna superstitio superis que reddita diuis.
 Et nunc cedo equidem, pugnasque exosa relinquo.
 Illud te, nulla fati quod lege tenetur,
 Pro Latio obtestor, pro maiestate tuorum:
 Cum iam connubijs pacem felicibus, esto,
 Component, cum iam leges & foedera iungent,
 Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,

Neu Troas fieri iubeas, Teucrosque vocari,
 Aut vocem mutare viros, aut vertere vestes.
 Sit Latium: sint Albani per secula reges:
 Sit Romana potens Itala virtute propago:
 Occidit, occideritque sinas cum nomine Troia.
 Olli subtidens hominum, rerumque repertor:
 Es germana Iouis, Saturnique altera proles:
 Itarum tantos voluisti sub pectore fluctus?
 Verum age, & inceptum frustra submitte furorem.
 Do quod vni, & me victusque, volensque remitto.
 Sermonem Ausonij patrum, moresque tenebunt:
 Utque est, nomen erit: commisti corpore tantum
 Subsident Teucris: nomen, ritusque sacrorum
 Adijciam, faciamque omnibus vno ore Latinos.
 Hinc genus, Ausonio mistum quod sanguine surget,
 Supra homines, supra ire deos pietate videbis:
 Nec gens vlla tuos æque celebrabit honores.
 Annuit huius Iuno, & mentem letata retorsit.
 Interea excedit cælo, nubemque reliquit.
 His actis, aliud genitor secum ipse volutat,
 Iuturnamque parat fratris dimittere ab armis.
 Dicuntur geminae pestes, cognomine Diræ:
 Quas & tartaream Nox intempesta Megeram
 Vno eodemque tulit partu, paribusque reuinxit
 Serpentum spiribus, ventosaque addidit alas.
 He Iouis ad solium, seuique in limine regis
 Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris,
 Si quando lethum horrificum, morbosque deum rex
 Molitur, meritas aut bello territat vrbes.
 Hanc vnâ celerem demisit ab æthere summo
 Jupiter, inque omen Iuturnæ occurrere iussit.
 Illa volat, celerique ad terram turbine fertur:
 Non secus, ac neruo per nubem impulsâ sagitta,

Armatam seui Parthus quam felle veneni,
 Parthus, siue Cydon, telum immedicabile torfit,
 Stridens, & celereis incognita transfilit umbras.
 Tali se sata Nocte tulit, terrasque petiuit.
 Postquam acies videt Iliacas, atq; agmina Turni,
 Alitis in parua subito collecta figuram,
 Que quondam in bustis, aut culminibus desertis
 Nocte sedens, serum canit importuna per umbras:
 Hanc versa in faciem, Turni se pestis ad ora
 Fertque refertque sonans, clypeumque euerberat ali.
 Illi membra nouus soluit formidine torpor,
 Arrectæque horrore comæ, & vox faucibus hesit.
 At, procul vt Diræ stridorem agnouit, & alas,
 Infelix crineis scindit lucturna solutos,
 Vnguibus ora soror scædans, & pectora pugnis:
 Quid nunc te tua Turne potest germana iuuare?
 Aut quid iam misera superat mihi? qua tibi lucem
 Arte morer? talin' possum me opponere monstro?
 Iam iam linquo acies: ne me terrete timentem
 Obscenae volucres. alarum verbera nosco,
 Lethalemque sonum: nec fallunt iussa superba
 Magnanimi Iouis. hec pro virginitate reponit?
 Quo vitam dedit eternam? cur mortis adempta est
 Conditio? possem tantos finire dolores
 Nunc certe, & misero fratri comes ire per umbras.
 Immortalis ego? aut quidquam mihi dulce meorum
 Te sine frater erit? ô que satis ima dehiscat
 Terra mihi, maneisque deam demittat ad imos?
 Tantum effata, caput glauco contexit amictu,
 Multa gemens, & se fluuio dea condidit alto,
 Æneas instat contra, telumque coruscet
 Ingens arboreum, & sauo sic pectore satur:

Que nunc deinde mora est? aut quid iam Turne ^{retractas?}
 Non cursu, seuis certandum est cominus armis.
 Verte omneis te te in facies, & contrahere quidquid.
 Siue animis, siue arte vales: opta ardua pennis
 Astra sequi, clausumque caua te condere terra.
 Ille caput quassans, Non me tua seruida terrent
 Dicta ferox: di me terrent, & Iupiter hostis.
 Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens,
 Saxum antiquum, ingens, campo qui forte iacebat
 Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.
 Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,
 Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
 Ille manu raptum trepida torquebat in hostem,
 Altior insurgens, & cursu concitus heros.
 Sed neque currentem se, nec cognoscit euntem,
 Tollentemue manu, saxumque immane mouentem.
 Genua labant: gelidus concreuit frigore sanguis.
 Tum lapis ipse viri, vacuum per inane volutus,
 Nec spatium euasit totum, nec pertulit ictum.
 Ac velut in somnis oculos vbi languida pressit
 Nocte quies, nequiquam auidos extendere cursus
 Velle videmur, & in medijs conatibus egri
 Succidimus; non lingua valet, non corpore noce
 Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur:
 Sic Turno, quacumque viam virtute petiuit,
 Successum dea dira negat. tum pectore sensus
 Vertuntur varij. Rutulos adspectat, & urbem,
 Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit.
 Nec quo se eripiat, nec qua vi tendat in hostem,
 Nec currus vsquam videt, aurigamque sororem.
 Cunctanti telum Æneas fatale coruscat,
 Sortitus fortunam oculis, & corpore toto
 Eminus intorquet. murali concita nunquam

Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti
 Dissaltant crepitus. volat atrii turbinis instar
 Exitium dirum hasta serens, orasque recludit
 Loricæ, & clypei extremos septemplex orbeis
 Per medium stridens transit semur, incidit ictus
 Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
 Consurgunt gemitu Rutuli, totusque remugit
 Mons circum, & vocem late nemora alta remittunt.
 Ille humilis, supplexque oculos, dextramque precantem
 Proterdens, Equidem merui, nec deprecor, inquit:
 Vtere sorte tua. miseri te si qua parentis
 Tangere cura potest, oro: fuit & tibi talis
 Anchises genitor, Dauni miserere senectæ:
 Et me, seu corpus spoliatum lumine maius,
 Redde meum. vicisti, & victum tendere palmas
 Ausonij videre. tua est Lauinia coniux:
 Ulterius ne tende odijs. Stetit acer in armis
 Æneas, voluens oculos, dextramque repressit.
 Et iam iamque magis cunctantem flectere sermo
 Cœperat, infelix humero cum apparuit alto
 Balteus, & notis fulserunt cingula bullis
 Pallantis pueri: victum quem vulnere Turnus
 Strauerat, atque humeris inimicum insigne gerebat:
 Ille, oculis postquam scævi monumenta doloris,
 Exuuiaque hausit, furij accensus, & ira
 Terribilis: Tune hinc spolijs indute meorum
 Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas
 Immolat, & pœnam scelerato ex sanguine sumit.
 Hoc dicens, ferrum aduerso sub pectore condit
 Feruidus; ast illi soluuntur frigore membra,
 Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

FINIS ENEIDOS.

P. VIR.

P V B. V I R G I L I I
M A R O N I S
O P V S C V L A .

C V L E X .

V S I M V S , Octavi, gracili modulante
Thaleia ,
Atque , vt araneoli , tenuem surmauimus
orsum .

Lusinus : hæc propter Culicis sint carmina dicta ,
Omnia & historicæ per ludum consonet ordo ,
Notitiæque ducum voces . licet inuidus adsit ,
Quisquis erit culpæ iocos Musamque paratus ,
Pondere vel Culicis leuior , fama que feretur .
Posterius grauiore sono tibi Musa loquetur
Nostra , dabunt cum securis mihi tempora fructus ,
Vt tibi digna tuo poliantur carmina sensu .
Latone , magnique decus Iouis , aurea proles ,
Phœbus erit nostri princeps , & carminis auctor ,
Et retinente lyra fautor , siue educat illum
Alma Chimæreo Xanthus perfusa liquore ,
Seu nemus Asterie , seu qua Parnassia rupes
Hinc atque hinc patula præpandit cornua fronte ,
Cestaliæque sonans liquido pede labitur vnda .
Quare Pierij laticis decus ite sorores
Naiades , & celebrate deum plaudente chorea .
Et tibi sancta Pales , ad quam ventura recurrit
Agrestum bona cura , sequi sit cura tenentes

Aërios nemorum tractus, silvasque virentes.
 Te cultrice, vagus saltus feror inter, & astra.
 At tu, cui meritis oritur fiducia chartis,
 Octavi venerande, meis allabere cœptis,
 Sancte puer: tibi namque canit non pagina bellum,
 Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus:
 Nec centaureos Lapithas compellit in enseis:
 Vrit Erichthonias Oriens non ignibus arces.
 Non perfoßus Athos, nec magno vincula Ponto
 lacta, meo quærent iam sera volumine famam:
 Non Helleßpontus pedibus pulsatus equorum,
 Græcia cum timuit venienteis vndique Persas:
 Mollia sed tenui pede currere carmina versu
 Viribus apta sui Phœbo duce ludere gaudet.
 Et tu sancte puer venerabilis, & tibi certet
 Gloria perpetuum lucis mansura per ævum:
 Et tibi sede pia maneat locus, & tibi sospes
 Debita feliceis memoretur vita per annos,
 Grata bonis lucens: sed nos ad cœpta feramur.
 Igneus ætherias iam Sol penetrarat in arceis,
 Candidaque aurato quatiebat lumina curru,
 Crinibus & roseis tenebras Aurora fugarat.
 Propulit è stabulis ad pabula læta capellas
 Pastor, & excelsi montis iuga summa petiuit,
 Lurida qua patulos velabant gramina colleis.
 Iam silvis, dumisque vagæ, iam vallibus abdunt
 Corpora, iamque omni celeres è parte vagantes
 Scrupea desertæ perrepunt ad caua rupis.
 Tondentur tenero viridantia gramina morsu,
 Pendula proiectis carpuntur & arbuta ramis,
 Denique virgultis auide labrusca petuntur.
 Hæc suspensa rapit carpente cæcumiqa morsu

Vel salicis lenta, vel que noua nascitur alnus,
 Hec teneras fruticum sentes rimatur: at illa
 Imminet in riuu præstantis imaginis vndam.
 O bona pastoris, si quis non pauperis vsum
 Mente prius docta fastidiat, & probet illis
 Omnia, luxurie pretijs, incognita curis,
 Quæ lacerant auidas inimico pectore mentem.
 Si non Asvrio fuerint bis lauta colore
 Attalici opibus data vellera: si nitor auri
 Sub laqueare domus animum non tangit auarum:
 Picturaque decus, lapidum nec fulgor in vlla
 Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratum
 Alconis referent, Bætique toreuma: nec Indi
 Conchea bacca maris pretio est: at pectore puro
 Sæpe super tenero prosternit gramine corpus,
 Florida cum tellus gemmanteis picta per herbas
 Vere notat dulci distincta coloribus arua:
 Atque illum calamo letum recinente palustri,
 Otiaque inuidia degentem, ac fraude remota,
 Pollentemque sibi viridi cum palmite lucens
 Vitea pampineo subter coma velat amictu.
 Illi sunt gratæ rorantes lacte capelle,
 Et nemus, & secunda Pales, & vallibus imis
 Semper opaca nouis manantia fontibus antra.
 Quis magis optato queat esse beator euo,
 Quam qui mente procul pura, sensuque probando
 Non auidas agnouit opes, non tristia bella,
 Nec funesta timet valide certamina classis?
 Non, spolijs dum sancta deum fulgentibus ornet
 Tempa, vel euectus sinem transcendat habendi,
 Aduersum senis vltro caput hostibus offert.
 Illi falce deus colitur, non arte politus:

Ille colit lucos : illi Panchaica thura,
 Floribus agrestes herbe variantibus adsunt :
 Illi dulcis adest requies, & pura voluptas,
 Libera simplicibus curis : huc imminet, omneis
 Dirigit huc sensus : hæc cura est subdita cordi,
 Quolibet ut requie victu contentus abundet,
 Lucundoque locet languentia corpora somno.
 O pecudes, ô Panes, & ô gratissima Tempe
 Fontis Hamadriadum : quarum non diuite cultis
 Emulus Ascræo pastor sibi quisque poëta
 Securam placido traducit pectore vitam.
 Talibus in studijs baculo dum nixus apricas
 Pastor agit curas, & dum non arte canora
 Compacta solidum modulatur arundine carmen;
 Tendit ineuctus radios Hyperionis ardor,
 Lucidaque ætherio ponit discrimina mundo,
 Qua iacet Oceanum flammæ in vtrumque rapaces.
 Et iam compellente vage pastore capelle
 Vana susurrantis repetebant ad vada lymphæ,
 Quæ subter viridem residebant cærulea muscum.
 Nam medias operum parteis euectus erat Sol,
 Cum densas pastor pecudes cogeat in umbras,
 Ut procul adspexit luco residere virenti,
 Delia diua, tuo : quo quondam victa furore
 Venit Nyctileum fugiens Cadmeis Agaue
 Infandas scelerata manus è cæde cruenta :
 Quæ gelidis bacchata iugis requieuit in antro,
 Posterius pœnam gnati se morte futuram.
 Hæc etiam viridi ludentes Panes in herba,
 Et Satyri, Dryadesque choros egere puellæ,
 Naiadum cœtu. tantum non Orpheus Hebrum
 Restantem tenuit ripis, silvasque canendo :

Quantum te Peneu remorantem dia chorea,
 Multa tibi leto fundentes gaudia vultu.
 Ipsa loci natura domum resonante susurro
 Queis dabat, & dulci seßas resouebat in vmbra.
 Nam primum prona surgebant valle patentes
 Æëriæ platanus: inter quas impia lotos,
 Impia, quæ socios Ithaci merentis abegit,
 Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos.
 At quibus insigni curru proiectus equorum
 Ambustos Phaethon luctu mutauerat artus:
 Heliades tenerû amplexæ brachia truncis
 Candida fundebant tentis velamina ramis.
 Posterius cui Demophoon æterna reliquit
 Perfidiã lamentandi mala perfida multis:
 Quam comitabantur fatalia carmina quercus:
 Quercus ante datæ, Cereris quam semina, vitæ:
 Illas Triptolemi mutauit sulcus aristis.
 Heic magnum Argosæ nauis decus edita pinus
 Proceras decorat siluas hirsuta per artus.
 Appetit aërijs contingere montibus astra
 Ilicis & nigrae species, & leta cupressus:
 Umbrosæque manent fagus, ederaeque ligantis
 Brachia, fraternos plangat ne populus ictus:
 Ipseque excedunt ad summa cacumina lente,
 Pinguntque auræolos viridi pallore corymbos:
 Queis aderat veteris myrtus non nescia fati.
 At volucres patulis residentes dulcia ramis
 Carmina per varios edunt resonantia cantus.
 His suberat gelidû manans è fontibus vnda:
 Quæ leuibus placidum riuus sonat orta liquorem,
 Et quamquam geminas auium vox obstrepit aures,
 Hanc querule referunt voces, queis nantia limo

Corpora lymphæ fouet: sonitus alit aëris Echo;
 Argutis & cuncta fremunt ardore cicadæ.
 At circa passim fessæ cubuere capellæ,
 Excelsisque super dumis: quos leniter adflans
 Aura susurrantis possit confundere venti.
 Pastor, ut ad fontem densa requieuit in umbra,
 Mittem concepit proiectus membra soporem,
 Anxius insidijs nullis: sed lentus in herbis
 Securo pressos somno mandauerat artus.
 Tratus humi dulcem capiebat corde quietem,
 Si fors incertos iussisset ducere casus,
 Nam solitum voluens ad tempus tractibus isdem
 Inmanis vario maculatus corpore serpens,
 Tersus ut in limo magno subsideret æstu,
 Obuia vibranti carpens grauis aëra lingua,
 Quamosos late torquebat motibus orbes.
 Collebant auræ venientis ad omnia visus.
 Nam magis atq; magis corpus reuolubile voluens,
 Attollit nitidis pectus fulgoribus, & se
 Sublimi ceruice rapit: cui crista superne
 Adit a purpureo lucens maculatur amictu,
 Ad spectuque micant flamantia lumina toruo.
 Et abat sese circum loca, cum videt ingens
 Aduersum recubare ducem gregis. acrior instat
 Lumina diffundens intendere, & obuia toruo
 Propius arripiens infringere, quod sua quisquam
 Ad vada venisset: nature comparat arma:
 Ardet mente: furit stridoribus: intonat ore:
 Lexibus euersis torquetur corporis orbis:
 Manant sanguineæ per tractus vndique gutte:
 Spiritibus rumpit fauces, cui cuncta paranti
 Aruulus hunc prior humoris conterret alumnus.

Et mortem vitare monet per acumina . namque
 Qua deducta genas pandebant lumina gemmis ,
 Hac senioris erat nature pupula relo
 Icta leui . tum profiluit furibundus , & illum
 Obtritum morti misit : cui dissitus omnis
 Spiritus excessit sensus . tum torua tenentem
 Lumina respexit serpentem cominus : inde
 Impiger , exanimis , vix compos mente refugit ,
 Et validum dextra truncum detraxit ab orno ,
 Qui casus sociaret opem , numenue deorum .
 Namque illi dederitne viam casusue , deusue ,
 Prodere sit dubium : voluit sed vincere taleis .
 Horrida squamosi voluentia membra draconis ,
 Atque reluctantis crebris , sœdeque petentis
 Ictibus ossa ferit , cingunt qua tempora cristam :
 Et quod erat tardus , omni languore remoto ,
 Nescius , adspiciens , timor obcœcauerat artus :
 Hoc minus implicuit dira formidine mentem .
 Quem postquam vidit casum languescere , sedit .
 Iam quatit , & bijuges oriens Erebo cit equos nox ,
 Et piger aurato procedit Vesper ab Oeta ,
 Cum grege compulsos pastor duplicantibus vmbribus
 Vadit , & in fessos requiem dare comparat artus :
 Cuius vt intrauit leuior per corpora somnus ,
 Languidaque effuso requierunt membra sopore ;
 Effigies ad eum Culicis deuenit , & illi
 Tristis ab euentu cecinit conuicia mortis .
 Inquit , Quid meritis , ad que delatus acerbas
 Cogor adire vices ? tua dum mihi carior ipsa
 Vita fuit vita , rapior per inania ventis :
 Tu lentus resoues iucunda membra quiete ,
 Ereptus tetrus è cladibus : at mea Manes

scera Lethæas dogunt transnare per undas :
 creda Charontii agor . viden' vt flagrantia tedis
 lumina collucet infestis omnia templis ?
 buia Tisiphone , serpentibus vndique comta ,
 flamas , & seua quatit mibi verbera pœnæ :
 erberus , & diris flagrant latratibus ora :
 anguibus hinc , atq; hinc horrent cui colla reflexis ,
 anguineique micant ardorem luminis orbes .
 heu quid ab officio digressa est gratia , cum te
 stitui superis lethi iam lumine ab ipso !
 remia sunt pietatis vbi ? pietatis honores
 vanos abiere vices , & rure recessit
 stirite prior illa fides : instantia vidi
 Alterius , sine respectu mea fata relinquens .
 ad parileis agor euentus : fit pœna merenti ,
 pœna fit exitium : modo fit dum grata voluntas ,
 sistat par officium . seror auia carpens ,
 Auia Cimmerios inter distantia lucos :
 quem circa tristes densentur in omnia pœnæ .
 nam vinctus sedet immanis serpentibus Othos ,
 vinctum mœstus procul adspiciens Ephialten ,
 conati quondam cum sint incendere mundum :
 et Tiryos Latona tue memor anxius iræ ,
 implacabilis ira nimis , iacet alitis esca .
 terreor à tantis insistere , terreor umbris
 ad Stygias reuotatus aquas . vix vltimus anni
 restat , nectareas diuum qui prodidit escas ,
 Gutturis arenti reuolutus in omnia sensu .
 Quid , saxum procul aduerso qui monte reuoluit ,
 contempsisse dolor quem nœmina vincit acerbus .
 Quia quærentem frustra ? vos ite puellæ ;
 , quibus tedas accendit tristis Erinnyis ,

Sicut Hymen præfata dedit connubia mortis :
 Atque alias alio densat super agmine turmas ,
 Impietate fera recordem Colchida matrem
 Anxia solliciti meditantem vulnera gnatis :
 Iam Pandionias miseranda prole puellas ,
 Quarum vox & Ityn , & Ityn , quod Bistonius rex ,
 Orbis Epops meret , volucris euectus in auras .
 At discordantes Cadmeo sanguine fratres
 Iam truculenta ferunt , infestaque vulnera corpora
 Alter in alterius ; iamque auersatus vterque
 Impia germani manat quod sanguine dextra .
 Eheu , mutandus numquam labor : auferor ultra
 In diuersa magis : distantia numina cerno :
 Elysiam tranandus agor delatus ad vndam .
 Obuia Persephone comites heroidas vrget
 Inuiolata vacat cura , quod seua mariti
 Ipsa suis satis Admeti sata morata est .
 Ecce Ithaci coniux semper decus Icariorum
 Feminæum incorrupta decus manet , & procul illam
 Turba ferox inuenum , telis confixa , procorum .
 Quin misera Eurydice tanto merore recessit ,
 Pœnaque respectus , & nunc manet Orpheus in te .
 Audax ille quidem , qui mitem Cerberon vnumquam
 Credidit , aut vlli Ditis placabile numen :
 Nec timuit Phlegethonta furentem ardentibus vndis .
 Neo mæsta obtentu diro , & ferrugine regna ,
 Defossasque domos , ac Tartara nocte cruenta
 Obsita , nec faciles Ditis sine iudice sedes ,
 Iudice , qui vitæ post mortem vindicat acta :
 Sed fortuna valens audacem fecerat Orpheæ ,
 Iam rapidi steterant amnes , & turba ferarum
 Blanda voce sequax regionem infederat Orpheï :

Namque imam viridi radicem mouerat alte
 Quercus homo, steterantque amnes, siluæq; sonore
 sponte sua cantus rapiebant cortice amara.
 Abentes bijuges etiam per sidera Luna
 pressit equos, & tu currenteis menstrua virgo
 Auditura lyram tenuisti nocte relicta.
 Nec eadem potuit Ditis te vincere coniux,
 Eurydicemque vltro ducendam reddere: non fas,
 Non erat in vitam diuæ exorabile numer.
 Illa quidem nimium Manes experta seueros,
 præceptum signabat iter: nec rettulit intus
 Lumina, nec diuæ corrupit munera lingua.
 Sed tu crudelis, crudelis tu magis Orpheu,
 Oscula cara petens rupisti iussa deorum.
 Dignus amor venia, paruum si Tartara nosset
 peccatum ignouisse. sed & vos sede piorum,
 Vos manet heroum contra manus. heic & vterque
 Æacides, Peleus namque, & Telamonia virtus
 Per secura patris letantur numina, quorum
 Connubijs Venus, & virtus iniunxit honorem.
 Hunc rapuit serua: ast illum Nereis amauit.
 Assidet hac iuuenis, sociat quem gloria fortis,
 Acer, inexcusus, referens à nauibus ignes
 Argolicis Phrygios torua feritate repulsos.
 O quis non referat talis diuortia belli,
 Que Troie videre viri, videreque Graij,
 Teucra cum magno manaret sanguine tellus,
 Et Simois, Xanthique liquor, Sigæaque præter
 litora, cum Troes seui vos Hæctoris ira
 videre in classem inimica mente Pelasgas
 vulnera, tela, neces, igneis inferre paratos?
 Ipsa iugis namque Ida pontens feritatis, & ipsa

Equa faces altrix cupidis præbebat alumnis,
 Omnis vt in cineres Rhœtei litoris ora
 Classibus ambustis flama superante daretur.
 Hinc erat oppositus contra Telamonius heros,
 Obiectoque dabat clypeo certamina; & illinc
 Hæctor erat Troiæ summum decus: acer vterque
 Fulminibus cælo veluti fragor editus alto.
 Ignibus hic, telisque super, si classibus Argos
 Eripiat reditus: illi vt Volcania ferro
 Vulnera protectus depellere nauibus instet.
 Hoc erat Æacides alter letatus honore:
 Dardanieque alter suso quod sanguine campis
 Hæctoreo victor lustrauit corpore Troiam.
 Rursus acerba fremunt, Paris hunc quod lethat, & huius
 Alma dolis Ithaci virtus quod concidit icæta.
 Huic gerit auersos proles Laertia vultus,
 Et iam Styrmonij Rhesi, victorque Doloniæ,
 Pallade iam letatur ouans, rursusque tremiscit
 Iam Ciconas, iam iamq; horret Læstrygonas atros.
 Illum Scylla rapax canibus succincta Molossis,
 Ætneusque Cyclops: illum metuenda Charybdis,
 Pallentesque lacus, & squalida Tartara terrent.
 Heic & Tantalei generis decus amplius Atrides
 Assidet, Argiuum lumen: quo flama regente
 Doris Erichthonias prostrauit funditus arces.
 Reddidit, heu, grauius pœnas tibi Troia ruenti:
 Hellepontiacis obiturus reddidit vndis.
 Illa vices hominum testata est copia quondam,
 Ne quisquam propria fortune munere diues
 Iret ineuctus cælum super. omne propinquo
 Frangitur inuidiæ telo decus. ibat in altum
 Vis Argoa petens patriam, ditataque præda.

Arcis Erichthonia: comes huic erat aera secunda,
 Per placidum cursu pelagus Nereis; ad vndas
 Signa dabat: pars inflexis sueracta carinis,
 Cum seu caelesti fato, seu sideris ortu
 Undique mutatur celi nitor: omnia ventis,
 Omnia turbinibus sunt anxia. iam mari vnda
 Sideribus certat consurgere: iamque superne
 Corruere, & Sol ijs, & sidera cuncta minantur,
 At venit in terras caeli fragor. heic modo letum
 Copia, nunc miseris circumdatur anxia fati;
 Immoriturque super fluctus, & saxa Capharei,
 Euboicas & per cautes, Heraeque late
 Litora, cum Phrygiae passim vaga praeda peremtae
 Fluctat omnis in equoreo iam naufraga tractu.
 Heic alij sidunt pariles virtutis honore
 Heroes, medijsque siti sunt sedibus omnes,
 Omnis Roma decus magni quos suscipit orbis.
 Heic Fabij, Decijque: heic est & Horatia virtus,
 Heic & fama vetus numquam moritura Camilli:
 Curtius &, medijs quem quondam sedibus vrbis
 Deuotum bellis consumpsit gurgiti haustus:
 Mucius & prudens ardorem corpore passus,
 Legitime cessit cui fracta potentia regis.
 Heic Curius claræ socius virtutis, & ille
 Flaminius, deuota dedit qui corpora flammæ.
 Iure igitur talis sedes pietatis honores:
 Illic Scipiadaeque duces, deuota triumphis
 Mœnia quos rapidos Libyæ Carthaginis horrent.
 Illi laude sua vigeant: ego Diti opacos
 Cogor adire lacus, viduos à lumine Phœbi,
 Et vastum Phlegethonta pati? quo maxima Minos
 Conscelerata pia discernit vincula sede.

Ergo iam causam mortis me dicere vindicæ
 Verberibus sæuo cogunt ab iudice pœnæ,
 Cum mihi tu sis causa mali, nec conscius adsis;
 Nec tolerabilibus curis hæc immemor audis:
 Quæ tamen, vt vanis demittens omnia ventis,
 Digredior numquam rediturus. tu cole fontem,
 Et virideis nemorum siluas, & pascua latus:
 Et mea diffusas rapiantur dicta per auras.
 Dixit, & extrema tristis cum voce recessit.
 Hunc ubi sollicitum dimisit inertia vitæ:
 Interius grauitèr mentem æger; nec tulit vltra
 Sensibus infusum Culicis de morte dolorem.
 Quantumcumque sibi vires tribuere seniles,
 Quæis tamen infestum pugnans deuicerat hostem,
 Riuum propter aquæ viridi sub fronde latentem,
 Conformare locum capit impiger, hunc & in orbem
 Destinat, ac ferri capulum repetiuit in vsum,
 Gramineam vt viridi soderet de cespite terram.
 Iam memor inceptum peragens sibi curam laborem,
 Congestum cumulauit opus; atque aggere multo
 Telluris tumulus formatum creuit in orbem;
 Quem circum lapidem leui de marmore formans
 Conserit assidue cura memor. heic & acanthus,
 Et rosa purpureo crescit rubicunda colore,
 Et violæ omne genus; heic est & Spartica myrtus,
 Atq; hyacinthus: & heic Cilici crocus editus aruo;
 Laurus item Phœbi surgens decus: heic rhododaphne.
 Liliaque, & roris non auia cura marini,
 Herbaque thuris opes priscis imitata Sabina,
 Chrysanthusque, ederaque nitor, pallente corymbo,
 Et Bocchus Libyæ regis memor: heic amaranthus,
 Suphthalmusque virens, & semper florida picris.

Non illinc Narcissus abest: cui gloria formæ
 Igne Cupidino proprios exarsit in artus,
 Et quoscunque nouant vernantia tempora flores
 His tumulus super inseritur: tum fronte locatur
 Elogium, tacita format quod littera uoce:
 Parue Culex, pecudum custos tibi tale merenti
 Funeris officium uitæ pro munere reddit.

P. VIRGILII MARONIS
 CEIRIS,
 AD
 MESSALLAM.

ET si me vario iactatum laudis amore,
 Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
 Cecropius suauis exspirans hortulus auras
 Florentis viridi sophiæ complectitur umbra:
 Num mea quæret eo dignum sibi quærere carmen?
 Longe aliud studium, atque alios accincta labores,
 Altius ad magni suspendit sidera mundi,
 Et placitum paucis ansa est adscendere collem.
 Non tamen absistam cœptum detexere munus:
 In quo iure meas utinam requiescere musas,
 Et leuiter blandum liceat deponere morem.
 Quod si mirificum proferre valent genus omnes,
 Mirificum sæcli, modo sit tibi velle libido,
 Si me iam summa sapientia pangeret arce,
 Quatuor antiquis quæ heredibus est data consors,
 Vnde hominum errores longe lateque per orbem
 Despicere, atque humileis possem contemnere curas:
 Non ego te talem venerarer munere tali;

Non equidem: quamuis interdum ludere nobis.
 Et gracilem molli liceat pede claudere versum:
 Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
 Quas Erichtheis olim portatur Athenis,
 Debita cum caste soluuntur vota Minerue,
 Tardaque confecto redeunt Quinquennia lustro:
 Cum leuis alterno Zephyrus concrebuit Euro,
 Et prono grauidum prouexit pondere cursum.
 Felix ille dies, felix & dicitur annus:
 Felices, qui talem annum videre, diemque.
 Ergo Palladia texuntur in ordine pugnae:
 Magna Giganteis ornantur pepla tropæis:
 Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco.
 Additur aurata deiectus cuspide Typho:
 Qui prius Ossaëis consternens æthera saxis
 Æmathio celsum duplicabat vertice Olympum.
 Tale deæ velum sollempni in tempore portant:
 Tali te vellem inuenum doctissime ritu
 Purpureos inter Soles, & candidæ Lunæ
 Sidera, ceruleis orbem pulsantia bigis,
 Naturæ rerum magnis intexere chartis;
 Æternum sophiæ coniunctum carmine nomen
 Nostra tuum senibus loqueretur pagina seclis.
 Sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes;
 Nunc primum teneros firmamus robore neruos:
 Hæc tamen interea quæ possumus, in quibus cui
 Prima rudimenta, & primos exegimus annos,
 Accipe dona meo multum vigilata labore,
 Et præmissa tuis non magna exordia rebus.
 Impia prodigijs vt quondam exterruit amplis
 Scylla, nouosque auium sublimis in aère cœtus
 Viderit, & tenui conscendens sidera penus

Cæruleis sua tecta superuolitauerit aliis :
 Hanc pro purpureo pœnam scelerata capillo ,
 Proque patris soluens excisa funditus vrbe ,
 Complures illam , & magni , Mæsalla , poëta
 (Nam verum fateamur : amat Polymneia verum)
 Longe alia perhibent mutatam membra figura ,
 Scylleum monstra in saxum conuersa vocari .
 Illam esse , ærumnis quam sepe legamus Vlyssi
 Candida succinctam latrantibus inguina monstris ,
 Dulichias vexasse rateis , & gurgite in alto
 Deprensos nautas canibus lacerasse marinis .
 Sed neque Mæconie hæc patiuntur credere chartæ ,
 Nec malus istorum dubijs erroribus auctor .
 Namque alias alij vulgo sinxere puellas :
 Quæ Colophonico Scyllæ dicuntur Homero .
 Ipsi seu Lamiæ mater sit , siue Crateis ,
 Siue illam monstro genuit , Persea bisformi ,
 Siue est neutra parens , atque hoc in carmine toto
 Inguinis est vitium , & Veneris descripta libido ;
 Siue etiam exactis speciem mutata venenis
 Infelix virgo . quid enim commiserat illa ?
 Ipse pater timidam seu a complexus erena
 Coniugium care violauerat Amphitrites :
 Attamen exegit longo post tempore pœnas ,
 Vt cum cura sui veheretur coniugis alto ,
 Ipsa truce multo misceret sanguine pontum ,
 Seu vero , vt perhibent , forma cum vinceret omnes ,
 Et cupidos questu passim spoliaret amanteis :
 Piscibus , & canibus rabidis vallata repente ,
 Horribilem circum vidit sibi sistere formas .
 Heu , quoties mirata novos expalluit artus !
 Ipsa suos quoties , heu , pertimuit latratus !

Ausa quod est mulier numen fraudare deorum,
 Et dictam Veneri votorum vertere poenam:
 Quam mala multiplici iuuenum quod septa caterua
 Dixerat, atque animo meretrix iactata ferarum,
 Infamem tali meritorum more fuisse
 Docta Palephatia testatur voce papyrus.
 Quidquid, & ut quisquis tali de clade locutus,
 Omnia sint potius: liceat noscere Ceirin,
 Atque vnam ex multis Scyllam non esse puellis.
 Quare & que cantus meditantem mittere certos
 Magna mihi cupido tribuisti premia diuæ
 Pierides: quarum castos altaria postes
 Munere sepe meo inficiunt, foribusque hyacinthi
 Deponunt flores: aut suaue rubens narcissus,
 Aut crocus alterna coniungens lilia caltha,
 Sparsaque liminibus floret rosa. nunc age diuæ
 Precipue nostro nunc adspirate labori,
 Atque nouum eterno prætexite honore volumen.
 Sunt Pandionis vicine sedibus vrbes,
 Acteos inter colleis, & candida Thesei
 Purpureis late ridentia litora conchis:
 Quarum non vlli fama concedere digna
 Stat Megara, Actæi quondam munita labore
 Alcathoi, Phœbique, deus namque adsuit illi:
 Vnde etiam citharæ voces imitantur acutas.
 Sepe lapis recrepat Cyllenia munera pulsus,
 Et veterem sonitu Phœbi testatur honorem,
 Hanc urbem, ante alios qui tum florebat in armis,
 Fecerat infestam populator remige Minos,
 Hospitioque seui fuit hippolydosaque victo,
 Carpathium fugiens, & flumina Ceratœa
 Texerat. hunc bello repetens Gortynius heros,

Attica Cretea sternebat rura sagitta.
 Sed neque tunc ciues, neque tunc rex ipse veretur
 In festo ad muros volitantei agmine turmas
 Ducere, & indomita virtute retundere mentei:
 Responsum quoniam satii est meminisse deorum.
 Nam capite à summo regii, mirabile dictu,
 Candida cesaries, florebat tempora lauro,
 Et roseus medio fulgebat vertice crinis:
 Cuius quam seruata diu natura fuisset,
 Tam patriam incolumem Nisi, regnumq; futurum.
 Concordes stabili firmarunt numine Parca.
 Ergo omnis caro residebat cura capillo:
 Aurea sollemni comitum quoque sibula ritu
 Cecropia tereti necebat dente cicada.
 Nec vero hac vobis custodia vana fuisse,
 Nec fuerat: nisi Scylla nouo correpta furora;
 Scylla patris miseri, patriaeque inuenta sepulcrum;
 O nimirum cupidis si non inhiasset ocellis.
 Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
 Iratum potuit, quem nec pater, atque auus idem
 Iupiter, ille etiam Pœnos domitare leones,
 Et validas docuit vires mansuescere tigri;
 Ille etiam diuos, homines sed dicere magnum est.
 Idem tum superis acuebat paruulus iras
 Iunonis magne, cuius periuria, diue,
 Olim se meminisse diu periura puella
 Non vlli liceat, violauerat inscia sedem,
 Dum sacris operata dea lasciuit, & extra
 Procedit longe matrum, comitumque cateruam,
 Suspensam gaudens in corpore ludere vestem,
 Et tumidos agitante sinus Aquilone relaxans.
 Nec dum etiam castos agitauerat ignis honores,

Nec dum sollenni lymphæ perfusa sacerdos
 Pallentis folijs caput exornarat oliuæ,
 Cum lapsa è manibus fugit pila, cumque relapsa
 Procurrit virgo: quo utinam ne prodita ludo
 Aurea tam gracili soluisset corpora palla.
 Omnia, quæ retinere gradum, cursumque morari
 Possent; ô tecum vellem tua semper haberes!
 Non vnumquam violata manu sacraria diuæ,
 Jurando infelix nequiquam iurâ piasses.
 Et, si quis nocuisse tibi periuria credat,
 Causâ pia est: timuit fratri te ostendere Iuno,
 At leuis ille dens, cui semper ad vlciscendum
 Queritur ex omni verborum iniuria dicto,
 Aurea fulgenti depromens telâ pharetra,
 Heu nimium tereti, nimium Tirynthia nisu,
 Virginis in tenera defixerat omnia mente.
 Quæ simul ac venis hausit sitientibus ignem,
 Et validum penitus concepit in ossa furorem.
 Scua velut gelidis Ciconum Bistonis in oris,
 Ictæue barbarico Cybeles antistita buxo;
 Infelix virgo tota bacchatur in vrbe,
 Non storace Ideo flagrantibus picta capillos,
 Cognita non teneris pedibus Sicyonia seruans,
 Non niueo retinens baccata monilia collo.
 Multum illi incerto trepidant vestigia cursu:
 Sæpe redit patrios adscendere prodita muros,
 Aëriasque facit causâ se visere turreis.
 Sæpe etiam tristis voluens in nocte querelas,
 Sedibus ex altis cœli speculatur amorem,
 Castraque prospectat crebris lucentia flammis.
 Nulla colum nouit, carum nec respicit aurum.
 Non arguta sonant tenui psalteria chorda:

non Libyco molles plauduntur pectine tele:
 nullus in ore rubor: vbi enim rubor, obstat amori.
 Atque vbi nulla malis reperit solatia tantis,
 abidulamque videt labi per viscera mortem:
 quo vocat ire dolor, subigunt quo tendere fata,
 fertur, & horribili præceps impellitur æstro,
 patris, ab, demens crimen de vertice ferres
 fertim, atque arguto detonsum mitteret hosti.
 amque hæc conditio misera proponitur vna.
 que illa ignorans: quis non bonus omnia malis
 credere, quam tanto scelere damnare puellam?
 seu tamen infelix (quid enim imprudentia prodest?)
 esse pater; cui direpta crudeliter vrbe
 erit vna super sedes in turribus altis,
 vbi exstructo possis considerare nido;
 quoque auis moriere: dabit tibi filia pœnas.
 gaudete ô celeres subnixæ nubibus altis,
 que mare, que virides siluas, lucosque sonanteis
 colitis: gaudete vage, blandæque volucres,
 osque adeo humani mutatae corporis artus.
 os ô crudeli fatorum lege pœllæ
 auliades, crudele, venit carissima vobis
 cognatos augens reges, numerumque suorum
 Ceiris, & ipse pater: vos ô pulcerrima quondam
 corpora, cæruleas præuertite in æthera nubes:
 qua nouus ad superum sedes Calcheius, & qua
 candida concessos adscendat Ceiris honores.
 amque adeo dulci deuinctus lumina somno
 sus erat: vigilumque procul custodia primis
 excubias foribus studio iactabat inani:
 cum furtim tacito descendens Scylla cubili
 auribus arreptis nocturna silentia tentat;

Et pressis tenuem singultibus aëra captat.
 Tum suspensa leuans digitis vestigia primis
 Egre ditur, ferroque manus armata bidenti
 Euolat: ac demtæ subita in formidine vires,
 Ceruleas sua furtim prius testantur ad umbras.
 Nam qua se ad patrium tendebat semita limen,
 Vestibulo in thalami paullum remoratur, & altum
 Suspicit ad culti nutantia sidera mundi,
 Non accepta pijs promittens munera diuû.
 Quam simul Ogygij Phœnicis filia Carme
 Surgere sensit anus (sonitum nam fecerat illi
 Marmoreo aratus stridens in limine cardo)
 Corripit extemplo seseam languore puellam,
 Et simul, ô nobis sacrum caput, inquit, alumna;
 Non tibi nequiquam viridis per viscera pallor
 Egrotas tenui suffudit sanguine venas.
 Nec leuis hoc facere (neq; enim pote) cura subegit:
 Haud fallor, quod te potius Rhamnusia fallit.
 Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi,
 Nec grauidos Cereris dicam contingere setus?
 Quæ causa ad patrium solam vigilare cubile,
 Tempore quo seseas mortalia pectora curas,
 Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus?
 Dic age nunc misera saltem, quo sepe petenti
 Iurabas nihil esse mihi, cum mesta parentis
 Formosos circum virgo morerere capillos?
 Hei mihi, ne furor ille tuos inuaserit artus,
 Ille Arabis Myrrhæ quondam qui cepit ocellos:
 Ut scelere infando, quod nec sinit Adrasteia,
 Ledere vtrumque vno studeas errore parentem.
 Quod si alio quouis animo iactaris amore:
 Nam te iactari, non est Amathuntia nostra

am rudis, vt nullo possim cognoscere signo:
 in concessus amor noto te macerat igne,
 er tibi Dictynnae presentia numina iuro,
 prima deum quæ te mihi dulcem donat alumnam,
 omnia me potius digna, atque indigna laborum
 illia visuram, quam te tam tristibus istis
 ardibus, & scoria patiar tabescere tali.
 nec loquitur, mollique vt se velauit amictu,
 rigidulam iniecta circumdat veste puellam,
 que prius in tenui steterat succincta corona.
 ulcia deinde genis rorantibus oscula figens.
 sequitur misera causas exquirere taleis,
 nec tamen ante vllas patitur sibi reddere voces,
 armoreum tremebunda pedem quam rettulit intra.
 la autem, Quid nunc me, inquit, nutricula torques?
 quid tantum properas nostros nouisse furores?
 en ego consueto mortalibus vrer amore,
 nec mihi notorum desleat lumina vultus,
 eo genitor cordi est: vltro namq; odimus omneis.
 nil amat hic animus, nutrix, quod oportet amari,
 in quo falsa tamen lateat pietatis imago;
 sed media ex acie, medijs ex hostibus: heu, heu,
 quid dicam? quoue ipsa malum hoc exordiar ore?
 dicam equidem; quoniam quid tu tibi dicere nutrix
 non sinis? extremum hoc munus morientis habeto.
 ille, vides, nostris qui mœnibus assidet hostis,
 quem pater ipse deum sceptri donauit honore,
 Cai Parca tribuere nec vlllo vulnere ladi:
 dicendum est, frustra circumuehor omnia verbis:
 ille mea, ille idem oppugnat præcordia Minos.
 Quod te per diuum crebros obtestor amores,
 parque tuum memoris haustum mihi pectus alumnae,

Ut me, si seruare potes, ne perdere malis?
 Sin autem optata spes est incisa salutis;
 Ne mihi, quam merui, inuideas nutricula mortem.
 Nam nisi te nobis malus ô malus optima Carme,
 Ante hunc conspectum casusue deusue tulisset:
 Aut ferro hoc (aperit ferrum, quod vesse latebat)
 Purpureum patris demissem vertice crinem,
 Aut mihi presenti peperissem vulnere lethum.
 Vix hæc ediderat, cum clade exterrita tristi
 Intonsos multo deturpat puluere crineis,
 Et grauius questu Carme complorat anili:
 O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos,
 O iterum nostræ Minos inimice senectæ
 Semper, & aut olim nata ô te propter eundem,
 Aut amor insane luctum portauit alumne.
 Tene ego tam longe capta atque auecta nequiui,
 Tam graue seruitium, tam duros passa labores.
 Effugere, vt sistam exitium crudele meorum?
 Iam iam nec nobis ea, quæ senioribus, vllum
 Copia viuendi vitæ genus. vt quid ego amens
 Te erepta ô Britomarti, meæ spes vna salutis,
 Te Britomarti diem potui producere vitæ?
 Atque vtinam Cereri, nec tantum grata Dianæ
 Venatus eses virgo sectata virorum;
 Cnossia neu Partho contendens spicula cornu
 Dictæas ageres ad gramina nota capellas:
 Numquam tam obnixè fugiens Minois amores,
 Preceps aërijs specula de montibus ises:
 Vnde alij fugisse serunt, & numina Phocæ
 Virginis assignant: alij, quo notior eses,
 Dictynnæ dixere tuo de nomine Lunam.
 Sint hæc vera velim: mihi certe gnata peristi.

inquam ego te summo volitantem in vertice montis
 canos inter comites, agmenque ferarum
 inspiciam; nec te redeuntem amplexa tenebo:
 hęc tum nobis grauiā, atque indigna fuere,
 mea alumna, tui cum spes integra maneret:
 vox ista meas nondum violauerat aures.
 etiam fortuna mihi crudeli ademit?
 o sola meę viuendi causa senectę?
 tuo dulci nequiquam capta sopore,
 premeret natura, mori me velle negaui,
 tibi Corycio glomerarem flammę luto.
 nunc me infelix, aut que me numina seruant?
 nesci qua lege patris de vertice summo
 candentis prætexat purpura canos?
 tenui patrię spes sit suspensa capillo?
 nescis, aliquam possum sperare salutem:
 scia quandoquidem scelus es conata nefandum.
 est, quod metuo: per me, mea alumna, tuumque
 pertum multis misere mihi rebus amorem:
 te, sacra precor per flumina Ilthyicę,
 tantum in facinus tam nulla mente sequaris.
 in ego te incepto, fieri quod non pote, conor
 ctere, Amor: neq; sit cum dis contendere nostrum:
 patris incolumi potius te nubere regno,
 atq; aliquos tamen esse velis tibi, alumna, Penates:
 vnum exitio docta, atque experta monebo.
 od si non alia poteris ratione parentem
 ctere: sed poteris (quid enim non vnica possis?)
 unc potius tamen ipsa, pio cum iure licebit,
 um facti causam, tempusque doloris habebis;
 unc potius conata tua, atque incepta reserto:
 que, deosque tibi comites, mea alumna, futuros

Pollicoor : nihil est quod texas ordine longum.
 His vbi sollicitos animi releuauerat æstus
 Vocibus, & blanda pectus spe vixerat egrum :
 Paullatim tremebunda genis obducere vestem
 Virginis, & placidam tenebris captare quietem,
 Inuerso bibulum restinguens lumen oliuo
 Incipit, & crebros insani pectoris ictus
 Ferre manu, assiduis mulcens præcordia palmis.
 Noctem illam sic mæsta super morientis alumne
 Frigidulos cubito subnixa pependit ocellos.
 Postera lux vbi læta diem mortalibus alnum,
 Egelido veniens mani quatiebat ab Oeta.
 Quem pauide alternis fugitant, optantque puella
 Hesperium vitant, optant ardescere Solem :
 Præceptis paret virgo nutricis, & omneis
 Vndique conquirat nubendi sedula causas.
 Tentantur patriæ summissis vocibus aureis,
 Laudanturque bonæ paci bona : multus ineptæ
 Virginis insolito sermo nouus errat in ore.
 Nunc tremere instantis belli certamina dicit,
 Communemque timere deum : nunc regis amicos,
 (Namque ipso verita est orbari mæsta parente)
 Cum Ioue communem qui quondam habuere nepotes :
 Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi
 Inuenit, & diuum terret formidine ciuem :
 Nunc alia ex aliis, nec desunt, omnia querit.
 Quin etiam castos ausa est corrumpere vates :
 Vt, cum cæsa pio cecidisset victima ferro,
 Essent, qui generum Minoa auctoris extis
 Iungere, & ancipites suaderent tollere pugnas.
 At nutrix patula componens sulfura testa,
 Narcissum, casiamque herbas incendit olenteis :

e nouena ligat triplici diuersa colore
 ter in gremium mecum, inquit, despuer virgo,
 e ter virgo: numero deus impare gaudet.
 Ioui geminat magno frigidula sacra,
 nec Ideis senibus, nec cognita Graiia.
 Amycleo spargens altaria thallo,
 Lolciacis animum desigere votis.
 vbi nulla mouet stabilem fallacia Nisum,
 possunt homines, nec possunt flectere diui:
 a est in paruo fiducia crine cauendi)
 sus ad inceptum sociam se adiungit alumnae,
 aureumque parat rursus tondere capillum,
 longo quod iam captat succurrere amor.
 minus illa tamen reuehi, quod moenia crescant,
 deat: & cineri patriae est iucunda sepulto.
 metu capiti Scylla est inimica paterno.
 coma Sidonio florens succiditur ostro:
 capitur Megara, & diuûm responsa probantur:
 suspensa nouo ritu de nauibus altis,
 mare ceruleum trahitur Niseia virgo.
 plures illam Nymphæ mirantur in vndis:
 atur pater Oceanus, & candida Thetys.
 cupidas secum rapiens Galatea sorores:
 etiam, iunctis magnum quæ piscibus æquor,
 glauco bipedum curru metitur equorum,
 Eucothoë, paruusque dea cum matre Pælemon.
 etiam alternas sortiti viuere luces,
 ara Iouis soboles, magnum Iouis incrementum,
 ndarida niueos mirantur virginis artus.
 as adeo voces, atque hæc lamenta per auras
 luctibus in medijs questu voluebat inani,
 cælum infelix ardentia lumina tollens:

Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas:
 Supprimite ô paullum turbati flumina venti,
 Dum queror: & diuos, quamquam nil testibus illi
 Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
 Vos ego, vos adeo venti testabor, & auræ:
 Vos matutina si qui de gente venitis,
 Cernitis. illa ego sum cognato sanguine vobis
 Scylla, quod, ah, salua liceat te dicere Procne;
 Illa ego sum Nisi pollenti filia quondam,
 Certatim ex omni petijt quam Græcia regno,
 Qua curuus terras amplectitur Hellepontus:
 Illa ego sum, Minos, sacratio fœdere coniux
 Dicta tibi: tamen hac, & si non accipis, audis.
 Vinc̄taue tam magni tranabo gurgitis vndas?
 Vinc̄ta tot assiduas pendebo ex ordine luces?
 Non equidem me alio possum contendere dignam
 Supplicio: quod sic patriam, carosque penates
 Hostibus, immitique addixi ignara tyranno.
 Verum esto. hæc, Minos, illos scelerata putavi,
 Si nostra ante aliquis nudasset fœdera casus,
 Facturos: quorum direptis mœnibus vrbis,
 O ego crudelis flama delubra petiui:
 Te vero victore prius vel sidera cursus
 Mutatura suos, quam te mihi talia capte
 Facturum metui. iam iam scelus omnia vincit.
 Ten' ego plus patrio dilexi perdita regno?
 Ten' ego? nec mirum, vultu decepta puella
 Ut vidi, ut perij, ut me malus abstulit error.
 Non equidem ex isto speravi corpore posse
 Tale malum nasci: forma, vel sidere fallor.
 Non me delicijs commouit regia diues
 Coralio fragili, ac electro lacrymoso.

Me non florentes equali corpore nymphae,
 Non metus incensam potuit retinere deorum.
 OMNIA vincit amor. quid enim non vinceret ille?
 Nec mihi iam pingui sudabunt tempora myrrha,
 Pronuba nec castos accendet pinus odores,
 Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro.
 Magna queror. nec & illa quidem communis alumna
 Omnibus iniecta tellus tumulabit arena.
 Mene inter comites, ancillarumque cateruas;
 Mene alias inter famularum munere fungi,
 Coniugis atque tue, quaecumque erit illa, beate
 Non licuit grauidos penso deuoluere fusos?
 At belli saltem captiuam lege necasses.
 Iam sese tandem fugiunt de corpore vires,
 Et caput inflexa lentum ceruice recumbit;
 Marmorea adductis labascunt brachia nodis.
 Equoreæ pestes, immania corpora ponti,
 Undique conueniunt, & glauco in gurgite circum
 Verbere caudarum, atque oris minitantur hiatu.
 Iam tandem casus hominum, iam respice Minos,
 Sit satis hoc: tantum solam vidiſſe malorum,
 Vel fato fuerit nobis hæc debita pestis,
 Vel casu incepto, merita vel denique culpa.
 Omnia nam potius, quam te læſiſſe, putabo.
 Labitur interea reuoluta ab litore classis,
 Magna repentino sinuantur lintea Coro,
 Flebitur in viridi remus sale, languida sese
 Virginis in cursu moritur querimonia longo.
 Deserit angustis inclusum faucibus Isthmon,
 Cypselide magni florentia regna Corinthe,
 Præterit abruptas Scironis protinus arceis,
 In festumque suis dira testudinis exit,

Spelaëon, multoque truentas hospite cautes.
 Iamque adeo tutum longe Piræea cernit,
 Et notas secum, heu frustra, respectat Athenas.
 Iam procul è fluctu Minoia respicit arua,
 Florenteisq; videt iam Cycladas, hinc Strophadasq;
 Hinc sinus, hinc statio contra patet Hermionæa.
 Linquitur ante alias longe gratissima Delos
 Nereidum matri, & Neptuno Ægeo.
 Prospicit incinctam spumanti litore Cythnon,
 Marmoreamq; Paron, viridemq; allapsa Donyfam:
 Æginamque simul, sementiseraque Seriphum
 Fertur, & incertis iactatur ad omnia ventis.
 Cymba velut magnas sequitur cum paruula classeis,
 Afer & hiberno bacchatur in equore turbo:
 Donec tale decus forme vexauit, & egros
 Non tulit, & miseros mutauit virginis artus,
 Ceruleo pollens coniux Neptunia regno.
 Sed tamen externam squamis vestire puellam,
 Infidosq; inter teneram committere pisceis
 Non statuit. nimium est audidum pecus Amphitrites.
 Aërijs potius sublimem sustulit alis,
 Eset vt in terris facti de nomine Ceiris,
 Ceiris Amycleo formosior ansere Lede.
 Ac velut in niueo tenere cum protinus ouo
 Effigies animantur, & internodia membris
 Imperfecta nouo fluitant concreta calore:
 Sic liquido Scyllæ circumfusum equore corpus
 Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
 Vndique mutabant, atque vndique mutabantur.
 Oris honos primum, & multis optata labella,
 Et patulae frontis species concreescere in vnum
 Cœpere, & gracili mentum producere rostro.

um, qua se medium capitis discrimen agebat,
 ecce repente velut patrios imitatus honores,
 purpuream concussit apex in vertice cristam:
 et mollis varios intexens pluma colores.
 Carmoreum volucris vestiuit tegmine corpus,
 et aque perpetuas fuderunt brachia pennas.
 de alias partibus, minioque infecta rubenti
 rura noua macies obduxit squalida pelli,
 pedibus teneris unguis confixit acutos.
 tamen hoc demum miseræ succurrere pacto
 fuerat placida Neptuni coniuge dignum.
 inquam illam posthac oculi videre suorum,
 purpureas flauo retinentem vertice vittas:
 in thalamus Tyrio fragrans accepit amomo.
 ille illam sedes; quid enim iam sedibus illis
 simul ut sese cano de gurgite velox
 sonitu ad cœlum stridentibus extulit alis,
 multum late dispersit in æquore rorem;
 felix virgo nequiquam morte recepta
 cultum solis in rupibus exigit æuum,
 scopulis, & litoribus desertis.
 tamen hoc iterum pœna siue. namq; deum rex,
 omnia qui imperio terrarum millia versat,
 immortis talem ad superos volitare puellam,
 in pater extinctus cæsa sub nocte lateret,
 pro pietate sua (nam sepe tepenti
 sanguine taurorum supplex respererat aras,
 deum largo decorarat munere sedes)
 didit optatam mutato corpore vitam,
 & in terris Halicæetus ales ut esset.
 ippe aquilis semper gaudet deus ille coruscus.
 vero miseræ, quoniam damnata deorum

Iudicio, gnatique, & coniugis ante fuisse,
 Infesti apposuitque odium crudele parentis.
 Namque ut in aethereo signorum munere prestans,
 Vnum quem duplici stellarum sidere vidi,
 Scorpius alternis clarum fugat Oriona:
 Sic inter sese tristes Haliaetus iras,
 Et Ceiris memori seruant ad secula fato:
 Quaecumque illa leuem fugiens secat aethera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 Insequitur Nifus; qua se fert Nifus ad auras,
 Illa leuem fugiens raptim secat aethera pennis.

F I N I S.

